

Átalyvető

2009 december Az Erdélyi Kőrök Országos Szövetségének és az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének negyedévi lapja

A tartalomból

2009 Karácsonya	4
Csapó Endre és Ágoston András elemzője	9
Szász I.T. adventi levele	12
Az EKOSZ autonómia- nyilatkozata	13
Memorandum Székelyföld jogállásáért	14
A kényelmetlen Herta Müller	18
Nobel-díjasok	20
Kocsis István franciaországi előadása - I. rész	21.
Temesvár emlékezete	26
A Bolyai TE pere – II. rész	32
A tordai csata	36
Rendhagyó könyvbemutató Marosváráshelyen	40
Érmellék múltja	46
A sóvidéki lázadás -bef. rész	49
Irodalom: Csáth Géza	52

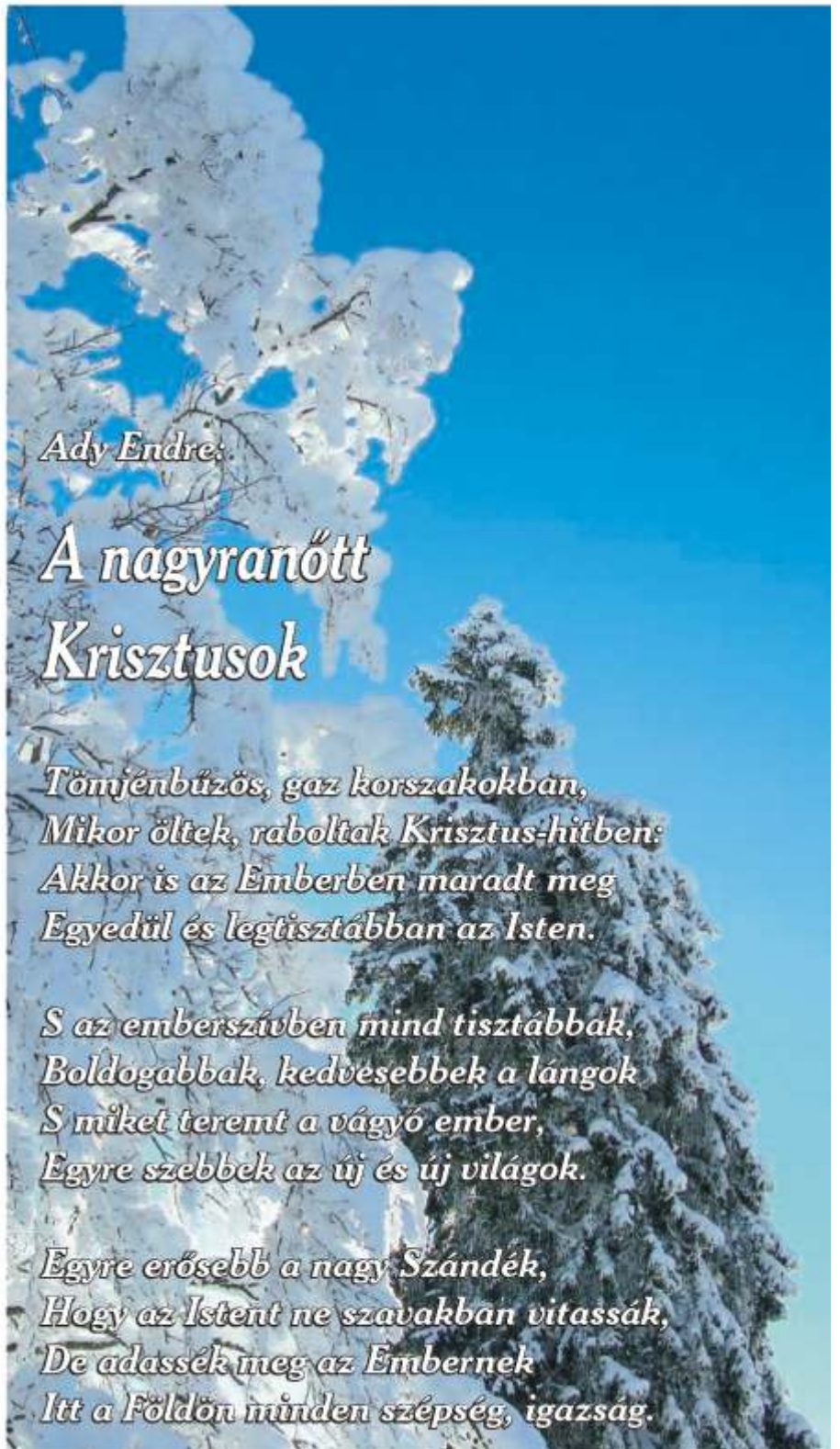
Ady Endre:

A nagyranőtt Krisztusok

*Tönjénbűzös, gaz korszakokban,
Mikor öltek, raboltak Krisztus-hitben:
Akkor is az Emberben maradt meg
Egyedül és legtisztábban az Isten.*

*S az emberszívben mind tisztábbak,
Boldogabbak, kedvesebbek a lángok
S mikit teremt a vágyó ember,
Egyre szebbek az új és új világok.*

*Egyre erősebb a nagy Szándék,
Hogy az Istent ne szavakban vitassák,
De adassék meg az Embernek
Itt a Földön minden szépség, igazság.*

EKOSZ

2009. november 28-29-én, az előzetesen egyeztetett időpontban került sor az EKOSZ választmányi ülésére Izsákon, a

Nagy Árpád elnök által biztosított szíves vendéglátás keretei között. A gyűlés központi témája az új elnök beszámolója volt az elnökké választása elmúlt időszak eseményeiről. Szóba kerültek a zsidói Wesseleányi kripta felújításának ügyei, valamint új erdélyi körök szervezésének kérdése, a régióelnökök beszámolója ebben a vonatkozásban és az EKOSZ-tól elmaradó tagszervezetek helyzete. Az EKOSZ t.b. elnöke javasolta a Szövetség csatlakozását a Civil Összefogás Fórumhoz és ismertette a CÖF által kiadott u.n. 12 pontot. Ezt követően egyhangúlag elfogadásra került a javaslat. Úgyszintén elfogadásra került az EKOSZ Nyilatkozata az autonómia ügyében – ezt a 13. oldalon közöljük.

Salgótarján

A Salgótarjáni Erdélyi Kör 2009. első félévi rendezvényei

Január:

- megemlékezés az 1944-es januári salgótarjáni sportolók tragédiájáról (akik a Radnai Havasokban lavinaomlásban veszítették életüket)
- Magyar Honvédek a Somlyón 1944. karácsonyán. **Csank Csaba** tanár előadása filmvetítéssel

Február:

„az Igazságos Mátyás királyról” **Básti István** tanár tartott előadást

Március:

a Trianoni szemle című folyóirat bemutatása **Raffay Ernő** történész és Szidiropulosz Archimedes közreműködésével

Április:

A magyarság és a nemzetállam rendezvényen **Rudolf Kucsera** cseh történész tartott előadást

Május:

- Székely gyors - 2008. Találkozás az 1000 éves határnál (vetítés)
- Kárpátaljai élménybeszámoló 2009.
- Részt vettünk a EKOSZ tisztújító közgyűlésen

Június: Kereszténység és Európa - **Bolberitz Pál** prof. előadása

Július:

- beszámoló a csiksomlyói zarándokltról és a gyimesi látogatásokról, **Valiskó Ferenc** és **Széky Miklós** közvetítésével, filmvetítéssel egybekötve
- 20 éve történt Nagy Imre és mártírtársai újratemetése. Valiskó Ferenc visszaemlékezése

A második félév programjából kiemelkedett a XVIII. Október 23. emlékfutás megszervezése, melyekről a média részletesen beszámolt, és amelyet az EKOSZ is kiemelten támogatott, továbbá megemlékezünk az Aradi 13-akról.

A „20 éve történt” keretében előadások lesznek a csehszlovákiai, romániai, NDK-s változásokról. (Valiskó Ferenc)

Komló

Dr. Tamás Attila elnök számol be a Komlói Erdélyi Kör féléves eseményeiről:

- Július 17. Lámpagyújtogató címmel **Boér Ferenc** kolozsvári színművész előadói estje Reményik Sándor költeményeiből
- Szeptember 21. **Ruzsinszky László** előadása A mennyei Jeruzsálem és az ördög címmel
- Október 6. Ünnepi emlékezés a kopjafánál Arad vértanúira, a Kodály Zoltán ének-és zenetagozatos iskola tanulóinak közreműködésével. Ünnepi beszédet **Dr. Kiszely István** antropológus mondott.
- Október 23. A Forradalom évfordulóján fáklás megemlékezés a baráti társszervezetekkel együtt.
- November 4. Főhajítás az 56-os emlékműnél.
- November 23. A Kör vendége **Gyócsi László** közíró volt, aki három könyvét mutatta be, köztük a Színeivel integet az ősz című a Magyarországon működő erdélyi körökről.
- November 30. Maradnak az igazak címmel **Simó József**, a Wass Albert alapítvány elnöke tartott előadást.
- December 7. Fehér várak és a földi menny négyzet - Ruzsinszky László előadása.

A Komlói erdélyi Kör a nyár folyamán felkérte a Média TV-t, hogy készítsen rövid-

filmet a pozsonyi csatáról a Lakiteleki Népfőiskola által meghirdetett Kistérségi TV-k Fesztiválja számára. Lapzártakor az eredményről még nem érkezett hír.

Izsák

- Az IKEM tagjai közül többen már júliusban kivették részüket a Verőcén lezajlott erdélyi világtalálkozó rendezvényeiből. **Nagy Árpád**, az IKEM elnöke ige hirdetéssel, előadás tartásával szolgált. Az EKOSZ elnökeként pedig részt vett az ünnep megnyitásában, majd az erdélyi szervezetek bemutatkozásának moderátora volt.
- Augusztusban az egyesület családi napja kínált színes és változatos felüdülést. **Szabó Balázs** kecskeméti bábművész mesemondással, kobozon kísért énekmondással, gólyalábas attrakcióval szórakoztatta a családok legkisebbjeit. **Petrányi László** kiváló bográcsos pörköltjéhez széki és kalotaszegi élő népzene szólt, majd délután Halász Péter a csángók gyógynövényhasználatát mutatta be. **Mózel László** Klebelsberg-iskolából varázsolt takaros matyói tanyáját szép emlékekkel hagyták maguk mögött a résztvevők.
- Szeptemberben Izsák háromnapos városi ünnepe adott lehetőséget arra, hogy a legforgalmasabb bevezető út mentén rovársíros tábla is köszöntse immár az Izsákra érkezőket. (Az ehhez kapcsolódó tanulmány a 44. oldalon olvasható). Majd a hónap közepén **Győri-Nagy Sándor** tanár úr eszméltetett a Kiskunság víz-és tájgazdálkodásán át a magyar nyelv éltető szépségeire, ahogy egy nyelvész, kultúrológus látja.

- Októberben, már kicsit az elmúlás felé is tekintve, Hegedűs Zoltán tanár Szeged-

Szerkesztőbizottság:

Dr. Kövesdy Pál főszerkesztő, *B. Osvát Ágnes* (irodalom és gyermekoldal)

Kiadja az EKOSZ elnöksége

Alapító főszerkesztő: **Orbán László**

Levelezési cím: *Dr. Kövesdy Pál*, 7100 Szekszárd, Otthon u. 2., tel./fax: (36)74/417-705

E-mail: ekosz@t-online.hu

A kiadásért felel az EKOSZ elnöke

ISSN 1416-4698

Nyomdai előkészítés: Lugio-press Bt. • Nyomdai munkák: Böcz Nyomda, Szekszárd

ról emlékeztetett képekkel, archaikus halottas énekekkel, szépirodalommal arra, hogy milyen szédítő mélységből meríthetünk, a felismerés kútja fölé hajolva, a régi igazságból: „*Memento mori!, Emlékezz, hogy múlandó vagy!*”.

– Novemberben **Kunkovác László** fotóművész tágitotta a látókörüket, hogy hozzáedzzen a sztyepei látáshoz Kubbabák, sztyepei áldozósobrok címmel.

Nagy Árpád

Ötágú Síp

Kulturális Egyesület- Szeged

- Június 24. „Tűzvarázs a Nap tiszteletére” Az újszegedi rendezvényházban **Barna Gábor** egyetemi tanárt tartott előadást a nyári napforduló néprajzi vonatkozásairól, majd koncertek következtek, éjszaka pedig a Moldvai táncház műsora keretében történt a tűzgrás. Többek között 45, határon túli középiskolás vett részt ezen a varázslatos rendezvényen.
- November 20. *Többsincs királyfi* elnevezéssel meseírói versenyt hirdettünk meg az egész Kárpát-medencében, Benedek Elek tiszteletére. A legjobb 10 mese szerzőjét december 4-én látjuk vendégül és ajándékozzuk meg.
- **Kóthay Nándor**, Ótelek szülöttének életművét vettük gondozásba, kitűnő szobraitól és rajzairól kiadványt készítettünk, és kezdeményezésünkre Ótelek önkormányzata befogadja a mester özvegye által följánlott alkotásokat és emléksobát bocsát ezek rendelkezésére. Hosszantartó és folyamatos munka lesz.

Dr. Horváth I. Károlyné

Sopron

A Soproni Erdélyi Kör az őszi folyamán is gazdag programsorozatot szervezett az Erdélyi Házban és azon kívül.

- Szeptember 13-án **Kántor Lajos**, a Korunk főszerkesztője nagy érdeklődés mellett nyitotta meg **Paulovics László** festőművész kiállítását.
- Szeptember 16-án **Szépligeti Mátyás** Pódiumestjére gyűltünk össze ugyancsak szép számban az Erdélyi Házban.
- A Soproni Erdélyi Kör vezetősége a Sepsiszentgyörgy melletti Mikóújfaluba látogatott október 3-4-5-én, hogy a Kör által felállított soproni Trianon emlékműhöz megfelelő sziklatömböt válasszon az időközben elkorhadt fatörzs helyébe. (Részletesebb beszámoló a 41. old.-n. A szerk.). A kiválasztott kő nem sokára megérkezik, **Sarkady Sándor** iparművész fogja megfaragni és az emlékműnél elhelyezni.
- Október 11-én újabb eseményre, **Tárnoki Ildikó** és **Kovács Klára** festőmű-

vészek közös kiállításának megnyitójára került sor az Erdélyi Házban. A kiállítást **Bellák Gábor** művészettörténész és **Sarady J. Antal** iparművészek nyitották meg.

- Október 14-én **Réthy István**, erdélyi, szászrégeni származású író A fiú, a lány meg egy fűzfa c. új elbeszéléskötetét író-olvasó találkozó keretében mutattuk be.
- A Soproni Erdélyi Kör és a Soproni Kálvin kör közösen Sütő András szobrának elkészítését vállalta fel. A szokásos engedélyezési eljárások megtörténtek, a hely kiválasztására is sor került. A szobor elkészítésére **Bocskay Vince** szobrászművészt kértük fel, aki 2011 tavaszára vállalta azt fel. A szobor árának összegyűjtését a két kör vállalta és számlát nyitottunk az adományok befizetésére.
- Október 25-én **Dorosmai Erzsébet** *Mese és utakon járva* c. kiállítását az Erdélyi Házban **Firtl Mátyás** országgyűlési képviselő, a Győr-Moson-Sopron Megyei Közgyűlés alelnöke nyitotta meg.
- November 22-én kiállítás nyílt a szovétai **Tóth Ferenc** festőművész képeiből, megnyitotta **Sz. Nagy Sándor** restaurátor és festőművész.
- November 28-án a szilágysomlyói Szederrinda citera együttes előadására került sor.
- December 4-én a hagyományos Mikulás estre hívjuk Erdély-körös és soproni gyerekeinket.
- December 5-én –lapzártá után – ünnepélyes keretek között emlékezünk a Soproni Erdélyi Kör megalakulásának 20. évfordulójára.
- Végül: az év utolsó eseménye a hagyományos Óév-búcsúztató összejövetel lesz december 19-én.

A Soproni Erdélyi Kör tagsága és vezetősége boldog és eredményes Újesztendőt kíván az EKOSZ mindenik tagszervezetének és az Átalvető olvasóinak.

Dr. Úry Előd elnök

Szekszárd

(„Nincs olyan erő, mely útjában állhatna hótiszta szavaknak, és ne engedné, hogy kezet nyújtson, ha kell, magyar a magyar-nak”)

A 2009. évi munkatervünknek megfelelően a következőkről tudunk beszámolni:

1. EMTE batyus majális Pakson. Május elsején elnökségi tagunk, **Bándi Imre** bir-tokán egész napot betöltő kikapcsolódásban volt részünk.

2. Verőcén, az Erdélyország az én házam találkozóan az EMTE külön sátorral volt jelen, terjesztve az „Átalvető”-t és jó szekszárdi borokat kínálva hazánkfiainak.

3. EMTE közreműködés a Tolna-Mőzsi Székely Baráti Kör húszéves jubileumi ünnepe (augusztus 14-15-16.) megszervezésében, a vendégek elszállásolásában.

4. A Pakson megszervezett Magyar napon (augusztus 29.) az EMTE külön sátorral volt jelen. A szívünket melengető és tudatunkat emelgető előadássorozat meghallgatása közben a bográcsban főtt székelykáposzta és túrós puliszka is nagy sikert aratott.

5. EMTE októberi találkozó (október 10.) A Faddi református imaház, **Bereczki Zoltán** tiszteletes úr, EMTE alelnök és kedves felesége, **Ibolya** remek házigazdának bizonyult. Az egész napos program részeként az imaházban emlékeztünk az Aradi Vértanukra, majd **Serdült Benke Éva** tanárnő tartott előadást az 1956-os Magyar Forradalmat követő, a román kommunisták által vezényelt megtorlássorozatról. (Az előadás szövegét következő márciusi lapszámunkban fogjuk közölni. A szerk.) Ezt követően **dr. Kövesdy Pál**, az EMTE t.b. elnöke nyilatkozatot terjesztett elő az erdélyi magyarság autonómiájáról, az EMTE nevében. A jelenlevők a nyilatkozatot elfogadták és aláírásukkal megerősítették.

Az előadások után piknikezés, közös éneklés következett.

Kese Ferenc Antal EMTE elnök

MVSZ -Verese gyház

A Pest megyei Verese gyházon csodálatos összefogás eredményeként 2009. október 6-án, Batthyány Lajos miniszterelnök mellszobrának leleplezésével megnyitották a Vértanúk ligetét. A vértanú miniszterelnök önerőből és helyi gyűjtésből előteremtett bronz-szobrát **Patrubány Miklós**, a magyarok Világszövetségének elnöke és **Hompoth Zoltán**, az MVSZ Pest Megyei Szervezetének elnöke leplezte le.

Kerepes

2009 októberében Kerepesen megalakult a Székely kör 50 fős taglétszámmal. Vezetőjük **Szabó Adél**. Köszöntő beszédében **Franka Tibor**, Kerepes polgármestere üdvözölte az 519 főből álló kerepesi székely közösséget, hangsúlyozva, hogy ők, akik otthonról hazajöttek, az új környezetben is megállják helyüket. Az ünnepség fénypontja a 24 főből álló székely tánc együttes magas szintű előadása volt. A táncokat a kör egyik tagja, **Márton Árpád** tanította be. A szüreti bál 440 résztvevője reggelig ropta, meg-megszakítva szívet-lelket melengető szép magyarnótázással. A résztvevők külön érdeme, hogy báli ruhaként a székelyföld tájegységeinek népviseleteit vonultatták fel.

Pánczél József Attila

Ha a megváltást EU-s projektből finanszírozták volna...

Az egyszerű életről, a mindennapos, csendes názáreti létről szeretnék beszélni. Ha a megváltást EU-s projektből finanszírozták volna, milyen komplikált lett volna! Mikor elterjedt a mennyországban a hír, hogy Jézus Krisztus, a második isteni személy a földre jön, gondolom, az angyalok elkezdtek nyüzsögni, hogy vajon hogyan lesz, mint lesz. Döbbenetes, hogy Isten kisbabaként egy istállóban születik meg. Gyakorlatilag semmilyen forrásfelhasználás nélkül, zöldmezős beruházás, önköltség nélkül. Megszületett az Isten közénk. Szeretem csodálni ezt az isteni egyszerűséget.

Tudjuk, hogy menekülniük kellett Egyiptomba. Nincs a megtestesülés évekre előre pontosan megírt forogatókönyve évekre a Szűzanyának és Szent Józsefnek átadva. Isten csak úgy spontán odaszól, hogy menekülni kell Egyiptomba: nincs hiszti, nincs kikapadás. A Szent Család útra kel, mert ez az, amit éppen tenni kell.

A szülőföld iránti szeretetet is meg lehet tanulni a Szent Családtól, mert Egyiptomban a Szűzanya gondolkozhatott volna úgy is, hogy Alexandriában vannak a legjobb iskolák, a Megváltónak mégiscsak jó lenne, ha jó képzést kapna. Józsefnek amúgy is sikerült már egy kis egzisztenciát teremtenie, egyre több a megrendelés, ezért nem lenne jó visszamenni a poros sárfészekbe, Názáretbe. Jól ellesznek a nagyvárosban.

Milyen szép, hogy a Szent Család hazamegy! Mi fogadhatta őket otthon? A szent hagyomány szerint talán 5-6 évig voltak Egyiptomban menekülteként. Gondolom, hogy a vesszőből, sárból épített kis kunyhójukat elmosta az eső, valószínűleg csak azt a domboldalt találták meg, ahol a kis kunyhójuk, házuk állt. Két kezük munkájával újraképezik a családi fészket, és elkezdődik az élet.

Szeretem magam elé képzelni, kiszínezni ennek a názáreti életnek egy-egy mozzanatát, egy-egy jelenetét. Szeretem elképzelni, hogy a Világmindenség Ura odaáll az édesanyja elé, és azt mondja: „Anyu, kiengedsz a fiúkkal egyet focizni?” Amikor először elgondolkoztam ezen, egészen mellbevert, hogy a Világmindenség Ura eljött azért, hogy „ipiapacs, ki vagy ütve!” játékot játsszon, hogy kergetőzzön az emberek fiaival. És így van. Mielőtt Jézus egyetlen csodát tett volna, egyetlen nagy beszédet tartott volna, játszott az emberek fiaival. Olyan jó elképzelni, hogy szalad a kis Jézus elől, utána a többi gyerek: „Meg vagy fogva, kis Jézus, bújjunk el, most te vagy a hunyó!” Ez mind olyan szép!

Szeretem magam elé képzelni, hogy a Szűzanya a mindennapi munkáját befejezve kihajol a kisablakon, és szól Jézusnak, hogy menjen és szóljon az atyjának, hogy jöjjön vacsorázni. Jézus oda-fut, és segít az apukájának elrakodni a szerszámokat. Leülnek a názáreti kis házban. Milyen egyszerű lehetett!

Úgy vélik, hogy a keresztesek megtalálták a Szent Család házát, melynek maradványait elhozták Olaszországba, Lorettóba. Úgy tartják, hogy a názáreti Szent Család háza egy kis barlang és előtte egy szobácska volt. Nem tudjuk pontosan, de úgy gondolom, hogy biztos van benne valamennyi igazság, hisz szél fúvatlan nem indul, és egyházilag dokumentált tény, így valószínű, hogy a názáreti házból vannak ott elemek.

De nem ez a lényeg, hanem az, hogy lélekben mi is próbáljunk odaülni a Szent Család mellé az asztalkához. Egy durva faragott asztal, mely Szent József keze munkáját dicséri. Az asztalon néhány agyagtányér, párolog benne a lencsefőzelék, megfogják

egymás kezét, hálát adnak a Mindenhatónak a mindennapiért. Ne kiülnek szerényen elkölteni a vacsorát. Milyen egyszerű! Ott nincs se mobiltelefon, se tévé, se légkondicionáló. Én mégis úgy gondolom, hogy ezek az emberek végtelenül boldogok voltak ott. Jó volt nekik együtt lenni.

Azt is szeretem magam elé képzelni, hogy kiültek a kispadra a ház elé, fölöttük ragyogtak a csillagok. A kis Jézus odabújt Mária-hoz, és József elkezd egy csodálatos szép ószövetségi zsoltárt, énekelnek. Jó lehetett nekik ott. Egyszerű és szép.

Szeretem elképzelni, hogy Jézus egy kicsit nőtt, és az apukájával együtt dolgozik, fűrészelnek. A fűrész egyik végét fogja az Isten, a másikat az ember. Talán bölcsőt készítenek vagy asztalt, vagy talán koporsót, nem tudom... Olyan jó látni azt, hogy Isten együtt dolgozik az emberrel! Egy család.

Ha belegondolunk, Jézus Krisztus a hagyomány szerint harminc évig ezt a názáreti csendes életet élte. Abban az időben 28-29 év volt az átlagéletkor. Nagyon fiatalon haltak meg az emberek. Tehát Jézus egy egész emberöltőt egyszerű emberként élt le. Nem csinált semmi rendkívülit. A szentírás szerint az emberek azt mondják: „Nemde ez Mária és József fia, hát nem itt éltek közöttünk a rokonaikkal?” Tehát ha Jézus valami rendkívüli dolgot tett volna mint kisgyerek vagy fiatal, akkor egész biztosan mondták volna, hogy „Ez már gyerekkorában is annyi furcsaságot beszélt, nem is csoda, hogy most ide jutott.” De azt mondják, hogy Jézus olyan volt, mint mi, mint a többiek, élte a hétköznapi életet, és most hirtelen elkezd csodákat tenni. Csodálkoznak rajta. Harminc év názáreti csendes élet. Ez alatt a harminc év alatt a mi hétköznapi, egyszerű életünket Jézus Krisztus megszentelte.

Olyan érdekes, hogy a gonosz lélek felviszi Jézust egy templom tetejére és mondja: „Dobd le magad, az angyalok úgyis a tenyerükön hordoznak, te leszel a nagy sztár, mindenki hanyatt esik, hogy milyen ügyes vagy, hogy ilyen sereget senki nem tud csinálni!” Jézus azt mondja: „Távozz tőlem, sátán!” Tehát a feltűnő, a fényes, a csillogó dolgokat, a „tűzijátékokat” kerüli. Nem hiányzik neki, hogy ilyen extra dolgokkal szórakoztassa a közönséget. A hétköznapi emberek életét éli.

Jó elképzelni a huszonéves Jézust, ahogy a názáreti barátaival munka után leülnek és beszélgetnek: meghallgatja az emberek gondját-baját, figyel. Nem kapkodja el a választ, még nem érkezett el az ő órája. Milyen jó lenne, ha meg lenne bennünk ez a végtelen türelem!

Názáreti csendes élet. Megvan-e a szívünkben a vágy ezek iránt a dolgok iránt? Az ember sokszor nézi a televíziót és egyébről se szól, mint gazdasági válságról, hogy milyen nagy a probléma, nincsen pénz, hogy így, hogy úgy, hogy amúgy. Erről eszembe jut egy vicc: A székely bácsi hazafelé menet a sötétben neki-megy a villanypóznának és elkezd körbe tapogatni. Megy körbe az oszlop körül, és egyszer csak felsikolt: „Jaj, istenem, be vagyok falazva!” Kicsit ilyen ez a gazdasági válság: tényleg van egy akadály, de azon kívül még annyi irányba mehetünk, annyi szép dolog van körülöttünk, amit a Jóisten felkínál!

Milyen szép és csodálatos a családi élet! Milyen jó élni itt, Magyarországon a názáreti csendes életet! A Szűzanya és Szent József által kitaposott út mindannyiunk előtt nyitva áll. Hiszem, hogy azt, ami az embert igazán emberré teszi, a gazdasági válság igazán nem érinti. Az, hogy leüljél a feleségeddel és elbeszélges-

sél, elsétáljal valamerre, azt a gazdasági válság nem érinti. Ahhoz nem kell EU-s finanszírozás... Az, hogy a szomszédból a barátait átírd, és egy pohár sör mellett egyet römizzetek, kártyázatok, egy jót beszélgessetek, ahhoz sem kell nagy befektetés. Ahogy ahhoz sem, hogy a gyermekedet kézen fogd és elmenj vele virágot szedni és madárfüttyöt hallgatni az erdőbe.

Nagyon szegény családból származó, úgymond szociális árvákat nevelünk az Alapítványunkban. Vakációkor a gyerekek – hiába árvák – ők is hazavágynak. Így volt három gyermekünk is egy családból, ahol az apuka, anyuka élt, de tudtam, hogy egy garázsban hajléktalanok, teljesen lecsúszott egzisztenciák, nem erőst akartam hazaengedni őket, de ők mégis kérleltek. Gondoltam, elviszem és este visszahozom őket. Délután 3-4 óra körül elmentem értük, mert korán sötétedik, már félhomály volt. Nem volt bevezetve a garázsba a villany, két nagy vasajtó, középen egy szerelőgödör, egy ágy, az ágyban a három gyerek az anyukához bújva, a plafonon a lehelet kicsapódott a hideg betonra, a vízcseppek mint egy-egy gyémánt csillogtak. Nem láttam semmi nyomát annak, hogy karácsonyra vagy szilveszterre készülődtek volna. Hideg volt, sötét volt. Az apuka állt az ágy mellett, tördelte a kalapját, az anyuka nyakában csüngött a három gyerek. Szóltam, hogy „Gyerekek, gyertek, öltözzetek, megyünk vissza Dévára!” Ők persze tudták, hogy várja őket a meleg fürdő, a szép ruha, a kölyökpezső, a csillagszórók, minden, ami ilyenkor belefér egy ilyen intézeti karácsonyba. És akkor az egyik kisfiú azt mondta: „Pap bácsi, mi nem ünnepelehetnénk itthon, anyukámékkal?” Éreztem, hogy megáll bennem valami. A gyerekek nem arra van szüksége, hogy egy csomó kutyut odavigyenek neki talicskában, hanem arra, hogy átölelje a nyakadat, hogy megpusziljad, hogy érezze azt a jószágot, ami egy szülőből árad. Egyfelől egy csomó limlom, másfelől az édesanya meleg nyaka és semmi más. És messzemenően az édesanya volt a nyerő! És akkor én azt gondoltam, hogyha Isten segít, ezt minden szülőnek elmondom...

Pár gondolat még a gyerekeivelről: milyen szép, hogy amikor a kis Jézus elvész, nem esik Mária Józsefnek, „Milyen férfi vagy te, a teremtés nagy o-

ronája, így lehet rád bízni a gyermeket!” És ugyanígy József sem kezdi el, hogy „Mit tudom én, mit kokettáltál a Szentlélekkel vagy kivel, halvány gözöm sincs, honnan az a gyerek, fűjd fel, én elmentem!” Milyen jó, hogy ők nem így civakodnak! Megfogják egymás kezét, baj van, gond van, meg kell oldani. Összetartanak. Együtt indulnak el megkeresni a kis Jézust.

Képzeljük csak el, hogy eltelt egy nap, és nincs meg a kis Jézus. Összebújnak egy fa alatt (akkor nem voltak motelek), imádkoznak. Másnap folytatják a keresést, és harmadnap sem adják fel, nem mondják azt: „Isten adta, Isten elvette, legyen áldott az Úr neve!” Nincs bennük fatalizmus, hogy ha az Úr akarja, akkor megke-
rül, ha nem, akkor nem. Keresik a maguk kis egyszerű eszközeivel, hisz nem volt hangosbemondó, rendőrség. Keresik az Istent a földön.

Milyen szép, amikor megtalálják! A végtelen alázat, amivel köszöntik: „Nézd, atyád és én aggódva kerestünk, miért tetted ezt velünk?” A család békéje újból helyreáll. Azt írja a Szentírás, hogy hazamentek, és Jézus növekedett bölcsességben és kedvességben, a szülei és mindannyiunk öröme. Én azt gondolom, hogy még a názáreti csendes életbe is belefér néhány ilyen jeruzsálemi kiruccanás, aggodalom, nehézség, válság...Milyen szép, hogy nem esnek egymásnak ezek az emberek, hanem együtt oldják meg a feladatokat, gondjaikat és bajukat! Nagy-nagy szeretettel és örömmel állítom mindannyiunk számára példaképpül ezt a názáreti csendes életet.

A kétezer év alatt nem került szebb eszme, szebb kihívás élő ember elé, mint a család. Ezt az életformát maga Jézus Krisztus szentelte meg. Adja az Isten, hogy ezen az úton járva a Kárpát-medencei magyar családok önmagukra találjanak! Ne olyan helyen keressék a boldogságot, ahol nincs, a kút mellett ne haljanak szomjan! Merjenek méríteni ebből az ajándékból! Merjétek szeretni egymást, merjétek megfogni a férjete/feleségetek kezét, merjétek átölelni a gyermekeiteket, merjétek játszani, merjétek kirándulni, beszélgetni! Merjétek örülni annak, hogy ajándék vagy te is, és ajándék a melletted lévő családtagod is! Adja az Isten, hogy megújuljanak a Kárpát-medencében a magyar családok közösségei! Ámen.

P. Bőjte Csaba

Sík Sándor

Magyar karácsony 1920-ban

*Karácsony fekete-fakója
És minden, ami mostani, múltjon,
Száz pici gyertya gyújtatlan gyűljön,
Csillagos álom pelyhes takarója.
Álom, álom, karácsonyi álom! –
Szemünkre simuljon.*

*Álom, álom...Betlehemben
Kicsike Jézus megszületett.
Szép Szűz Mária, egek ékessége,
Mi bűnös lelkünk egy édessége
Csókkal hajol a jászolka fölébe,
Kicsi Jézuskára rájanevet.
Édes kicsi Jézus, mindenlátó Jézus,
Ügyefogyott népre, ránk mosolyog
Csilló levegő-égben, boldog fényességben
Nekünk dalolnak angyali karok.*

*„Dicsőség, dicsőség mennyben az Istennek,
Békesség, békesség földön az embernek!”*

*Álom, álom...Kegyes kicsi Jézus,
Panaszkodjunk-e teneked?
Okos kicsi Jézus, igazlátó Jézus.
Hiszen te jól tudsz mindeneket!
S te, fényes szép angyalsereg,
A békességet is ismered!
A békesség – te jól tudod, - meleg cipó:
És édesanyja a bánási búza.
A békesség a nagy hegyek nyugalma:
És homlokukat a Tátra koszorúzza.
A békesség egy csendes kicsi napsugár talán,
Amely a mély komoly vizek tükrén remeg:
De máshol még nem látják szegény magyar szemek,*

*Csak Pozsony ős Dunáján és Szent Anna taván,
A békesség a kassai harangszó,
S a székely falukon a pásztorok miséje
Kétszer szent!...*

*Dicsőség a magasban...Kicsi Jézus,
Tedd, hogy legyen békesség idelent!*

*Dicsőség, dicsőség a magasságoknak,
Békesség a földön, békesség, békesség
Szegény magyaroknak.*

Adventi levél 2009.

Barátaim!

Advent közeledtével hallgatom a vasárnapi ígét, és az ismét hozzánk szól. Szól és megtöri a szörny idők által reám telepedett hallgatás kényszerét. Hiszen ideje lenne a számvetésnek. Mi történt velünk az eltelt esztendőben? Hamar rájövök, hogy levélnyi terjedelemben lehetetlen mindent összefoglalni. Ha mégis ezt kellene tennem, inkább a történetek eredménye horgad fel előttem, mint hatalmas kérdőjel. A mindenfelé tapasztalt reményvesztettség, a közöny és a tudományosan reánk szabadított tespedés. A nyomorult kis sors, a mindennapi féltése. A piszkos és didergető s mégis langymelegnek hitt valami őrizgetése.

A bibliakalauz rendje szerint az aranyborjú történetét hallgatjuk, s a bölcs és oly aktuálissá váló magyarázatot.

Van hát remény!

Mózes türelmét és hitét vesztett népéért könyörgött. Nem hiába. Csakhogy hol van nekünk Mózesünk? És hány Mózes könyörgése érhet fel a mai megsokszorozott bűn tengeréből az égig? Vagy ha akadna Mózes, van-e még hegyünk? S megkötött-e ama szövetség? Mert ami bizonyos, az csak a tengernyi bűn! Az aranyborjú, mely még a jelképiségében erőt sugárzó bikának is csupán karikatúrája. És nekünk elég. Ott áldozunk neki, ahol csak lehet, és ott folyik körötte észveszejtő és önpusztító orgiánk.

Saját gyengeségünket ugyan miként és kiknek sikerült kihasználni, hogy idáig jutottunk? Jól sejtjük, egyre inkább tudjuk! S mégis és most is sikerrel ködösítik látásunkat. Ha meg is látjuk, csak egy irányba nézünk, pedig sokfelől leselkedik reánk az ármány.

Csak mese ez, csak múltakba vesző írás? Hiszen AZ ÍRÁS nem mindenkinek nagybetűs.

De elsilányított történelmi és ehhez is nélkülözhetetlen bibliai ismereteinket élesztgetve gondoljunk saját vándorlásunkra.

Hány átmeneti hazán keresztül, hány ezredév borzalmait túlélve érkeztünk meg a Kánaánnak hitt Kárpát-medencébe! Hány „egyiptomi sereg” pusztult el üldözésünk közben! S ha a tenger nem is nyílt ketté előttünk, de tengernyi vész vízszlopa közt bolyongtunk ezernyi éveket. És amikor szomjaztunk, akadt ki vizet fakasztott, és ha nem volt tűzszlopa, hát csodaszarvas vezérelt Meotisz tájain. És Sionunk is lett a Kárpát-karély által.

Csak éppen a türelmünk fogyott el. Pedig láttuk ŐT. Láthattuk Árpád, Szent Istvánunk és IV. Béla szemével, és törökön általmentő fejedelmek, gubernátorok bús-bölcs szemével. És a Nagy Fejedelem éles tekintetével. Kossuth és Széchenyi zsenijével. A Tizenhármak, Bethlen István, Teleki

Pál, Nagy Imre áldozatával. És életüket vagy egész éltüket áldozó nagyjaink cselekedetével. Láthattuk, hogy megmaradhattunk.

Utolsó szörnyű halálos ítéletünk Trianon, bár még hatva hat, de bárdja már többször is lepattant nyakunkról, mint a nagy Hunyad fiáéről. Féltünk, persze féltünk mi. Akadhat, ki újra szól: hóhér sújts! Már nincs joga, de ő úgy hiszi. Hiszi és teszi, hogy önmagát mentse és a megszerzettet általmentse. Ezért akarja hinni és hitetni. S ebben partnere a külső világ érdeke.

Hitet tehát abból kellene merítenünk, hogy itt vagyunk, hogy mégis élünk.

Ehelyett járjuk haláltáncunkat az aranyborjú-karikatúra körül, s összetörve hevernek kőtábláink.

Mi táncolunk! Mi!

Hát persze, hogy vannak bűnösök. Ismert és ismeretlen táncoltatók.

De mi! Mi! Mi mit teszünk?

Hol vad orgia, hol mindent pusztító tespedés a tettünk.

Pedig csak hátra kellene tekinteni, s aztán előre lépni. Lassú, megfontolt, erős léptekkel. Kőtáblákat hordozó hitel. Magasra tekintő reménnyel.

Akkor minden ármány magától lenne semmivé!

Leányfalu, 2009. adventje előtt

Szász István Tas

Kilencvenedik

Te benned bízunk
eleitől fogva,
Boldogasszony Anyánk
régii nagy patrónánk
járt közbe nálad Urunk,
hogy áldd meg a magyart.
Ezer éve száll magasodba
az itt lenn fájdalmasan zengő
s ott fenn hallani remélt
hymuszok könyörgése.
És mi még itt vagyunk.
Megmaradtunk.
Közben pedig eltűnt mind,
ki nem talált a könyörgő szóra,
zengő, keserves hymuszra
az egyetlen csillag
mutatta magasság felé.
Most csak annyit adj Uram,
hogy felmérni legyünk képesek
megmaradásunk csodáját. (SZIT)

Karácsony üzenete

Köröm. *Egy Miskolc alatti kicsiny falu neve. Lehetne a világ vége, ahogyan a közepe is. Kuklay Antal körömi plébánossal beszélgetvén az erősödött meg bennem, hogy ez a kis falu bizony a világ közepe. Pontositok: a szellem világának egyik központja. Ahol az egykori sajlódi pálosok késő barokk, copf stílusban épített fogadója, az ország legszebb plébániája, melynek míves, ódon falai közé régi fényűkben ragyogó korhű bútorok képében visszaköltözött a múlt. Ahol Rákóczi emlékparkot álmodnak és valósítanak meg a falu szélén – emléket állítva Szent Erzsébetnek is. Ahonnan a környező filiák templomai újra épülnek, vagy újjá születnek. Köröm, ahol a falu lakói döntően cigányok, egyik filiája, Kiscsécés szín cigány. Ahol Tóni atya Pilinszky verseinek rejtett lényegét hozza fel olyan szellemi mélységekből, melyre csak a lélek nagyon avatott ismerője képes. Amihez karnyújtásnyira van Sárospatak, a Fejedelem ősi fészke, ahol felsorolhatatlanul sok, ma már alig megbecsülhető érték, relikvia hordozza magán Kuklay atya szelleme, keze nyomát. És ez csupán töredék. Hiszen egy Isten által megszentelt, gazdagon termő életet néhány sorban felvillantani nem lehet. A karácsony misztériumáról, üzenetéről faggattam volna Tóni atyát, azonban a válaszok a lelki, szellemi szférának abból a magasságából érkeztek, amely rendhagyóvá tette e beszélgetést – noha mindvégig Jézus Krisztus megszületéséről szólt. Bennünk, s a világban.*

– *Karácsonynak milyen titka, üzenete van a ma élő ember számára?*

– A társadalom mindjobban atomjaira bomlik. Ugyanakkor ez a folyamat vágyat fakaszt az emberek szívének legmélyén, amely egyre erősödik. A világban egy óriási szeretet-éhség van, ami az egészséges emberekben indíttatást jelent arra, hogy ezt az éhséget csillapítsák. „A jó kiárasztja önmagát”. Ez a teremtsének, a megtestesülésnek az értelme. Isten emberré lett, hogy gazdagságából bennünket részesítsen. A Szentháromság titkának is a szeretet áradása a lényege. Abban a kiváltságban részesültünk, hogy ezt a titkot a legnagyobb mélységében kaptuk ajándékba a kinyilatkoztatás által. Valójában ez a két hittitok táplálja az egész világ kultúráját. Hogy Isten Fia emberré és testvérünké lett, azt jelenti, hogy rádöbbentett bennünket végtelen isteni méltóságunkra. Minden embert. Ez a lényeges különbség az ószövetségi és az újszövetségi ember között: az ószövetségi ember szeretetvágya le volt szűkülve saját fajtájukra. Jézus ezt kitágította az egész emberiségre, és ezt két szóval el tudta mondani a tanítványainak: Mi atyánk.

A két gondolat: az emberi méltóság, azaz az autonómia és az összetartozás, vagyis a szolidaritás tudata, amit mi szeretetnek mondunk, e két isteni titokban életünk kenyerévé vált. Az egész emberi kultúra ebből bontakozott és bontakozik ki. Emberi méltóság, aminek új értelmezése az emberi jogok, a kereszténység nélkül nem született volna meg. Jézus Krisztus volt az, aki először kimondta: minden ember isteni méltósággal rendelkezik, mindnyájan testvérek vagyunk. Karácsony titka ezt jelenti.

– *Miközben bemutatta a falut – szép és kevésbé szép arcával, roncsársadalmat említett. Hogyan érti ezt? Az élet legperifériásabb szegletébe sodródott sorsú embereket hogyan tekinthetjük egyenrangúaknak? Hogyan emelkedhetünk annyira önmagunk fölé, hogy testvéreinknek fogadjuk el őket?*

– A keresztény ember számára fájdalom, ha lát egy részeg embert fetrengeni a sárban, vagy egy üveges szemű kábítószeres fiatal, mert az istenarcot látja megszentégtelenítve benne. Ha a roncsársadalom kialakulásának okait kutatjuk, érdemes körültekinteni a világban és saját múltunkban is. Átvettünk egy olyan nyugati jogrendszert, amely mögött több száz évre visszanyúló, mára kiforrott polgári mechanizmusok vannak. Aminek a keleti változata nálunk is megvolt, mert minden magyar falu autonómiával rendelkezett, s a problémáikat meg tudták oldani a saját, helyi szintjükön. Adaptáltunk egy olyan szemléletet, amely eltörölte ezt a helyi autonómiát. Ez a nyugati jogrend csak névlegesen van meg, de nem működik. Ebben a faluban száz évvel ezelőtt a bíró, aki négy elemi iskolát végzett, el tudott intézni olyan ügyeket, amilyeneket most sem a köztársasági elnök, sem az alkotmánybíró nem tud elintézni. Mert nincsenek a helyi viszonyokra adaptálva az idegenből átvett normák. Vajon mi jobb? Ha egy fékezhetetlen embert deresre húztak és ráverték huszonötöt, vagy most huszonöt évig börtönben tartjuk, ahol egyre rosszabb lesz az állapota? Miért képmutató a rendszer? Mert nem vagyunk hajlandók elég pszichológust és nevelőt kiképezni, hogy ezeket az embereket átneveljék. Minél nagyobbak ezek a rések a civilizációban, annál több gaz, dudva nő föl. Tehát össze kell zárni a réseket.

– *Képes erre a magyar társadalom?*

– Ha korábban képesek voltunk, miért ne lennénk most is azok? Kopp Máriaék bemutatták, hogy nagyon súlyos problémák vannak e tekintetben, de azt is kimutatták, hogy a magyar társadalom képes a megújulásra. A forradalmak '48, '56 – mind ezt jelentik, hogy elemi erővel tör fel az emberek szabadság-, és igazságvágya. '56-ot az egyesítette, hogy ki akartuk mondani az igazat a hazugságokkal szemben. Alapvető probléma ebben a roncsársadalomban, hogy a modern technika feleslegessé teszi az embert. Az egész világ egy olyan gépezet, amely egyre több energia és nyersanyag felhasználással végtérmekeként szemetet és felesleges embert termel. Mert a technikai haladással feleslegessé válnak az alulképzett fizikai munkások. Nincs rájuk szükség. A társadalom egy hányada részt vesz a csúcstechnológia gyártásában. Ugyanakkor itt van egy másik réteg, amely a gyűjtögető életmódról most áll át (legalábbis egy része megpróbálja) egy számára idegen civilizáció életformájára, amelybe '45-től kapcsolódott be igazán. Majd az utóbbi húsz évben azt mondták nekik, nincs rátok szükség... Akik a csúcson vannak, egyre jobb körülményeket teremtenek maguknak, miközben a többség kegyelemkenyéren tengetődik. Egyedüli megoldás az, ha mindenki - elsősorban a lemaradtak - számára biztosítunk munkával egybekötött tanulási lehetőséget. Aki egészséges, munkaképes, tanuljon, kapja meg, amire szüksége van. Ami viszont feltételezi, hogy a társadalom áldozatot hoz ezekért az emberekért, s akkor boldogok, megelégedettek lesznek. Világosan el kell választani: munkaképtelen, beteg, kapjon segítyt. Ezt nevezik szociális gondoskodásnak. Munkaképes? Akkor dolgozhatson és tanulhasson.

– *Csakhogy! A társadalom most is hoz, méghozzá súlyos áldozatokat, s az eredmény közel nem boldogság, elégedettség...*

– Mert nem az okot keresünk, hanem a tünetet próbáljuk kezelni. Az egészségesülő világban egymásra vagyunk utalva. Ha nem tekintjük hatmilliárd társunkat egyenrangúnak, akkor kikapcsolunk. A civilizáció ugyanis lefokozta a védekező képességünket. Egyetemes és ilyen értelemben globális a föld, a víz, a levegő használata. Ezek elől a kérdések elől nem lehet kitérni. Egy másik megközelítése a kérdésnek: ha valahol éhség, vitaminhiány van, mint mondjuk Kárpátalján, ott sokkal nagyobb eséllyel pusztíthat az új típusú influenza, mint egy jobb kondíciókkal bíró térségben. Ott tombolni fog. De a járványok nem állnak meg a határoknál: ott kitermelődnek, itt pedig majd pusztítanak. A természet elemi erővel kényszerít bennünket arra, hogy felismerjük és meg-

értsük a karácsony gondolatát: békesség a földön minden jóakarát embernek. Ami azt jelenti, hogy mindenkit akarok benne részesíteni.

– *Mindez napjainkban köszönő viszonyban sincs az eredeti, teremtői szándékkal. Hol van hát az ünnep valóságos üzenete és annak gyakorlati megélése?*

– Egy felpörgő társadalom tagjai vagyunk, ahol a növekedés a legfontosabb elv. Azonban a felpörgő rendszerek elpusztulnak, vagy szétesnek. De képesek átalakulni is, és felpörgés helyett egyensúlyra váltanak. Ilyen az egészséges élő szervezet: a megtermékenyített petesejt elkezd osztódni, hatványos gyorsasággal növekszik. Egy idő múltán a folyamat lefékeződik, és ugyanaz a sejt elkezd szervesülni, majd beáll az egyensúly.

– *Ez a teremtés önszabályozó mechanizmusa, ami nem csak az egyénre, hanem a világ népességére is igaz?*

– Pontosan. Ez a fennmaradásunk feltétele.

– *Túlnépesedésről beszélünk, miközben minden a kiegyenlítő-désre, a harmóniára törekszik.*

– Ahhoz, hogy a növekedés megálljon, szükséges egyfajta krízishelyzet, amikor belépnek az ún. gátló tényezők. A növekedési folyamatban egyre jobban benne vagyunk, s ez kiváltja a védekező, alkalmazkodó képességet. Ez minden életképes szervezetben így van.

– *Krízis kiváltotta katarziszra van szüksége vajon a Kárpát-medencei magyarságnak is ahhoz, hogy végre önmagára találjon, harmóniára leljen?*

– Hála Istennek ennek megvannak a jelei. És ezek a jelek maguk az emberek, akik világosan látják a helyzetet. Régen prófétaknak nevezték őket, akik Isten üzenetét továbbították a világ felé: a gondolkodás megváltoztatásának szükségességét, a megtérést, amit mi úgy hívunk: paradigmaváltás. Szemléletet kell váltanunk, felfedezni az egyensúly és az önmérséklet szabályait – különben elpusztulunk. Ez a felismerési folyamat kezdődik most nálunk. Ez ember, ha megtanulja az önszabályozást, egyensúlyban élni a természettel, önmagával, környezetével, társaival, akkor túléli a mostani krízist. Hogy ez az egyensúly milyen populációs szám mellett történik meg, azt nem lehet megmondani, mert a technika óriási lehetőségeket tartogat még az ember számára. A Nap energiájának jelenleg csupán töredékét használjuk fel, mégis szűkölködünk benne...

– *Ez igaz, csak hogy a világ egyébként hierarchikusan felépült berendezkedését a pénz világa uralja jelenleg.*

– Az embereknek van ítélőképességük és képesek változtatni a sorsukon. Akik a társadalmi berendezkedés XVIII. sz.-i modelljét kidolgozták, azt gondolták, elegendő elválasztani egymástól a törvényhozó, ítélkező, valamint végrehajtó hatalmat: független parlament, független bíróság, független minisztérium. Azonban három tényezővel nem számoltak: azt gondolták, a gazdaság majd automatikusan beszabályozza magát a kereslet - kínálat törvénye szerint. Nem így történt. Létrejött három ellenőrizetlen hatalom: a pénzvilág, a hírvilág és az alvilág hatalma. Amint ez a három egyesül, gúzsba köti a papíron független és egymástól elválasztott három hatalmat. Ezt látjuk napjainkban. Mivel az emberek képesek gondolkodni és felmérni ezt a helyzetet, és a demokráciának megvannak az alappillérei, képesek olyan törvényt hozni, hogy mindezt ellenőrzés alá vegyék. Megvannak az eszközök egy egészséges társadalom kiépítésére. Ehhez az út kríziseken át vezet. Nézzük a magyar példát: amikor megtörtént a kommunizmusból a jogállamiságba való átmenet, föltételezték a jogalkotók, hogy lesz egy demokratikus konszenzus. Nem számoltak azzal, hogy a diktatúra hagyományai tovább élnek az emberek lelkében, ami e három tényező létével –hír-, pénz-, és alvilág- a demokráciát csupán formálissá teszi. A hírvilág képes hatmillió magyar állampolgárt teljesen elbutítani. Nekik szükségük volt a kijózanodásra, arra, hogy lássák: felelősek a sorsukért.

Máshonnan megközelítve: ez az államrend a négyévenkénti népszavazásra van felépítve. Csakhogy egy ország sorsát legalább húsz évre kell meghatározni! Amiből következik, hogy szükség van egy felsőházra, amelyet nem népszavazással hoznak létre, ahol azok az emberek vannak, akik képesek húszéves távlatban gondolkodni. Ez az az elit, amelyik a különböző testületekben, kamarákban van. Ilyen a Magyar Tudományos Akadémia, a bírói testület, az ügyvédi, ügyészi kamara, orvosi kamara, rektori tanács, az egyházak képviselői, az agrár-, iparkamara. Legalább húsz olyan terület van, ahol egy belső szelekcióval kiválaszthatják a legjobbakat, akik képesek olyan törvényeket hozni, melyeket az egymást váltó kormányoknak és az alsóháznak figyelembe kell venni – különben az alkotmánybíróság megsemmisíti a hozott törvényeket. Ezt mulasztottuk el húsz évvel ezelőtt, s ma már látjuk, hogy a létrejött jogrendi változások nem elegendők. Egy nagy tanulási folyamat előtt állunk. Az önpusztítás fenyegeti az emberiséget – benne a magyar társadalmat -, mert a lelki tényezők sokkal súlyosabbak, mint a fizikaiak. Egy magyar tudóscsoport, Kopp Máriának vezetésével évtizedek óta kutatja a magyarság lelki állapotát, s ők világosan felvázolták a problémákat.

– *De a megállapításait nem veszik figyelembe.*

– Mostanáig. Az idén azonban Kopp Máriát jelölték a Prima primissima díjra – ami beszédes. De például a MTA elnökeit titkos szavazással választották meg, a két köztársasági elnökünk is nemzetközi hírű tudós és fedhetetlen ember. A Gondviselés helyezte őket posztjukra. A jónak is van mechanizmusa, amit úgy hívunk: kegyelem. Nem kell kétségbe esni. Ezek az emberek adnak reményt, akik megküzdötték a maguk harcát, a pénz, a hír és az alvilág erőivel szemben, és győztek. Nekünk keresztényeknek óriási lehetőségünk, hogy vannak előttünk minták: Jézus Krisztus, és az összes szentek, akiktől hitet és reményt tudunk meríteni.

– *Hogyan látja Tóni atya a kereszténység mai helyzetét a világban, hazánkban, s mindez miként vezet el az egyik legnagyobb katolikus ünnepünkhöz, a karácsonyhoz?*

– Világosan kell látnunk, hogy az az ajándék, az a bezárt - elzárt kincs, amit a misztérium szó jelent, a megtestesülés és a megváltás titka, az egész világot megtermékenyítette, és termékenyíti folyamatosan. A keresztényeknek az a feladata és esélye, hogy a hittitkokból merítve meg tudják mutatni az emberiségnek a jövőbe vezető útját. A túlélésnek az esélyét és reményét. Magyarországnak és a világnak is a reményét én ebben látom. A szervezet számára autonómia és szolidaritás korrelatív, összetartozó fogalmak. Amikor egy sejt felborítja a szolidaritás eszméjét és a többi rovására újra termeli önmagát, az a rák. Ez nem csak az egyedekre, de minden egyes közösségre vonatkozik. Akkor egészséges egy szervezet – család, falu, ország -, ha minden egyes sejt megkapja a maga autonómiáját a többiek szolgálatában.

Amikor úgy látjuk, elhatalmasodik a hírvilág, pénz-, vagy alvilág, ezek beteges képződmények, rákos tünetek. Az egészséges szervezetben is állandóan képződnek rákos sejtek, de ezeket elszigeteli és kiveti magából. Ez az élet alaptörvénye. Az emberiség lassacskán felnő. Kamaszkorából kilépve felismeri: egyetlen útja a felemelkedéshez a szolidaritás: az Isten, az ember és a természet egysége. Megértve a kiáradó kegyelem üzenetét: mostani helyzetéből csak az őszinte, tiszta szeretet által van kiút. Ez a karácsony legfontosabb üzenete.

Lehoczky Leopoldina

Tóni atyáról bővebben:

Kuklay Antal: A kráter peremén. Gondolatok és szemelvények Píllinszky János verseihez. 4., bővített kiadás Open Art Kiadó, Budapest 2005.; Zsille Gábor: Isten magyar népének szolgája. Új Ember Kiadó; „Mint szűkölködök, de sokakat gazdagítok” Kairosz kiadó 2009. Kuklay Antal körömi plébánossal beszélget Fülöp Zsuzsanna; Tanulmányok: www.foliaselecta.hu; A létezés magasabb szintjén. Szakács Sára portré filmje Kuklay Antalról.

Az alábbi tanulmány, nyilván az elmúlt hónapok történéseinek okán, Szlovákia vonatkozásában tárgyalja égető sorsproblémáinkat, a benne foglaltak viszont vonatkozhatnak más szomszédainkra, mindenekelőtt Romániára is.

Csapó Endre

Megegyezni csak a magyarság kárára lehet

Mialatt a magyarországi bolsevizálás kultúrkomiszárjai olyan történelmet igyekeztek tudatosítani, miszerint országunk történelme valójában 1945-ben kezdődött, mert mindaz, ami előtte volt, csak feudális elnyomás, népellenes osztályuralom volt, az ugyancsak Sztálin nagyszláv birodalmába sorolt szomszéd államok történészei azt hirdetik, hogy őseik hajdan magasan civilizált, dicső, nagy állam birtokosai voltak, amit a barbár magyarok rontottak meg. A “kis hézagot” azon időktől a mai napig ezeréves magyar elnyomással töltik meg. Minél kisebb nép, annál nagyobb lódtít, így a szlovákok élen járnak a múltépítésben és a vádaszkodásban.

A nemzet történelem nem a tények tára, sokkal inkább a múlt eseményeinek részrehajló szemlélete. A történetíró a mindenkori hatalom íródeákja. A történelmet korábban uralkodók, uralkodó családok alakították, majd eljött az idő, amikor a nemzet nevében, nemzetállamok ellenében vagy szövetségében folyik a hatalmi vetélkedés. Utóbbi alig több, mint kétszázéves hivatkozási alap. Ezzel karöltve Európában a latin írásbeliség kárára előnyomuló nemzetnyelvek a politika terére lépve történelemalkító tényezők lettek. Hovatovább a polgár is magáénak érzi az államot, amelynek irányítói a polgártól is megkövetelik az áldozatvállalást. A XIX. század közepén nemzeti zászlók lobognak, ajkukon a nemzet szabadságával hálnak hősi halált szerte Európában.

Királyi, császári birodalmak nemzetállammá alakultak át. Ideálisan minden nyelv (nyelvjárás) vágyakozott saját államot alkotni, azonban a folyamat nem hozta meg az “ahány nyelvi közösség, annyi állam” megvalósulását. Színre lépett az erősebb nemzetek monopol nemzetállama, az etnikai homogenitás követelményével. Ez a francia minta.

A napoleoni háborúkkal színre lép a nagyhatalmi, kontinentális méretű háborúk kora, ami a következő évszázadra Európa nyugati felében hatalmi stabilitást hozott, míg keleti felében, pontosabban Közép-Európában az életképes egységeket szétrombolva, háborús igazságtalansággal végrehajtott nemzetállami feldarabolással az etnikai, nemzetiségi gyűlöletet állandósította. A háborús rendezés a maga természeténél fogva célirányosan igazságtalan. A nemzetállam-eszme megtermeli a türelmetlen nacionalizmust, azon egyszerű oknál fogva, hogy az ország boldogságát csak saját nyelvi közösségében képzelel el.

Tegyünk egy kitérőt, amiből kitűnik, annyira erős ez az említett boldogságmánia, hogy saját magára is inkább katasztrófát hoz, semhogy alább adja. A nyugati hatalmak létrehozták Jugoszláviát, amiben a szerbeknek állt az esély, számbeli erejükkel dominálták a szövetségi államot. A délszláv rokon népek egy nemzetű olvadása volt a tét. A szerbek inkább szétverték a nagy államot, tönkretéve legfőképpen saját magukat, mintsem hajlottak volna áldozatot hozni a közös identitás érdekében. Ebből az a tanulság, hogy a nemzetállamok integrálóképessége kérdéses.

No de Csehszlovákia sem bizonyult életképesnek. A nyelvi hasonlóság ellenére sem. Szlovákiában görcsösen működik a nemzetállam három alapideológiája: 1. egyetlen államalkotó nemzet uralma, 2. etnikailag homogén ország, 3. a nagyhatalmak ajándékként kapott területek megtartása az előbbi két elv érvényesítésével. Ez persze a magyar szomszédviszony rovására megy, de úgy látszik, a szlovák vezető réteget ez nem zavarja, amúgy egyetlen szomszédjával sincs felhőtlen viszonya. Nem érzékeli még, hogy a legkárosabb saját maga részére az, hogy – akárcsak a

szerbek – önmaga geopolitikai érdekeivel száll szembe. Ezt nagyszerűen részletezte **dr. Stadler János** *Osztozkodás a történelmen* című tanulmányában. Magyarországnak is érdeke jó viszonyban lenni a teljes egészében medencén belüli egykori országrészen létrejött új országgal, vagy ha úgy tetszik, azzal a néppel, amellyel a vegyes lakosságú (mai szóval multikulturális) magyar királyságban együtt élt. De erre a serdülőkorú éretlenségben, a felismerőkészség hiányában szenvedő szomszéd viselkedése nem ad lehetőséget.

Nagyon szomorúan kell megállapítani, hogy Szlovákiával belátható időn belül nincs mód megegyezésre jutni. Magyarországnak el kell vetnie azt a módszert, amit elkövetett nemegyszer a szovjet megszállás idején, amikor megtagadta határon túli véreit, és napi gyakorlattá tette a határok sérthetlenségére esküdözést, a szomszédok érzékenységének figyelembe vételét, és ezekről azóta sem tudott leszokni. Magyarországnak követelni valója van Szlovákiától is, meg a nagyhatalmaktól is, a helyzethez mérten: területért autonómiát!

Követelni valója van azon az alapon is, hogy nemzetének elhárított részei megfosztottak államalkotói státusuktól. Az utóállamok nemzetállami alkotmánya megtagadja a magyar származású polgáraitól a teljes állampolgári részességet, amely többek között látványosan anyanyelvük használatának korlátozásában jelenik meg. Az asszimiláció erőszakos fokozása kimeríti az etnikai háború tényét, amit az Európai Unióban nem szabadna megengedni. Véget kell vetni annak az állapotnak, hogy falvak és városok százezres tömegeit hadizsákmányként kezeljenek. Szembe kell szállni azzal a politikai közgondolkodással, ami szerint a győztes államok azt tehetnek az elfoglalt területeken, amit akarnak. Ennek érvényesítéséhez garanciák szükségesek, mert a büntető rendelkezések ma is ártalmasak. Ha él az európai egyesülésben a rossz helyzetből a jó helyzetbe átmenet újrakezdési szelleme, akkor ebbe nem vihető be a rossz idők gyakorlata, mégkevésbé annak olyan jogtíprása, mint a Benes nevével jelzett elnöki rendeletek gyűjteménye, amelyek alapján százezreket üztek el szülőföldjükről. Elképesztő, hogy ennek jogszerűsége beleépült az Európai Unió jogrendjébe. Ezen alapszik a szlovák agyokban a magyarellenesség jogszerűsége, mert arra hivatkoznak, hogy a benesi magyarüldözést a győztes hatalmak jóváhagyták. Ezen az alapon van nekünk magyaroknak – egyelőre csak erkölcsi jogunk – a győztes hatalmak által létrehozott és igazgatott Európai Uniótól követelni az általuk megfogalmazott jogokat. Az egész magyar–szlovák vitakomplexust, beleértve a nyelvtörvényt, az Európai Unió jogrendjében kell rendezni.

Nincs igaza Bajnainak, hogy ne vigyük ki vitáinkat, hogy a szlovákokkal kell megegyeznünk. A szlovákokkal nem lehet megegyezni, mert ők vannak birtokon belül. Trianon és Párizs a békétlenséget állandósította. A csehszlovák és a szlovák állam által a múltban és azóta is folyamatosan elkövetett bűnökkel szembeállítani valamilyen történelmi magyar elnyomást - történelmi képtelenség. Megegyezni, kompromisszumot kötni a jelenlegi szlovák kormánnyal csak a magyarság kárára lehet. A Bajnai-Fico politikai szeretkezés ilyen kudarc. A megegyezés minimuma a Benes-dekrétumok következményeinek történelmi jóvátétele, a nyelvtörvény visszavonása, a kulturális autonómia biztosítása. Helyes volt tehát **Schmitt Pál** európai parlamenti képviselő szeptember 14-i, napirend előtti felszólalása Strasbourgban, ami-

kor arról szólt, hogy a közelmúltban Szlovákiában olyan atrocitás érte az EU egyik hivatalos nyelvét, a magyart, amely teljes mértékben ellentmond az európai szellemiségnek: a nyelvi törvény nyíltan diszkriminálja a félmillió magyar közösség nyelvhasználati jogát. Kifejtette, hogy az Unió elkötelezett a kulturális és a nyelvi sokszínűség mellett, ennek érdekében többnyelvűségi biztost is kinevezett. A kisebbségi nyelvek európai chartája, amelyet Szlovákia is ratifikált, garantálja az anyanyelv használatának jogát az oktatás minden szintjén, a közigazgatásban, a közszolgálati intézményekben és a hivatalos dokumentumokban. Az EU-intézmények egyetlen fóruma sem hagyhatja szó nélkül, hogy az egyik tagállam nyíltan szembemenjen alapvető európai normákkal és támadást indítson a kisebbségi jogok ellen. Ezt hangoztatta a Fidesz képviselője.

Nagy valószínűséggel még működik a győztes-vesztes kettős mérce, ami miatt a győztes nagyhatalmak nem tudnak szembenézni háborús döntéseik következményeivel. Erre utal az alábbi újsághír:

– Az Európai Uniónak nincs olyan jogköre, hogy beavatkozhatna a szlovákiai államnyelvtörvény kapcsán kialakult szlovák–magyar vitába – jelentette ki szlovák tájékoztatás szerint Le-

onard Orban, a nyelvi sokszínűségért felelős EU-biztos szeptember 14-én Brüsszelben azt követően, hogy találkozott a szlovák külügyminiszterrel. A szlovák nyelvtörvény nincs ellentétben az európai jogrenddel, de megvalósításakor problémák alakulhatnak ki, ezért nagyon óvatosan kell eljárni – tolmácsolta a biztos álláspontját közleményben a szlovák külügyminisztérium.

Robert Fico, mint valami középkori kényúr, fegyveres kísérettel lépte át a szent határt, amelynek mindkét oldalán magyarok laknak. A nap hírei szerint: „A szlovák kormányfő a tiltakozás ellenére Balassagyarmatnál lépte át a határt, és közel negyedóráig váratta Bajnai Gordont. Robert Fico konvojának élén egy gépfegyveresekkel teli kisbusz haladt.” „A szlovák kormányfő rég nem látott biztonsági intézkedések mellett utazott. A politikust két konvoj kísérte, Fico 8–10 autóból álló kíséretét egy gépfegyveresekkel teli kisbusz vezette fel nyitott ajtókkal – jelenti a hírTV helyszíni tudósítója.”

Lehet találgatni, mit akart felmutatni a szomszéd miniszterelnök ezzel a primitív bunkósággal? Hasonló gondolkodású politikai híveinek akarhatott imponálni azzal, hogy szétveri a gaz ázsiaikat, ha pimaszkodnak? Hazatérve fegyvereseivel – lám, biztosította a rendet? Talán egyszer még dicső népének győztes vezére-

Kiegészítésként egy részletet csatolunk Csapó Endre Benes bűnbe ötvözött két népet című legutóbbi írásából

A korábbi politikai és gazdasági nagyobb egységek nemzetállamokra darabolása, mint megoldás, a lehető legrosszabb volt a földrajzi Európa közepén, amelynek egyik része a Kárpát-medence. Ebben a térségben nem lehet nemzetállamokat létrehozni, mérhetetlen sok igazságtalanság nélkül. De ennél is rosszabb, amit elkövettek vele Párizsban, győztes-vesztes alapon, azáltal, hogy a vesztestől etnikai elosztással nem igazolható olyan területeket is elvesznek, amelyeken a vesztes nép erős többségben van. Ilyen területeknek a megszerzése nemzeti dicsőség, győzelmi mámor és gyors meggazdagodás az elmenekült és elüldözött lakosság hátrahagyott vagyonából és az új területek, falvak, városok potenciális jövedelmezőségéből.

Az ilyen foglalkások jogosságát megalapozza az az ősi joggyakorlat, hogy a nemzetközi törvényt a fegyverek írják. A nagy háború gőztes hatalmai hozták a döntést és szavatolják a fennállását. E nemzetközi jogi biztosítékon kívül elsőbbségi birtoklási jogosultságot is bevetnek a javadalmazott államok a „mi voltunk itt előbb” indoklással, aminek például a Kárpát-medencén belüli alkalmazását csak meghamisított, kitalált történelemmel lehet bevetni, aminek „igazságát” óvodáskortól egyetemi diplomáig tanítják. Ez már intellektuális bűnözés, de a megfogalmazott, törvénnyel támogatott, hazafiassággal erkölcsösített területvédelem további, szüntelen bűnözést igényel.

A területtel megszerzett lakosságot nem fogadják el államalkotó elemnek. Az eszményi állam országa olyan ország, ahol mindenki egyazon nyelvi, származási, kulturális „nemzethez” tartozik. Ennek alapja az, hogy aki nem olyan, az nem kívánatos. Alkalmassint az állam területi egységének ellensége lehet, ennél fogva így is kell bánni vele. A román alkotmány első cikkelye kimondja, hogy Románia „egységes szuverén nemzetállam”, ezt vallja Szlovákia alkotmánya is. Szlovákiában különös mértékben érvényesül a történelmi vádaskodás, mint a mai magyarüldözés jogalapja. Ezeréves elnyomásról papolnak, és azt mondják, hogy ahhoz képest a magyaroknak nagyon jó dolguk van, egyenlő jogaik vannak, a szlovák államban. Annak déli részein éppen a szlovákokat veszélyezteti az asszimiláció, de hát azt már nem engedhetik.

A valóság az, hogy mind a román, mind a szlovák, persze a szerb törekvés is, az etnikai tisztogatást gyakorolja. Mindhárom már elkövette a tisztogatásnak nevezett piszkos műveletnek minden gaszágát, válfaját.

Az etnikai tisztogatás általános meghatározása szerint egy etnikai kisebbségi csoport erőszakos és céltudatos kiűzése egy területről, amely egy rivális – az adott terület teljes ellenőrzésére igényt tartó – többségi etnikai csoport adminisztratív vagy más jellegű ellenőrzése alatt áll. Az etnikai tisztogatás célja egy adott régió etnikai összetételének a megváltoztatása, ami természetesen azt jelenti, hogy annak bármilyen módon végrehajtandó eltávolítása.

Az etnikai tisztogatásnak két meghatározása létezik. Szűkebb meghatározás szerint az etnikai tisztogatás egy szisztematikus kiszorító politika, melynek révén egy terület által benépesített lakosság tagjait arra kényszerítik, hogy elhagyják a területet. A szélesebb értelemben vett etnikai tisztogatás az etnikai csoport tagjainak erőszakos és gyors kiűzését jelenti, amely a tulajdonuk kifosztásával és letartóztatásokkal, kivégzésekkel, általában emberiség ellenes bűncselekmények elkövetésével jár.

Az etnikai tisztogatás egyetemes jellegű abban az értelemben, hogy háború idején vagy békében egyaránt előfordulhat, ugyanakkor majdnem mindig az emberiség ellenes bűncselekmények és a genocídium kontextusában jelenik meg. A civilek erőszakos elűzése a háborúk gyakori jelensége, ezzel az alkalommal bőven éltek szomszédaink már az első világháborúban, de kiemelkedő mértékben és kegyetlenséggel a másodikat követően.

Az elűzések és tömegmészárlások, amiket a magyarság elszenvedett, nem egyedi esetek, éppen emiatt is azok emlegetése süket fülekre talal a nagyvilágban. A XX. század bővelkedett az etnikai tisztogatás elkövetésében. Előfordult az 1920-as évek elején a török–görög konfliktus során, India és Pakisztán között az 1940-es években, ilyen a görögök kiszorítása Észak-Ciprus 1974-es török megszállása után. A Szovjetunióban a krími tatárok 1945 utáni sorsa, vagy szintén a háború után a lengyelek elűzése a Szovjetunióból (Ukrajnából), illetve a németek elűzése Lengyelországból, a szudéta-németek elűzése Csehországból az etnikai tisztogatás további példái lehetnek. Az utóbbi idők legkegyetlenebb etnikai tisztogatására Ruandában került sor, melynek során több millió embert öltek meg a két rivális törzs, a tucik és a hutuk ellenségeskedése során. Mindezek miatt a nagyvilág, főként a nagyhatalmak érzéketlenek a magyarokat ért kegyetlenségekre. Legfőképpen éppen azért, mert például a felvidéki magyarok százazreinek kiűzéséhez úgy viszonyultak, hogy: ellenség, szabad préda.

ként bevonul az ősi mátrai hegyek és pannon síkságok visszavételére?

A magyarok még nem tudják, hogy az idő meghozza a magyar gazdaság és kultúra bevonulását azokra a területekre, amikhez a mai dél-szlovákiai magyarok oly példásan ragaszkodnak. **Hódi Sándortól** tudjuk, hogy: „*a kisebbségek sokkal jobban ragaszkodnak szülőföldjükhöz, ahhoz a környékhez, ahol élnek, az országhatár felőlük akár el is vándorolhat a fejük fölül, mint ahogy ez már több ízben meg is történt velük*”. Az idézet a szerző Nemzeti önkép című kötetéből való, amelyben rendkívül sok, tudományosan igazolt és eligazító támpontot találunk témánk számára. Keresi a globalizáció hatásait az identitás kategóriáira. Elemzi, feloldódik-e az egyén a nagy egészben, belezsugorodva valamilyen maga alkotta személyes identitásba. Majd arra az eredményre jut, hogy: „*A nagy egészben való feloldódás veszélye felerősíti a védekező reflexeket, melynek folyamányaként a már erózióknak indult etnikai közösségekben is újult erővel jelentkezik a nemzeti identitáskeresés.*” És lehet, hogy a kisebbségeket be nem fogadó államkereten belül alakul ki öngazgató igénnyel a nemzeti önazonosság. „*Az a körülmény, hogy 290 év után Angliában újjá alakulhatott a skót parlament és kormány, azt jelenti, hogy talán mégis inkább a politikai decentralizáció jelenti a társadalom demokratizálódásának az útját, nem pedig a nemzeti önrendelkezési törekvések minden áron való elnyomása.*”

Szomszédaink megtiltanák nekünk a Kárpát-medence szó használatát, mert az a Nagy-Magyarország riadalmát kelti fel bennünk. El kell jutni a magyaroknak odáig, hogy nem törődnek ilyen vádakkal. Vegyék végre tényszerűnek, hogy az unióban eltűnnek a határok. Az államhatárokkal közigazgatásilag megosztott magyarság együvé tartozását kidomporító meghatározás lehetne, ha különválasztjuk az országot és az állam fogalmakat. A magyar ál-

Az MKP rimaszombati kongresszusa a felvidéki magyarság számára megnyitott egy korábban nem emlegetett lehetőséget. Ez az autonómia. Az új pártprogramban sincs róla szó, de Orbán Viktor kongresszusi felszólalása nyomán immár foglalkozni kell vele.

Hogy a Fidesz elnökének szavai termékeny talajra hullottak, az kitűnt Csáky Pál, az MKP tisztségében megerősített elnökének a kongresszust követő sajtóértekezleten elhangzott kijelentéséből, miszerint Szlovákiában szükség van a kulturális és oktatásügyi kisebbségi autonómiára. Az autonómia eszméjének befogadása nemcsak a felvidéki magyarság reményeinek adhat szárnyat, de a Kárpát-medencében élő magyarok is láthatják: Orbán Viktor eltökélten halad az általa választott úton. Tényleges politikai autonómiát tart szükségesnek mindenütt a Kárpát-medencében. S a nehézségek ellenére folytatja a nemzet határok feletti egyesítésének jövőbe mutató demokratikus projektumát.

Újra és újra bebizonyosodik: a szomszédos országok politikai eliteje – a budapesti egymást követő kormányok magatartásától függetlenül – berzenkedik ugyan, de egyre inkább megkerülhetetlennek látja a tényleges politikai autonómiáról folytatott, érvekre alapuló demokratikus eszmecserét.

Az egyik pozsonyi politikus jól rávilágított a szlovák és egyben a többi szomszéd kimondott és ki nem mondott félelmeire. Jozef Halecký szerint nem konstruktívak és elfogadhatóak Szlovákia számára azok az állítások, melyek szerint Európában minden közösségnek joga van az autonómiához. Szerinte Orbán az autonómiáról, mint a határon túli magyar kisebbségek Magyarországhoz kapcsolásáról beszél, Nagymagyarországot akarja létrehozni. „A jövő szempontjából ezt nem hogy nem lehet kizárni, de tudjuk, hogy a hazai és a magyarországi politikusok politikája is erre törekszik”. Csakúgy, mint minden politikus a Kárpát-medencében,

lam a háborúk alkotta nemzetközi törvények által meghatározott földrajzi határok közt gyakorolható magyar közigazgatás. Ország az a földrajzi értelemben vett térség, amelyen a magyar nép lakik, amelyhez történelmi emlékei fűzik. Az ilyen értelemben megfogalmazott országot nem kell földrajzi határokkal megrajzolni, mert nem annyira területi jellegű azonosulás, mint inkább a nemzeti érvényesülés történelmi tája, és mai-jövőbeli életünk tere. Tetszik-nemtetszik: a trianoni határokon túl, és a történelmi Magyarországot határain belül van a magyarok országa. Talán az etnikai térkép adhat általános képet, de az sem meghatározó, gondoljunk csak a százezres létszámú bukaresti magyarságra. A virtualitásnak is lehet valóság tartalma.

Gazdasági és kulturális régiók nem szakíthatók el többé trianoni határokkal. A csehszlovák és szlovák gyűlöletben fogant gazdaságpolitika elhanyagolta a Felvidék déli, magyarok lakta területeinek fejlesztését. Megtehették a Duna vonalán meghúzott határral, hogy elválták ezt a részt a gazdaságilag egybe tartozó Moson–Győr–Komárom–Esztergom megyei területtől. Nekik nagyon kellett ilyen átjárhatatlan határ, és nagyon nem tetszik nekik, hogy a magyar államfő átsétál Szent István szobrot avatni. Helyes magyar lépés volt a Mária Valéria híd megépítése, és lesznek további hidak és utak. Az igazi híd az lesz, amikor helyreállnak a régi gazdasági és kulturális régiók, amikor úgy megyünk át a határon, hogy hazulról hazamegyünk magyarok lakta országunkba, amelyet nemcsak gazdasági, de kulturális téren is integrálni kell, beleértve az iskolarendszert. Határozottan, és minden EU- vagy egyéb rosszallás ellenében is. Megvan a lehetősége annak, hogy ezek megvalósuljanak, a szlovákok ellenzése ellenére is, akkor is, ha nekik a korábbi évszázadok békés együttélése nem példamutató. Pedig nekik is ez a jobb jövő!

(Magyar Élet)

cében, aki valamit ad magára, a szlovák politikus is tisztában van vele: nem a határmódosításról van szó. Hanem az autonómiáról. Sokan érdemesnek vélik félrevern harangokat, hátha ezzel, a feszültségkeltéssel visszariaszthatják magyar politikai partnereiket az autonómiáért folytatott küzdelemtől. Orbán esetében ez nem bizonyul jó taktikának. A durva kirohanásoktól mentes, viszonylag lagymatag, újabb érvek felsorakoztatása nélküli reagálások, amelyek a Fidesz elnökének rimaszombati kemény megnyilvánulását kísérték, új fejleménynek minősíthetők. A szlovák politikusok is érzik: olyan folyamatok indultak el a Kárpát-medencében, amelyeket régi trükkökkel nem lehet megakasztani. Látszik ez egy másik politikus megnyilatkozásából is. Tomáš Galbavý Orbánnal már nem tud mit kezdeni, de legalább a felvidéki magyar pártokra igyekszik jól ráijeszteni. Nem irredentizmussal vádolja őket, hanem a „kormányzati felelősségvállalás” lehetőségének megvonásával. Fenyegetőzik, mondván, hogy „az MKP nullázza esélyeit arra, hogy bármelyik szlovákiai párt koalíciós partnere legyen”.

Rémképek, ijesztgetés és konkrét fenyegetés. Ez a maximum, amit ebben a pillanatban a szlovák és nemcsak a szlovák politikus szembe tud szegezni a magyar nemzeti közösségek autonómiáigényével. Miközben egyre inkább látniuk kell, hogy a muni-ciójuk nem elég az autonómia „veszélyének” elhessegetésére.

Ebben az értelemben a rimaszombati Orbán-beszéd újabb biztatás volt minden magyarnak, aki azt kívánja elérni, hogy Magyarország kisebbségi közösségeivel együtt foglalja el a helyét Európa nemzetei között. Csak remélni lehet, hogy Magyarországon is megtörik a jég. A sok baj közepette milyen felemelő lenne, ha még ebben az évben, az Országgyűlésben is megszületne a többségi döntés a kettős állampolgárságról! Lehetetlen? 2004-ben az volt, ma talán nem.

Ágoston András Felvidéki autonómia?

2009. november

Kollektív bűnösök pedig vannak

A magyar belpolitikai élet, mely történelmi léptékkal is egyik mélypontját járja, hetekre elvette kedvemet a naplórástól, bár elismerem, hogy a veszedelmes gűbbenők leírása is feladat lenne. Most azonban Európa már felébresztette e szenvedélyemet, s az azt szolgáló magyar külpolitika is besegített újabb – megmagyarázhatatlannak nevezett –, de igencsak magyarázható megalázkodásával.

Minekutána ma mélypont-ról-mélypontra bukácsoló honunk Könyves Kálmán óta elfogadta, hogy „boszorkányok pedig nincsenek”, Európa (közös és oly sokáig vágyott hazánk) sunyin elfogadja, hogy kollektív bűnösök pedig vannak. Nem bátran kijelentve, hanem mostanság úgy is mondhatnánk, hogy: európai módon. Mint azt többször is megtapasztalhattuk, ez ma sajnos gyáva és átlátszó hazugságot jelent, melyet neveléses módon egy félrefordulással, tekintetük elkendőzésével valószínűsít meg.

Egyszerű lenne most, hogy „Klaus-trofóbiába” essünk, de nem Václav barátunk itt a bűnös. Ő a maga módján derék hazafi a mi vezéreinkhez képest, kik az egykor volt Könyves Kálmán birodalmának romjain asszisztálnak az ezúttal éppen szláv Václav vonalon közelítő – most már európai – anakronizmushoz.

Hogy a Benes dekrétumok nem európaiak, azt természetes módon éppen Klaus álláspontja igazolja. Az ő megalapozott félelmei. Mert ő tudja, hogy ha a meghirdetett szabályokat betartjuk, akkor nincs kétféle „kárt szenvedett” polgár Európában. Akkor mindenkit kárpótolni kell az ellene elkövetett bűnökért. Legalább egyszer.

Európa – miután „önerőből” elvesztette önmagát, vagyis a kereszténységet – most elveszti sokat hangoztatott új elvrendszerének fő pillérét is, és valóban a fasizmusra „hajazó” elvek felett huny szemet. Az, hogy éppen az érintettek, köztük az igencsak érdekelt Magyarország hathatós segítségével, – őket ez természetesen nem zavarja. Sőt. Egyébként most született meg az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélete, mely Olaszországot marasztalja el az iskolákban kihelyezett megfeszített Krisztus képekért. El nem torzult európai fül számára hihetetlen döntés.

Ez is azt mutatja, hogy az egész világ közelít oda, ahol hazai szomorú tapasztalataink szerint állunk. És ez még nem a végállomás. Ezért tudnak a világ urai oly felhőtlenül együttműködni a hatalmát minden eszközzel megtartani akaró pillanatnyi magyar „demokratúrával”, mely, ha nem figyelünk, fokozatosan haladhat a „diktokrácia” felé.

Ezenközben – éppen e jelek bizonyossága szerint – a valódi végállomás közeledése sem kizárt.

Ma már kora reggel megcsörrent a telefon és az örök kérdőjeleimet szállító hang kérdezett valahonnan Európából. Mít szólts hozzá, Klaus elérte célját! Mi a ti véleményetek?

Válaszom közben fülem égni kezd. Hiszen ezúttal amatőrséggel egyáltalán nem mentegethető külügyminiszterünk asszisztált

ehhez. Hogy a jelenlegi miniszterelnök is, az kevésbé lep meg. Vagyis a Horn-i fogalomtárat másként használva: ismét önmagunkhoz nyúltunk. Vagy feladatot hajtottunk végre?

Az engem kérdező hangosan csodálkozik. Hát ismét, ismét, mint a román belépés feltétel nélküli megszavazásakor, meg a lisszaboni szerződést láthatatlanban és elsőnek ratifikáló teljes magyar parlamentben?!

És felcsattan a hang, miért!? Magyarázd meg! Te ott élsz az anyaországban. Mi ez? De ne-hogy megint a „zsidózással” oldjátok meg a kérdést, mint azt annyiszor olvasom – mondja. Miért történik mindezt? És vádol. Vádol szóval, hangsúllyal, indulattal, keserűen, és érthetően.

S ekkor a „kollektív önvád” pillanatát megélve eszembe jut valami.

Hiszen ha ezt a bűnt a honi magyarság nyakába helyezük, az meg „magyarozás”! És az is a kollektív bűnösség egyik formájának kijelentése.

Szemem előtt megjelennek a néhány kilós csomagjaikkal a Dunán lélekvesztőkön evező magyar parasztok, elképzelem a csehországi emberpiacot, ahol középkori hangulatban vizsgálja a cseh gazdálkodó a magyart, s mint a lóvásárban, ajkát félretolva, fogait nézi. Fogalma sincs arról, hogy ezeknek a rabszolgának szánt embereknek az ősei ezer esztendőn át verítékükkel építették a Felvidéket és vérükkel védelmezték. Soha nem bántották a tót atyafiakat. Befogadták őket és békében, munkamegosztásban éltek együtt, s az élők vére is keveredett. És újra felhorgad a kérdés: kik azok, akik mindezt feledve rohannak egy hamis európai kép előtt leborulni s elvetik az egykor még szent Európa önmagát jelentő törvényeit? Kik azok, akik ki merik jelenteni, hogy a Benes dekrétumoknak semmi köze a lisszaboni szerződéshez és az európai Chartához? Ezzel az erővel elmagyarázhatják, hogy a hazugságnak és lopásnak semmi köze a Tízparancsolathoz.

Itt élünk a maradék hazában, s köröttünk nyertesek és vesztesek, szomszédaink. Ellenségek és állítólagos barátok, de a végeredményt sejtve, közös sorsú népek és népcsoportok. És mutogatunk, mutogatunk egymásra. Magyarozunk, bozgorozunk, oláhozunk, zsidózunk, tótozunk, rácozunk és svábozunk, s ezeken belül is megtaláljuk a még jobban megosztó sáncokat. Csak éppen azt nem látjuk, hogy ki tesz mindnyájunkat, Benest elszenvédőket és Benesnek szobrot állítókat félgymarmattá.

Ha erre megtalálnánk közösen a nem is olyan nehéz magyarázatot, ha ez ellen tudnánk közösen védekezni, bizony nem lehetnénk továbbra is áldozatai annak a nagy és kimondhatatlan valaminek, melynek nevét lassan már szent állatként kell elkerülni, s csak az Ő vagy Az néven emlegethetjük.

Pedig van, pedig él, hízik és öl és butít és nyomorba dönt.

Hogy ki ő és hányféle kiszolgálója van közöttünk, erről van véleményünk.

Leányfalu

Szász István Tas

Nyilatkozat az erdélyi magyarság autonómiájáról

Az Erdélyi Magyarok Tolna Megyei Egyesületének tagsága 2009. október 9-i közgyűlésén, majd az Erdélyi Körök Országos Szövetségének tagsága 2009. november 28-i választmányi ülésén kinyilvánítja felháborodását és tiltakozását a határainkon kívül élő magyarság elleni sorozatos támadások, a nemzeti intolerancia, a többségi nemzeteknek az európai uniós normákkal összeegyeztethetetlen kisebbségi politikája miatt. Különösen arcpirító jelenségeknek vagyunk tanúi sok évtizede Románia esetében, ahol Erdély magyar nagyvárosaiban az etnikai összetétel erőszakos megváltoztatása a vége felé közeledik, ennek nyomán pedig a Székelyföldön folyó hasonló folyamatok jellege és célja is egyértelmű. Az immár elfoglalt helységek városképét a románság a maga képére alakítja, meghamisítva azoknak sok évszázados jellegét, történelmét, szellemét, és akcióiknak még a temetők kerítése sem szab határt.

Egy tervszerűen végrehajtott folyamat sorozatos lépései állnak előttünk, amit nem lehet másként értelmezni, mint a magyarság végleges felszámolására irányuló gyakorlatot, az etnikai tisztogatás minden békés eszközt felhasználva. A mögöttes indokokra pedig a román politikum trianoni pszichózisa ad magyarázatot. Eszerint a megszerzett országrész, Erdély nélkül elképzelhetetlen Románia léte, a terület eredeti birtokosa, a magyarság egyszerű jelenléte viszont megkérdőjelezi a birtoklás jogosságát és véglegességét. A szomorú valóság az, hogy demográfiai viszonyaink tragikus alakulása, érdekérvényesítő képességünk végzetes meggyengülése immár régen indokolatlanná tette e félelmeket, azok mégsem csökkennek az idők múlásával, míg csak magyarok (is) tapossák Erdély földjét.

Számunkra mindez elfogadhatatlan. Erdélyi magyarokként kijelentjük, hogy ragaszkodunk magyarságunkhoz, emberi létünket magyarként tudjuk és akarjuk megélni, magyarságunkat emberi méltóságunk részének tekintjük, amihez Isten és az ember törvényei szerint egyaránt jogunk van. Ezért jogot formálunk az Erdélyben magyarként való megmaradásunkat biztosító két eszköz, a kettős állampolgárság és az önrendelkezés jogintézményeihez.

A magyarság önrendelkezésének háromlépcsős (területi, kulturális és személyi) biztosítása Európában bevált és sikeres gyakorlat, a Kárpát-medencei magyarság vonatkozásában mégsem történik előrelépés. Lehetőségeit kutatva nem tekinthetünk el a realitásoktól, az erdélyi magyarság számbeli-ségétől, területi elosztásától, az anyaország gazdasági-politikai-szellemi helyzetétől a jelenben és a közeljövőben, de térségünk geopolitikai helyzetétől, tágabb környezetünk, az Európai Unió, ill. a globalizált világ valóságától sem.

Ebben a valóságban erőszakos eszközökhöz nem nyúlhatunk, még ha azok sikeresek is voltak némely esetben Európa 20. századi történelmében, a koszovói példára több okból sem hivatkozhatunk, ugyanakkor – úgy tűnik - a nyugati világ, az EU hivatalos szerveihez, valamint közvéleményéhez sem fordulhatunk történelmi sérelmi érvekkel. Jelenleg nem létezik és belátható időn belül nem is valószínű, hogy születne jogilag kötelező erejű nemzetközi jogszabály a kollektív kisebbségi jogok terén, hiszen az több európai állam érdekeit sértené. A kollektív önrendelkezési jogok ma már csak akkor jelennek meg nemzetközi téren, ha polgárháború, etnikai tisztogatás veszélye áll fenn.

Ezzel el is érkeztünk az egyetlen valós lehetőséghez, amihez nyúlunk lehet és kell. Annak a felmutatásához minden fórumon és minden eszközzel, miszerint Romániában igenis etnikai tisztogatás, tényleges genocídium folyt és folyik. Nem véres, hanem békésnek megszervezett, ravasz, alattomos, lassú, de kitartó, ezért hatékony módon és eszközökkel.

Feleslegesnek látszik a számunkra fájó valóságot jelentő, de mások által értetlenül és kétségekkel fogadott történelmi érvekre, sérelmekre hivatkoznunk, csupán a jelen ill. az elmúlt 3-4 évtized történéseit, tényeit, számadatait kell össze-szedni és a világ elé tárni, felhasználva a nemzetközi megnyil-vánulások minden eszközét, és természetesen az EU minden fórumát. Jelentős ez irányú lépésnek tartjuk, támogatjuk és népszerűsítjük a *Memorandum Székelyföld sajátos közigazga-tási és fejlesztési jogállásáért* nevet viselő dokumentumot.

Ezzel együtt rá lehet és kell mutatni arra, hogy a magyarság erdélyi fennmaradását, egyben a románság tényleges ér-dekeit is szolgáló *valódi* magyar-román kiegyezésnek elenged-hetetlen feltétele a magyarság önrendelkezésének biztosítása. A román nemzet is csak így léphet túl történelmi görcein, csak így válhat végképp felnőtt nemzetté. Ha a román politi-kum nem érti meg, akkor meg kell vele értetni minden úton, legfőképpen kitartásunkkal: eltüntetésünkben ne remény-kegjenek, a magyarság végleges és teljes felszámolására ne számítsanak.

Előbb-utóbb tudomásul kell venniük, hogy Románia nem egy saját értelmezésük szerinti, etnikailag egységes nemzetál-lam, mert a romániai magyarság soha nem volt és nem is lesz része a román etnikai-nyelvi nemzetnek; hogy az ország szu-verenitása nem jelent feltétlen rendelkezési jogot állampolgá-rainak, benne a magyar nemzetiségű állampolgároknak a je-lene és múltja, anyagi és szellemi javai, értékei, az általuk la-kott területek felett. Ennek belátása és elismerése nélkül soha nem számíthatnak a velük együtt élő magyarság lojalitására, még kevésbé honpolgári érzelmeire, így Románia belső stabi-litására sem. Ellenkezőleg, eddigi gyakorlatukkal veszélyezte-tik az ország politikai nemzetegységét, végső soron saját al-kotmányuk első pontját sértik. Ez pedig az EU számára is instabilitási tényezőt jelent.

Tisztában vagyunk vele, hogy mindehhez nem csak szavak, de legfőképpen erő szükséges, egy anyagilag, szellemileg és er-kölcsileg emelkedő anyaország, az erdélyi magyarság, az er-délyi magyar anyák hitének visszatérése, valamint a világ ma-gyarságának egységes akarata. Bízunk abban, hogy a követ-kező év fordulópontot jelent e cél elérésében, hogy a rettenetes sülyedés után elkezdődik a nemzet felemelkedése.

Azonnali feladatként pedig felszólítjuk a következő, nem-zethű magyar országgyűlést és kormányt, az erdélyi magyarság politikai érdekképviseleti szerveit, valamint az Európai Parlamentbe bejutott 27 magyar képviselőt, hogy összehan-golt, egységes stratégiát követve, igazunk tudatából és nemze-ti létünk fennmaradásához fűződő alapvető jogunkból erőt merítve tevékenykedjenek e cél elérése érdekében. Új, érdek-érvényesítő, bátor magyar külpolitikát!

Közreadja az EKOSZ és az EMTE nevében

Dr. Kövesdy Pál,
az EKOSZ és az EMTE t.b. elnöke

Memorandum Székelyföld sajátos közigazgatási és fejlesztési jogállásáért

[2009. szeptember 13.]

Preambulum

Alulírottak, Székelyföld választott önkormányzati tisztségviselői és parlamenti képviselői, régióink és közösségünk jövője iránti felelősségünk tudatában, az alábbi Memorandum közzétételével kívánjuk felhívni Románia és az Európai Unió közvéleményének figyelmét mindazokra a problémákra, amelyek akadályozzák Székelyföld szerves fejlődését, és veszélyeztetik az évszázadok óta itt élő, a régióban abszolút többséget alkotó magyarok nemzeti közösségként való megmaradását.

A 12.000 négyzetkilométer alapterületű, közel egymillió lakosságú (amelynek több mint háromnegyede magyar) történelmi Székelyföld Románia közepén fekszik. Bár történelme során sajátos földrajzi, történelmi, gazdasági, kulturális és politikai identitású egységes régióvá vált, ma közigazgatásilag mégis széttagolt: Hargita és Kovászna megye teljes területét, valamint Maros megye egy részét lakják székelyek, néhány település pedig e megyék határain kívül esik. A székely társadalom az 1200-as évektől kezdődően közigazgatási értelemben székekbe rendeződött: az említett három megye területén található Marosszék, Udvarhelyszék, Csíkszék, Gyergyószék, Kászonok, Sepsiszék, Kézdiszék, Orbaiszék és Bardocz-Miklósvárszék. Az erdélyi szász székekhez hasonlóan a székely székek autonómiája területi önkormányzatként működött, saját közigazgatással, sajátos társadalmi és közigazgatási felépítéssel, sajátos jogokkal és különleges státussal rendelkeztek.

Bár a széki közigazgatási rendszer már korábban megszűnt, a fél évszázados kommunista önkényuralom kitartó erőfeszítése ellenére sem sikerült megtörni a székelyföldi sajátos identitást, az itt élő nemzedékek évszázados autonómiatörekvéseit nem tudták elfojtani. Ma, az európai joggyakorlatnak megfelelően, lehetőség lenne ismét különleges jogállást biztosítani Székelyföldnek de: nyíltan vagy burkoltan még mindig tovább él a székelyföldi sajátos identitás felszámolására irányuló szándék.

Az 1989-es fordulat után a romániai magyar nemzeti közösség – demokratikus úton, és kizárólag békés, törvényes eszközökkel – folyamatosan küzd a román többséghez mérhető teljes és tényleges esélyegyenlőség biztosításáért. A megoldást a magyar közösség vezetői a belső önrendelkezés elvén alapuló közösségi autonómiaformák törvényi kereteinek biztosításában látják. Az autonómia-folyamat fontosabb lépései a lassú demokratizálódás elmúlt húsz évében a következők:

- A romániai magyarokat 1990 óta Románia törvényhozásában képviselő politikai érdekvédelmi szervezet, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ) már megalakulásakor megfogalmazta a magyarság belső önrendelkezéshez való igényét, illetve ennek közjogi formáit, a különböző közösségi autonómiák létrehozását. Ennek az igénynek megfogalmazása a Kolozsvári Nyilatkozat (1992. október 24.).
- Az RMDSZ Románia Európa Tanácsba való felvétele alkalmával (1993. augusztus 26.) Memorandumot terjeszt az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése elé, amelyben ismételtelen nyilvánítja a romániai magyar közösség belső önrendelkezéséhez való jogát, és kéri a magyarok államalkotó tényezőként való elismerését. Az ez alkalommal született 176/1993-as számú ET-ajánlás tiszteletben tartására Románia kötelezettséget

vállalt, de a közösségi autonómia jogi kereteinek megteremtése azóta sem történt meg.

- Az RMDSZ 1993 őszén (november 14.) elfogadja törvénytervezetét a nemzeti kisebbségekről és autonóm közösségekről, amelyben meghatározza háromszintű autonómia-programját: a kulturális, a sajátos státusú települési önkormányzati és területi alapú autonómiát. A törvényhozás román többsége alkotmányellenes jellegére hivatkozva elutasítja a tervezetet.
 - Románia Alkotmányának módosítása (2003) során nem sikerül az alaptörvénybe foglalni a kisebbségi közösségek kulturális és területi autonómiához való jogát.
 - Az erdélyi magyar közösségi autonómiák széles társadalmi támogatásának megjelenítésére Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács (EMNT) néven civil-politikai mozgalom alakul (2003. december 15.).
 - Románia Parlamentje alkotmányellenes jellegére hivatkozva elutasítja Székelyföld területi autonómiájának statutum-tervezetét (2004). Ugyanez a sorsa a következő parlamenti ciklusban ismét benyújtott tervezetnek (2005).
 - Az RMDSZ kidolgozza a Nemzeti Kisebbségek Jogállásáról szóló törvénytervezet (2004), amelyet a Velencei Bizottság is pozitívan véleményez. A kisebbségi közösségek kulturális autonómiájának jogi keretét is megeremtő tervezet a kormány elfogadja és a parlament elé terjeszti (2005), de ott bizottsági szinten megreked, mindmáig nem készült róla jelentés.
 - 30 székelyföldi települési önkormányzat helyi népszavazás kiírását kezdeményezi Székelyföld sajátos jogállású közigazgatási régióhoz való tartozás tárgyában. A referendumok kiírásáról szóló határozatokat a prefektusok rendre hatálytalanítják. (2006-2007).
 - 2007-ben több mint 210.000 székelyföldi választópolgár mond igent Székelyföld területi autonómiájára.
 - Az elmúlt évek parlamenti és kormányzati munkája nyomán bővült az anyanyelvű oktatás, valamint az anyanyelvhasználat a helyi közigazgatásban. Az igazságszolgáltatásban, bár létezik a törvényes keret az anyanyelv használatára, sok helyen ezt maguk a bírák nem teszik lehetővé.
 - A következő évek legfontosabb feladata a kollektív jogok kialakítása, elfogadtatása lesz!
- Jelen Memorandum újabb határozott lépés kíván lenni e folyamatban. Jelzi azt, hogy a másfélmillió, számbeli kisebbségben levő romániai magyarság és annak részeként a tömbben élő, Székelyföldön regionális többséget alkotó székelyek nem hajlandók lemondani sem szülőföldjükről, sem sajátos közösségi identitásukról.

Székelyföldi visszasságok – a régió szerves fejlődését és lakóinak sajátos identitását veszélyeztető tényezők

Húsz évvel a demokrácia és a jogállam térnyerését biztosító rendszerváltás után még számos tényező akadályozza a székelyföldi régió gazdasági, társadalmi és politikai kibontakozását, lakóinak nemzeti emancipációját.

Hivatalos anyanyelv-használati korlátok

Bár a kisebbségek anyanyelvének használatát a közélet különböző területein érvényben lévő törvények lehetővé teszik, a székely-

földi régió többségét kitevő magyarok anyanyelve mégis másodrendű. Néhány példa, a teljesség igénye nélkül:

- Az állami hatóságok (önkormányzati és oktatási intézmények) által kibocsátott hivatalos dokumentumok csak románul íródnak.
- A központi közigazgatás ún. dekoncentrált intézményeiben csak az állam nyelvét használják.

A közigazgatás decentralizációjának késlekedése a „központi nemzetállami” szemlélet továbbélése

Románia közigazgatási berendezkedése még mindig erősen központosított. A közigazgatási hatáskörök lényeges része több társadalmi szolgáltatás – oktatás, művelődés, munkaügy, szociális juttatások, közrend, gazdasági tevékenységek szabályozása, stb. – esetében nem a választott testületeknél, hanem a központilag kinevezett vezetők által irányított dekoncentrált intézményeknél vannak. Ezek a vezetők pedig döntéseikben és vezetési gyakorlatukban sokszor a központi érdekeket képviselik és érvényesítik a helyi közösségi érdekekkel szemben.

Aránytalan etnikai képviselet a központi közigazgatás területi kirendeltségeinél

A román nemzetállami érdek a dekoncentrált intézmények vezetőinek kinevezése esetében érhető leginkább tetten. Míg a magyar közösség számaránya a régióban közel 80%, a kinevezett közigazgatási vezetők között a magyarok aránya 20% alatt marad.

Gazdasági és költségvetési diszkrimináció

Kimutatható, hogy ha a magyar politikai képviselet (RMDSZ) a kormányzó koalíció tagja, megnő a székelyföldi megyék költségvetési támogatottsága, a Szövetség ellenzékbe kerülésével azonban ismét felerősödik a Székelyföld gazdasági elszigetelésére, háttérbe szorítására irányuló több évtizedes román kormányzati politika: a székelyföldi kulturális és szociális intézményrendszer alulfinanszírozott, egyre kevesebb a pénz az elkezdett beruházások folytatására is.

Felhívás

A készülő

Hungary and the Hungarians

című könyvünkhöz szükségünk volna az alábbiakkal kapcsolatos dokumentumokra:

A határon kívüli magyarokat sújtó rendelkezések, törvények, végrehajtási utasítások, választási rendeletek (a választókerületek ábrázolása azzal a céllal, hogy a magyarok ne kerülhessenek többségbe).

A magyar okmányok, anyakönyvek, ősnymtatványok, leletek, kódexek elkobzása, (Romániában kezelésbe vétellel való) „biztosítása”, iskolák megszüntetése, korlátozása.

Tehát mindenre, ami a magyarságot bármilyen formában károsan befolyásolja, akadályozza nemzeti életében, történelmében, jövőjében, emberi és kisebbségi jogaiban.

Az eddig beérkezett értékes cikkek, tanulmányok nem ölelik fel az egész témát, tehát ezeket ki kell egészítenünk olyan adatokkal, amelyeket nemzetközi szervezeteknél is fel lehet használni bizonyítékként.

Köszönettel

*Magyaródy Szabolcs, a Hunyadi Mátyás
Munkaközösség vezetője*

Honlapjaink

Angolnyelvű: www.hungarianhistory.com
Magyar nyelvű: www.corvinuslibrary.com

Az infrastrukturális fejlesztés lassítása

Külön problémát jelent Székelyföld infrastruktúrájának az ország egyéb – különösen a moldvai vagy a dél-romániai – régiókhoz képest szándékosan lassú ütemű fejlesztése, helyenként teljes elhanyagolása. A meghonosodott politikai gyakorlat szerint a központi költségvetés infrastrukturális fejlesztésre szánt tételeinek kiutalása jutalom, visszatartása vagy megvonása pedig büntetés a helyi tisztségviselők „helyesnek” vagy „helytelennek” minősített politikai magatartása miatt. Bár a 2008-ban alakult kormány a kinyilatkoztatás szintjén kiemelt figyelmet ígért Székelyföld ilyen irányú fejlesztésének, az RMDSZ kormányzati szerepvállalásának ideje alatt elkezdett nagyarányú infrastrukturális fejlesztések üteme mára lelassult, ezek folytatása kérdésessé vált.

Az altalajkincsek kitermelése és értékesítése – központi monopólium

Az altalajkincsek kiaknázása Romániában általában állami monopólium. Ez Székelyföld stratégiai tartalékai – főleg a só és az ásványvizek – esetében központi beavatkozást eredményez, amelynek a sajátos helyzetre való tekintettel etnikai dimenziója is van. Ezt tetézi az altalajkincsek kiaknázásának központilag irányított, a helyi vállalkozókat háttérbe szorító odaítélése is. A felemás jogszabályok, rendeletek megnehezítik a reális beruházások megvalósítását a tulajdonosok számára. Ugyanakkor az is problémát okoz, hogy a kitermelés utáni illeték a központi költségvetés részét képezi. Nem jobb a helyzet az erdőgazdálkodás tekintetében sem: erre az ágazatra is erőteljes állami ellenőrzés jellemző, a magánérintések, a közbirtokosságok munkáját bürokratikus és más úton hátráltatják.

Környezetvédelmi kérdések

Mivel a természetes környezet óvása és az arra potenciális veszélyt jelentő tevékenységek ellenőrzése többnyire nem a választott, hanem a központból irányított testületek hatásköre, Székelyföld ebben a kérdésben is kiszolgáltatott a központnak. A gyakran regionális érdekeket sértő környezetvédelmi gyakorlat nem csak az életminőséget befolyásolja kedvezőtlenül, hanem gazdasági szempontból Székelyföld húzóágazatainak – a turizmus, a fakitermelés és -feldolgozás – hosszú távú érdekei ellen is hat.

Késik a jogtalanul elkobozott ingatlanok visszaszolgáltatása

Bár az egész országban akadozik a kommunizmus alatt jogtalanul elkobozott ingatlanok visszaszolgáltatása, sokatmondó ennek székelyföldi gyakorlata, kiemelten a magyar történelmi egyházak egykori vagyona, és a Csiki Magánjavak esetében.

A kommunista rendszer 2140 ingatlant kobozott el az erdélyi magyar történelmi egyházaktól. A négy felekezettől – római katolikus, református, evangélikus és unitárius – jogtalanul elsajátított épületek és telkek visszaszolgáltatása nélkül az egyházak képtelenek ellátni azt a hitéleti és karitatív tevékenységet, amelyet évszázadok óta felvállaltak az erdélyi magyarság megmaradása és gyarapodása érdekében. A restitúciós jogszabályok lassan egy évtizede megszülettek, de a Székelyföldön a magyar egyházak egykori vagyonának több mint egyharmadát még nem sikerült újra birtokba venni, a természetben vissza nem adható javakért való kárpótlás pedig még el sem kezdődött.

Magyar tannyelvű állami tudományegyetem hiánya

A rendszerváltást követően a magyar közösség több ízben is kifejezte a kommunizmus alatt megszüntetett Bolyai Egyetem újraalapítására vonatkozó egyöntetű akaratát. A magyar politikai képviselet számos állásfoglalást, törvény- és kormányhatározat-tervezetet dolgozott ki. Az anyanyelvi oktatás jogának biztosítása érdekében az RMDSZ kidolgozott egy tanügyi törvénytervezetet, amelyet a Szövetség kezdeményezésére 500.000 magyar nemzetiségű román állampolgár írt alá. Ezt a tervezetet benyújtottuk Románia Parlamentjéhez, amely azonban elutasította a kezdeményezést. Csak jóval később, 1999-ben sikerült elfogadni a román Par-

lamentben ennek a tervezetnek néhány fontosabb rendelkezését, ám ezek nem voltak elegendők az állami magyar tannyelvű egyetem újraindításához. Az Alkotmány és a tanügyi törvény által garantált jogok ellenére, a Románia által aláírt nemzetközi egyezmények, valamint az Európai

Uniók realitások dacára sem sikerült egyetlen lépést sem tenni e kérés megvalósítása irányába. Az önálló magyar egyetem létrehozása mellett szól, hogy Románia lakosságának 6,6 százaléka magyar nemzetiségű, miközben az egyetemi hallgatók csupán 4,4 százaléka magyar és ezeknek is csak kisebb része tanul anyanyelvén. Ugyancsak súlyos tény, hogy éppen a gazdaság szempontjából húzóágazatoknak számító területeken (műszaki, mezőgazdasági szakok) egyáltalán nem lehetséges az anyanyelven való tanulás. Az erdélyi magyarok jogos igényét támasztja alá a pozitív európai gyakorlat is: a finnországi svédek, a norvégiai lappok, a moldovai gagauzok, a macedóniai albánok rendelkeznek egy vagy több saját egyetemmel. Székelyföld számára az önálló magyar állami egyetem visszaállítása kiemelten fontos, hiszen a tömeges képzés igényeire kialakított többközpontú struktúra saját közössége felsőfokú oktatásának is megfelelné.

Az etnikai arányok mesterséges megváltoztatásának veszélye és gyakorlata
Bár a Románia által is ratifikált Európai Kisebbségvédelmi Keret-egyezmény is tiltja egy, kisebbségek által jelentős arányban lakott régió etnikai arányainak mesterséges megváltoztatását, Székelyföld esetében, ha közvetett formában is, de még mindig él az elmúlt évtizedek diktatorikus gyakorlata. Az, hogy a „többségi nemzet” Székelyföldön csupán kisebbséget alkot, a román politikai vezetők egy része számára összeegyeztethetetlen a román nemzetállami eszmével. És bár nem létezik erre irányuló tudatos központi politika, a román politikai erők egy része ma is többé-kevésbé nyíltan támogatja a románajkú lakosság tudatos privilegizálását Székelyföldön. Ezt mutatja az is, hogy az RMDSZ ellenzéki kerülésével jelentős mértékben visszaszorították a magyar szakemberek számát az állami közhivatalokban, így a nemzetiségi arányokhoz képest ma a magyar nemzetiségűek kisebb, a román nemzetiségűek pedig lényegesen nagyobb arányban vannak jelen ezen intézmények vezetésében.

Az etnikai arányok mesterséges megváltoztatásának veszélye és gyakorlata

A problémák jogi megoldása: Székelyföld területi autonómiája – a sajátos jogállású közigazgatási és önálló fejlesztési régió
Székelyföld szerves fejlődésének legfőbb akadálya, illetve a sajátos közösségi – nemzeti és regionális – identitás szabad megélésének és átörökítésének legfőbb akadálya a román közigazgatás túlzottan központosító jellegének továbbélése. A felsorolt problémák megoldásának európai útja a szubszidiaritás és az önkormányzatiság elvének következetes alkalmazása, vagyis a régió földrajzi, történelmi, gazdasági, társadalmi és politikai sajátosságait, valamint az itt élő többség kulturális és nemzeti különbözőségét figyelembe vevő sajátos közigazgatási-szervezési konstrukció: Székelyföld területi autonómiája.

A kisebbségek közösségi autonómiája általában egy országosan kisebbségben levő, de regionális többséget alkotó, őshonos közösség szülőföldjének számító történelmi régió területi autonómiája sajátosan olyan megoldás, amely alkalmazása a közigazgatási rendszerben az államok, régiók és nemzeti közösségek Európájában a többség és a kisebbség viszonyának normalizálásához vezetett (lásd az Európa Tanács Gross-jelentése alapján született 1334/2003-as számú Határozatát).

Székelyföld mind gazdasági fejlődés, mind a történelmi-földrajzi sajátosságok szempontjából megfelel egy autonóm közigazgatási régió ismérveinek. Ezek az adottságok kiegészülnek azzal a regionális és politikai szempontból is artikulált közösségi tudattal, amely eddig is számtalan alkalommal és formában megfogalmazta a közösségi autonómia iránti igényét.

Egy ország területi-közigazgatási berendezkedése az állam belügye, azonban az EU polgárai egyéni és közösségi jogainak tiszteletben tartása – beleértve a közösségi önazonosság védelméhez, az önkormányzathoz és az államon belüli önrendelkezéshez való jogot is – már az Európai Unió ügye is: egyaránt emberjogi, stabilitási és biztonságpolitikai kérdés.

A sajátos közigazgatási jogállás
Székelyföld polgárai olyan – az Alkotmány, és külön erre vonatkozó törvény által szavatolt – sajátos jogállású régiót szeretnének, amelyben a régió jövőjét, polgárainak mindennapjait meghatározó döntések helyben születnek, a régió polgárai által szabadon és demokratikusan választott testületek által.

Székelyföld polgárai által igényelt sajátos regionális közigazgatási jogállás ismérvei:
– A többszázados szerves fejlődés eredményeként kialakult történelmi Székelyföld egyetlen – a központi állami és a helyi közigazgatási szint közé iktatott – regionális közigazgatási egységet alkosson: ez a Székelyföld autonóm közigazgatási régió.
– A régió saját, polgárai által demokratikusan megválasztott döntéshozó testületekkel és végrehajtó intézményekkel rendelkezzen, amelyek közigazgatási hatóságként a választópolgárok megbízásából gyakorolják a közhatalmat, szervesen illeszkedve az ország közigazgatási rendszerébe, nem azzal párhuzamos intézményeket alakítva..
– Ezen testületek törvény útján átveszik és gyakorolják mindazokat a döntési hatásköröket, amelyeket a régió jogállására vonatkozó törvény előír. Ezen hatáskörök alapján lehet az előző fejezetben felsorolt problémákra legitim és a helyi érdeket szem előtt tartó válaszokat adni, kiemelten az oktatás, közművelődés, tájékoztatás, hagyományörzés, műemlékvédelem, szociális és munkaügyi kérdések, foglalkoztatási politika, altalajkinccsek kiaknázása és felhasználása, környezetvédelem vagy közrend területén.
– Az anyanyelv szabad használatának joga a magánéletben és a közéletben olyan közösségi jog, amely a nemzeti identitás védelmének és átörökíthetőségének legfontosabb garanciája. Bevett európai gyakorlat – amelyet a Kisebbségi és Regionális Nyelvek Európai Chartája is előír – az országosan számbelileg kisebbségi, de regionálisan többséget alkotó közösség nyelvének hivatalos regionális nyelvvé nyilvánítása.

Székelyföld polgárai által igényelt sajátos regionális közigazgatási jogállás ismérvei:

- A többszázados szerves fejlődés eredményeként kialakult történelmi Székelyföld egyetlen – a központi állami és a helyi közigazgatási szint közé iktatott – regionális közigazgatási egységet alkosson: ez a Székelyföld autonóm közigazgatási régió.
- A régió saját, polgárai által demokratikusan megválasztott döntéshozó testületekkel és végrehajtó intézményekkel rendelkezzen, amelyek közigazgatási hatóságként a választópolgárok megbízásából gyakorolják a közhatalmat, szervesen illeszkedve az ország közigazgatási rendszerébe, nem azzal párhuzamos intézményeket alakítva..
– Ezen testületek törvény útján átveszik és gyakorolják mindazokat a döntési hatásköröket, amelyeket a régió jogállására vonatkozó törvény előír. Ezen hatáskörök alapján lehet az előző fejezetben felsorolt problémákra legitim és a helyi érdeket szem előtt tartó válaszokat adni, kiemelten az oktatás, közművelődés, tájékoztatás, hagyományörzés, műemlékvédelem, szociális és munkaügyi kérdések, foglalkoztatási politika, altalajkinccsek kiaknázása és felhasználása, környezetvédelem vagy közrend területén.
- Az anyanyelv szabad használatának joga a magánéletben és a közéletben olyan közösségi jog, amely a nemzeti identitás védelmének és átörökíthetőségének legfontosabb garanciája. Bevett európai gyakorlat – amelyet a Kisebbségi és Regionális Nyelvek Európai Chartája is előír – az országosan számbelileg kisebbségi, de regionálisan többséget alkotó közösség nyelvének hivatalos regionális nyelvvé nyilvánítása.

- A magyar nemzeti jelképek, illetve Székelyföld sajátos jelképeinek szabad használata éppen úgy része a nemzeti és regionális identitásnak, mint az anyanyelv.
- A többnyelvűségből és a sajátos jogállásból származó többletköltségek a régióban megtermelt adók és illetékek nagyobb hányadának helyben maradását feltételezik. A kiszélesített gazdasági és költségvetési önállóság a területi autonómia egyik legfontosabb feltétele.

Székelyföld, mint önálló fejlesztési régió

A gazdasági, földrajzi, környezeti, kulturális és történelmi szempontok mellőzésével, 1998-ban létrehozott fejlesztési régiók nem ösztönözik a gazdasági és társadalmi haladást és a magas szintű foglalkoztatottságot, nem valósítják meg a kiegyensúlyozott és

Wass Albert: Egységes magyarság

(részlet)

MI AZ EGYSÉG?

Ha mindannyian egyet akarunk. Ha mindannyian másképpen is akarjuk azt az egyet, már akkor is egység az.

A különböző felfogás vitát virágzik, s a vita felismerések és tisztázások gyümölcsét érleli. Csak jóindulat kell hozzá és megértés egymás irányában. Tudni és megérteni azt, hogy az is jót akar, aki másképpen akarja a jót, mint én. Ehhez még az szükséges, hogy mindenki igazán jót akarjon. Itt érkeztem el az akadályokhoz, amiket elhallgatni nem szabad. Minden egységnek veszedelme a tagozódás. De nem csak az olyan tagozódás, mely nem közös gyökérből indul és nem közös irányba nő. Tudom, elnyomás alól szabadult népünket kétféle betegség veszedelme fenyegeti, mint behozatali cikk az anyaország felől: a politikai pártoskodás, s az osztályellentétek.

Minálunk, Erdélyben voltak eddig gazdák, iparosok, kereskedők, papok, tanítók, tanárok, munkások és tisztviselők.

Ezek együtt mind magyarok voltak. Ennyi volt közöttük a párt és az osztály. Legalábbis én így látom ezt.

Különböző foglalkozásokat űző magyarok voltunk, s bár apró érdekeink vékony ágacskaí néha keresztezték is egymást, a vezérágak közös irányba nőttek, s ez az irány magyarságunk iránya volt. Igaz, hogy mind szegények voltunk, s a szegénység közelebb hozza egymáshoz az embereket. De talán szeret bennünket egy kicsit az Isten, s ezentúl sem fulladunk bele a tejfölbbe. A bacilusok pedig csak a kövéreket szeretik.

Ezeknek az egységet megromító betegségeknek a leküzdésében jut az írókra elsőrendű feladat. Ha külön utakon indulnak emberek közös kincset keresni, kiáltókat kell vigyenek magukkal, kik a sűrűségen át egymásnak kiáltják az eredményt, a felfedezett titkot, s ha kell, a veszedelmet. De aki egyszer kiáltónak szegődött, jól nézze meg, hogy mit tart a kezében, s a sárga agyagot aranyra ne kiáltsa.

És most, hogy idáig eljutottam, már felelhetek őszintén és becsületesen:

Egységes a magyarság akkor, ha minden magyar emberebbé lenni igyekszik, hogy ezáltal magyarabbá váljon. Otthonán keresztül szolgálja hazáját, s minden akadályon keresztül igaz jó szándékkal törekszik a közös cél felé és a cél ugyebár egyszerű: hogy békességben, s igazságban éljünk mindnyájan egy fedél alatt. s kiket egyformán ver a zivatar, egyformán süssön azokra a nap is.

fenntartható fejlődést. Az előcsatlakozási alapok (PHARE, SAPARD, ISPA) felhasználásának adatai azt mutatják, hogy ezekben a mesterségesen létrehozott fejlesztési régiókban a legtöbb forrást általában a nagyobb népességű és fejlettebb megyék szerzik meg, a szegény és kicsi megyék pedig fokozottan hátrányos helyzetbe kerülnek.

A regionális fejlesztéspolitikai intézmények működése nehézkes, bürokratikus, a központi hatalom utasításainak hűséges végrehajtását szolgálja. A különböző ügynökségek sem a partnerség, sem a szubszidiaritás elvét nem alkalmazzák, ezért a fő kedvezményezettek – a helyi közösségek – érdekeit megjelenítő önkormányzatok valójában a fejlesztéspolitikai források megszerzésében egyre kiszolgáltatottabb helyzetbe kerülnek. A helyi közösségek és önkormányzatok forrásbevonási szükségleteinek fedezéséhez a különböző fejlesztési ügynökségek kompetenciáinak területi alapon való újragondolása a közeljövő fontos és elkerülhetetlen feladata. A Székelyföld felemelkedéséhez létfontosságú mind a fejlesztési régiók, mind pedig a régiókra alapozott intézményrendszer átfogó reformja és átszervezése.

Jelenleg a Székelyföldet alkotó közigazgatási egységek (Maros, Hargita és Kovászna megyék) a Központi Fejlesztési Régióhoz tartoznak három másik megyével (Brassó, Szeben, Fehér) együtt. Így a fejlesztési régióhoz tartozó magyar önkormányzatok akaratérvényesítő képessége korlátozott, aminek a magyar közösségre hátrányos voltát az eddigi döntések egyértelműen mutatják. Beszédese, hogy az európai közösségi fejlesztési alapok felhasználásában, a támogatásra méltó fejlesztési programok kiválasztásában döntő befolyással bíró testület központja Gyulafehérváron van, amely a régióhoz tartozó megyék mindennapjainak történéseire semmilyen rálátással nem rendelkezik.

Székelyföld megfelel egy önálló statisztikai-fejlesztési régió ismérveinek, teljesíti az EU erre vonatkozó előírásait. Az EU által megkövetelt gazdaságossági és hatékony forrás-felhasználási szempontok elengedhetetlenül át fogják szabni a fejlesztési régiók határait. Székelyföld választott tisztségviselői az önálló székelyföldi fejlesztési régió kialakításának kezdeményezése során nem kívánnak egyebet, mint a szervesen kialakult régiók határainak tiszteletben tartását, továbbá a régió fejlesztését szolgáló intézményrendszer ennek megfelelő átalakítását.

A székelyföldi románok jogairól

Mind politikailag, mind az interetnikus béke szempontjából érzékeny kérdés a régióban számbeli kisebbségben élő, de országosan többséget alkotó román közösség helyzete, amely a sajátos jogállású közigazgatási régió demokratikus berendezkedésének mérése. A kérdés megnyugtatóan csakis a teljes egyenjogúság biztosításában és a román közösség helyzetére való fokozott odafigyeléssel oldható meg.

Összegzés

Székelyföld magyarsága az elmúlt húsz évben a békés, demokratikus és törvényes eszközök – politikai állásfoglalások, petíciók, memorandumok, törvénytervezetek – változatos sokaságával fejezte ki határozott igényét a régió sajátos jogállását szavatoló területi autonómia törvény útján történő megteremtésére.

Mi, Székelyföld választott önkormányzati tisztségviselői, közösségünk akaratából elnyert polgármesteri, alpolgármesteri és önkormányzati képviselői ezúton ismételtelen kinyilvánítjuk: régióink és közösségünk jövőjének egyetlen törvényi garanciája Székelyföld területi autonómiája lehet.

Határozottan kérjük és kiállunk ennek megvalósítása érdekében minden törvényes eszközt felhasználva, régióink és közösségünk múltja, jelene és jövője iránt vállalt felelősségünk teljes tudatában.

A szerkesztő kivételes örömmel adja közre az alábbi írást. Reménykeltőnek tartjuk ugyanis, hogy a románság körében akad olyan tiszta fejű és lelkű egyén, aki tükröt tart saját népe, nemzete elé: íme, ezek vagyunk, ez a valóság.

Marius Cosmeanu:

Herta Müller, kényelmetlen tényező

A bánsági születésű, német Herta Müller nyerte idén az irodalmi Nobel-díjat. Magának tekintheti-e a díjat az a román állam és társadalom, amely évtizedek óta azt a kisebbségellenes politikát folytatja, amelynek áldozatairól Herta Müller ír? Örülnek-e a díjnak Bukarestben? És miért nem?

Jó érzés, hogy a történelemnek olykor akadnak kellemes pillanatai is, amelyek nem a végzet leheletét árasztják. Herta Müller irodalmi Nobel-díjának vannak irodalmon kívüli következményei is, amelyeknek a közeljövőre vonatkozó hatását nem is gyaníthatjuk. A niczfalvi író nő megnyerte a világ legfontosabb irodalmi díját, és ezzel térdre kényszerített néhány évtizednyi kisebbségellenes és homogenizáló román propagandát.

Hogy az erdélyi németek és magyarok sorsa (hogy csupán a legviszhangosabb példákat hozzam fel) majd' egy évszázada nem cukorsíp, azt Berlin vagy Budapest szinte minden olyan lakosa tudja, aki kicsit is érdeklődik az ilyen jellegű kérdések iránt. Ám Bukarestben a dolgok korántsem ilyen egyértelműek. Hangozan és esetleg nyilvánosan kijelenteni, hogy a román állam bűnököt követett el a területén élő kisebbségek ellen - nos, ez kockázatos gesztus. A magam bőrén tapasztaltam meg ezt. Amikor két-három éve írtam egy vezércikket arról a széles körben elterjedt véleményről, mely szerint Tökés László a magyarok Funarja (az "új Funar"-ról pedig erre írtam), kivételes indulatokat sikerült gerjesztenem. Az olvasók egyike-másika többek között azt is kérte, fosszanak meg a román állampolgárságomtól.

A helyzet nevetségességén és kellemetlen aspektusán túl egy feltételes reflexszel kerültem szembe: elkövettem a hibát, hogy egy magyarért szálljak síkra, s ez megbocsáthatatlan bűnnek minősült egy olyan közösség számára, amelybe a hivatalos szocializációs csatornák évek hosszú során át azt sulykolták, hogy Attila leszármazottai képezik az első számú közellenséget (Árpád vagy Szent István túlságosan szalonképesek ahhoz, hogy a román történetírás nyilvános vitába vesse őket).

A csütörtökön kapott díjjal Herta Müller a tükör elé kényszeríti a román társadalmat és annak kulturális elitjét. Elsősorban azt a társadalmat, amely hihetetlen prűdériával viszonyul önnön identitásához. Arra kötelezi, hogy egy olyan témáról vitatkozzon, amelyet évtizedekig a lábtörlő alá rúgott vagy a szegyenpadra vont: a kisebbségekről. Abban a Romániában, amelyben a kisebbségi csak akkor számított, ha lelkesen beépült, gyakran saját identitását dobva be, Herta Müller olyan témákat ír meg, amelyeknek minden esélyük megvan arra, hogy egy másféle, nyíltabb és őszintébb beszélgetést kezdeményezzenek, arról, hogy miképpen kezelte a román állam (és nemcsak az állam) a kisebbségekkel való viszonyt az utóbbi kilenc évtized során.

Az egyik legfontosabb román irodalomkritikus, Ion Bogdan Lefter, még tovább megy, és közvetlenül a díj kihirdetése után azt írja, Herta Müller a román alkotmány első cikkelyét támadja meg. Pontosabban, ahogy néhány éve az erdélyi szászok egyik vezetője mondta nekem, "a román politika szent tehenét", az érinthetetlen törvénykezési szöveget. Mit mond ez a cikkely? Hát azt, hogy

"Románia önálló, független, egységes és oszthatatlan nemzetállam." Bizonyára így van, bár Romániában van a legtöbb nemzeti kisebbség az EU államai közül (szám szerint 19), s ezek között találjuk az Európa-szerte két legnagyobbat (a magyart és a romát) is.

Ákárhogy is, Herta Müller szövegeinek "megemésztése" nem lesz könnyű feladat, hiszen a román társadalomból hiányzik az (ön)kritika, ez a társadalom képtelen feldolgozni saját múltja bal-lépéseit és bűneit. Jobb példát keresve sem találhatnék, mint azt, hogy Herta Müllernek a mai napig, számos kísérletet követően sem sikerült megszereznie a dossziéját, holott a törvény biztosítja számára a láthatás jogát. Talán a Nobel némileg megmozgatja majd a merev román intézeti rendszert. "Meg szeretném érteni az életemet. Miután egyszer már ellopták, most másodszer is el szeretném" – nyilatkozta az író nő egyik legutóbbi interjújában azokról, akik megakadályozzák abban, hogy megkaphassa iratait az egykori Securitátétól.

Ugyanezen az oldalon írtam nemrég arról, hogy Eugen Ionesco lánya, a drámaíró jogutódja nem engedélyezi apja darabjainak bemutatását a román színházakban. Döntését meg nem értés övezte a román kulturális körökben; egyesek túlzásnak nevezték. Herta Müllert sem fogják megérteni, mert éppúgy megdöbönt mindenkit, mint Marie-France Ionesco. Egyrészt azért, mert a román többség alig ismeri a kisebbségeket (s ez az állam ignoráns politikájának következménye), másrészt azért, mert Herta Müller nemcsak egy másik nyelvet beszél (jelesül a németet), hanem a beszédmódja is egészen más, mint a bukaresti mainstream diskurzus.

Azzal, hogy megkapta a Nobelt, Herta Müller nemcsak a világot lepte meg, hanem szülőhazáját is. Csütörtökig alig ismerték és alig fogadták el Romániában, sőt, akik ismerték, azok "kényelmetlen" értelmiséginek tartották, olyannak, amelyik a Ceausescu-korszakban is "zavaró tényező" volt. Azok a módszerek azonban, amelyek révén marginalizálni szeretnék, ma még perverzebbek, mint egykor.

Amikor tavaly bírálta a Román Kulturális Intézetet, amiért két olyan személyiséget hívott meg a berlini nyári egyetemre, akikről kiderült, hogy besúgók voltak (egyikük Sorin Antohi, aki a CEU boardjában működött), Horia Patapievici, az RKI akkori és mai elnöke, diplomatikusan azt válaszolta: "Ahogy az RKI nem ítéli meg a művészek esztétikai krédóját, úgy erkölcsi ítéleteket sem hoz ideológiájukról vagy meggyőződésükről. Ami pedig azt az állítást illeti, hogy ennek a nyári egyetemnek az ürügyén az RKI szekusokat exportálna, az teljes mértékben tendenciózus." De hát ők ketten mégis besúgóként, ráadásul az RKI égisze alatt érkeztek a német fővárosba.

Herta Müller egy olyan rendszer ellen küzdött, amely így vagy úgy, megismétlődve vagy csupán a tehetetlenségnek következtében, ma is jelen van Romániában. Azok, akik a román kultúra baltárját hajtják, azért nem szeretik, mert soha nem azok szerint a provinciálisan balkáni szabályok szerint játszott, amelyek a pontos időt adják meg Bukarestben az értékrendet illetően.

A sajtó sem hagyta annyiban a dolgot. A legfontosabb sajtótermékek és tévéadók első reakciója is provinciális volt. A címek szinte kivétel nélkül ugyanazt a formulát tartalmazták: "egy román származású író nő" kapta az irodalmi Nobel-díjat. Másfelől a

Guardian, a BBC, az Associated Press, a Monde, a Figaro és más tekintélyes nyugati orgánumok, ahogy az természetes, "Herta Müller német írónőről" beszéltek.

A román értelmiség egyik legsúlyosabb frusztrációja az irodalmi Nobel-díj hiánya. Herta Müller díja nem gyógyítja meg a sebet, nem pótol semmit. Ellenkezőleg, még élesebben vet fel bizonyos problémákat. Mert a kitüntetés vonatkozhat ugyan Romániára, de mégsem rá vonatkozik. S ha igen, akkor sem egy románé. Olyan sorompó ez, amelyet a román központi értelmiség nagy része és a központi sajtótermékek nem tudnak áthágni. Herta Müller egy olyan terület szülője, amelynek hagyománya nem etnocentrikus. Több nyelven beszélni - a Bánságban mi sem természetesebb ennél. A multikulturalitás, hogy egy amerikai terminust használjak, megszokott állapot. Romániának abban a részében, amelyet a Keleti- és a Déli-Kárpátok határolnak, ez valami egzotikus ügy. Hozzá sem teszem, hogy egy nő sikeréről van szó egy olyan macsó társadalomban, ahol a családon belüli erőszak az 50%-os érték körül mozog.

Herta Müllert nem lehet egyszerűen "romániaiának" tekinteni, elsősorban azért, mert egy olyan rendszerről ír, amelynek természetes vagy ideológiai értelemben vett leszármazottai ma is uralmon vannak, és a másság iránti empátiájuk sem különbözik sokban attól, ahogyan a diktátor emberei látták az ország más nemzetiségű állampolgárait. Aztán meg egy bánsági író éppen arról a nyomorult világról ír a tőle megszokott őszinteséggel és forradalmisággal, amely a román forradalom óta eltelt húsz év alatt saját leszármazottait klónozza. A bukaresti elit nagy része éppen azt nem érti, hogy a Bánság, bármilyen arrogánsan címkéznek is, másfajta politikai kultúrában él és másképp éli meg az

identitás kérdését. Aki meglepődött egykor, hogy Temesvár volt az első román város, amely felszabadult Ceausescu alól, az lepődik meg ma is Herta Müller Nobelén. A bánságiak nem lepődtek meg sem akkor, sem most. Csak örültek és örülnek. Egyikük, Ioan Hollender, aki nem más, mint a Bécsi Opera igazgatója, tegnap brutális őszinteséggel azt nyilatkozta a Standardnak: "De hát Temesvár nem Románia. Azt hiszem, Bukarestben senki nem örül."

A díj kihirdetésének estjén, mivel bizonyára nem volt valami jobb anyaga, az RTV megismételt egy Herta Müllerrel készített interjút, amelyet néhány hónappal ezelőtt a legérdektelebber órában sugárzott, éjfél körül. Ezzel szemben még két óra sem telt el a hír óta, és Temesváron már nem lehetett Herta Müller-kötetet találni, s a temesvári haverjaim (ott végeztem az egyetemem) olyan lelkesültségről írtak, amelyet húsz éve nem tapasztaltak. Az egyik lelkesült, a másik meg azon dühöngött, hogy a román sajtó meg akar fosztani egy bánsági nőt a díjától, a harmadik bevallotta, hogy sírt, amikor megtudta a hírt, a negyedik, hogy kicsinek tartja magát románként, de nagyban bánságiként. Tiszteletre méltó, felnőtt emberekről beszélek. Hogy magyarázod el mindezt annak, akiből valósággal ömlik annak önérzete, hogy ő román, ortodox, fehér és férfi?

Következő lapszámunkban megkezdjük Herta Müller visszaemlékező írásának közlését, ami a Die Zeit c. német folyóiratban jelent meg. Ebben romániai üldöztetéséről, máig hányatott sorsáról, a szekuritáténak a mába is átnyúló és határokon átívelő ténykedéséről szól.

Röviden az irodalmi Nobel-díjakról

Az 1895-ben alapított, majd első ízben 1901-ben adományozott Nobel-díjak sorában az irodalmi azoknak ítélik oda, akik kiemelkedő alkotók az irodalom terén. A kitüntetést 1914-ben, 1918-ban, 1935-ben, valamint 1940-1943 között nem osztották ki. Négy alkalommal egyidejűleg két író munkásságát jutalmazták: 1904-ben Frédéric Mistral provanszál nyelven író francia költő és José Echegaray spanyol drámaíró, 1917-ben Henrik Pontoppidan és Karl Gjellerup dán regényírók, 1966-ban Sömmel Jozsef Agnon héber nyelven publikáló izraeli prózaíró és Nelly Sachs német költő, 1974-ben pedig Harry Martinson svéd költő és regényíró valamint Eyvind Johnson ugyancsak svéd regényíró és elbeszélő osztották a kitüntetést. Kétszer az is előfordult, hogy a díjazottak visszautasították az elismerést. Borisz Paszternak szovjet-orosz költő 1958-ban politikai okokból volt kénytelen lemondani róla, 1964-ben pedig Jean-Paul Sartre francia filozófus, regény- és drámaíró pacifizmusával nem tartotta összeegyeztethetőnek a díj átvételét. Az irodalmi Nobel-díjat 1901 óta 104 személy kapta meg, köztük 11 nő. Az első díjazott nő Selma Lagerlöf volt, 1909-ben. Eddig egyetlen magyar íróként 2002-ben Kertész Imre részesült a kitüntetésben.

Az elmúlt tíz év irodalmi Nobel-díjasai:

1998. - José Saramago portugál író, akinek "képzeletből, együttérzésből táplálkozó és iróniával átszőtt példázatai újra meg újra kézzelfoghatóvá tesznek számunkra egy illuzórikus, tovatűnő valóságot".

1999. - Günter Grass német író, aki "fanyar, groteszk történeteivel a történelem elfeledett oldalát mutatja be". Az indoklás mint a XX. század egyik kiemelkedő irodalmi művét emelte ki az 1959-ben megjelent A bádogdob című regényét.

2000. - Kao Hszing-csien 1988 óta Párizsban élő, francia állampolgárságú kínai író, aki munkássága "egyetemes érvényének, keserű belátásának és nyelvi leleményességének" köszönhetően új utat nyitott a kínai regény- és drámaírásban".

2001 - Vidiadhar Surajprasad Naipaul trinidadi születésű brit író "a lényeglátó elbeszélésmódot megvesztegethetetlen, tüzetes vizsgálódással egyesítő, utánozhatatlan hangvételű műveiről".

2002 - Kertész Imre "írói munkásságért, amely az egyén sérülékeny tapasztalatának szószólója a történelem barbár önkényével szemben".

2003 - John Maxwell Coetzee dél-afrikai író, akinek regényeit "jól felépített szerkezet, gazdag párbeszéd és briliáns elemzések jellemzik". Az indoklás kiemelte az író "könyörtelen kritikai szellemét" és "kegyetlen racionalizmusát".

2004 - Elfriede Jelinek osztrák író, akinek regényei és színdarabjai "különleges nyelvi erővel leplezik le a társadalmi klisék abszurditását és ezek leigázó hatalmát". Az indoklás kiemelte műveinek zenei kontrasztjait.

2005. - Harold Pinter angol drámaíró, aki "színdarabjaiban feltárja a hétköznapiak fecsegése alatt tátongó mélységeket, és behatol az elnyomás zárt térségeibe. Pinter visszahelyezte a színházat alapjaira: a körülzárt térre és a kiszámíthatatlan párbeszédre, amelyben az emberek ki vannak szolgáltatva egymásnak, s amelyben a látszat porrá omlik".

2006. - Orhan Pamuk török író, aki "miközben szülővárosának melankóliáját kutatta, új szimbólumokban gondolkodva vizsgálta az egymással folyton ütköző és összefonódó kultúrákat".

2007. - Doris Lessing perzsiai születésű brit író, aki olyan "női tapasztalatokkal rendelkező elbeszélő, aki (műveiben) kételkedéssel és látnoki erővel vizsgálja a megosztott civilizációt".

2008. - Jean-Marie Gustave Le Clézio, francia író. A Svéd Királyi Akadémia indoklásában "új kiindulási pontok, költői kalandok, érzéki extázis szerzőjének, az uralkodó civilizáció feletti és alatti emberség kutatójának, elkötelezett környezetvédőnek" nevezte a 68 éves író, a Terra Amata szerzőjét.

Összeállította: BOÁ)

Orbán Viktor kormányzásának számomra egyik legmaradandóbb élménye volt az újjáépített Millenáris Parkban megszervezett és megrendezett Álmodó című kiállítás.

A kiállítást sokszázezer társammal úgy éltem meg, a mai napig befolyásolva életemet, hogy érdemes és csodálatos magyar emberként megszületni, ebben az országban élni és egy különleges gondolkodásmódra is esélyt adó csodálatos nyelvet birtokba venni. Nagy élményem volt ugyancsak, hogy a Magyarok Világtalálkozójára érkező, hosszú évtizedes önkéntes száműzetést vállaló, az Egyesült Államokban élő, nemrég eltávozott tudóssal (Teller Ede – a szerk.) lehetőségem nyílt rövid, négysemkötzi párbeszédre. A vele történt találkozás, nem túlzás, életre szóló tanulságokkal gazdagított és nagyban hitelesíti, segíti nemzetemért történő felelősségvállalásomat.

Különleges munkásságát, magyarságát, zsidó gyökerei vállalását, nemzetben történő gondolkodását, felelős antibolsevizmusát és csodálatosan megőrzött nyelviségét példaként állíthatjuk a ma élő nemzedékek elé.

Soha nem felejttem el szavait: "Csak magyarul gondolkodva jöhettek rá elért kutatói eredményeimre, ez másképpen nem történhetett volna meg" - fejtette ki, és büszke volt nemzetére, az elszakított nemzetrészek magyarságára, ahonnan származott.

A kiállítás többi Nobel-díjjal jutalmazott magyar tudósával azonos nemzet tagjaként hasított zsigereimbe egy másik Nobel-díjas minapi üzenete, akiről eddig téveszmém által vezetettve azt hittem, hogy magyarként látta meg a napvilágot. Most tájékoztatott, hogy ébredjek fel, mert mást jelent magyarul is beszélő emberként és mást jelent magyarként élni, alkotni.

Már régen tudom, hogy gellert kaphatott az alapítók eredeti szándéka kitüntetések,

mert bármilyen zsinórmértékkel próbálom értékelni életművét, bárhogy közelítem meg a szinte olvashatatlan Sorstalanság című, a Nobel díjra felterjesztett művét, meg kell állapítanom, hogy valójában ezt bizony politikai Nobel díjként őrzi majd meg rövid ideig az emlékezet. Ami közös sorsunkban, az a vállalt zsidó gyökerek, és innen bizony végérvényesen szétválnak útjaink.

Nobel-díjasok

Innen üzenem Gaertner úrnak (Kertész Imre németre fordított neve – a szerk.), szintén német név tulajdonosaként, hogy büszke vagyok magyarságomra, még ha - mint véli - antiszemitizmus tombolna hazámban, amit itthon élőként nem tudok érzékelni. Büszke vagyok szülővárosomra, és annak ellenére nem tartom balkáninak, hogy az egy-két nemzedéken keresztül tudatosan betelepített, a bolsevizmus „osztályellenség” elleni küzdelme következtében többségében megsemmisített polgársága helyébe költöztetett lakói átnevelt, gépi kifizogasztóként adták is voksaikat az alkalmatlanságra, az alig álcázott bűnök folyamatos elkövetőire.

Hírek szerint egy másik, hazából elszármazott hasonló ajánlotta emberünket erre a politikai Nobel-díjra, a bizottság pedig ennek elfogadásával, a minőség kirekesztésével üzeni akart, hogy nem a tehetség, a hitelesség, a többség által elismert értékek jelentik megítélésének alapjait, hanem valami más, amibe inkább jobb nem belegendolni!

Még egy dolog közös bennünk az idegen hangzású neveinken kívül, mert én továbbra is Gaertner Úrnak nevezem a hazamegtagadót. Én is érintett vagyok családommal, mert apám szintén Buchenwaldban töltötte szabadságát, nem önként választva azt, és család-

dom tekintélyes részét gyászolom a vészkorszak tombolása után, és igazat adok neki abban, hogy a totalitarizmus a náci vészkorszak után nem ért véget. Csakhogy aztán innen továbbgondolni az ezt követően történt szörnyűségeket már veszélyes lehet számára és még nagyon sokak számára, mert csak most kezdjük megismerni a valódi történelem eddig és jelenleg is tudatosan eltitkolt eseményeit és az áldozatoknak talán a náciizmusnál nagyságrenddel szörnyűbb számát. Az érintettséggel szembeállni valóban szörnyű lehet, sajnos a mi és az utánunk következő generációknak kell szembeállniuk az egyre gyalázatosabb adatokkal.

Talán Gaertnerék is tudják, hogy csak a megismert történelmi múlt lehet az alapja egy tisztességes, majdani társadalom felépítésének, a valóság feltárása erősebb igény bármely érdeksértésnél.

Nem engedem, hogy hazámat, nemzetemet bárki is gyalázza olyan megalapozatlan vádak terjesztve, melyek minden valóság-alapot nélkülöznek. A folyamatos távollét nem alapozhat meg hiteles véleményt egy országról, egy nemzetéről. Márpedig az övé egy tudatosan az egész nemzetre kiterjesztett vélemény, amit illetéktelenül magyarságunkról terjeszt, az állítólagos szélsőjobbaldaliságról, a beagyazódott és számomra értelmezhetetlen antiszemitizmusról, szándékosan elhallgatva, kik okozták és jelenleg is okozzák országunk szörnyű kirablását és tartós bérbeadását. Ezért aztán arra kérem Gaertnert és a vele egyivású társait, maradjanak továbbra is világvároslakók, minél távolabb hazámtól.

Legyen büszke jól megszolgált politikai munkássága gyümölcsére, Tormay Céciletől (akinek annak idején ez kijárt volna. A Szerk.) késői utódként bitorolt kitüntetésére, melyet a névadó, ha élne, már nem biztos, hogy felvállalna.

Bp. 2009. november 11.

Reiner Péter

Körülöttünk zuhognak Nobel pillanatokra felizzó meteorjai

Ha van nemzet, mely úgy érzi, hogy számára nagyon fontos a Nobel díj, akkor az mi vagyunk. Valahogy összeforrt frusztrált gondolatvilágunkban egy-egy Nobel díj mesékbe illő vigasza és Trianon megaláztatása. Látjátok, kik vagyunk mi? Látjátok, kikkel tették ezt? Veszitek észre, hogy mi mégis mire vagyunk képesek? Hogy még az általuk remélt halálutusánk közben is adunk!

Mert nekünk mindenről ez jutott eszünkbe, s ma is így van ez, akkor is, amikor a tudatlanságba száműzött magyar „európai választópolgár” már nem tudja, mit jelent az a szó, hogy Trianon, de egész életével kell megélnie annak következményeit. S a buta szólam, mely szerint ne siránkozzunk, felejtünk, nézzünk csak előre stb., még attól is megfoszt, hogy a szomorú tapasztalat életmentő tanulságait levonhassuk.

Mert tisztánlátás és kapaszkodók kellenek nekünk is, mint minden más népnek, nemzetnek. Ez a díj is egyik kapaszkodónk lett.

És érezzük a Nobel díj fontosságát azért is, mert bár büszkék vagyunk az egy milliányi lakosra jutó díjazottak számát számlálgatva, de azt is tudjuk, hogy tehetségeinket szinte minden esetben külső táptalajról tudtuk csak révbe juttatni. S ugyan bizony hány veszett így el? És hány olyan volt, aki megérdemelte volna és az „elosztás zavarai” fosztották meg ettől!

Ki tudja jobban, mint mi, hogy irodalmunk legalább fél tucat, de lehet, hogy több valódi Nobel díjra érdemes alkotót vonultatott fel 100 év alatt, de gyönyörű nyelvünk szépséges kalodája nem engedte érvényesülni, s nem engedték egyéb érdekek sem. Mert mi magyarsze-

rűen tudunk befogadni, magyarra fordítani, de minket annál nehezebb a világnak megmutatni.

Mostanság azonban mintha nem az író, hanem a témát díjaznák. És egyik díj befolyásolja a másikat. Ha adunk ennek, akkor adjunk annak is. Ha adunk ezért, adjunk azért is. Ha témája kínos volt emennek, amazt is cincáljuk meg kissé. Lássuk csak a térségek egyensúlyát! Ki is ajánlotta ezt s ki amazt?

Kell ez a kapaszkodó, de csendben érezhetjük, amint veszíti súlyát. Kaptunk egyet mi is, de A MAGYAR IRODALOM ezzel hosszú ideig nem rúghat majd labdába. Már megkaptuk a magunkét. Az már más kérdés, hogy a díj önálló életre kelt, s elnyerője nyelvünket, ha igazak nyilatkozatai, csak fogyóeszközként használta, mint festő a pemzlit. Aztán kaptak egyet a fejükre az osztrákok is. Ők nem csináltak túl nagy dolgot a díjazott őket sújtó kritikájából. Ők erősek és kiegyensúlyozottak. Nem kapkodnak kapaszkodóért.

Most meg ki kapott? Néhány napig Románia ünnepelte díjazott leányát, aztán kijózanodásra utaló néma csend következett. A németek? Egy alig befogadott késői bevándorló? Különben is, nekik van mindenük.

Minden áron eredménycentrikus világunkban eszünkbe sem jut, hogy nem így kellene ennek működni. Szép dolog ez a Nobel díj, kaptak belőle arra érdemesek is, de ideje lenne megítélését más alapokra helyezni, valódi és egyéni érdemekre alapozni.

Attól még örvendezhet neki egy-egy egész ország.

Szász István T.

Átalvető

2009. július 26-a és július 30-a között rendezték meg Franciaországban, a La Salette-i Miasszonyunk kolostor dísztermében Az európai nemzetek megbékélésének útjai című, francia nyelvű konferencia-sorozat 4. ülészakát, amelyen a magyar nemzetet ért sérelmekről tanácskoztak. A vitaindító előadás megtartására Kocsis Istvánt kérték fel.

Alább az író-történész előadásának magyar nyelvű eredetijét közöljük (I. rész)

Kocsis István:

A megbékélés kulcsa: az igazmondás

Drámai bejelentéssel kezdem: a Kárpát-medencében minden előrejelzés ellenére erősödik a gyűlölködés szelleme. Pedig Magyarország szomszédjai közül már nemcsak Ausztria, hanem Szlovákia és Románia is tagja az Európai Uniónak.

Kérdezhetjük: ha nincsenek politikai okai a gyűlölködésnek, akkor miért erősödik a gyűlölködés szelleme?

Nehéz erre válaszolni, miképpen arra is, hogy miért kell hazudni a történelemkönyvekben, ha nincs már politikai oka a történelemhamisításnak sem...

Természetesen változott a magyar-román és a magyar-szlovák viszony a rendszerváltozás óta eltelt két évtizedben, majd az Európai Unióba való belépés után is. Nem lehetne ma parancsszóval betelepíteni több százezer román lakost az erdélyi magyar városokba (például Kolozsvárra) és a szlovákiai magyar városokba (például Kassára), hogy e városokban kisebbségbe kerüljön a magyarság, de a román és a szlovák politika újfajta módszerekkel sorvasztja a világháborúk utáni döntésekkel Magyarországtól elvett területek magyarságának létfeltételeit.

Azok, akik egy nemzeti közösség létfeltételeit elsorvasztják, mit is cselekszenek tulajdonképpen? Népirtást hajtanak végre. Ehhez persze nincs joguk, ezért nem is nevezik nevén.

Magas rangú román politikusok mindazonáltal majdnem nevének nevezik az utóbbi időben. Kényszerhelyzetben, mert válaszolniuk kell arra, miért nem támogatják az erdélyi magyarok olyan törekvéseit, amelyek nemzeti közösségként való megmaradásukat szolgálják. A majdnem színmagyar Székelyföld lakossága például kinyilvánítja óhaját, hogy élni szeretne azon jogokkal, amelyek az egy tömbben (egy nagy területen többséget alkotva) élő történelmi nemzetiségeket vitathatatlanul megilletik Nyugat-, illetve Észak-Európában. Mint például a svédek Finnországban, a dél-tiroli osztrákokat Olaszországban, a katalánokat Spanyolországban stb. Az autonómiáról van szó, arról az autonómiáról, amely intézményes feltétele a székelyföldi magyarság megmaradásának. A román vezető politikusok szerint a székelységnek nincs joga az autonómiához, mert Székelyföld autonómiája összeférhetetlen Románia alkotmányának első paragrafusával.

Mit jelent ez? Valóban van a román alkotmánynak egy olyan paragrafusa, amely tiltja a székelyföldi magyarság megmaradása feltételeinek a megteremtését?

Akár mennyire hihetetlen, de van.

A veszedelmes, de ártatlannak látszó paragrafus nem az, ami, hanem ellenkezője is annak, mint ami, és a következő szavakból áll: „Románia [azaz a Trianonban létrehozott harmadik soknemzetiségű birodalom] szuverén és független, egységes és oszthatatlan nemzetállam.”

Ártatlan lenne ez a paragrafus, ha Romániában egységes nemzetállamról beszélvén politikai nemzetre gondolnának, és annak fogalmát helyesen értelmeznék. Ahogy például a történelmi Magyarországon az 1868-as magyarországi nemzetiségi törvény vitáján a legtekintélyesebb magyar politikus, Deák Ferenc értelmezte.

Sajnos nincs most idő ezt bemutatni a maga bonyolultságában, de annyit elmondok, hogy azt a következtetést vonta le a politikai magyar nemzet értelmezése során, hogy a nemzetiségeket egyenrangúsítani kell, s ennek alapján nemcsak elismerte az anyanyelvű oktatás jogát a nemzetiségi iskolákban, de nem tartotta szükségesnek kötelezővé tenni a magyar nyelvnek mint tantárgynak az oktatását sem.

Legalább két dolgot beleért a politikai nemzet fogalmába: a magyar politikai nemzetnek a magyar nemzetiség is ugyanolyan tagja, mint a többi nemzetiség; a többi nemzetiségnek pedig, mint a magyar politikai nemzet tagjának, biztosítani kell megmaradása és fejlődése feltételeit. És egyre nőtt a magyar királyságban a nemzetiségi iskolák száma a nemzetiségi törvény alapján. (Igaz, 1879-ben a magyar országgyűlés olyan törvényt fogad el, mely bevezeti a magyar nyelvnek mint tantárgynak az oktatását. A törvény előterjesztője arra hivatkozott, hogy az államnyelv oktatása minden jelentősebb európai államban kötelező, s nem Magyarország Európában az egyetlen soknemzetiségű állam.)

A román alkotmány 1. paragrafusának helyes értelmezése ez lenne (ha a román politika is tekintetbe venné a politikai nemzet fogalmát): Románia úgy egységes nemzetállam, hogy a nemzetiségek létfeltételei szabadon kibontakozhatnak: állami egyetemhez is joguk van, autonómiához is...

De úgy látszik, Romániában nem szabad helyesen értelmezni a politikai nemzet fogalmát, azaz úgy kell értelmezni, mintha a politikai nemzet azonos lenne az etnikai-nyelvi nemzettel.

És ha úgy értelmezik, akkor le is lehet vonni olyan következtetéseket, hogy Székelyföldnek nem lehet autonómiája, s hogy amikor a Székelyföld autonómia-státútumának megfogalmazói le merték írni, hogy „Székelyföldön a magyar nyelv egyenrangú az állam hivatalos nyelvével”, akkor a román politikusok a politikai nemzet fogalmának sajátos román értelmezése alapján ki is jelenthették, hogy a székelyek képviselői megsértették az alkotmány 1. paragrafusát, hisz meg merték fogalmazni, hogy nem akarnak elrománosodni, nem óhajtanak a román etnikai nemzet tagjává válni.

A politikai nemzet fogalma sajátosan román értelmezésének másik következménye, hogy a vezető román politikusok némelyike szemrebbenés nélkül állíthatja, hogy nem lehet újra megnyitni a kolozsvári állami magyar egyetem kapuit, mert azt is tiltja az alkotmány első paragrafusa.

Az összefüggés a magyar egyetem újraindítása és az alkotmány 1. paragrafusa között nyilvánvaló, hiszen az alkotmány 1. paragrafusa csak tilthatja a kolozsvári magyar egyetem újraindítását, ha a politikai nemzet fogalmát valóban behelyettesítik az etnikai-nyelvi nemzet fogalmával. De ha ez így van, akkor az alkotmány 1. paragrafusa valóban kötelezővé teszi az erdélyi magyarság teljes felszámolását.

A román alkotmány első paragrafusa valóban felszólítás az etnikai tisztogatásra, és román politikus mégis mer hivatkozni rá? – ámuldozhatunk. – Igen, e paragrafus a legcinikusabb felszólítás

az etnikai tisztogatásra, és mégis hivatkoznak rá. És így értelmezik: Romániában mindenki román, aki nem az, annak azzá kell válnia. Az egyetem példájánál maradván, fogalmazzuk meg következményként: ha lesz állami magyar egyetem, az erdélyi magyarság nem kényszerül románná válni vagy kivándorolni, következésképp alkotmányértő a magyar egyetem újraindítása.

Ha a politikai nemzet fogalmát helyesen értelmeznék Romániában is, akkor ott is ugyanolyan következtetéseket vonnának le a nemzetiségek megmaradásának érdekében, mint annak idején a történelmi Magyarországon vagy több mai soknemzetiségű államban, és mondhatnák: a román politikai nemzetben a román nemzetiség a legnagyobb ugyan lélekszámra, de csak egy a többi között, s a többiek saját nyelvükkel, kultúrájukkal, autonómiájukkal tagjai a politikai nemzetnek. De ha a politikai nemzetet Romániában „összetéveszthetik” az etnikai-nyelvi nemzettel, akkor csak a román etnikai-nyelvi nemzet megmaradásának maradhatnak meg a feltételei...

Mi a helyes megoldás? Megsemmisíteni több mint másfél millió magyar létfeltételeit, vagy módosítani az alkotmány első paragrafusát? Felülbírálható-e, módosítható-e egy alkotmány – vagy csak alkotmányértelmezés? –, amely népirtást rendel el, illetve amely tiltja a népirtás megakadályozást? A kérdés, remélem, költői...

Eddig csak a romániai helyzettel foglalkoztam. Pedig nem jobb a helyzet Szerbiában sem, Szlovákiában sem, pedig utóbbi már tagja az Európai Uniónak.

Szlovákiában például éppen mi történik?

Újabb nyelvörvényt alkottak, mely igen kíméletlenül korlátozza a szlovákiai magyarságot anyanyelvre használatában. Szlovákia is tagja most az Európai Uniónak, Magyarország is, de ez a

szlovák politikusok számára az egyik legfontosabb kérdés. Meg az, hogy a szlovák állam meg tudja akadályozni, hogy a szlovákiai magyar katolikusoknak magyar püspökük legyen... És a szlovák katolikus egyháznak is mintha az lenne ma a legfőbb törekvése, hogy ne csak püspökük ne legyen a magyaroknak, de papjaik se... Legalább jobban megismerik a magyar hívők az állam nyelvét, ha a szentbeszéd szlovákul hangzik el. Mi ez? A gyűlöletszítás és a népirtás támogatása az egyházakban is teret hódít?

Mentségükre felhozhatnánk, hogy romániai példát követnek, hisz a moldvai (kelet-romániai) magyarok (csángók) is csak román nyelvű szentbeszédet hallgathatnak. Igaz, már több évszázada... És a módszer eredményesnek bizonyult: a moldvai magyaroknak (a híres moldvai városok alapítóinak) több, mint 90 %-a elrománosodott már.

Bizonyítja ezt Bandinus érsek híres Jelentése.

Bandinus érsek a Szentszék küldöttként érkezik Moldvába, és a Szentszéknek írja azt a jelentését, amelyből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a magyarok valamikor – valószínűleg a XIII. század második felétől a XV. század végéig – többségben voltak Moldvában, s sokat a moldvai magyarság megfogyatkozásának rejtélyéről is sokat elárul. Az 1646. évi Jelentés bizony nem kis meglepetésekkel szolgál olvasójának! Olyan magyar alapítású (egykor magyar lakosságú) moldvai városokról ír, amelyekben még a XVII. század közepén is sok magyar él. (Tulajdonképpen a régi magyar helységek románosodási folyamatának az utolsó előtti szakaszát mutatja be mint – népesedéstörténeti szempontból – elfogulatlan szemtanú.)

A Bandinus érsek által bemutatott egykori moldvai magyar városok közül a legjelentősebbek: Iași (a korabeli főváros, mely

„magyarul Jasvasar, vlachul Ias, latinul Iassium vagy Iassi”), Suceava (a hajdani fejedelmi székhely; az érseknél Sucsavia), Bákó (nála Bacovia), Huși (Bandinusnál még Hus), Vaslui (nála még Vaslo), Bârlad (nála: Barlad), Tecuci (nála még Takucs), Tatros, Siret (az érsek emlékiratában magyarul Seredvasar, románul Seredest), valamint Hîrlău (nála: Herlo).

(Kérdezzük: a román történészeknek miért nem szabad arról írniuk, hogy a moldvai románság igen nagy százaléka magyar eredetű? Hogy ne derüljön ki, hogy rokon nép gyűlöl rokon népet? A Bandinus érsek Jelentésének a népszerűsítése szerintünk a megbékélést szolgálja.)

Beszéljünk egy jó szándékú mai törekvésről is: időnként összegyűlnek a magyar, román, szlovák és szerb történészek, és arról tanácskoznak, miképpen lehetne olyan történelemkönyvet írni, amely a megbékélést és nem a gyűlöletszítást szolgálja, de a gyönyörű bevezetés után ők is arról kezdenek beszélni, hogy melyek azok a hazugságok, amelyeket mindenkinek el kell fogadni. Tapintatból, politikából?

Miért nem lehet kijelenteni, hogy írjunk igazmondó történelemkönyveket?

Nem lehet egyelőre kimondani.

Kimondását megakadályozza az a rejtélyes trianoni pszichózis, melyről feltétlenül szólnunk kell. De beszéljünk előbb a történelemhamisítás kényszeréről.

A szlovák történészek a szlovák őstörténet meghamisítását és a későbbi szlovák történelem meghamisítását alárendelték a pánszláv törekvéseknek, a pánszláv irredantának. (Szlovákia az 1920. évi trianoni döntésig folyamatosan a Magyar Királyság része.) Ma alárendelik egy leplezett nemzeti célnak: a magyarság asszimilálása vagy kiüldözése céljának.

A román történelemhamisítást a román történészek előbb a román nemzetiségi mozgalom céljainak, majd a Magyarország területi egysége megbontásáért küzdő román irredantának rendelték alá. Utóbbiról szólva nagyon érdekes példát hozhatunk fel. A XIX. század második feléig a román nemzetiségi mozgalom a római-román kontinuitásra hivatkozik, a XIX. század második felében ennek helyét elfoglalja a dákoromán kontinuitás. Miért? Az ókort bemutató történelemkönyvek térképmellékletei miatt. A traianusi Dacia (itt élték a rómaiak) térképe nagyon kicsi területet ábrázolt, a Burebista-kori Nagy-Dacia térképe viszont nagyon nagyot. Hát melyik térképre érdemes hivatkoznia egy irredanta mozgalomnak? Természetesen a nagyobbra. És „befogadták” a dákokat a románok legfontosabb őseinek. (Ma a román történelemhamisítást is – miképpen a szlovákokat – a leplezett nemzeti célnak: a magyarság asszimilálása vagy kiüldözése céljának rendelik alá.)

A különös az, hogy miközben a román és szlovák történészek így hamisítanak – nemzetük őshonosságát bizonygatván a Kárpát-medencében, azaz a történelmi Magyarország területén –, nem tudják bemutatni egyetlen bizonyítékát sem annak, hogy elődeik a XIII. század előtt is a Kárpát-medencében éltek.

De a román, szlovák és szerb történészek meghamisítják a középkori, újkori és a legújabb kori történelmet is. Kitalálják, hogy a magyarok az ő nemzetiségüket a legkegyetlenebb módon elnyomták... Az ellentmondásoktól sem riadnak vissza: az erdélyi románok elődeinek többsége a XVII–XVIII. században vándorolt be a Magyar Királyság területére, de elnyomatásuk e XVII–XVI-

II. századi bevándorlóknak a történelemlények szerint rettentés volt új hazájukban betelepülésük előtt ötszáz esztendővel is.

Komikus ugyan, ahogyan a román vagy szlovák történészek a középkori és újkori magyar felkeléseket, lázadásokat (elsősorban parasztlázadásokat) elrománosítják vagy elszlovákosítják (a románok például Dózsa Györgyöt, az 1514. évi magyar parasztfelkelés vezérért Gheorghe Doja néven románnak is nyilvánították), de nincs kedvünk ezen nevetni, hisz tudjuk, hogy nemzetiségi elmentéteket akarnak találni olyan korokban, amelyekben nemzeti-ségi elnyomás még nem lehetett...

Még nagyobb ellentmondás, hogy kijelentik: a Magyar Királyság legkeletibb tartománya, Erdély 1526-tól 1848-ig nem volt a magyarok tartománya – nem véve tekintetbe még azt sem, amit mindenki tud: hogy ez időszakban itt előbb az erdélyi magyar fejedelmek, majd a Habsburg-házi magyar királyok uralkodtak –, de a „magyartalanított” tartományról szóló további fejezetekben arról írnak, miképpen nyomták el itt a románokat a magyarok.

A román történészek, hogy azt állíthassák, hogy Mihai Viteazul moldvai és havaselvi vajda a XVI–XVII. század fordulóján Erdélynek a két román vajdasághoz való csatolásával már megteremtett egy Nagy-Romániát, „elfelejtik” megnézni, hogy az oklevelekben Mihai Viteazul önmagát a magyar király erdélyi kormányzójának nevezi.

Rácz Sándor beszéde az aradi vesztőhelyen 2009. október 6.

Adjon Isten jó napot minden élő magyarnak és örök nyugodalmat a tizenhárom Aradi Vértanúinak! 160 év óta ennek a városnak a neve hallatára más ritmusban kezd dobogni a magyar ember szíve, és ökölbe szorított kézzel emlékezünk arra a gyalázatra, amit a világ elkövetett a magyarok ellen. Itt, ezen a helyen bestiálisan meggyilkoltak 13 tábornokot azért, mert teljesítették a férfiember számára legszentebb kötelességet: védték hazájukat, védték hazánkat. 160 év óta ezen a napon példaképeinkre emlékezünk mindenütt a világon, ahol csak magyar ember él. 160 év alatt sokszor mondtak szép emlékbeszédeket, most én mi újat mondhatnék a mártirokról? Róluk talán keveset, mert minden szónál szebben beszél a tett, és az ő tettük a magyar szentek közé emeli a tizenhárom aradi mártírt.

Most pedig arra kérek mindenkit, aki érti a nyelvemet, amin beszélek, hogy keressünk választ arra a kérdésre, kinek az érdekét szolgálta az aradi gyalázatos gyilkosság. Fontos tudnivaló örök tanúságként, hogy aki a magyarra kezét emel, az miképpen bűnhődik tetteért. 1849-ben ezt a förtelmet az orosz cár és a Habsburgok követték el, és mit lett a sorsuk? 1849 után hetven évvel már egyik hatalom sem létezett, de mi magyarok meggyalázva, szétépetten, kifosztva mégis itt állunk a vesztőhelyen, és magyar szívünk parancsa szerint emlékezünk ősainkra, hőseinkre, és az emlékezés csodálatos erőt ad az elkövetkező szenvedések elviselésére. 1956 óta vágyakoztam tiszteletemet tenni e szent helyen, mert 1848 nélkül nincs 1956, a két történelmi esemény pedig a magyar történelem legdicőségesebb története. Mert nemcsak a magyar szabadságért, hanem a világszabadságért is küzdöttek a magyar hősök. Legyen áldott emlékü, amit magyar ember él a Földön!

(Honlevél)

Legjobban talán az 1848–49. évi forradalom időszakát hamisítják meg. (Ekkor a magyarországi román és szerb felkelők a Habsburg-házzal szövetségben küzdöttek a Magyarország függetlenségéért küzdő magyar honvédség ellen.)

1848–49-ben a szerbek és a románok gyilkos indulattal támadtak a magyarságra... Miért? Mert jó sokat ittak a méregből... A magyarországi nemzetiségek elvakult vezetői felidéztek a hamis mítoszokat, amelyekből könnyűszerrel elő lehet varázsolni a magyarellenes gyűlölködés szellemét, a magyarságirtó indulatokat... Csecsemőket, aggokat, nőket sem kíméltek, hisz a meghamisított múltból táplálkozó mítoszok azt sugalmazták nekik, hogy megszeghetnek minden törvényt, még a tízparancsolatot is.

Abbahagyom a történelelhamisítás példáinak felsorolását.

Különösnek tetsző megjegyzéssel folytatom előadásomat:

A szlovák, román és szerb történészek nemzetük érdekében hamisítanak – legalábbis ezt hiszik –, de egészen más érdekek határozzák meg a magyar történelelhamisítást. (Nyomban megjegyzem: másféle ugyan az ún. mérvadó magyar történészek elvi álláspontja, mint a szomszéd népek történészei, de akármennyire jó szándékúnak tűnik történelelhamisításuk, az bizony nem kevésbé káros.)

A magyar történészek megoldása: igazodni kell az európai történelelhamisítás (a II. világháború után elsősorban a szomszéd országok történelelhamisítása) hazugságaihoz – a megbékélés reményében. Akármennyire hihetetlen, de ez már több, mint kétszáz esztendeje így van. A magyar történelelhamisítás különleges körülmények között kezdődött. A magyar történelemnek 1526-tól 1918-ig tartó ún. Habsburg-korszakában. Ekkor a Magyar Királyság perszonálunióban élt együtt előbb a Német-római Birodalommal, majd az Osztrák Császársággal, és a közös uralkodó gyakran fordult szembe a magyar nemzet érdekeivel.

Méltóképpen védték ekkor Magyarországot a magyar törvények, a magyar alkotmány, elsősorban a királyi hatalmat korlátozó Szent Korona tana, mégis megszülethetett az a fajta történelelhamisítás, amilyennel sehol másutt nem találkozunk: a magyar öntudatot romboló magyarországi történelelhamisítás...

Különösképpen vallotta ezt be egy magyar miniszterelnök, Trefort Ágoston a XIX. század második felében: – Tisztelet az igazságot – jelentette ki a magyar történészek egyik tanácskozásán –, de mint miniszter az ország érdekeit nézi, és ezért a külső tekintély szempontjából az előnyösebb, ha azt mondják – akár igaz, akár hamis –, ami harmonikusan illeszkedik ahhoz, amit a nyugatiak, elsősorban a németek állítanak – akár igaz, amit állítanak, akár nem –, s a kormány a jövőben csakis a tudomány ama képviselőit fogja támogatni, akik ezt tiszteletben tartják.

A magyar történelemtudományának a szomszédos országok történelemtudományával szembeni alárendelt helyzetéről egy humoros történetet mondok el:

Az 1907. évi Apponyi-féle iskolatörvényről, a híres Lex Apponyiról manapság rengeteg hajmeresztően téves „megítélést” olvashatunk mind a román, szerb, szlovák, mind a magyar szakirodalomban, de még a napisajtóban is, és még azt sem nehéz megállapítanunk, hogy megítélő az eredeti törvényt nem is olvasták.

Római, szerb, szlovák közírók igen gyakran leírják, hogy ha mindent képesek lennének megbocsátani a magyaroknak, az 1907-es Lex Apponyit akkor se. És bizony igen igazságtalan e cselekedetük, mert az a Lex Apponyi, amelyet nem tudnak megbocsátani a századforduló magyar parlamentjének, az valóságban Lex Anghelescu.

Ugyanis egy Constantin Anghelescu nevű román oktatásügyi miniszter találta ki másfél évtizeddel a valódi Lex Apponyi megszületése után...

A Lex Apponyi tanulmányozójának először is e rejtélyt kell megfejtenie: hogyan lett a Lex Anghelescuból Lex Apponyi. Nem fogja megbánni, hogy foglalkozik vele: a XX. század első

felének egyik legügyesebb politikai szélhámosságával ismerkedhetik meg.

Történt, hogy Anghelescunak mint román oktatásügyi miniszternek igazolnia kellett a Népszövetség előtt a húszas évek közepén, hogy az erdélyi magyar iskolákban miért kötelező Románia földrajzát, történelmét és alkotmányát románul tanulni. Talpraesetten válaszolt. Így: „Apponyi grófnak 1907-es törvényei szintén arra törekedtek, hogy az állami fizetésrendezés útján tönkretegyék a román oktatást. Abban az esetben, ha a román iskolák elfogadták ezt az állami pénzsegélyt, bármilyen csekély volt is az, kötelesek voltak nemcsak Magyarország történelmét, földrajzát és alkotmánytanát, hanem a számtant is, továbbá az általános földrajzot és történelmet is [azaz a magyar nyelvvel együtt 7 tantárgyat] magyarul tanítani.” Vannak ebben a mentegetőző iratban más figyelemre méltó megállapítások is. Ilyenek: „Ami a román nyelven tanítandó tantárgyakat illeti, megjegyzendő, hogy a magyar uralom alatti 5 tantárggyal szemben a román uralom alatt csak 3 kötelező [mellőzve a számtant és az alkotmánytanát], és csak az ország földrajzát és történelmét tanítják román nyelven, míg az általános földrajzot és történelmet a kisebbség nyelvén tanítják.” E két idézetben csak az hazugság, hogy az 1907-es Apponyi-féle oktatási törvény előírja, hogy az Anghelescu-memorandumban felsorolt tantárgyakat magyarul kell tanítani (másként szól a törvény, nem erről), az viszont már igazság, hogy az 1925-ös Anghelescu-féle oktatási törvény előírja, hogy emlegetett tantárgyakat a Romániához került területeken levő magyar iskolákban románul kell tanítani.

És Anghelescu példátlan merészségének – és tegyük hozzá: leleményességének – nem marad el „méltó” jutalma: a Népszövetség határtalanul jóhiszemű és határtalanul hiszékeny – vagy inkább határtalanul felületes? – főtisztviselői nemcsak felmentik őt, de áldásukat adják a románosító iskolapolitikájára, ily szép szavakkal: „a román kormány magyarázataival kiegészített végleges szöveg olyan természetűnek tűnik, hogy megnyugtathatja a panaszosokat”.

Anghelescu valóban leleményesen hamisít: a tanterv (illetve a tankönyv, mely román iskolában természetesen nem magyar nyelvű) engedélyeztetésének a kötelezettségét felcseréli a magyar nyelv használatának a kötelezettségével. Ahol az van az eredetiben, hogy tanterv szerint vagy engedélyezett tan-

Kerecseny János

Az aradi tizenhárom

Döbbenet volt az ország lelke akkor,
Egyetlen sóhaj morajlott tova,
Mint vészes rianás, gáttörő tavaszkor,
Ugy dübörgött Kossuth nagy kora.
V ijogva szállt a zord halálmadár,
Mint pokolból szabadult szörnyü rém:
Sötétség lett urrá e szent hazán,
Mert Világosnál kialudott a fény.
Egy jajszó sikoltott a honfiszájon -
Az aradi Tizenhárom!....

Az Óriás, ki lelke tűzborával
Tizmillió magyart harci lázba vert,
Lángajkára fagyott utolsó dalával
Már Mars hadisten kebelén pihent...
Nem pergetett már riadót koboz szava,
Elnémultak pacsírták és sasok,
De égre zugott a holt Petőfi sóhaja,
Mint állón csengő, villámló vasok
S végig dörögte a vérszagu világon:
Az aradi Tizenhárom!....

Egy szó jaidult csak a meghökölt világon -
Még a kancsukás cár is felnyögött:
A frank, a belga, német és angol határon
Kegyelmet követelt a Titán-Száműzött.
Döblingbe üzött börtön posztján
Gyilkos tollával a Legnagyobb Magyar,
Mint ketrebe láncolt fenséges oroszlán,
Ki kétségbeesetten saját husába mar,
A boltra írta: - mint gyújtó, égi árom:
Az aradi Tizenhárom!.....

Öklét rázta a Becsület szava,
A Jog, Igazság, Szeretet feloldított,
Kegyelmet kért a félvilág maga,
Ám a győző halálharangot kondított.
S az örült ördög, a fattyuvérü rém,
A hesseni herceg szerelem fia.
Hóhér - Haynau, kinek gyilkolás volt a kéj,
Akarta, hogy vérben égjen Hunnia...
És fennakadt a szörnyü vérvádon:
Az aradi Tizenhárom!....

A döbbenet tépott millió sziv-eret,
Egyetlen sóhaj morajlott tova:
De nem mozdult meg a lelkiismeret.
S a hősöknek meg kellett hálnia!
És meghaltak, dicsőn, mint az istenek...
Életük munkája: történelem.
Nevük tizmillió magyar szivben remeg
S élni fog, amíg csak egy magyar terem!
Dicsőségük zsoltár a honfiszájon:
Örökké él az aradi Tizenhárom!....

(Budapest, 1939. Turulszárnyon)

könyvből, ő következetesen és céltudatosan azt írja, hogy magyarul.

És a magyar történészek nem tiltakoznak.

Szólni fogunk majd arról, miképpen győzhető le a gyűlölködés szelleme, miképpen teremthető meg a megbékélés feltételei, de előbb vegyük tekintetbe a megoldásnak egy régi módját:

1734-ig nincs nemzetiségi ellentét a történelmi Magyarországon... Figyelmébe ajánlom a kérdés tanulmányozóinak a Szent Korona tanát (érvényben volt, és meghatározta a magyarországi politikai, társadalmi és magánéletet a késő-középkortól 1944-ig), mely feloldotta a nemzetiségi ellentétet, azaz hosszú ideig lehetetlenné tette, hogy a nemzetiségi ellentét kialakuljon...

A maga bonyolultságában kellene bemutatnunk e különös közjogi tant, mert nem könnyű megérteni, de sajnos erre most nincs időnk. (Mellékelünk egy könyvecskét, mely rövid összefoglalása a Szent Korona misztériuma és tana kérdésköreinek, mert ennek végén szerepel egy angol nyelvű összegzés is.)

Legfontosabb kérdése e tannak: a magyar közjogban a király rangban és hatáskörben nem első, hanem második személy, mert a királynak felettese van, a Szent Korona – jogi személyként, a magyar államhatalom legmagasabb rangú alanyaként.

A Szent Koronát mint jogi személyt a hatalom teljessége illeti, tagjainak (a király és a politikai nemzet) egyike sem törhet a Szent Korona egész hatalmára, azaz teljhatalomra. Ezért legfőbb garanciája a Szent Korona a hatalommegosztás véglegességének (itt nyilván nem a hatalommegosztás modern elvéről van szó, hanem arról, hogy a hatalomból miképpen részesedik a király és a nemzet), az alkotmányosság megtartásának. Senki és semmi nem egyenrangú vele: a király a maga korlátozott hatalmát csak addig tarthatja meg, amíg nem fordul szembe a főhatalom alanyával, a Szent Koronával.

E különös közjogi tan oldotta fel hosszú ideig a magyar nemzet és a nemzetiségek ellentétét is. Miképpen? Elsősorban azzal, hogy a Szentkorona-tagság közjogi fogalma nem ismerte a nemzetiség szerinti megkülönböztetést.

Mi is a Szentkorona-tagság? A Szent Korona tana nemcsak közjogi absztrakció – az államhatalom alanya –, hanem élő organizmus. Test, melynek részei, tagjai vannak. Tagjai mindazok, akik részesei a törvényhozó és végrehajtó hatalomnak a történelmi magyar államban: a király és a politikai magyar nemzet: 1848-ig a nemesség (nemzetiségre és fele-

kezeti hovatartozásra való tekintet nélkül), 1848, illetve 1867 után (származásra, felekezeti hovatartozásra és nemzetiségre való tekintet nélkül) az ország minden szavazó polgára.

A Szent Korona tanának köszönhetően tudott hosszú ideig békeességben megférni egymás mellett a magyar királyságban a magyar nemzet a nemzetiségekkel.

De hogy mit jelentett kikerülni a Szent Korona védőboltozata alól, azt leghitelesebben az egykori Magyarország-ellenes irredenta vezetőinek Trianon utáni nyilatkozataiból tudjuk meg. Érdeemes megismerkednünk nyilatkozataikkal: azokéval, akik diadalittas ünneplik Trianont, aztán kijózanodván, felismerik azt is, hogy mit veszítettek.

A román Alexandru Vaida-Voevodéval például. Ő kérelhetetlen irredenta volt annak idején, de 1923-ban a következőket nyilatkozta: „Magyarországon kezünkben volt a törvények védőpajzsa: a törvények számunkra is törvények voltak.”

Mondottuk: immár semmiféle politikai oka nem lenne a történelemhamisításhoz való ragaszkodásnak. Szlovákia és Románia is, Magyarország is az Európai Unió tagjai. Jöhetne hát az igazmondás ideje. Az igazmondó történelemkönyvek megírásának ideje.

De nem jöhet. Gátolja egy különös pszichózis, a felfoghatatlan módon máig élő, és – még felfoghatatlanabb módon – egyre erősödő trianoni pszichózis.

De ne szóljunk még erről a különleges betegségről, mely annyi drámai helyzet okozója. Előbb másról szöveg.

Tapasztalatból tudom, hogy milyen nehéz megérteni a nyugat-európaiaknak – pl. egy franciának, egy angolnak vagy egy spanyolnak – a Kárpát-medencei drámai helyzeteket. Ezért azoknak a nyugat-európaiaknak az élményeiről számolok be, akik elindultak Kolozsvárra, Erdély legfontosabb városába tanulmányútra, mert úgy hallották, hogy ott rendkívüli élményben lesz részük: megismerhetik a város multikulturális egyetemét.

Egyikük megszakította útját Budapesten, és így lelkesedett útjának céljáról beszélve:

– Nincs csodálatosabb dolog egy multikulturális egyetemenél! Két éve készülődöm az útra, és két éve tanulok magyarul és románul...

– Boldogulnál te francia és angol tudásoddal a kolozsvári professzorok társaságában?

– Ezt gesztusnak szánom! Úgy is mondhatom, ajándéknak! Méltó ajándék egy multikulturális egyetemnek, nem? Előadást is fogok tartani, ha lehet, azt majd angol nyelven... De a bemutatkozáskor, a fogadáson, mindenféle találkozóm kezdetén csak magyarul és románul szólok meg. A magyarokkal románul beszélnek természetesen, a románokkal pedig magyarul.

– Erről lebeszélnelek... Beszélj a románokkal románul, a magyarokkal magyarul.

– Hát hogy képzeled! Mint vendég sértsem meg a multikulturalitás alapelvét?!

– Miféle alapelvére gondolsz te most a multikulturalitásnak?

– Hogy a multikulturális közösség rendezvényein először mindenki a másik nyelvén szólal meg... Ha román a soros rektor, akkor magyarul nyitja meg a rendezvényeket, ha magyar a soros rektor, akkor románul...

– Mióta létezik ez a multikulturális egyetem, mindig román a soros rektor.

– Ezt nem értem...

– Jobb is, ha nem érted.

– Most már magyarázd meg.

– Meg is fogom magyarázni, mert ha ezt nem érted, nagyon kellemetlen helyzetekbe kerülhetsz Kolozsváron.

– Mi abban a kellemetlen, hogy én egy magyar–román multikulturális egyetemen a magyar professzorokkal románul, a román professzorokkal magyarul beszélek?!

– Ebben semmi kellemetlen nem lenne, de csak a magyar professzorok tudnak románul, a román professzorok nem tudnak magyarul. Ez vonatkozik a diákokra is. A magyar diákok tudnak románul, a román diákok nem tudnak magyarul.

Elvörösödött mérgében. – Te most rágalmozod a kolozsvári egyetemet – kiabálta.

– Miért rágalmoznám?! Megállapítottam, hogy a román professzorok és diákok nem tudnak magyarul...

– A magyar kultúrával, a magyar irodalommal, a magyar történelemmel a román diákok román nyelvű előadásokon ismerkednek?! Ez képtelenség!

– Egyáltalán nem ismerkednek a magyar kultúrával.

Elképedve meredt rám. – Azt akarod mondani, hogy ez a multikulturális egyetem csak a magyar professzorok és a magyar diákok számára multikulturális, a román professzorok és diákok számára viszont monokulturális?!

– Nem szívesen tettem, de fel kellett világosítsalak.

– De nem értem... Nem értem, hogy miért hazudják egy egyetemről, hogy multikulturális, ha nem az?

– Mert szépen hangzik.

De egy belgiumi vallon látogatóm csalódottsága számomra a legemlékezetesebb.

– Ez büntény! – kiabálta. – Ha egy multikulturális egyetemen nem érvényesülhet az egyenlő esélyek elve, az a legképesztőbb fondorlat! Mít fondorlat,

mit büntény! Ráadásul a legnagyobb butaság...

És akkor szónokolni kezdett az egyenlő esélyek elvéről:

– Nekünk, belgiumi vallonoknak, de a flamandoknak is ez a legfontosabb kérdés! Ez az elv biztosítja a nemzetiségi kérdésnek azt a megoldását, amelyben egyik nemzetiségnek a másik által való elnyomása akkor is lehetetlenné válik, ha egymás megbecsülésének nincs meg az érzelmi alapfeltétele. Ez az elv nálunk, Belgiumban igenis érvényesül. Jaj lenne nekünk, ha nem érvényesülne! Miképpen? Mivelhogy a flamand nem tud vallonul, a vallonnak sem kell tudnia flamandul. A flamandok annyi flamand nyelvű oktatási intézményt, egyetemet stb. alapítanak, amennyire szükségük van, a vallonok úgyszintén annyi vallon nyelvűt. A lényeg az, hogy a vallon ne legyen kénytelen flamand egyetemre járni, a flamand pedig ne kényszerüljön arra, hogy vallon egyetemre iratkozzék be. Mert ha mindennek nem lennének meg a feltételei, akkor nem fejtené ki a jótékony hatását az egyenlő esélyek elve, és a gyűlölet lehetetlenné tenné a békés együttélést! Hogy is mondjam?! Az egyenlő esélyek elve, ha hagyják érvényesülni, csodákra is képes: a gyűlöletet szeretetté tudja változtatni, miképpen az egyenlőtlen esélyek elve, ha érvényesül, gyűlöletté változtatja a szeretetet.

Arról beszélgettünk azután, hogy a román alkotmány első paragrafusa betiltja a szeretet és kötelezővé teszi a gyűlöletet.

Szóltam e veszedelmes, de ártatlannak látszó paragrafusról előadásom elején. Belgiumi látogatóm persze nehezen értette meg, és én ezen nem csodálkoztam.

Mást is el kellett mondanom neki. Azt, hogy mi a trianoni pszichózis. Sok mindent nem értünk meg, ha nem tudjuk, mi a trianoni pszichózis, szóljunk hát végre róla.

Az írás befejező részét következő lapszámunkban közöljük

„...egy forradalom csak akkor tör ki, amikor a nép már kevésbé fél a lázadás következményeitől, mint az elnyomástól, melyben él.”
Márai Sándor

Amikor egy város kiáltott...

(1989 decemberének emlékezete)

Szeptember utolsó napjai bearanyozzák Temesvár utcáit, tereit, az őszben itt felejtette magát a nyár, még őrzi a lombokat, a város európai rangú épületei szinte lebegni látszanak e késői napsütésben. Ha nem látná a látogató az ortodox székesegyház előtti épület falán a golyó szaggatta sebeket, azt gondolhatná a ráérős séta közepette, hogy meg sem történt az a borzalom, amiről a város soha nem szűnt meg emlékezni: puskaropogás, menekülés, véráztatta aszfalt, kétségbeesett keresés soha elő nem kerülő hozzártatózó után, lobogó máglya a pártszékház előtt a gyűlölt diktátor hazug tartalmú könyveiből, félelem a kórházban a sebesülteket faggató szekusoktól, mindaz, amit ez a csodálatosan bátor város húsz évvel ezelőtt átélt. De mindez megtörtént, s a látogatónak meg kell állnia a zeneiskola falán elhelyezett emléktáblánál, melyet a forradalom hőségnek, Csizmarik László tanárnak az emlékére helyeztek el, aki 1989. december 17-én hősi halált halt, s akinek a hamvai valahol talán már a tengerben ringanak.

Itt, a temesvári belvárosban, de nem csak itt, hiszen városszerre mintegy 16 emlékhely idézi fel a decemberi eseményeket, minden utcaszeglet, a Győzelem tér ma is golyó szabdalta épületei, az ortodox katedrális, melynek ajtaja bezárult a golyók elől menekülők előtt azon a véres decemberi napon, a Mária tér, a Bega hídjai, a Continental szálló, a 700-as tér, minden a tragikus decemberre emlékeztet.

Az Emanuil Ungureanu utcában egy régi, XVIII. századi épület található, de nem az az érdekes benne, hogy közel háromszáz éves, hanem az, hogy ez Románia egyetlen, az 1989-es forradalom emlékére létrehozott múzeuma (Centrul Național de Cercetare, Documentare și Informare Publica Memorialul Revoluției - Kutatási, Dokumentációs és Nyilvános Tájékoztató Központ A Forradalom Emlékezete). A temesvári forradalom emlékmúzeumának épülete 1748-ban épült, eredetileg egy fogadó működött benne, alatta borpincével. A XX. század harmincas éveiben elegáns belvárosi kávézó, bohém tanyája volt. 1945 után lakásokat alakítottak ki benne, majd államosították. Felújítás híján az épület 1989-re lakhatatlanná vált (mintha magának az országnak szimbólumává vált volna a ház!), a lakókat kiköltöztették, mert az épületet összeomlás fenyegette. Ezt a helyet kapta meg 1998-ban a forradalom emlékmúzeuma, ám 2004-ben visszaperlik és visszakapják az eredeti tulajdonosok leszármazottai. Úgy tűnik, a múzeumnak mennie kell, léte bizonytalanná vált. De nem így látja a helyzetet a múzeum létrehozója, mindmáig elhivatott irányítója, dr. Orban Traian. A fiatal állatorvos 1989. december 17-én együtt tüntetett a forradalmárokkal, az elsők között sebesült meg, amikor a téren megjelenő fegyveresek a tüntetők közé lőttek. Lábát szétromcsolta a golyó, az amputálástól bécsi operáció és rehabilitáció mentette meg. A lábadozás alatt hozzá érkezett levelekből, újságkivágásokból, kiadványokból kezdte összegyűjteni a majdani emlékmúzeum anyagát. Ma már a múzeumnak költöznie kellene, azonban a város által felajánlott ingatlan nem felel meg múzeumi célra. Az államnak meg kellene vásárolnia az örökösöktől az épületet, hogy benne tovább működhessék a ma már nemzetközi hírű intézmény- mondja Orban Traian.

A belső udvaron, ahova hajdan boroshordókkal megrakott szekerek is behajtottak, kis kápolnát alakítottak ki. A freskófestő az egyik falra Júdás bűnhődését festette, a másik falon Josif de la Partoș, Temesvár metropolitája látható Szent Gellért társaságá-

ban. Orban Traian magyarázata nélkül nehezen érti a látogató, hogyan kerül egymás mellé majd ezer év távolából a két egyházi személy: nem az ortodox és katolikus egyházat kell látni benne, a freskó a két nép szimbóluma, a román és magyar népé, hiszen e két nemzet együtt szenvedett a diktatúrában, együtt vívta ki Temesváron a szabadságot, mondja a muzeológus. Így aztán a látogató nem feszegeti tovább a kérdést, hiányérzetéről nem beszél.

A múzeum vetítőtermében a dokumentumfilm első mondata ez: A román forradalom 1989 decemberében egy református lelkész kezdeményezésére indult el Isten akaratából. Szép és igaz mondat, gondolja a látogató, bár az utóbbi években ez mintha feledésbe merülne, sőt, némelyek mintha tagadnák is igazságát. De miért éppen Temesvár? Hiszen, ha az előzményeket végignézzük, az okokat kutatjuk, arra a következtetésre jutunk, hogy mindez, ami itt kiváló okként felhozható, Románia- szerte mindenhol megtalálható volt: a még a háború után is gazdag Bánság teljes kifosztása, egész bánsági falvak „kulákmentesítése”, a jómódú bánsági parasztok vagyonának elkobzása, a sváb lakosok kényszerlakhelyre, sőt kényszermunkára deportálása a Baragánba, az ötvenes években az egész Bánság betelepítése bunkerekkel, hogy ezzel megvédjék Romániát a „láncos kutya” Titótól, ugyanakkor a vidék betelepítése a párt megbízható embereivel, akikből aztán egy szinte törvény felett álló „arisztokrácia” formálódott minden előjoggal az évszázadok óta ott lakók ellenében. Ez a réteg Ceaușescu ideje alatt tovább szélesedett, a kiváltságosok kasztja lett. Nem feledhető az sem, hogy Temesváron 1958-ig Románia legnagyobb számú szovjet hadteste állomásozott, állandó rettegést váltva ki a megfélemlített lakosságból. De volt Temesvárnak több ezres diáksága is, akik például 1956 októberében kinyilvánították a magyar szabadságharc iránti szolidaritásukat, amiért aztán súlyosan megbüntették őket.

Mindez azonban nem lett volna elég 1989 decemberéhez. Kik ásták meg a rendszer sírját? A rendszer maga, önmaga ragadott ásót, hiszen dőlt a hazugság mindenből, amihez hozzányúlt. A hatalom arrogáns volt és embertelen, az emberi gyengeségre épített, és jól számított. A román társadalomnak ezért most tanulnia kell az elkövetett hibákból, nem nézhet el semmit ezentúl a hatalomnak. A rendszert félelemből kiszolgálták ugyan, de egyre jobban gyűlölték, mert a hatalom semmit nem tudott az emberekről, az országról, csak kihasználta, de jó gazdájává nem tudott válni, csak rombolta. Temesvár volt az első város Romániában, mely azon az őszön magához tért, felébredt. Az ébredés hangja a harang hangja volt, mely az emberi szabadság szimbólumává vált, hiszen kondulása nem csupán egy egyház képviselőjének megmentésére hívta az embereket. Ha két napon át, 1989. december 15-én, szombaton és 16-án, vasárnap néhány száz hívő lázadása volt csak, ám hétfő estére egész Temesvár, majd az egész ország ügye lett.

Az 1989-es év az elnyomó kommunista rendszer bukását hozta egész Európában. A Románia nyugati részén élők a magyarországi és jugoszláviai tévéadásokból, illetve a Szabad Európa, valamint az Amerika Hangja magyar-román-szerb-német nyelvű adásából értesültek ezekről az Európában bekövetkezett változásokról. Ez az év Románia számára is kedvezőtlen előjelekkel kezdődött.

Március elején hat veterán kommunista Ceaușescuhoz intézett levelében felsorolja azokat a hibákat, amelyeket a pártfőtitkár az utóbbi években elkövetett: az általa is aláírt Helsinki Egyezmény pontjainak be nem tartását; a szisztematizálás tervezetét, a falurombolást, a parasztok tömbházakba való költöztetését, hogy a lerombolt falvak helyén mezőgazdasági termelés folyjon; a külföldiekkel való kapcsolattartás tilalmát, holott ezt a törvényt semmilyen fórumon nem szavazták meg és nyilvánosságra sem hozták, csak valakik „elrendelték”; az új városközpont gigantikus beruházását Bukarestben, melynek amúgy sem csekély költségvetése megháromszorozódott a főtitkár szüntelen változtatást parancsoló rendeletei miatt; a szekuritáté bevetését majd minden állampolgár megfigyelésére; egyes vasárnapok munkanappá való elrendelését; az Alkotmány minden pontjának megsértését; a gazdasági tervek eredménytelenségét; a mezőgazdaság tönkretételét; a lakosság súlyos nélkülözését; az erőszakos asszimiláció folyamatát, mely a németek, zsidók, magyarok kivándorlásához vezetett; az oktatás tönkretételét; Románia nemzetközi hírnevének látványos romlását. Az aláírók között ott találjuk a Központi Bizottság volt titkárait, a Politbüro volt tagjait, egy volt külügyminisztert, Gheoghe Apostolt, Corneliu Manescut, Constantin Părvulescut, Silviu Brucant. Ceaușescuhoz intézett levelüket a román nyelvű BBC is beolvasta, de sugározta az Amerika Hangja és a Szabad

Európa adó is. Nem sokkal ezután román írók levélben tiltakoztak kollégáik, Mircea Dinescu és Dan Deșliu meghurcolása miatt. Áprilisban Doina Cornea kolozsvári egyetemi tanár, ismert polgárjogi harcos intézett nyílt levelet a pártfőtitkárhoz letartóztatott újságírók és nyomdászok szabadon bocsátását követelve. Mindezt „a lázadást” megtorlások követték, felerősödött és durvult a rendőrség beavatkozása, melynek következtében naponta „lepleztek le” a szocialista Románia elleni akciókat. A Párt minderről nem látott tudomást venni, a november 20-24. között Bukarestben lezajlott

XIV. pártkongresszuson a szokásos tapsorkán és magasztaló hozzászólások közepette újraválasztották főtitkárrá Ceaușescut, és tovább erősítették a diktátor házaspár személyi kultuszát. Ám december 4-én a Varsói Egyezmény országai vezetőinek találkozóján Ceaușescu Gorbacsov hívására kénytelen megjelenni, ahol a peresztrojka elindítója kioktatásban, sőt fenyegetésben részesíti a kényelmetlenné vált román diktátort.

Ceaușescu azonban elbizakodottságában az intő jelekből semmilyen következtetést nem vont le, december 18-20. között még elment Iránba. Hazatérve a temesvári eseményekről december 20-án este a román televízióban rendkívüli adásban ítélte el a törteneket, a „szélsőséges huligánok” művét.

Életéből még öt nap volt hátra.

Ezekben a napokban egy látszólag jelentéktelen esemény, Tőkés László, temesvári református lelkész december 15-re időzített erőszakos kilakoltatása szolgáltatott ürügyet az ország forradalmának kirobbanásához. A lelkészt nagyváradi püspöke, Papp László felfüggesztette állásából az állam politikájával rendszeresen ellentétbe kerülő, az egyházat, híveit, nemzetét védő magatartása miatt. A hivatal a püspöki döntés után elrendelte a templomból való eltávolítását, valamint kilakoltatását. Tőkés László a magyarországi televízió Panoráma stábjának - mely a szekuritáté ügynökeinek figyelmét kijátszva jutott be a lelkészi lakásba - be-

számolt az öt és családját sújtó püspöki és hatósági intézkedésekről. „Úgy tanultam, hogy az igét komolyan kell venni. Az ige Isten szava az emberekhez, s így legfőbb erkölcsi imperatívusza életünknek. Nem tehetjük, hogy Krisztus igazságáról prédikáljunk, s közben hazudjunk, kereszthalálról papoljunk, s ezzel szemben még a legcsekélyebb áldozatra is restek legyünk.” - vallotta Tőkés László.

A temesvári lelkész üldöztetésének hónapjaiban, 1989. október 17-én levelet küldött dr. Nicolae Corneanu bánsági metropolitához, minden bizonnyal az együttérzés, sőt a védelem reményében: „Az állami hatóságok könyörtelen hadjáratot indítottak ellenem, híveim és presbitereim ellen, akik természetesen együttérznek velem, mert fölvettem a magyar egyház és magyar kisebbség néhány létbe vágó kérdését.” - írta annak az embernek, aki kioktató válaszlevelében a következőket tanácsolta: „...adja vissza annak a parochiának a nyugalmát, amelyet szolgált, és az eddig teljes testvériségben élő temesvári vallási közösségeket szabadítsa meg attól a kínos érzéstől, melyet a református vagy más vallású hívek megaláztatásáról, üldöztetéséről és diszkriminálásáról szóló igazságtalanságok okoznak.” Mellesleg ezek a „református és más vallású hívek”, sok-sok román ortodox is – a metropolitából bizonyára csalódottságot kiváltó tette vetemedve – éjjel-nappal őrizték a lelkész lakását, megvédve őt és családját a

bántalmazástól. E levélváltás időpontja közel esett a Szocialista Egység és Demokrácia Frontja plenáris üléséhez, ahol a metropolita a majd novemberben esedékes pártkongresszuson újraválasztandó főtitkárt támogató beszédét elmondta: „A vallási vezetők jelenléte ezen az ülésen a vitára bocsátott programtervezetekkel való teljes azonosulásunkat jelképezi. Azonosulásunk csak még lelkesebb attól, hogy tudjuk, ezek kidolgozása és megalapozása az Ön nevéhez fűződik, mélyen tisztelt Nicolae Ceaușescu elnök úr, az Ön nevéhez, aki az évek során, amióta az élen áll, mélyseges bölcsességtől, példás odaadástól és határtalan népszerűtől áthatott cselekedetekkel bizonyította be az Ön által kezdeményezett és végrehajtott politika helyességét, miért is az a meggyőződésünk, hogy az ön újraválasztása a legfőbb politikai tisztségbe, a nemzet sorsának vezetésére a garanciája annak, hogy szakadatlanul tovább haladunk minden téren. Hasonlóképpen szükségesnek tartom én is aláhúzni azt a szerepet, melyet az igen tisztelt Elena Ceaușescu asszony, az állam élenjáró harcosa, a nemzetközi elismertségű és tekintélyű tudós játszik a haza gazdasági-társadalmi fejlődése tervezeteinek megalapozásában és megvalósításában, a román tudomány, oktatás és kultúra felvirágoztatásában, Románia általános előrehaladásában.” Nos, ez az előrehaladás még másfél hónapig tartott, aztán az országot tönkretevő pár a kivégzőosztag előtt találta magát.

December 15-én a temesvári református templom mellett, a Mária téren békés tüntetők, kezdetben főleg reformátusok, gyertyákkal a kezükben szinte őrizték a kilakoltatásra ítélt pásztorukat. A környéken civil és egyenruhás belügyesek cirkáltak, a magyar reformátusok egyszerre jelentették az egyházi és nemzetiségi ellenállást a diktatúrával szemben. Igazi struccpolitikával a hatóság úgy ítélte meg, hogy ez egyházi ügy, nem igen kell bármiféle lázadástól tartani. Ahogy azonban közeledett a kilakoltatás időpontja, a hatóság megpróbálta az egyre növekvő tömeget szétosz-

latni, már a miliciát, a szekuritátét és a hadsereget vetették be ellenük, megkezdődtek a letartóztatások, a foglyokat összeverték, bántalmazták.

Másnap, december 17-én a tömeg ismét összegyűlt a városközpontban, megjelentek a forradalmi zászlók, a kivágott címer mindenki számára jelezte a diktatúra elleni lázadást. A hadsereg részéről Victor Athanasie Stanculescu és Mihai Chițac irányították a hadműveleteket, és hajtották végre a Bukarestből, személyesen Ceaușescutól kapott parancsokat. A forradalom után közvetlenül az egyikükből védelmi miniszter, a másikból belügyminiszter lett.

Részlet a december 17-i telekonferencia hanganyagából:

„Radu Balan első titkár: Üdvözlöm, főtítkár elvtárs. Balan a telefonnál. Már megkezdjük az ön parancsainak a végrehajtását.

Ceaușescu: Azt kérdeztem, a tisztek a teremben vannak-e.

Ion Coman: Jelentkezem, Coman vagyok. A tisztek nem a teremben, hanem az egységeknél vannak, végrehajtják a parancsot, már megkezdjük a fegyverhasználatot, lövünk!

Ceaușescu: Harci helyzet van, egy órán belül állítsák helyre Temesváron a teljes nyugalmat! Néhány perce küldtem parancsot Coman elvtársnak, aki a többi tábornokkal együtt érkezett Temesvárra, utasítottam, hogy minden egységet szereljen fel háborús municióval, mint a fronton!...Vannak nálunk olyan elemek, amelyek külföldi érdekeket szolgálnak, akik egy dollár vagy rubel ellenében saját népük ellen tevékenykednek függetlenségünk ellen...céljuk, hogy a szocializmust szétverjék. Ez egy igazi államsíny!...Elhatároztuk, hogy a következő időkben nem fogadunk külföldi turistákat, felfüggesztem a kishatárforgalmat is. Mindenkiel leszámolunk, akit elfogunk. Ahogy megmondtam már 69-ben, pardon, 68-ban a csehszlovákiai bevonulás után, a helyzet ma már súlyosabb. Vessék be a belügyi egységeket, a szekuritáté, a milícia, a hadsereg egységeit, legyenek felkészülve határozott cselekvésre. Ismétlem, nem létezik csak egyetlen út: határozott cselekvés a reakciós erők és a külföldi ágensek ellen!” Ezeket a parancsokat a jelen levő Vasile Milea tábornok, honvédelmi miniszter továbbította az egységeknek.

A hajnali órákban Tőkés László lakását, a református templomot mintegy harminc szekurista özönlötte el, szétverték a lakást, bántalmazták a lelkipásztort, majd autóba tuszolták külön-külön a családot, és elindultak velük ismeretlen úti cél felé. Mint utólag kiderült, Szilágymenyőbe vitték őket erős őrizet alatt, életveszélynek kitéve őket.

A Mária térről tovább hömpölygő tömeg a megyei pártbizottság elé ért, a város minden pontján összecsaptak a tüntetők az egyenruhás vagy civil rendfenntartó osztagokkal. A többnyire azonosítatlan egyenruhájú osztagok még a tömbházak lépcsőházaiban is vadásztak az emberekre. A decemberi délutánban éjszakai sötét honolt abban a városban, amelyben a XIX. század végén, 1884-ben először vezették be a villanyvilágítást Európában.

A sebesülteket és a nap során elesetteket a megyei kórházba szállították, de a diktátor távollétében a párjának erre is volt ördögi terve: összeszedni, elégetni, hogy nyomuk se maradjon, azonosíthatatlanná tenni őket. Minden bizonnyal akkor még azt hitte, minden menthető, csak parancsolnia kell. A kórházat katonai egységek őrizték, a sürgősségi osztályon állandóan járőröztek, a sebesültek közelébe senkit nem engedtek az egészségügyi személyzetten kívül. December 18-án a szekuritátés tisztek megkezdték a frissen ellátott, operált sebesültek kihallgatását.

Elena Ceaușescu két parancsot adott ki, a két hadművelet fedőneve „Rózsa”, illetve „Vám” volt. Akik közreműködtek, jól tudták, mit tartalmaznak 18-án éjszaka a sebtében hűtőkocsiba rakott „csomagok”, mi lesz az úti céljuk. A kiválogatott és elszállított 43 halottból 41-nek utólag a személyazonosságát a vizsgálat megállapította, mert bár a kórházban minden nyomravezető iratot a szekusok összeszedtek és az elhunytak ruháival, irataival együtt elé-

gettek, de a kórházi ügyeleti napló megmaradt. A hűtőkocsit egy világos színű Dacia személygépkocsi kísérte Bukarest felé, a 36-os km-nél a gépkocsivezetőt egy szekurista váltotta fel. Az úti cél a Bukarest közeli „Cenușa” (Hamu) krematórium volt. A hamvakat a Popești-Leordeni kanálisba öntötték, a Dimbovița vizébe. Így lett a temesváriak titkos temetője a vizek áramlása folytán a Fekete-tenger. A családtagokkal azt akarták volna elhitetni, hogy ezek a huligánok átszöktek valamelyik országhatáron, és külföldön élik világukat. Közöttük volt Csizmarik László, temesvári zenetanár is, akit az ortodox katedrális előtt lőttek le. Ghircoiaș ezredes és Nuța tábornok utasítására, akik kiválogatták a 43 holttestet, december 19-én hajnalra minden nyomot eltüntettek a kórházban, titkos társukkal, Ion Deleheanuval együtt, aki a járművet biztosította a holttestek szállításához. A közvéleményt minderről csak 1990 januárjában tájékoztatta a Főügyészség és a Rendőrség Főfelügyelősége: „A nyomozás során az alábbiak derültek ki: 1989. december 18-án, miközben a gyűlöletes diktátor Iránban volt, az országvezetést gyakorlatilag ellátó analfabéta „akadémikus” a rá jellemző cinizmussal parancsot adott a régi rezsim két szomorú emléké lakójának, Ion Comannak és Tudor Postelnicunak, hogy intézkedjenek, és hamvasztassák el a temesvári megtorlás negyven azonosítatlan áldozatának holttestét. Ezt az aljas tettet, amelynek célja az elkövetett gyilkosságok bármilyen nyomának eltörlése volt, azzal indokolta, hogy ha a holttesteket átadták volna a családjuknak, Temesváron fokozódtak volna a zavargások... Tudor Postelnicu volt belügyminiszter, a zsarnok hűségese kutyája továbbadta a gyilkos rendelkezést lakójainak, Macri Emil tábornoknak, az Állambiztonsági Főosztály volt főnökének és Constantin Nuța tábornoknak, a Milícia Főfelügyelőség volt főnökének, akik Temesváron tartózkodtak... A nyomozás folytatódik az előzetes letartóztatásban levő bűnösök bíróság elé állítása végett...” – ami, mint tudjuk, sok esetben mindmáig késik.

Bárányi Ferenc, temesvári orvos, későbbi egészségügyi miniszter, az Orban Traiannak adott interjúban felidézte az akkori eseményeket, hogyan ment szintén orvos feleségével, december 17-én a lövöldözések és sebesülések hírére több rendőrkordonon át az Újkórházba, majd több napon át hogyan látták el a sebesülteket, operáltakat, köztük volt egy tizenegy éves gyermek is, halottakat kellett átküldeniük a Megyei Kórházba, nem tudva, hogy el fogják égetni őket. Bárányi Ferenc beszámolt a sebesülteket kihallgató tisztekről is.

„*Ne feledjük: 1989 decemberében Temesvár hat napon át egyedül volt. A temesváriak hihetetlen szabadságvágya legyőzte ezt a mélységes magányt, a lelkiükben és agyukban évtizedek óta felgyülemlett félelmet. A hezitálás helyét a csodálatos szolidaritás vette át, az elveszetség bátorsággá változott. Azokban a napokban Isten Temesvárral volt.*”- emlékezett egy szemtanú, Josif Cortinaș.

December 20-án délelőtt a temesvári forradalmárok a megyei párházba vitték forradalmi programtervezetüket, mely a következőket tartalmazta:

1. Ceaușescu azonnali lemondása
2. A kormány lemondása
3. Szabad választások
4. A temesvári események azonnali kivizsgálása
5. A felelősök törvény előtti felelősségre vonása
6. A politikai foglyok azonnali szabadon bocsátása
7. Annak tisztázása, hogy ki adott ki tűzparancsot Temesváron
8. A halottak azonnali kiadása a családtagoknak, hogy az elesetteket a hozzátartozók keresztény módra el tudják temetni.
9. Ceaușescu azonnal jelenjen meg a tévében, és adjon magyarázatot a Temesváron történetekre
10. Szabad sajtó
11. Szabad rádió és televízió
12. Az oktatás megreformálása

A pártbizottság még biztosan ült a székében, Ceausescu még pozícióban volt, aznap este érkezett haza Teheránból, nyomban a televízióba sietett, fenyegető beszédet mondott, a helyzet urának érezte még magát, a megszokott hangnemet használta. Közölte, hogy Temesváron huligánok rabolnak, bomlasztják a szocialista rendet, de nem sokáig. Fasiszta típusú rombolásról beszélt, nemzetellenes terrorizmusról, különböző külföldi körök és kormányok jól előkészített Románia ellenes akciójaként igyekezett fel-tüntetni az eseményeket. Pedig 20-ára már Lugosra is áterjedt a tüntetés, a forradalmi erők ellen ott is bevetették a fegyveres erőket, az első sortűznek kilenc áldozata volt.

De a diktátor még mindig nem értette meg, mi történik az országban, pedig azon a napon, december 21-én már Szebenben, Aradon, Marosvásárhelyen, Brassóban is forradalmi megmozdulások voltak, mégis erre a napra Bukarestbe népgyűlés összehívását rendelte el a Köztársaság térre. A tömeg első sorában álló civil ruhás rendőrök éljeneztek, tapsoltak, majd az egész eddigi színjáték igazi ellentünetessé alakult át. Most először, mióta hatalmon volt, a diktátor a beszédét nem tudta folytatni, ekkor bizonytalánodott el először a Kárpátok Génusza. Így kezdődött meg Bukarestben is az ellenállási mozgalom.

22-én hajnalban a diktátor még azt hitte, erőszakkal úrrá tud lenni a helyzeten, kihirdették az egész országra érvényes szükségállapotot. Ebben az órában Vasile Milea, román honvédelmi miniszter „öngyilkosságot” követett el szolgálati fegyverével. Ceaușescunak még volt ideje bemondatni a rádióban, hogy a miniszter áruló volt, félt a leleplezéstől, ezért menekült a halálba. Miután a pártszékház védelmét, ahol a házaspár tartózkodott, a továbbiakban nem tudták biztosítani, 12.00-kor Ceaușescuék helikopterrel elhagyták az épületet. Megkezdődött a helyezkedés az új hatalmi pozíciókért, Stanculescu az Iliescu féle csoportot választotta a hatalomra törő politikai csoportok közül. Röviddel ezután Iliescu, Mihai Chițac, Voinea Nicolae Militaru tábornok, katonák, civilek bejelentették a régi rendszer bukását, Ștefan Gușa pedig biztosította az országot, hogy a hadsereg a néppel van. Az Iliescuék által létrehozott Nemzeti Megmentési Front nyilatkozatot adott ki: Ettől a perctől kezdve megszűnt a Ceaușescu klán minden erőszak szervezete. A kormány lemondott, az állami intézmények beszüntették tevékenységüket, minden állami hatalmat átvett a Nemzeti Megmentési Front.

December 22-ről 23-ra virradó éjszaka a Megmentési Front felhívására sok ember az utcára vonult megmenteni a forradalmat. Tragikus játszma a sorsnak, hogy a legtöbb ember ezen az éjszakan és az utána következő napon esett el, sebesült meg. A támadások nagy részét főleg a diktátorhoz még hű titkosszolgálat fegyveresei hajtották végre, de előfordult helyenként, hogy a hadsereg egységei egymást lötték. Nem tudni, kik, talán a bukott rezsim emberei rendezték az árterrorista támadásokat országszerte, riogattak arab terroristákkal, idegen zsoldosokkal. Hogy ki állhatott a háttérben, máig nem derült ki.

Közben elfogták Szeben urát, a diktátor utódjául kiszemelt aranyifjút, Nicu Ceaușescut, aki autóval menekült Bukarest felé, talán éppen oda tartott, ahova bukott szülei is, egy Pitești közelében levő atombiztos bunkerbe. A diktátorfi ténykedése, a forradalmi megmozdulások megtorlása Szeben városában tragikus áldozatokkal járt: 101 halott, 650 sebesült, köztük a robbanógolyók miatt 180-an maradandó sérüléseket szenvedtek. Nicu Ceaușescut beszállították a televízióba és megmutatták ország-világnak, íme, ő is a forradalom foglya.

Iliescu résen volt, hatalmát biztosítani kellett, elrendelte egy rögtönítélő bíróság felállítását a tirgovishti laktanyában. Az úgynevezett „terroristáktól” való félelem elegendő okot szolgáltatott a közvélemény előtt a házaspár gyorsított elítélésére és azonnali kivégzésére karácsony napján. A Rendkívüli Katonai Törvényszék röviden ismertette a vádakát: népiirtás (hatvanezer áldozat -

nem világos, mikor, hol, mennyi idő alatt), az államhatalom alá-ásása, közvagyon rombolása, a nemzetgazdaság megbénítása, fegyveres akciók szervezése az ország lakói ellen, szökési kísérlet az országból a néptől elrabolt és külföldi bankokban elhelyezett dollármilliók megszerzéséért. A per a hadsereg legfőbb vezetője, a rendszer eddigi támogatója, Stanculescu tábornok részvételével folyt le. A bíróság elnöke Gica Popa hadbíró tábornok volt. A ítéletet a laktanya udvarán azonnal végre is hajtották. Sokan kétségbe vonták később, hogy valóban kivégezték-e a diktátort és őket temették-e el december 30-án titokban a bukaresti Ghencea temetőben. Suttogó hírek keltek szárnyra, hogy kimenekültek a nagyvilágba, talán Kubában élnek megváltoztatott személyazonossággal.

Megint mások nem szüntek meg őket siratni, vélt sírhelyüknél gyertyát gyújtani, rájuk emlékezni. Úgy rajonganak most is a kondukátorért, mint Adrian Paunescu, aki 1982-ben tízoldalas hozzá írt levélben ecsetelte szeretetét, elkötelezettségét: „*Már régóta Önhöz intézem szavaim, és már régóta szeretem, mert Ön az én atyám, akire engedelmesen hallgatom...A mi országunk, szeretett Nicolae Ceaușescu elvtárs, remek kezekben van...Szeretem Ceaușescu elvtársat, és mindig szeretni fogom!*”

Az ország ünnepelt és temetett.

A kommunista rendszer megváltoztatása tény volt, azonban bizonyos események abszurditása ma is sok kérdőjelet vet fel. Az áldozatok és sebesültek számából kiindulva nem lehet bizonyos tényekre, kérdésekre magyarázatot találni: 1104 halott, melyek közül 162 december 22-e előtt esett el országszerte, főleg Temesváron, de 949 december 22-e után! Kinek a fegyverétől? Kiknek a parancsára? 3352 sebesült, ezek közül 1107 december 22-e előtt, de 2245 december 22-e után! Sokan életük végéig viselik maradandó sérüléseiket. Miért kellett megsebesülniük a hatalomátvétel után?

A keletkezett zűrzavaros helyzetben több csoport próbálta átvenni a hatalmat, míg 22-e estéjén ez sikerült is a Ion Iliescu és Petre Roman nevével fémjelzett csoportnak, megalakították a Nemzeti Megmentési Frontot, és már 1990. január 5-én megjelent egy nyilatkozatuk a romániai nemzeti kisebbségek jogairól: „*A nemzeti Megmentési Front határozottan elítéli az előző diktatórikus rendszernek a nemzeti kisebbségekkel szemben folytatott politikáját, és ünnepélyesen kinyilvánítja: valóra váltja és garantálja az egyéni és kollektív jogokat és szabadságjogokat.*” Szép és nemes munka lett volna ez, hiszen Romániában összesen tizenkilenc nemzetiség él, köztük Európa legnagyobb kisebbsége, a magyar, mégis az ország Alkotmányának első cikkelye azt mondja ki, hogy Románia egységes és oszthatatlan nemzetállam. A több mint másfél millió magyar ezek szerint román nemzetiségű lenne? December 22-én délután Temesváron az örömmámorban úszó emberek az Operaház erkélyéről beszélő szónokokat hallgatták. Bárányi Ferenc ismert temesvári orvos ezt mondta román nyelven: „*Mi, magyar nemzetiségű állampolgárok és hazafiak Temesváron és az egész országban román testvéreink mellett harcoltunk. Nekünk is megvannak a saját hősi halottaink és szenvedő sebesültjeink. Ez a forradalom a mi forradalmunk is. A tiránia minden román állampolgárt elnyomott, de minket, magyarokat kétszeresen is...Mi, magyar nemzetiségű állampolgárok teljes mértékben részesei vagyunk a nemzeti felkelésnek.*”

A Megmentési Front minden szavával felelősséget vállalt Románia demokratizálásáért. Kérdés, hogy ez sikerült-e, egyáltalán szándékukban állt-e maradéktalanul biztosítani a demokráciát mindenkinek? És mit válaszoltak erre a marosvásárhelyi magyarok, akik nem egészen két hónappal ezután, 1990. február 12-én kénytelenek százezres néma gyertyás tömeggel felvonulni anyanyelvük, iskoláik, szülőföldjük védelmében: „*...Tamási Áron szavaival szólva, olyan világot akarunk, amelyben elmondhatjuk, azért vagyunk ezen a világon, hogy valahol otthon legyünk benne,*

és ez a város, Erdély és ez az ország a mi igazi otthonunk, amelyben ezután biztosítanunk kell minden eddig el nem nyert jogunkat...” - mondta Sütő András a felvonulóknak. Nem sokat, alig egy hónapot kellett várni, hogy a hatalom hallgatolagos beleegyezésével megtörténjen a tragédia: a nemzeti ünnepüket a demokrácia hitében méltósággal ünneplő marosvásárhelyi magyarokra támadjanak a többségi nemzet fiai, az ünnepben halálos fenyegetést látva nemzeti identitásuk, ősi hazájuk ellen, Erdély „elrablásának” vélt szándékát. A megtámadottak hiába reménykedtek a demokratizálásért felelősséget vállaló Iliescu békítő gesztusában, három hónappal a „forradalom” után, embereknek kellett meghalniuk Marosvásárhelyen.

Azoknak az erőknél, melyek több napon át december 22-e után terrorveszéllyel riogatták az országot, gyilkoltak, sok városban tűzharcot indítottak civilek, sőt katonai egységek ellen, pánikot és zűrzavart idézve elő, nyitott autókából az utcai járókelők közé lóttek, azoknak kilétét ma is homály fedi.

Megkapták-e méltó büntetésüket a bűnösök? Mindazok, akik szolgai alázattal egy hatalomféltő eszelős ember parancsait vakon követték és végre is hajtották, bokázva, alázatosan jelentve - csak Temesváron a tűzparancs következtében 72 személy meghalt, 253 ember megsebesült -, jogos büntetésüket töltik-e, avagy...A Temesváron lövető tábornokok közül az egyik fő felelős, Victor Athanasie Stanculescu Iliescu jóvoltából rögtön a hatalomátvétel után védelmi miniszter lett. Később mégis bíróság elé állították Mihai Chițac-kal együtt minősített emberölés vádjával, tizenöt év börtönre ítélték, de aztán egészségi állapotukra hivatkozva kiengedték őket.

A temesvári megtorlásokért, az elkövetett erőszakért, karhatalmi, katonai cselekményekért előbb említett társai mellett ugyanolyan felelős Stefan Gusa tábornok vezérkari főnök és hadügyminiszter-helyettes 1989-ben. A többi tábornokkal együtt a bíróság őt is bűnösnek találta a vérengzésekben. A tény, hogy 1994-ben meghalt, nem változtat semmit a bűnösségén. Posztkommunista és nacionalista körök ennek ellenére valóságos személyi kultuszt építettek ki körülötte, és ebben élen járt a Nagy Románia Párt. A temesvári December 17. Egyesület ellenben így nyilatkozik: „Az érdekes propaganda, mely a nemzet hőseként próbálja őt bemutatni, a történelemhamisítási kampány része, mely bennünk, forradalmi harcosokban undort kelt.” Orban Traian, a Memorialul Revoluției (a Forradalom Emlékezete) egyesület vezetője így méltatta a szoborállítás szándékát: „Elvégre az utóbbi húsz esztendőben a megtorlás szinte valamennyi főszereplőjét valamilyen módon kitüntették. Ilyen is csak Romániában fordulhat elő.” A népirtással vádolt tábornok, Stefan Gusa mellszobra a marosvásárhelyi vár oldalán, a Vársétányon állna azon a talapzaton, melyet korábban egy ugyancsak elvakult nacionalista csoport a szintén népirtásért és hazaárulásért, háborús bűnökért kivégzett Antonescu marsall szobrának készített elő, de engedélyt a felállításához nem kapott. A Gușa-szobor állítás pikantériája, hogy a marosvásárhelyi városvezetés ellenszavazat nélkül elfogadta a tervet, igennel szavazott a tíz magyar tanácsos is. Frakcióvezetőjük így nyilatkozott: „Csak annyit tudok róla, hogy 1989-ben ellenezte az oroszok behívását, ezért a románság szemében hősnak számít. Ha

vér tapadt a kezéhez, nekünk miért nem szólt senki? Ön az első, akitől ilyesmiket hallok Gușáról.” -mondta az újságíróknak.

Ilyen rövid lenne az emlékezet? Pedig csak húsz év telt el 1989 óta!

A vérengzések és a következő napokban elkövetett „terrorista” támadások ügyében kevés bírósági eljárás indult, azokban is igen sok felmentés született, vagy a vádlottak ilyen-olyan ürüggyel kegyelemben részesültek. Am sok, korábban vezető tisztséget betöltő személy rejtélyes körülmények között vesztette életét. Köztük a Ceaușescu-per bírāja, Gica Popa tábornok is, aki kimondta a házaspár halálos ítéletét. 1990. március 1-jén öngyilkos lett. Marin Ceaușescu, a kondukátor egyik testvére, Románia bécsi kereskedelmi kirendeltségének vezetője néhány héttel a hatalomátvétel után Bécsben máig tisztázatlan körülmények között öngyilkos lett. Ion Bunoaica tábornok, a temesvári csapatok egyik parancsnoka, aki december 21-ig részt vett a megtorlásokban, majd utólag az Új Románia Csendőrség parancsnoka lett, 1995-ben lezuhant egy helikopterrel, nem tisztázott körülmények között. Kényelmetlen tanú lehetett némelyek számára, talán egyszer kimondhatta volna, ki milyen parancsokat adott ki Temesváron. Constantin Nuța tábornok, milícia főnök és a helyettese, Velicu Mihailea még december 23-án este, Temesvár után bennétek egy helikopter roncsaiban, melyet Gyulafehérvárnál földi katonai egységek lelőttek. A lövőparancs Bukarestből, a honvédelmi minisztériumból érkezett, ahol akkor Iliescu és Stanculescu tartózkodott. Emlékeztetőül: Nuța és Mihailea tábornokok szervezték meg Temesváron a holtestek eltüntetését. Vasile Milea honvédelmi miniszter december 21-i halála is rejtélyes, öngyilkosságát már másnap sokan megkérdőjelezték, akik úgy vélték, hogy Ceaușescu rendelte el a lelövését, mert már nem volt hajlandó parancsainak engedelmeskedni. Stefan Gușa özvegye szintén megkérdőjelezi férje természetes halálát, a család azt nyilatkozta, hogy a tábornok betegségét szándékosan okozták, nehogy a temesvári eseményekről valaha is nyilatkozzon. Az bizony feltűnő, hogy a vizsgálók a legtöbb esetben siettek természetes vagy véletlenszerű okokat találni a halál bekövetkeztére.

Aztán itt van a vélt vagy valós, többmilliárd dolláros külföldi bankbetét mítosza. Talán ezek az emberek, a Ceaușescuhoz közel álló elvtársak, netalán rokonok, talán éppen testvére, Marin Ceaușescu, tudtak valamit a külföldön gyűjtögetett dollárokról, melyeket a Scornicești-i Tölgy a nehéz napokra tett félre, ha majd hazájából elűzve valahonnan külföldről kell majd hű emberei segítségével irányítania birodalmát. És a titok birtoklása veszélyes is lehetett. Tudhatott erről valamit V. A. Stanculescu is, hiszen a Ceaușescu-időkben az ő irányítása alatt állott a fegyvergyártással- és eladással foglalkozó ágazat, ami az ország legnagyobb bevételét hozta, s amiből a titkos bankszámla is szépen hizott. Stanculescu, a bírósági eljárás alatt álló hajdani tábornok ma Románia egyik legnagyobb vállalkozója. Tudhattak valamit az egykori politikai rendőrség magas rangú tisztjei, akik mindjárt 1989 után virágzó üzletek tulajdonosai lettek.

Herta Müller, a 2009-es év irodalmi Nobel-díjas írónője, aki Romániában született a Bánságban (Ma Berlinben él, könyveit német nyelven írja), sokat tud a szekuritáé módszereiről. Maga is

megtapasztalta, mi történik az egyén-nél, ha a félelmetes szervezet kiveti hálóját a kiszemelt áldozatára. Ezt írja egyik esszéjében: „*A Szekuritáté nem oszlott fel, csak egyszerűen más nevet kapott, ez ma a S R I, amely saját bevallása szerint személyi állományának 40%-át a szekuritátéből vette át. A valóságban ez a szám valószínűleg jóval magasabb.*” Igaza lenne Mandics Györgynek, aki A manipulált forradalom című könyvében írja, hogy mindaz, amit akkor a változásra váró világ forradalomnak vélt, csak megrendezett színjáték volt? Játék a színpad mögött? Ezt nem hihetjük, ez tagadná a temesvári véres napok áldozatát, a forradalom mártírjainak áldozatvállalását. A manipulálás talán csak a december 22. utáni eseményekre vonatkozatható. Mandics György könyve a valóság és a fikció keveréke. A Susanne Brandstetter által készített német dokumentumfilmben, melyhez kilenc országban gyűjtött anyagot, Dan Voinea, volt katonai ügyész azt nyilatkozta, hogy a romániai forradalom kirobbantásában az amerikai hírszerző hivatal, a CIA segítséget kapott a NATO tagállamok titkosszolgálataitól, és az egykori KGB-től. Mikor tudjuk hát meg, mi az igazság az 1989-es decemberi eseményekkel kapcsolatban?

Bárányi Ferenc, temesvári orvos, aki életmentő tevékenysége kapcsán az események középpontjába került, szintén megválaszolatlan kérdéseket őriz húsz éve: Nyilvánvaló, hogy Temesváron forradalom van, Ceaușescu mégis december 18-án elrepül Teheránba. Ugyan ki győzte meg arról, hogy az most fontosabb, mint itthon rendet teremteni? És miért csődítette össze a népet 21-én délelőtt a palotaterre? Ez lett egyébként a veszte, besétált a neki állított csapdába, mint egy buta nyúl.

Ugyancsak hiba volt a diktátor részéről Vasile Mileat, a honvédelmi minisztert meggyilkoltatni, ezzel elvesztette a hadsereg bizalmát. Ezt vajon ki szuggerálta be neki? A temesvári orvos, volt egészségügyi miniszter véleménye az, hogy valakik már jó előre készültek a puccsra, minden bizonnyal a legfelsőbb vezetésben is voltak a szervezők közül.

A temesvári Emlékezet Múzeum dokumentumfilmjének a végén az az összegzés hangzik el, hogy a forradalom eszméi nem valósultak meg, sokan megtagadták, akik részt vettek benne. Bárányi Ferenc is úgy látja, hogy rendszerváltozás volt ugyan, de a régi gárda megmaradt „Azok az elvtársak, akik milliók életét tönkretették, ma a leggazdagabbak közé tartoznak, és ma is ők a vezetők. Ma Romániában egyenesen állampolitika a korrupció. Dinu Patriciu, az ország egyik leggazdagabb embere a Bukaresti Műegyetem pártinstruktora volt, a magyar Verestóy Attila pedig Ceausescu tanársegédje, állítólag ő írta a „nagyasszony” disszertációját, hiszen Elena asszonynak, az akadémikusnak mindössze négy osztálya volt. Vadim Tudor, a Nagy Románia véresszájú elnöke a diktátor udvari költőjévé avanszált annak idején azzal a buzgalommal, hogy minden nap dicsőítő verset írt a minden idők

Nagy Gáspár: Előkészület az imához

*Mondj egy imát értük
mert nagyon is tudták
hogy mit cselekszenek
kit figyelnek
kit jelentenek
és mennyiért
bár nagyon nehéz
az öklendezést visszatartanod
hiszen a hihetetlen tartományban
fantáziátlan fedőnevekkel
másutt meg befeketített
levakart óvott-védett nevekkel
ők vannak ott
akikről azért nem hitted volna el
s akikről persze mégis tudad
hogy többnyire gyöngye rongyok
(ez most így túlzás
ergo:nem nem így igaz
csak sejtetted inkább)
amikor már lehetett minden kockázat nélkül
akkor a szabadság bajnokaiként
oly harsányan kiabáltak
már ezért is gyanút foghattál volna
s mi mindenre jogot formáltak
még arra is talán
hogy te kérj tőlük bocsánatot
.....
mondj értük egy imát
rájuk fér
megérdemlik nagyon!*

legnagyobb államférfijához. Ez a Vadim Tudor a szavazó román nép jóvoltából az Európai Parlamentben ül.”

A látogató azonban Temesvár utcáit járja, nem teszi mérlegre a valóságot és az álmokat, a Mária téren, a Bega partján, majd a hídon átsétálva azt a hihetetlen euforikus érzést dajkálhatja magában, melyet az események napjaiban szülőföldjétől távol átél, amit a diktatúra összeomlásának hatására érzett, azt az addig elképzelhetetlent, hogy a diktátor megbukhat, hogy hatalmának vége, hogy mindezt a Sors kegyéből még átélhette, hogy kezdődhet valami új, amiről a régiak meséltek, de amit az ő nemzedéke még nem tapasztalhatt meg, amit úgy hívnak, hogy szabadság. Majd azokra gondol, akiknek még ez a történelmi pillanat sem adatott meg.

Serdült Benke Éva

Paks, 2009 október

Forrás:

1. Memorial 1989 Buletin Științific și de Informare 2007/ 1, 2007/2, 2008/1(3), 2009/1(4)
2. O cronica a revoluției din Timișoara 16-22 decembrie 1989, Muzeul Banatului Timișoara Asociația Muzeografilor din Banat 1990 aprilie
3. Scânteia 1989. október 27. Organ al Comitetului Central al PCR
4. Kis dokumentummontázs az R.K.P. XIV. kongresszusához Tökés László és a bánsági metropolita levélváltása In Magyar Nemzet 1989. november 21.
5. Bogdán Tibor Hol a vagyon? In Erdélyi Napló 1997. július 1. VII. évfolyam/27. szám
6. Háromszék 2009. október 23.
7. Máthé Éva-Sucher Ervin Iliescu: Stefan Gușa nem hős In Krónika 2009. szeptember 23.
8. Máthé Éva-Rostás Szabolcs Össztűz a tábomok szobrára In Krónika 2009. szeptember 21.
9. Romániai Magyar Szó Bukarest 1990. január 7.
10. Herta Müller A szekuritáté még mindig szolgálatban In Die Zeit 2009 (http://www.zeit.de 2009) Securitate
11. A szerző interjúja Orban Traiannal, Temesvár, 2009. szeptember 27.
12. Közlemény Románia Főügyészségétől és a Rendőrség Főfelügyelőségétől In Népiújság (Maros megye politikai napilapja) 1990. január
13. Dr. Bárányi Ferenc kiadatlan naplója, Temesvár

Köszönöm dr. Orban Traiannak, a Forradalom Emlékezete Múzeum létrehozójának és igazgatójának valamint dr. Bárányi Ferencnek a húsz évvel ezelőtti események rövid áttekintéséhez nyújtott segítségüket.

A román nyelvű források szövegét a szerző fordította.

Fenti dolgozathoz, Románia '89 decemberének utóéletéhez, a mögöttes folyamatokhoz és az ország jelenének, a román valóságnak a megértéséhez talán közelebb visz egy televíziós beszélgetés felemlítése, amiről a szerkesztőnek egyik közeli barátja, jeles írónk-történészünk mesélt. Eszerint az egyik romániai tv-csatornán az egyik szélsőjobb román párt elnöke kíméletlen őszinteséggel nyilatkozott arról, hogy Ceausescut nemzeti hősnak tekintik és soha el nem múló hálával tartoznak neki azért, amiért Erdély városait megszerezte a románságnak, az országot megtisztította a zsidóktól, németektől, és jórészt a magyaroktól is. Szélsőséges, egy kis, jelentéktelen párt álláspontja, mondhatnánk, ha minden napjaink valósága, Románia magyarságpolitikája egészében nem igazodna ezen eszmerendszerhez. (A szerk.)

A Bolyai Tudományegyetem pere

(Tófalvi Zoltán írásának második, befejező része)

(...) „A Diákszövetségi Tanács programja.

1. Tanulmányi – Tudományos munka.

Ezen a téren a legelső feladat a tanulmányi és tudományos munka alábbi feltételeinek a megteremtése. Általában az egész diákszövetségi program megvalósítása az egyetemi élet reformjától függ. Ezért legfontosabb és legsürgősebb feladatnak az egyetemi élet reformjának megvalósítását tartjuk. Ezzel kapcsolatban három konkrét javaslatot terjesztünk a Közgyűlés elé:

Az egyetemi reform

A. – Az egyetem demokratikus önkormányzati vezetése

B. – Az egyetemi oktatók normarendszerének megszüntetése

C. – A szabad óralátogatás.”

(...) „Az egyetem önkormányzatával kapcsolatban:

1. – A Közoktatásügyi Minisztérium Felsőoktatásügyi Vezérgazgatósága a szocializmus építése számára szükséges műszaki, tudományos és kulturális szakemberképzés országos tervirányzata alapján – továbbra is irányítja és ellenőrzi a felsőoktatás keretébe tartozó egyetemeket és főiskolákat.

2. – A minisztérium mint a legfelsőbb irányító és ellenőrző szerv megszabja az egyetemek előtt álló általános feladatokat: az ország gazdasági-társadalmi fejlődési ütemének megfelelő szakemberszükséglet mennyiségét és minőségi követelményeit, az általános tanulmányi anyagot, a kötelező vizsgák számát stb.

3. – A minisztérium mielőtt kötelező erejűvé tenné a fenti követelmények teljesítését, irányelveit előzetes javaslatként terjessze az egyetemek vezetősége tud. tanácsa elé megvitatás és elfogadás végett.

Ennek az elvnek az alkalmazása biztosítaná azt, hogy az országos, központi előirányzatot, alkotó módon kiegészíthessék az illető egyetemek sajátosságainak megfelelő észrevételekkel, javaslatokkal.

4. – Az egyetem vezetőségének feladata: hogy a minisztérium által javasolt és az egyetem által elfogadott központi előirányzatot, az egyetem jellegének, sajátos szükségleteinek megfelelően alkotó módon megvalósítsa.

5. – Az egyetem vezetőségének teljes szabadságot kell biztosítani feladatainak teljesítésére, a minisztériumi előirányzatok rugókon alkalmazására és általában az egész egyetemi élet szabad irányítására.

A Diákszövetség úgy véli, hogy ezek volnának az egyetemi önkormányzat alapvető vonásai.

Az egyetem demokratikus vezetésével kapcsolatban:

1. – Az egyetem vezető szerve: az Egyetemi Tanács, – és az egyetemi Rektor.

2. – Az egyetemi Tanács tagjait, – az egyetemi oktatók Egyetemi Tanácsválasztó gyűlése választja, közvetlen és titkos szavazás útján.

3. – Az Egyetemi Tanács tagjainak a megválasztásában, – az egyetemi ifjúság nevében, szavazati joggal részt vesznek az IMSz és a Diákszövetség képviselői is.

4. – Az Egyetemi Tanács tagjai csakis azok az egyetemi tanárok lehetnek, akik: tudományos képzettségükkel és műveltségükkel kartársaik és az egyetemi ifjúság előtt szakmai és erkölcsi megbecsülésben állnak.

5. – Az egyetem rektorát nem a minisztérium nevezi ki, hanem az Egyetemi Tanács tagjai választják, közvetlen, nyílt szavazással.

6. – Az Egyetemi Tanács Rektorválasztó ülésén – képviseleti joggal részt vesz az IMSz és a Diákszövetség küldötte is.

7. – Egyetemi Rektor csakis oly köztiszteltben álló személyiség lehet, akit: képességei, a tudomány művelése és az egyetemi ifjúság nevelése terén hivatástudattal kifejtett munkássága alapján az egyetem vezetésére teljes bizalommal állítható, – és aki a legnagyobb tudományos és erkölcsi megbecsülésének örvend az egyetemi oktatók, valamint az egyetemi ifjúság körében.

8. – Az Egyetemi Tanács és az Egyetemi Rektor megválasztásának időtartalmára vonatkozóan a Diákszövetség nem terjeszt elő javaslatot, – ezt a kérdést az egyetemi oktatók kizárólagos jogának tekintjük.

9. – Az egyetemi Rektor és az Egyetemi Tanács tagjai, hivatásuk teljesítésében immunitási joggal működnek, a parlamenti képviselők mentelmi jogával egyenlő biztosítékban kell részesülniük.

10. – Az egyetemi rektorok és az Egyetemi Tanács tagok ezt a jogi helyzetét a Nagy Nemzetgyűlés Elnöki Tanácsa dekrétum kimutatásával biztosítja.”

(...) „B. – Az egyetemi oktatók normarendszerének megszüntetése:

1. – Az egyetemi oktatás magas fokú, tudományos igényű szellemi munka, aminek a javadalmazása nem történhetik norma alapján.

2. – A normarendszer gátolja az egyetemi oktatók tudományos munkásságát, nem biztosítja az elmélyült tudományos kutatómunka lehetőségét.

3. – A normarendszer gátlólag hat a valóban tudományos értékű egyetemi előadások (kézikönyvek, jegyzetek) előkészítésére, s az oktatás és az értelmiségi nevelés színvonalára.

Mindezek alapján a Diákszövetség kéri: mentesítsék az egyetemi oktatókat a normarendszertől, a felesleges gyűlésezésektől, s minden olyan tényezőtől, amely gúzsba köti alkotóerejük szabad kibontakozását. Ez nemcsak a tanárok, hanem az egyetemi ifjúság értékét is tekintve jogos követelmény.

C. Szabad óralátogatás:

1. – Az egyetemi előadások kötelező látogatását meg kell szüntetni.

2. – Úgy véljük, hogy a szabad óralátogatás nem azt jelenti, hogy nem járunk előadásokra, hanem azt, hogy csakis olyan előadáson veszünk részt, amely tudományos színvonalával, az előadó módszertani és pedagógiai felkészültségével az élet, a tudomány meggyőző erejű hirdetésével vonzza magához a tanulni vágyó, az élet szépségét és igazát szomjúhozó egyetemi ifjúságot.

3. – A szocialista tudomány és nevelés elve nem egyeztethető össze a kötelező óralátogatással és minden olyan irányzattal, amely a szocialista humánus megsértésével, nyílt vagy burkolt formában, közvetlenül vagy közvetve kényszerrel alkalmaz az egyetemi ifjúsággal szemben és a törvény erejével biztosítja a silány, tartalmatlan dogmatistáinak kerdőzésén való részvételt.

4. – Az egyetemi oktatás és nevelés alapjává a szabad, öntudaton és önfegyelmelen alapuló tanulmányi rendszert kell tenni. Ez nemcsak a diákságot, hanem az egyetemi előadókat is szorgos munkára, egészséges versengésre és magasabb követelmények kitzítésére és elérésére fogja serkenteni.

5. – Szükségesnek tartjuk az előadások anyagterjedelmének és módszerének kérdését is fölvetni: – az előadóknak meg kell adni a lehetőséget arra, hogy saját meggyőződésük és módszertani elveik szerint oldják meg ezt a kérdést. (Lásd az egyetemi kézikönyvek és előadások kölcsönhatásának jelentőségét.)

A szabad óralátogatás, az önálló tanulás, az önálló tudományos gondolkodás, az egyetemi ifjúság kulturális fejlődésének és a szo-

cialista önnevelésnek alapfeltétele. Mindaddig amíg ez a kérdés meg nem oldódik, – a Diákszövetség tanulmányi és tudományos kérdésekben konkrét feladatokat nem tűz ki célul. Alap nélkül nem lehet építeni. Az egyetemi ifjúság építeni akar; szocialista kultúrát és tudományt. Legelőtbevetőbb feladatunk tehát ennek az alapnak a megteremtése.”

(...) „II. Szociális- diákjóléti kérdések:

1. – Az ösztöndíjban való részesedés kérdését a szociális és tanulmányi helyzet figyelembe vételével demokratikus módon kell megoldani.

2. – A jelenlegi ösztöndíjrendszer alapos vizsgálatra szorul. Úgy véljük nem veszi eléggé figyelembe sem a tudományos sem a demokratikus szempontokat, akkor, amikor nem a vizsgák sikeres letételét – a lényegét – hanem annak formai megnyilvánulását (a vizsgákon kapott érdemjegyeket) teszi döntő kritériummá. Ezzel a kérdés hangsúlya általában nem a vizsgák sikeres letételére, hanem az érdemjegyek minőségi értékelésére tevődött. A vizsgákon kapott érdemjegyek azonban sok, szubjektív és objektív tényezőtől függenek és azok relatív voltaival mint a diák, mint a vizsgáztató tanár is egyaránt tisztában van. A tárgyi tudást, a vizsgákra való felkészülés terén kifejtett tevékenységet (ami egyéniségek és személyi képességek szerint különböző fokú és intenzitású) legfeljebb megközelítőleg, de nem döntő erejű értékeléssel határozzák meg az érdemjegyek. Úgy véljük, hogy az érdemjegyek skáláját szűkíteni kell és az egyetemi hallgatók tanulmányi értékelésének alapjává a vizsgát, s nem az ott kapott relatív értékelést – jegyeket – kell tenni.

3. – A diákszövetség úgy véli, hogy a vizsgákat, tehát a vizsgákon való sikeres átmenet, a vizsgakövetelmények tudományos igényű fokozásával, vissza kell állítani eredeti értékelésükbe. Mindezek alapján, – az ösztöndíjat nem attól kell függővé tenni, hogy ki milyen jegyet kapott, – hanem, hogy a diák az évente megszabott vizsgákat sikeresen letette-e vagy nem?!

4. – A diákszövetség javaslatot fog kidolgozni a diákétkezde és a diákotthon ügyében is. Úgy véljük, hogy ez a kérdés sok kívánni valót hagy maga után és a szükségletek figyelembe vételével az egyetem vezetősége megtalálja majd a gyors orvoslás módját. Szükségesnek tartjuk, hogy az egyetem vezetősége, pontosabban határozza meg az étkezdek vezetőinek, gondnokoknak, adminisztratív hatáskörét. Vannak jelenségek, amelyek azt mutatják, hogy egyes túlbuzgó adminisztrátorok, ahelyett, hogy a téli paradicsom befőzéssel vagy a káposzta savanyítással foglalkoznának, illetlen és néha sértő módon, a diákság életét savanyítják meg. Ennek bizonyára az a téves felfogás az alapja, hogy mindaz amit a diákságnak juttat a dolgozó nép mindazokat a javakat, – egyesek személyes adományuknak tekintik és e javak fölött pöffeszkednek. A diákság mindazért amit a dolgozó néptől kap, tudja mi a kötelessége és kinek tartozik köszönettel, – ne várják tehát azt, hogy hajbókoljon és hájjal kenegesse egyesek hiú túlkapásait.

5. – A Diákszövetség úgy véli, hogy a Bolyai egyetem hallgatóinak szociális, diákjóléti helyzetének gyökeres megoldása érdekében a legsürgetőbb feladat, egy modern, jól felszerelt Diákotthon építése.

– Egészséges, tiszta, napfényes 2-3 személyes hálószobákra, az egészségügyi követelményeknek megfelelő fürdőkre, (lányok részére mosoda és vasalószobák), tágas, tiszta étkezdére van szükség.

– Az egyetemi ifjúság tanulmányi és kulturális fejlődése érdekében, megfelelő nagyságú könyvtárra, olvasótermekre, és modern klubhelyiségekre, az összes szobák rádiósítására van szükség.”

(...) „(Megjegyzés: A Bolyai egyetem szociális beruházásokra idáig támogatást nem kapott. Most avatták fel a Babeş egyetem modern diákotthonát (a volt kollégium udvarán), ahol a fenti követelményeket megtaláljuk. Miron Constantin beszédében említette, hogy még 2 egyetemi diákotthont építenek. A Bolyaira mikor kerül sor? A régi piarista rendház nem elégíti! egy modern diákotthon szükségleteit. Utópia vagy jogos követelésen alapuló realizmus ez?).

*

Népi Kollégiumokat!

1. – Javasoljuk, hogy a Józsa Béla diákotthont és az Ocskó Teréz diákotthont alakítsák át népi kollégiumokká.

2. – A Népi Kollégiumok vezetését választott Kollégiumi Bizottság intézze. A Kollégiumi Bizottság a népi kollégium önkormányzati szerve.

3. – A Kollégiumi Bizottság az egyetem tanárai közül igazgatót választ, aki tudását és műveltségét teljes erejéből az egyetemi ifjúság népi hivatástudatának a nevelésére szenteli.

A népi kollégiumok feladata: az egykori erdélyi kollégiumok haladó hagyományainak a megismertetése és továbbfejlesztése, a kollégisták tudásának és műveltségének ápolása.”

(...) „Kulturális programunk irányelvei a következők.

– A magyar egyetemi ifjúság hivatástudatának nevelése

– A magyar egyetemi ifjúság nép-nemzeti öntudatának a megszilárdítása

– A munkás, paraszt és értelmiségi ifjúság lelki, világnézeti egységének a megteremtése

– A román, német, szerb ifjúsággal meg kell teremtenünk a valóban baráti kapcsolatokat, ennek előfeltétele egymás nyelvének és nemzeti kultúrájának a kölcsönös megismerése. A soviniz-

mus elleni harcot nem demagóg szólamokra, hanem testvéri megértésre és barátságra kell építenünk.

– A romániai nemzetiségi kultúrák megismertetésében nem törődtek eléggé egy sajátos színezetű kultúra, a romániai zsidóság nyelvének, évezredes gazdag hagyományon alapuló irodalmának, színjátszásának a megismertetésére. A Diákszövetség ezen a téren úttörő munkára vállalkozik: kulturális programunk keretében a magyar egyetemi ifjúság rendezvényeire meghívjuk a jiddis nyelvű színjátszás és irodalom képviselőit is.

– A magyar egyetemi ifjúság nevében a Diákszövetség a leghatározottabban visszautasítja a nacionalizmus és antiszemizmus vádját. A vádaskodás célja: a gyűlölet magjait szórnai hazánk nemzetiségei közé; elszigetelni a magyar egyetemi ifjúságot, – és a koholt rágalmak alapján csirájában elfojtani azokat az egészséges kezdeményezéseket, amelyek saját nemzeti kultúránk ápolására és a hazánk területén élő népek testvéri összefogásra irányulnak.

- A Diákszövetség harcot hirdet a szellemi tunyaságra, korlátozottságra kárhordozható provincializmus ellen. Erdély fiai valamikor az egész világot bejárták, a Himalájától az Atlanti Óceán partjáig keresték, kutatták az emberi kultúra kincseit. A magyar vándorpatrióták mindenütt ott voltak, ahol az emberi kultúra bölcsőjét ringatták, – Körösi Csoma, Apáczai, Misztótfalusi példát mutatott nemcsak saját korának, hanem a jövő nemzedékeknek is.
- A magyar ifjúság nemcsak nyelvében és irodalmában egy, hanem élethivatásában is.
- A Diákszövetség kezdeményezni fogja a testvéri Magyarország, Csehszlovákia és Jugoszlávia egyetemi ifjúságával a kulturális kapcsolatok felvételét. A kolozsvári magyar diákok Bukarest felé, a pozsonyi és kassai magyar egyetemi hallgatók Prága felé, a szabadkai és újvidéki magyar fiatalok Belgrád felé képeznének összekötő kapcsolatot, hiszen a költő szavával élve: „magyar, oláh, szláv bánat”, mindig egy bánat volt és marad, s utunk és célunk közös út és közös cél. Kelet-Európa népeinek, a szocialista nemzetek ifjúságának testvéri összefogásáért harcolni „ez a mi dolgunk, és nem is kevés”. Az ifjúságnak, – mint mindenütt –, ezen a téren is elől kell járnia.”

(...) „Jövő esztendőben lesz a XX. évfordulója az 1937-ben megtartott Marosvásárhelyi Találkozóknak. A Vásárhelyi Találkozón részt vett munkás, paraszt és értelmiségi ifjak, – ma már az élet derekán álló, két évtized harcában megviselt tapasztalt nemzedék. Erre az évfordulóra az új nemzedék, a húszévesek nevében össze kell hívunk a munkás, paraszt és értelmiségi ifjúság parlamentjét, közös feladataink megbeszélésére. Ez nemcsak ifjúsági találkozó, hanem a két nemzedék őszinte találkozója is lesz; – őrségváltás a nép szolgálatában.”

(...) „A történelmi–nyelvtudományi kar Diákszövetsége a Bolyai egyetem hallgatóinak több mint egyharmadát tömöríti maga köré. A mi Diákszövetségünk számbeli súlyával, politikai és kulturális erejével ma az egyetem élenjáró Diákszövetségévé küzdheti magát. Ennek a meg gondoláshoz az alapján készítettük el programunkat, melyet az őszinte szó, az alkotó bírálat jegyében a Közgyűlés elé bocsátunk, megvitatás és jóváhagyás végett. Kolozsvár. 1956. november 11. (A kari Diákszövetségi Tanács meghívásából)”

A kari diákszövetség 1956. október 24-én megválasztott tizenhat tagú vezetőtanácsa: Gyöngyösi Gábor, Nagy Benedek, Nagy Mihály, Várhegyi István, Zalányi Ágota, Kupán Árpád, Kelemen Kálmán, Elekes Ferenc, Dénes Márton, Birtalan Géza, Szilvai Júlia, Szentgyörgyi Ibolya, Koczka György, Tibád Levente, Lászlóffy Aladár, aki éppen Budapesten tartózkodott, helyébe utólag kooptálták Bartis Ferencet.

Várhegyi István 1956. november 17-i letartóztatása előtt a Határozati javaslat egyik példányát még el tudta hozni Jordáky Lajostól – akit ugyan a Dobai-perben 1957. április 9-én tartóztattak le, de többször kihallgatták a határozati javaslattal kapcsolatosan is –, a másik példányt Kiss Lajos egyetemi IMSZ-, és Fogarasi József egyetemi párttitkár juttatta el a tartományi pártbizottsághoz, s onnan közvetve a Szekuritáéhoz. A perben kettejüket, illetve Márton Gyula dékánt és Baróti Pált a vád tanúként hallgatta ki, Banner Zoltánt pedig abban a minőségében, hogy tanársegédként az egyetemi IMSZ-bizottság tagjaként miért nem vett részt a javaslatlal kapcsolatos megbeszélésen.

Várhegyi István a Szabadság 1994. június 24-i számában a következőkkel indokolta a Határozati javaslat megszületését:

„Azon a forró őszen Kolozsváron a (magyar) egyetemi ifjúság célkitűzése a Bolyai egyetem szabadsága... Több ezer egyetemi hallgatónak nem jutott hely a bentlakásban. Az Ocskó Teréz leányotthonban száználmas volt a helyzet. A diákmenzán kevés és sokszor nagyon rossz volt az étel... A másik lényeges kérdés az

volt, hogy mit és hogyan tanulunk az egyetemen. Hogyan tudunk a dogmatizmus, sztálinizmus minden jegyét magán viselő oktatótól megszabadulni és a diákokat tudományra oktatni, pedagógiai munkára nevelni... ugyancsak a kulturális kérdések című fejezetben fogalmaztam meg a magyar történelem, a magyar nyelv és irodalom tanításának szükségességét, a magyarságismeret igényét. A magyarságismeret Csehi Gyula szerint a rossz emlékü fasiszta hungarológiai elmélet 1956-os megfogalmazását jelentette. Ezért engem veszélyesnek minősített és kilátásba helyezte az eltávolításomat az egyetemről.”

Miközben a Bolyai Tudományegyetem első négy letartóztatott diákját keményen vallatták, Leonte Răutu és Fazekas János, Gheorghie Gheorghiu-Dej megbízásából 1956. december 5-én jelentést készített a Bolyai egyetemen történekről.

„Amint ismeretes, a szöveg szerzői közül négyen letartóztatásban vannak.

Megjegyzendő, hogy a szöveget a diákszövetségi vezető tanács betervezte a pártbizottságnak. A párt által szervezett megbeszélés után ők is elismerték annak mélységesen hibás voltát. Az állami szervek vizsgálata és a pártszervek által végzett munka révén kel megállapítani, hogy kik ennek a dokumentumnak az ihletői. Meg kell jegyeznünk, hogy sem a tartomány, sem az egyetemi pártszervek nem voltak teljes mértékben tudatában azon „esz-mék” veszélyességének, amelyek ebbe a szövegbe beszivárogtak.

Ezzel együtt tapasztalataink nyomán az a véleményünk, hogy a Szekuritáté szervei a letartóztatások végrehajtásával fáradoztak, pontosan abban az időben, amikor a pártszervezet elkezdte meggyőző tevékenységét annak érdekében, hogy megcáfolja az ártó koncepciókat és azoknak politikai elszigetelését, akik ezeknek a nézeteknek kezdeményezői voltak. Előnyünkre szolgált az, hogy elsősorban politikailag izoláltuk ezeket a hallgatókat, valamint hogy kizártuk őket az egyetemről. Ezek után kell hogy következzen az elkülönítésük. Abból az okból kifolyólag, hogy eddig nem így jártak el. Volt a hallgatók között több diákszövetségi vezető tanács tag és más diák, akik szolidaritásukat nyilvánították ki a letartóztatottakkal. Mindezt azzal indokolták, hogy ők nem szerzői ennek a tervezetnek, és kidolgozásáért másoknál nem felelősebbek.

Hozzá kell tennünk, hogy a Szekuritáté szervei kapcsolataikat illetően nagyon gyengék voltak a Bolyai Egyetemen, s teljességgel elégtelenül tájékoztattak a dolgok ottani állása felől. A Szekuritáté vezetésében egyetlen elvtárs sincs, aki ismerné a kolozsvári magyar lakosság problémáit.”

Leonte Răutu és Fazekas János jelentéséről külön „jelentés” készült. A román nyelvű szöveghez oldalt még egyelőre nem bizonyított tény: maga Gheorghiu-Dej vagy Walter Roman fűzött vastagon kijelölt elmarasztaló megjegyzéseket.

(Várhegyi István, a szamosújvári börtönből való szabadulása után Kolozsváron elvégezte a filozófia–szociológia szakot, majd a Román Akadémia marosvásárhelyi társadalomtudományi kutatóintézetben dolgozott. A 80-as évek közepén az akkori Nyugat-Németországba disszidált. 1990 után a Saarlandes-i Európa Intézet politológiai tanszékének vezetője, a szociológiai tudományok doktora. Jelenleg Magyarországon él.)

Az „ENSZ-memorandum” illetve a kolozsvári diákmegmozdulások európai kitekintésű jelentőségét először a Der Spiegel 1966. évi 45. száma ismertette.

„A budapesti mintát követve, az erdélyi egyetemek és főiskolák is diáktanácsokat hoztak létre, aztán október 24-én este megfogalmazták követeléseiket: szabad diákegyesületet, egyetemi autonómiát, illetve a marxista-leninista tanítás és az orosz nyelv kötelezettsége alól való felszabadítást kérték.

Másnap Kolozsváron – Erdély korábbi fővárosában – gyűltek össze a Bolyai magyar egyetem, a Babeş román egyetem, illetve az Agrártudományi Intézet, a Művészeti Főiskola és a Konzerva-

tórium diáktanácsai a középkori (magyar) Mátyás király szülőházában. A résztvevők tapsvihar közepette jelentették ki, hogy szolidarizálnak a magyarországi egyetemistákkal, és a következő vasárnapon egy közös utcai demonstrációban vesznek részt. A helyszín: a sportpark hajnali öt órákor.

Ugyanabban az időben amikor a diákok a gyűlést befejezték, Kolozsvár Szamosfalva nevű katonai repülőterén két gép landolt. Az egyik gép Bukarestből érkező biztonsági alkalmazottakkal szállt le, a másik pedig egy magyar és egy szovjet elhárító tisztet, valamint a román nagykövetség egyik bizalmi emberét szállította Budapestre Erdélybe.

A látogatók Kolozsváron, a „Szekuritáté” nevű állambiztonsági szolgálat Árpád úti főhadiszállásán a tartományi pártbizottságok titkáiraival találkoztak annak érdekében, hogy ellenintézkedéseket hozzanak az Erdély területén elharapódzott békétlenkedések visszaszorításáért.

A tanácskozás kora reggelig tartott. Megszületett a terv: ha a vörös hatalom ellen a románok és a magyarok ilyen gyorsan szolidarizáltak egymással, akkor együtt kell őket üldözni.

A receptnek Erdélyben múltja van. Ez a módszer semmisítette meg ugyanis az Osztrák Magyar Monarchiát is.”

(...) „A Szekuritáté kihasználta a románok és a magyarok között lappangó régi viszálykodást. Másnapra a biztonsági szolgálat valamennyi besúgóját a helyszínre rendelték. Ezekben az években, csak Kolozsváron, a Szekuritáté több száz „tiszteltbeli munkatársból” álló hálózatot alakított ki. Ezek többnyire kis családok, karrieristák, megszaroltak vagy megfélemlített emberek voltak.”

(...) „A Párt Romániában ura maradt a helyzetnek. A Magyarországra fel vezető határokat lezárták. Az alatt az idő alatt, amíg Budapesten ágyúk dörögtek, Bukarest egy kihalt városnak mutatkozott. Csak a Szekuritáté őrszemei vigyáztak a rendre a városban az esti órákban.

(...) „1956. november 1-jén a kolozsvári Házsongárdi temetőben egy tucat egyetemista magyar költők és tudósok sírjainál találkoztak. A sírokon gyertyát gyújtottak és virágokat helyeztek el.

Bartha nevű (valójában Bartis Ferenc költőről van szó – T. Z.) egyetemista-költő elszavalta egyik versét. Később így nyilatkozott: „Amikor a tömeg lassan, gondolatokba merülve elhagyta a temetőt, kis csoportokban ott maradtak - mint egy nagy esőzés után a patakmederben a kövek -, a Szekuritáté civilbe öltözött tisztjei.

Nem zavarták a gyászünnepeket, de mindent megfigyeltek és megjegyeztek.”

(...) „Katonai törvényszékek ítélték felettük. A tárgyalás gyakran csak 10-20 percig tartott, az elítélteket rögtön a szamosújvári börtönbe szállították, ahol fegyőrök ismertették velük az ítéletet.”

(...) „Bereczki András, egy hűséges, odaadó kommunista, nem jelentette, hogy barátai, Dobai (István) és Varga (László) beadványt kívántak intézni az ENSZ-hez, hogy az Erdély-kérdést lakosságcsere révén lehessen megoldani. 15 évet kapott érte, Dobai és Varga életfogytiglant. Bereczkinek a feleségét, egy leánygimnázium igazgatóját (valójában a katolikus gimnázium igazgatónője volt - T. Z.), megfosztották a hivatalától és kizárták a pártból, mert megtagadta, hogy elváljon a férjétől.”

(...) „1959 februárjában megjelent Kolozsváron a bukaresti Központi Vezetőség egy megbízottja. Azt követelte, hogy a magyar egyetemet olvassák be a románba. A rá következő éjszakán Szabédi László, régi kommunista, a magyar irodalom tanára, Szamosfalvánál a gyorsvonat elé vetette magát. Csendes (Zoltán) professzor és felesége megmérgezték magukat. Molnár (Miklós), a docens, kiugrott az ablakon.

A KV-megbízott neve Nicolae Ceaușescu volt. 1965 óta ő az RKP főtitkára.”

Sajátos curriculum vitae

Lassan húsz esztendeje foglalkozom az erdélyi, romániai '56 kutatásával. Addig azért nem kutathattam az 56-hoz kapcsolódó szervezkedések történetét, mert az a legszigorúbb tabutémák közé tartozott. Rám az 1956-os magyar forradalom és szabadságharc elemi erővel hatott. Tizenkét éves kisdíák voltam, és esténként arról beszélgettünk, hogyan lehetne átszökni a román-magyar határon.

Amit mi nem tettünk meg, megtették Moyses Mártonék a baróti gimnázium 15-16 éves diákjai. Ketten közülük - Bíró Benjámin és Józsa Csaba - át is szöktek a határon. A Kádár-i hatóságok 1957. március 15-én adták át őket a Szekuritáténak. Azonnal elítélték őket 3,5 és három év börtönbüntetésre.

Tudatosan és módszeresen készültem 1956 erdélyi történéseinek kutatására.

Rá kellett döbbenem, hogy ez egy csöppet sem veszélytelen „műfaj”. 65 éves múltam, és minden túlzás nélkül kijelenthetem: pillanatnyilag a családom és én szenvedünk a legjobban a legtöményebb és legsötétebb román nacionalizmustól. Egyszerűen nincs otthonunk! Arra ébredtünk, hogy a lakásunkhoz tartozó kert, udvar közös bejárata annak a román ügyvédnek és családjának a nevére van telekelve, aki a székelyudvarhelyi görögkatolikus apácákat „védi”, illetve a marosvásárhelyi Kossuth Lajos utca nevére visszaállítását perli. Azt is meg kellett tapasztalunk, hogy minden magyarellenes gazemberség mögött magyar is áll, ezúttal a volt tulajdonos, Gheorghe Dósa - ahogy hivatalosan a nevét írja.

A romániai történetírásban legelőször én közöltem a kivégzési jegyzőkönyveket. Névszerint a kivégző osztag parancsnokának, tagjainak, a Szekuritáté kiküldöttjének, a börtön parancsnokának, a halál beálltát megállapító orvosnak a nevét. Már kétszer volt nálam betörés, előbb a hőkezést, 2006. december 17-18-ra virradó éjszaka a levéltári dokumentumok egy részét, a tanulmányokat tartalmazó laptopot, a fényképezőgépet vitték el. Azt már rég tudom, hogy a telefonbeszélgetéseimet lehallgatják, e-mail-jeimet ellenőrzik. Akkor is az történt: Budapesten megszületett a második kisunokánk, Marcell, őt akartam meglátogatni. Alig érkeztem meg Budapestre, máris fordulnom kellett vissza. A levéltári dokumentumokra „szakosodott” betörők annyira kegyetlenek voltak, hogy a kisunokámat sem hagyták meglátogatni.

2006. november 4-én a jó öreg, 24 éves Daciát a ház előtt tették totálkárossá. Egy terepjáró éjjel fél 12-kor három sávot átvágva frontálisan nekiment az autómnak. Olyannyira, hogy feldobta a járdára. Biztosan, abban a tudatban, hogy akár benne is lehetek.

A megmaradt levéltári dokumentumokat annyira szétszórta a lakásban, hogy három hónapig dolgoztam, amíg újra rendszerezni tudtam. Azóta nem tartok semmi fontosat itthon. Mindez történik a 21. században, az oly nagyon áhított EU-tagság „ernyője” alatt. Illúzióim már régen nincsenek. A munkámat próbálom végezni, mert azt biztosan tudom: az erdélyi 56 nélkül nem lehet megírni a magyarországi forradalom hiteles és teljességre törekvő történetét sem.

Tófalvi Zoltán

A tordai csata (1944) és a kolozsvári magyar egyetem (1945-1959-1962)

Főltöbb furcsának tűnhet egy háborús történésnek egyetemi tevékenységgel való társítása, de a történelem még ennél is szokatlanabb köntösben tud megjelenni egy nemzet életében.

A II. Világháború (1939-45) több mint 40 millió ember életét oltotta ki, ebből Magyarország civil és katonai áldozatainak száma megközelíti az 1 milliót. Ezért azt is mondhatjuk, hogy ez a világegés megtizedelte országunk lakosságát.

A tordai csata elsősorban az 1944. augusztus 23-i román átállás következménye, de ehhez jelentősen hozzájárult a II. bécsi döntés (1940. augusztus 30.) során Észak- és Dél-Erdélyt elválasztó határ német érdekeknek megfelelő meghúzása, továbbá a földrajzi viszonyok is.

A szovjet hadseregnek az 1944. augusztus 20-án Iași - Chișinău térségében, a 2. és 3. ukrán front által széles arcvonalon megindított támadása igen sikeresnek bizonyult, és több német és román hadsereget vert szét, illetve kerített be. Ennek következtében a románok hagyományaikhoz híven hátat fordítottak eddigi szövetségeseiknek, fegyverszünetet kötöttek a Szovjetunióval, és hadat üzentek a hitleri Németországnak (1944. augusztus 23.) Az átállást I. Mihály király irányította és hűséges katonáival letartóztatta Antonescu tábormokot, az ország addigi vezetőjét (conducator) és németbarát törzsét. Ezt megelőzően a németek többször is kaptak figyelmeztetést a várható román átállásról, de Hitler nem akart hitelt adni ezeknek a jelentéseknek, sőt még az átállás után is

A Keleti Kárpátok előtere
1944. augusztus 21–szeptember 4.

remélte és megpróbálta a folyamat visszafordítását. Ezek az erőtlén és naiv próbálkozások nem okoztak különösebb gondot a szovjet hadvezetésnek, akik egy hét alatt több száz km-t nyomultak előre és rövidesen elfoglalták Bukarestet és a Ploiești környéki olajlelőhelyeket. Hadászatiilag ez a vereség a sztálingrádi ill. az El-Alamein-ihez hasonlítható.

A román átállás után az eleinte tanácstalan magyar kormány és hadvezetés azt tervezte, hogy előrenyomulva a Déli Kárpátokig, ott építenek ki védővonalakat, hasonlóan a Keleti Kárpátoknál lévőkhöz. Az előkészületek elhúzódtak, a németek, tartva egy esetleges magyar átállástól, nem adtak ehhez a hadászati elképzeléshez megfelelő támogatást. Viszont az is igaz, hogy a Romániában megvert és onnan visszavonuló német csapatok akkor erre a feladatra kevésbé voltak alkalmasak.

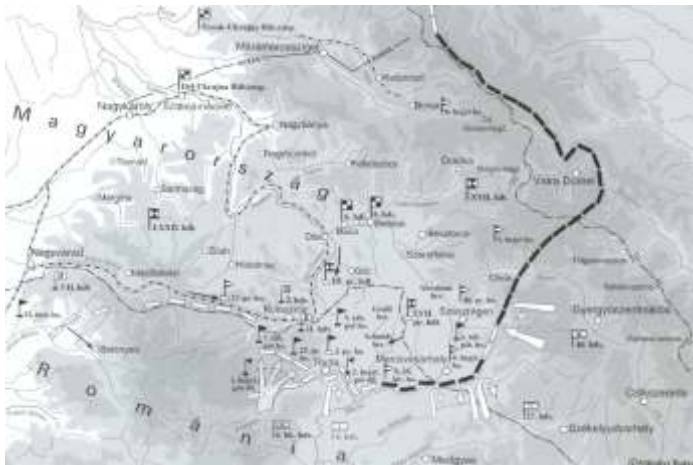
Augusztus végén újra megalakult a 2. magyar hadsereg Dálnoki Veress Lajos vezérezredes (1889-1976) vezetésével, és feladatuk Dél-Erdély visszafoglalását kapta, hangzatos német támogatás ígérével. Többszöri halasztás után szeptember 5-én hajnalban Torda-Marosludas irányában megindul a támadás, amely 3-4 napig sikeresen halad előre, elfoglalva Tordát, Aranyosgyérest, Marosludast, Marosújvárt, Dicsőszentmárton is, de Miriszlónál megtorpantak a honvédseregek, Nagyenyedre már nem tudtak bevonulni.

A szovjet hadvezetés gyorsan válaszolt erre a támadásra, és a nagy román alföldön nyugat felé előretörő Malinovszkij marsall vezette 2. ukrán front egységei északra kanyarodva a Déli Kárpátok hágóin keresztül betörték Dél-Erdélybe. A hitleri hadvezetés nem adta meg a beígért támogatást Dél-Erdély elfoglalásához, ezért Dálnoki Veress Lajos leállította a véréldozatokot kérő, felesleges támadást (szeptember 10.) és védelmi állásokat épített ki a az Aranyos és Maros folyók északi partján, ahol az ún. ridók találhatóak – amelyek 60-80 méterrel magasabban fekszenek, mint a déli parton elterülő síkság. Ez a földrajzi adottság igen kedvezett a védőknek, a síkság felől támadó szovjet és román csapatokkal szemben.

Az erdélyi születésű Dálnoki Veress Lajos 1944 szeptemberében igen bölcsen mérte fel a lehetőségeket és kiigazította, ill. helyrehozta – a II. bécsi döntéskor a németek által kikényszerített - hibás határvonalat. Akkor a létrehozott ún. Ribbentrop sapka v. kalap, ill. Göring-pocak Kolozsvár és Marosvásárhely között egy mélyen a Mezőségbe benyúló határbeszögelléssel – a marosújvári szódagyár (Solvay) energia ellátását biztosító – sármási földgázlelőhelyeket is Romániához kanyarította. Ezzel a beugróval szemben a Keleti-Kárpátoknál vezető ezeréves határon a Borgói hágó közelében lévő ún. kosnai nyak jelentősen leszűkítette az

Dálnoki Veress Lajos vezérezredes

Erdélyi hadszíntér – 1944 szeptember

összeköttetést, mondhatni szinte elválasztotta Észak-Erdélyt a Székelyföldről.

A két beszögellés közti távolság alig 70-75 km, és az 1940-es határ következtében Székelyföldnek nem volt vasúti összeköttetése az anyaországgal. Ezért kellett megépíteni a Szeretfalva-Déda közti vasútvonalat (1942).

A gyorsan előrenyomuló szovjet hadsereg kisegíti a bizonytalanlankodó román seregeket, és szeptember 13-án kezdetét veszi a 2. magyar hadsereg védekező-halagató hadművelete, az ún. tordai csata, amely négy héten keresztül, egészen október 8-ig megállította a szovjet előrenyomulást. Hazai hadtörténetek szerint ez a csata volt a magyar honvédség II. Világháború alatti legsikeresebb és legdicőségesebb harci teljesítménye. Ebben a védelmi csatában a főszerepet a honvédség játszotta, elsősorban a 25. gyalog- (p. Hollósy-Kuthy László vezérőrnagy) és a 2. páncélos hadosztály (p. Zsedényi Zoltán vezérőrnagy) által. A megismétlődő, igen heves szovjet-román támadások nem törték át a védők vonalát, és ennek eredményeként azok október 8-án, a bekerítés veszélye miatt rendezetten vonultak vissza. Kolozsvárt 10-én ürítették ki a magyar és német csapatok, ahová minden harci cselekmény nélkül október 11-e reggelén vonultak be a szovjet alakulatok. Ez elsősorban Dálnoki Veress Lajos hadseregpáncsnok bölcsességének köszönhető, akinek sikerült elérni, hogy Erdély fővárosa – ellentétben az ország fővárosával – nem vált hadszínterré, romvárossá.

No de lássuk, mi történt ez idő alatt Kolozsvárott. A román átállítás miatt megváltozott a katonai helyzet, ami jelentősen veszélyeztette Észak-Erdélyt, ezért a kormány szeptember 2-án kiürítési parancsot nyújtott át az egyetem vezetőségének. Ez részben el is kezdődött, az irattár és bizonyos felszerelések (több teherautó-

Kolozsvár – Központi egyetem

nyi rakomány) elindításával, amelyek nagy része megsemmisült a menekülés folyamán. A kiürítési parancs elhangzása után a város magyar lakóinak (85%) főleg az értelmiségiek véleményével megegyezően a rektori tanácsülés (szeptember 15.) Miskolc Dezső rektor (1894-1978), Buza László prorektor (1885-1969), Haynal Imre dékán (1892-1979) vezetésével úgy döntött, hogy nem tesz eleget a kiürítési parancsnak, és szeptember 17-én ünnepélyesen megnyitották az 1944-45. tanévet.

Ezt az elképzelést támogatták baloldali érzelmű értelmiségiek, mint Balogh Edgár, Csögör Lajos, Demeter János, Jordáky Lajos, Veress Pál és mások, sőt még a román nemzetiségű Gheorghe Timofi is. De hasonlóan gondolkodtak és főleg cselekedtek kormány-közelbi politikusok is: Erdély kormánybiztosa, Bethlen Béla (1888-1989), az Erdélyi Párt elnöke, tárca nélküli miniszter, Teleki Béla (1899-1990), sőt a felsőbb katonai vezetés is, a 2. magyar hadsereg parancsnoka, Dálnoki Veress Lajos vezérezredessel az élen. Az otthon maradás támogatása érdekében a közalkalmazottak egyszerre kézhez kapták háromhavi (október, november, december) bérüket (Bethlen Béla intézkedése nyomán).

Sajnos, mindezek ellenére a félelem és egyéb okok miatt a város lakóinak egy része és az egyetem oktatóinak és hallgatóinak nagyobb hányada a távozást választotta. A tanszékvezető egyetemi tanárok közül csak 15-en maradtak Kolozsvárott. Hasonlóan elmenekült mindkét sebészeti klinika professzora (Klimkó Dezső, vitéz Novák Ernő), és majd minden sebésze. Az otthon maradást választó Péterffy Pál (1904-1984) egyedüli sebész-főorvosként, mintegy 20 orvostanhallgató (Égető Béla, Gross Frigyes, Maros Tibor, Papp Sándor és mások) segítségével látták el a tordai csata (1944. szeptember 13 – október 8) több ezer sebesültjét. A hadikórházat a Mikó utcai új klinikán alakították ki – ahol ezt megelőzően Gyergyay Árpád fül- orr- gégegyógyász professzor és Novák Ernő sebészeti klinikája működött. A műtőket és kötözőhelyiséget a klinika alagsorában kialakított óvóhelyen rendezték be. Természetesen – az orvosi eskühöz híven – becsülettel és szakszerűen látták el – hasonlóan a honvédekhez, a sebesült szovjet- és román hadifoglyokat is, aminek később értek be gyümölcsei. A német csapatok saját sebesültjeiket külön látták el, és nem vették igénybe a magyar klinikai ellátást.

A közel 5 hétig tartó igen heves Torda körüli harcok (1944 szeptember 5 – október 10.) honvéd vesztesége kb. 10.000 fő (halottak, eltűntek, sebesültek, hadifoglyok), és ebből több mint 2.500 a halálos áldozat. A német ill. szovjet, román veszteségekről nincsenek pontos adataim, de az utóbbiak igen jelentősek lehetnek, mert szemtanúk állítása szerint az Aranyos folyó elhagyta medrét (kiöntött) az ott elesett szovjet és román katonák tetemeitől.

A szovjet bevonulást megelőzően a klinikán működő honvéd hadi kórház parancsnoka Péterffy főorvosnak, (a klinika megbízott vezetőjének) átadta és gondjaira bízta a sebesült szovjet- és román hadifoglyokat. Ez szintén megfontolt, okos döntésnek bizonyult, megalapozta a kedvező kapcsolatfelvételt, majd együttműködést a bevonuló szovjet katonai vezetőséggel. Péterffy főorvos szakmai tudását és hozzáállását a szovjet hadi kórház is elismerte, amikor alkalmazta, és a kiállított igazolvány (zápiszka) védelmet nyújtott családjának és lakásának. A klinikán ápolónői tevékenységet végző ferencendi katolikus apácák és református diakonisszák (a Református Kórház 1944. június 2-i lebombázása után) is oltalmat nyertek ezáltal, továbbá a „frontátvonulás” legkritikusabb napjaiban itt menedékre talált több üldözött is (baloldali érzelmű személyiségek).

A szovjet csapatok bevonulását követő napokon (október 12-15.) Nagyszebenből Kolozsvárra érkezett a román I. Ferdinánd Egyetem, és sebészeti, belgyógyászati klinikájának vezetősége – a román csendőrség kíséretében – el akarta foglalni az egyetemet, ill. a klinikákat. Miskolc Dezső rektortól követelték

az egyetem kulcsait, de ezt a rektor megtagadta. Ekkor a szovjet hadvezetés – az erdélyi magyarság nagy szerencséjére – a kolozsvári demokraták értékes közbenjárásának eredményeként – szovjet katonai közigazgatást vezetett be Észak-Erdélyben (1944 október – 1945 március), és parancsukra erről a területről kivonták a román csapatokat. Tették ezt a közvetlen front mögötti területek nyugalmáért, ugyanis a szovjet csapatokat követő román félkatonai csapatok (Maniu-gárdisták), felfegyverzett román civilek, sőt még rendes katonai alakulatok által igen súlyos, több száz ártatlan civil magyar életét kioltó erőszakoskodás történt (Szárcazajta, Magyarremete, Egeres, Gyanta, Csíkszentmárton, Gyergyó, stb.). A szovjet hadvezetés részéről a legjelentősebb megfontolás és döntés annak volt köszönhető, hogy a kolozsvári sebészeti klinika megfelelő kezelést és ápolást nyújtott a szovjet hadisebesülteknek, akiket nem akartak kitenni az orvos- és ápolószemélyzet cseréjével járó veszedelmeknek. A bevonuló és a sebesültek kezelését átvevő szovjet hadikórház vezetői elismerték és elégedettek voltak Péterffy

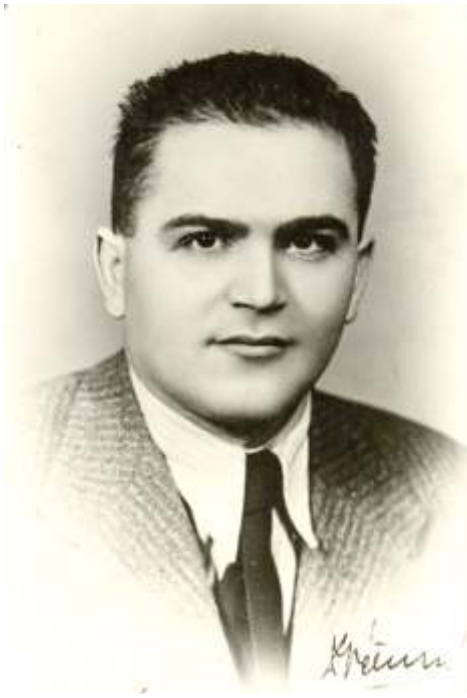
Pál megbízott klinikavezető által irányított orvostanhallgatók, apácák és diakonissza nővérek munkájával. Ennek eredményeként a visszatérni kívánó román egyetem munkatársainak tevékenységére nem tartottak igényt a szovjetek. Megállapítható, hogy ez a „Hippokratész”-i eskünek teljesen megfelelő orvosi tevékenység jelentősen hozzájárult a kolozsvári magyar egyetem fennmaradásához. A tordai csata idején Péterffy Pál főorvos által a kolozsvári klinikán vezetett hadi sebészeti tevékenységről Maros professzor – mint résztvevő szemtanú – az „Átalvető” 2001. márciusi számában számolt be részletesen.

Sajnálatos módon a szovjet bevonulás utáni első napokon egyes román személyek sugalmazására, miszerint a városban több ezer civil ruhába öltözött magyar katona maradt volna, a szovjetek 3.000-5.000 ártatlan civil magyar embert fogtak össze és szállítottak fogolytáborokba, akik közül sokan soha nem tértek vissza Erdélybe. A fent említett, baloldali érzelmű, demokráciát kívánó magyar embereknek sikerült meggyőzni a szovjeteket ezen vádak alaptalanságáról, és ekkor Kolozsvár férfi lakosságának deportálása megszűnt.

A szovjet katonai közigazgatás határozottan akarta a kolozsvári magyar egyetem tevékenységének folytatását, így az tovább működött több mint 600 hallgatóval, és jelentősen megfogyatkozott oktatóval. Haynal Imre, az orvosi kar dékánja Péterffy Pál főorvost bízta meg az egyesített sebészeti klinikák vezetésével, aki mind a klinikai betegellátó, mind az oktatási (előadások, gyakorlatok) feladatokat megfelelően látta el. Klimkó Dezső (1900-1972.) 1940-ben kinevezett egyetemi tanár a menekülésből 1945. március 6-án tért vissza Kolozsvárra, és - Haynal Imre dékántól - visszakapta a sebészeti klinika vezetését, ill. Péterffy Pál a klinikai főorvosi állását.

Az európai háború befejezése után (1945. május 8.) az újra román fennhatóság alá kerülő Kolozsváron sikerült megtartani a magyar tannyelvű állami egyetemet, amelyet I. Mihály román király törvényben (407/1945.) szentesített, majd az 1945. decemberében felvette a Bolyai Tudományegyetem nevet.

A Nagyszebenből és Temesvárról Kolozsvárra visszatérő I. Ferdinánd Egyetem – amelyet később Victor Babes (1854-1926.) bakteriológus professzorról neveztek el – nem adott lehetőséget

Dr. Péterffy Pál
az 1940-es évek elején

(klinikákat) a magyar nyelvű orvospérezésre. Ezért a Bolyai Egyetem orvosi fakultása 1945. őszén Marosvásárhelyre kényszerült. Ott az I. Világháború előtt - Bernády György (1864-1938.) polgármestersége idején - épült igen tetszetős és tágas hadapród, más néven kadét iskolában és a város kis számú kórházaiban, igen nehéz és szokatlan körülmények között kezdte el működését még az átköltözés évében.

Az egyetem hivatalos megnyitására Csögör Lajos (1904-2003.), az első rektor, így emlékezik: „A Bolyai Tudományegyetem Kolozsváron és Marosvásárhelyen minden különösebb ünnepség nélkül 1946. február 9-én megnyitotta kapuit a magyar nyelvű egyetemi oktatás számára, és ennek nagy jelentőségét megértve mindenki egy kicsit úgy érezte, hogy sikerült „a semmiből új világot teremteni.” Mai, sok szempontból reménytelen helyzetünkben, melyben a magyarság vergődik, optimista hídverőként azt kívánom, hogy újabb öt évtized múlva már új világ jellemze a Duna-medence és Kelet-Európa népeinek együttélését.”

Hat-hét éves első elemista gyerekként, mint szem- és fültnú éltem át sértetlenül ezeket a nehéz történelmi eseményeket, amelyekre most visszagondolva, és az ezzel kapcsolatos írásk tanulmányozása az alábbi összegzést eredményezte.

Véleményem szerint helyes lépés volt a 2. magyar hadsereg bevonulása Dél-Erdélybe, és az Aranyos-Maros folyók vonalában kialakított védőállásokban a tordai csata által lefékezni a szovjet előretörést, így elkerülni egy nagyméretű, átkaroló, bekerítő hadműveletet. A megígért német támogatás elmaradása miatt az eredeti kitűzött cél – a Déli Kárpátok és hágóinak birtokbavétele – nem valósulhatott meg, de a Kolozsvár közvetlen közelében megvívott csata szovjet hadifogoly-sebesültjeinek nyújtott megfelelő kezelés kedvezően járult hozzá az erdélyi magyar egyetem megmaradásához. Szerintem teljesen tévesek azok a vélemények, hogy a szeptember 5-i magyar támadás váltotta ki a románok részéről a civil, ártatlan magyar lakosokat sújtó számos erőszakoskodást. Ezek a sajnálatos események a támadás elmaradása esetén is megtörténtek volna, lásd a két nép történetét az utóbbi 2-3 évszázad folyamán (1784, 1848-49, I. Világháború).

**A marosvásárhelyi M. kir. „Csaba királyfi”
Gyorsszervező Hadapródiskola főépülete. 1941–1944.**

Példaértékű az egész magyar társadalmat felölelő összefogás, együttműködés, amely 1944 őszén Kolozsvár városának és magyar egyetemének megővéséért, megmaradásáért történt. Ennek az egységes akaratnak megvalósítását igen bölcsen irányították az akkori felelős személyek, melyhez jól illeszkedett a szovjet hadifoglyokkal való emberséges és szakszerű orvosi ellátás itt. Sajnálatos, hogy történelmünk során igen ritkán történt a kolozsvárihoz hasonló, eredményes együttműködés, összefogás.

Egy szerencsés kimenetelű autóbaleset tovább növelte az orvosok tekintélyét, amelynek egyik sérültje a 2. ukrán front parancsnoka, Rogyion G. Malinovszkij marsall (1898-1967.) volt. Saját tapasztalatom szerint is, a legöntudatosabb vezető elvtárs megbetegedése esetén „doktor úr” megszólítással kérte az orvosi segítséget. Talán itt lehet megemlíteni, hogy Malinovszkij sokkal szerencsésebb volt az autóbalesetét illetően, mint amerikai és német hadseregpáncsnok kollégái. George S. Patton generális (1885-1945.) a baleset színhelyén szörnyethalt, és Erwin Rommel tábornagy (1891-1944.), akinek Hitler addig engedélyezte a felépülést, amíg képes lett szolgálati pisztolyát homlokához szorítani és a ravaszt meghúzni a Valkűr fedőnevű összeesküvésben való szerepe miatt.

Mindezeket ismerve, nem szabad szem elől téveszteni a legfontosabb tényezőt a különálló, magyar tannyelvű egyetemnek a II. Világháború utáni létrejöttében. Ez a tényező a legtöbb esetben kiváló és mindig is a saját nemzeti érdekeket képviselő, azt megvalósító román bel- és főleg külpolitika.

1945. március 6-án megalkakul – a szovjetek által kívánt és támogatott – ún. demokratikus Groza-kormány. Annak magyarul tökéletesen beszélő, erdélyi születésű miniszterelnöke Groza Péter (1884-1958.), a jó román hazafi, biztosan érezte és tudta, hogy a II. Világháborút lezáró béketárgyalásokon a magyar egyetem léte igen fontos érv – talán perdöntő is lehet – Észak-Erdélynek újbóli Romániához csatolása mellett. Ez meg is történt, és 1947 februárjában Párizsban aláírták és szentesítették a békeszerződést, megvalósítva a románok akaratát, hogy egyetlen barázdáról sem mondanak le. Ezek után a Bolyai Tudományegyetem megszüntetése csak idő kérdése maradt. Erre a kedvező alkalmat az 1956-os magyar forradalom hatásának felszámolása és az azt gondolatban támogató személyek megbüntetése adta. Továbbá, ehhez a folyamathoz nyújtott hathatós „elvtársi segítséget” 1958 februárjában a Kádár János vezette párt- és kormánylátogatás Romániában és Marosvásárhelyen, amikor nyilvánosan elhangzott, hogy Magyarországnak nincsenek területi igényei Romániával szemben. Feltételezhető, hogy a románok ekkor kaptak szabad kezet a különálló magyar egyetemek felszámolásához. Ezidőben hunyt el Groza Péter is, ami megkönnyítette ezt a folyamatot. I. Mihály román királyt pedig, aki a Kolozsvári Magyar Egyetemet törvényben szentesítette (407/1945), már rég

elkergették trónjáról (1947. december 30.), ezáltal gyakorlatilag minden akadály elhárult az önálló magyar egyetemek megszüntetése útjából. Erre 1959 tavaszán került sor a kolozsvári román és magyar egyetemek egyesítése formájában, Babes-Bolyai Egyetem névvel.

A marosvásárhelyi magyar orvos- és gyógyszerészképzés még kapott 3 évet, mígnem ott is elkezdődött a kétnyelvű oktatás, de 1959-től szinte lehetetlen volt magyar fiatalnak oktatóként az egyetemen való maradás, függetlenül képességeitől.

Az azóta fennálló közös, csak részben kétnyelvű egyetemek egyértelműen román irányítással, mindig a román érdektől vezérelve, a nemzetállam megteremtését szolgálják, Erdély magyarságának minél gyorsabb beolvasztása, felszámolása, eltüntetése érdekében, hasonlóan a németek, szászok, zsidók sorsához.

Ehhez a tudatos folyamathoz –igen sajnálatos módon – a mindenkori magyar kormányok és politikusok (tisztelet a ritka kivételnek) „jópofáskodva”, hozzáértéstől „csiramentesen” idétlenkedtek (pld.: Kempinski Hotel, 2002. december 1.; kettős állampolgárságról szóló népszavazás, 2004. dec. 5.; dunaszerdahelyi

magyarverés parlamenti „megtárgyalása”, 2009. febr. 2., stb.). Mindig elszalasztották, ill. nem használták ki a meglehetősen ritkán jelentkező alkalmakat, lehetőségeket, mert számukra teljesen idegen és érthetetlen a Balkánon uralkodó, a többségi nemzetet megőrző, gyarapító bizánci gondolkodás.

A magyarok országalapító Szent István királyának az idegeneket befogadó, felkaroló szellemiségével szemben a románok országalapító I. Károlya és az ország-gyarapító I. Ferdinánd király a bizánci ortodox keresztény vallásra támaszkodva a magyarnál sokkal egységesebb nemzetállamot kovácsoltak össze, ahol minden lakosnak biztosítják a jogot és lehetőséget, hogy jó és hűséges románná válhasson. Jelenleg is erről szól Erdélyben a magyar-román együttélés.

Az igen elszomorító, nemzetpusztító magyar társadalompolitika ellenére remélni szeretném,

hogy nemsokára megszületik, megjelenik valaki, aki méltó arra, hogy „Csaba királyfi nyomdokaiba, helyére lépjen”, és kivezesse a nemzetünket ebből az újabb Trianonba torkolló zsákutcából.

Végezetül ide kívánkoznak a költő méltató sorai, a valójában a szülőföldjüket védő hős honvédek emlékére az elismerés és tisztelet virágaként:

Debrecen, 2009. június 5.

Dr. Péterffy Árpád

Történelmi képek forrása:

Illésfalvi Péter – Szabó Péter – Számvéber Norbert: Erdély a hadak útján 1940-1944 (Puedlo Kiadó, ISBN: 963 9477 753) 1., 2., 3., 6. ábra

*„Adassék tisztelet a honvédő katonáknak
testük eleven torlaszát állították gátnak:
a ránk zúduló vörös áradat ellenében állták
Tordánál a csatát, fejtetőik vérben:
és nem haltak meg, válságos órán előjönnek,
mert utóvédként előőrsei jövődönknek.”*

Döbrentei Kornél

Újabb rendhagyó könyvbemutató:

Az igazságnak érvényre kell jutnia

Jól megrendezett, vonzó hangulatú, ám kissé fura beállítottágú könyvbemutatóra voltam hivatalos szeptember 24-én. Hogy mi volt a rendhagyó benne? Az eredetisége, amit azonban nem vagyok biztos benne, hogy annyian díjaztak, mint ahogyan azt valójában megérdemelte volna. A szerző, mielőtt rátért volna a kötet bemutatására, a metamorfózis abszolút egyedi formáját választotta: kívülállóként kezelve önmagát, bemutatta a szerzőt. Nem kérdeztem meg tőle, hogy valójában rákényszerült a bemutatás eme különös, de ismétlem, nagyon eredeti formájára, vagy azért tette ezt, mert már a könyv tartalma szerint indokoltta vált számára az ördög ügyvédjévé válnia. Aminek hangsúlyozását úgy a kötet piros-fekete borítójával, mint a saját öltözetével tett plasztikusabbá.

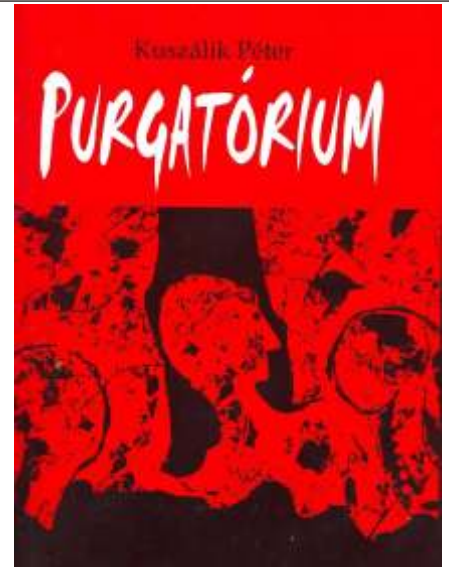
Fura ellenérzések toltak fel bennem, amikor időnként körülnézve, fanyalgó arccal maguk elé néző hallgatókat is láttam, bár az összbecsület mentéséért bevallom, ilyen arc elenyészően kevés volt. Nos, az olvasók becsületes, elfogultságmentes ítéletére bízom, hogy minden következtetést levonva el tudja határozni magában: elitlendő-e, fölösleges mítoszrombolásnak minősül-e Kuszálík Péter – úgymond – bevállalás munkája, amivel szerintem semmi egyebet nem tesz, csak a nyilvánvaló igazságnak szeretne nagyobb nyilvánossági teret adni. És nekem mindenkoron is meggyőződésem volt, hogy a dokumentálható igazságot csak azok minősíthetik rágalomnak, akik maguk is rettegnek az igazság esetlegesen rájuk is lesújtható bárdjától. És egyesek máris megpróbálták a szerző hatalmas dokumentációs feltáró munkáját a Sütővel kapcsolatos személyes sérelem lecsapódásaként minősíteni.

Idézek a meghívó hátoldalán levő szövegből: „A kötet alcíme **vitairat**, ennek megfelelően nem fogalmaz meg örök igazságokat, csupán véleményeket összegez. (...) választ keres két, korábban is feltett kérdésre: **Szembe kell-e nézni minden erdélyi magyar értelmiséginek az 1989 előtti múltjával? Honnan kezdve számítható valaki megalkuvónak?** Ugyanakkor közzéteszi Sütő András néhány kevéssé ismert életrajzi adatát és az író korábbi közéleti megnyilvánulásairól is szót ejt. Mindezt hiteles dokumentumok alapján A kötet címe sejtetni engedi, hogy a szerző nem tartozik azok közé, akik mihamar szobrot állítanának a „Mesternek”...”

És itt álljunk meg egy szóra: máris önmagáért beszélő tényként említeném meg, hogy Kuszálík Péter 2009. július eleji **Utójáték egy dramolett**hez c. vitairatát a he-

lyi újság terjedelmi okok miatt(?) nem vállalta, így arra kényszerült, hogy fénymásolatban terjessze azt. Nos, nem állhatom meg, hogy el ne mondjam, – bár semmi köze az egésznek ehhez a kötethez, mégis szerves része a szinte húsz éve tartó eseményösszefüggéseknek –, hogy 2000-ben, amikor egy, az **Erdélyi Magyarságban** megjelent, – könyves-gyertyás felvonulás 10. évfordulójára írt – cikkem visszhangjaként, „valakik” alattomos támadást intéztek ellenem a helyi újságban, a védelmemre Magyarországról faxon azonnal érkező replikákat szintúgy nem volt hajlandó leközölni a Népújság (de még az inkriminált cikket sem), hát így van ez, bármilyen pindurka pont vagyok én ebben a nagy körforgásban, – ám hogy is szól a mondás? Kis tettekből lehet legjobban megítélni a nagy tetteket! Hát valahogy így van ez! És az „*Itt állok, másképp nem tehetek*” szinte már mellődöngetővé vált szlogenje pedig az azóta eltelt húsz év folyamán jelentős jelentésbeli változáson ment át. Ugyanis, akik még itt állnak a kilencvenes évek elejétől fogva, már csak előrehaladott koruk, anyagi helyzetük és egészségük függvényében tehetik meg, hogy kényyszerűen megmaradjanak e hittétel mellett.

Idézem a szerző szavait: „Én közzéteszem az advocatus diaboli által összegyűjtött bizonyítékokat, a Sütő András Védelmére Falanxba Rendeződött Pangirikus Csodalók Hada pedig – a tényeket tagadva – a megkövezésemet fontolgatja. Ha dokumentumokat teszek az asztalra, leseprük. Nembaj, fölemelem és visszateszem. A szeplők pedig ott vannak, még akkor is, ha néhányan nem látják, nem akarják látni vagy nem akarják elismerni, hogy látják. Lelkük rajta...” Bizony, kedves olvasók, mindenkinek lelke rajta. Ugyanis itt újfent hozzáfűzöm a kötetben egyébként feldolgozott adatot, hogy amikor a **Székelyföld** 1999. márciusi számában megjelent egy megtalált Székely János-esszé, **A büntudat természetrajza**, – amiben tényszerűen leírja amit saját szemével látott: a Földes László ellen szerkesztett feljelentés szerzőinek dicső munkálkodását, – nos, erre a Székelyföld 1999 májusi számában megjelent Sütő András várható, elnézően, mi több, lekezelően jóindulatúnak szánt válasza. Csak egy mondat erejéig idéznék belőle: „...csak Isten a megmondhatója, hogy mit művelhet a betegség a legjobb elemekben is. Olyan memóriazavart például, amit semmiképpen sem hagyhatok szó nélkül.” Itt megpróbálok mély levegőt venni, és nem kimondani azt, amit már akkor, tíz évvel ezelőtt megfogalmaztam magamban.

Az avatott olvasó ítéletére bízom, hogy eldöntse: milyen ember lehet az, aki a később nyilvánosságra hozott, megcáfolhatatlan tényeket egy akkor már halhatatlanságba távozott zseni agyrémének, sőt rágalomnak akar beállítani, és burkoltan elmezavarodottnak kikiáltani egy élete utolsó pillanataig tökéletesen világos elmét. Olyan író, aki őszintén, rosszindulat nélkül mondta el a véleményét, miszerint „S.A. néha jólelkű, néha komisz, de sohasem töredelmes, sokat ad a látszatra.”

Hogy milyen ember is volt valójában, erre a kérdésre kísérlet meg választ adni a **Purgatórium**. Gáll Ernő jellemzése szerint „Andris kicsinyes, végtelenen hiú és bosszúálló író, aki nem bírja a kritikát.” „Szerény emberekből nem lesznek bálványok – mondja a szerző. – Nem törnek népszerűsége, nem gáncsolják el azokat, akik a pályán őket megelőzni igyekeznek. Nem írják át az életrajzukat és nem hamisítják meg a műveiket. Nincs szükségük testőrökre, megvédi őket az őszinteség és az alázat...”

Az bizonyos, hogy semmilyen korban nem volt kifizetődő az ördög ügyvédjévé szegődni, s talán senkinek eszébe nem jut, hogy éppen nem öneki fájnak-e legjobban a kényyszerűen leírt szavak, melyeket az igazság védelmében ki kell mondania, mert meggyőződésem, hogy bizonyára boldogabban írta le ellenkező előjelű igazságokat. Azonban egy nemrég olvasott mondatot parafrázálva: amíg él egyetlen igazmondó a földön, senki ne próbálja az igazságot madárijesztőként felhasználni.

Olvassák bizalommal ezt a kötetet!

BOÁ

A szerkesztő és olvasóink döbbenete minden bizalommal közös. A felmerülő kérdések és ellentmondó válaszok elemzésére itt most nincs mód, indokoltnak tűnik tehát következő lapszámunkban visszatérni rá, ennek keretében helyet biztosítva olvasóink esetleges reagálásainak, hozzászólásainak.

Háromszoros székely jubileum Szegeden

2009. szeptember 4-én nagyszabású megemlékezésre került sor Szegeden.

Mihalik Kálmánra, a Székely himnusz zeneszerzőjére emlékezett a Csongrád Megyei Önkormányzat, a Mihalik Kálmán Alapítvány és a Szegedi Erdélyi Kör. Az esemény hármassal kapcsolódott össze: a zeneszerző tragikusan korai halálának 87. éve, egyben a Székely himnusz első elhangzásának esztendeje is; a Szegedi Erdélyi Kör pedig megalakulásának 20. évfordulóját ünnepelhette.

A jubileumi ünnep a belvárosi temetőben kezdődött, ahol Mihalik Kálmán, a Székely Himnusz zeneszerzőjének nevét viselő alapítvány elnöke, Gál Imre megemlékező beszédet mondott.

Miklós Tamara színművésznő előadását a Csodaszarvas Polgári Kör énekkara követte.

Koszorúzás után, a Székely himnusz eléneklésével zárult a temetői megemlékezés.

A résztvevők a Megyeházán folytatták az ünneplést, ahol Gál Imre alkotásaiból kiállítás nyílt, amelyet dr. Zámbo Gézáné ajánlott az érdeklődők figyelmébe. Kiemelte, hogy az Imre által kiállított alkotások között a Trianoni emlékmű mellett székely kapuk, kopjafák, bútorok, népművészeti fadarabok találhatók, valamint számos munkája állandó kiállításon van, mert a városok köztereit díszítik. A művész ars poeticája: „a kivágott fa új életre kel, ha megmívelik” -hangzott el a megnyitón.

Ezután a Forgas Károly Táncgyűtes, valamint Hegedűs Zoltán és zenekara biztosította a jó hangulatot.

19 órától a Szegedi Erdélyi Kör megalakulásának 20. évfordulóját ünnepeltük.

A Szegedi Erdélyi Kör 1989-ben alapították Csikós Mária kezdeményezésére, azoknak a magyaroknak, akik 1989 előtt és után menekültek el Romániából, és szerettek volna gyökeret verni Szegeden és környékén.

Ünnepi köszöntőt mondott Nagy Árpád, az Erdélyi Körok Országos Szövetségének elnöke.

“Tisztünk és hivatásunk az, hogy előhívjuk mindazokat a hagyományokat és kincseket, amelyek egy ébredő, és reménység szerint izmosodó nemzet minden egyes tagját tudatára ébresztik, hogy milyen mély és robusztus gyökereink vannak kultúrában, szellemben, hagyományban, lélekben, melyre nemcsak üres büszkeséggel, fehér asztal mellett piros borral itatva kicsit megemlékezhetünk, hogy aztán búsan visszamenjünk a hétköznapokba, hanem azt szeretnénk, hogy valóban éltetőnk legyen” – buzdított az elnök.

Az Erdélyi Körok Országos Szövetsége jelenleg 23 tagszervezetet számlál Magyarországon, de külföldön ennek többszöröse a szövetségen kívüli körök száma. Az elnök elmondta: az idők során ugyan fogyatkoznak a tagjaik, de azért maradtak még “szent megszállottak”, akik még nem felejtettek el mindent. Olyan szigetek ezek a körök, ahol még érezhető az erdélyi összetartás. “Több erőt kell venni magunkon is, hogy egymást elfogadjuk és megbecsüljük. Ezenkívül pedig az ifjúság viheti előre az ügyünket, ott található már inkább halló fülekre, ezért a szövetség meg is célozza azt, hogy nyári táborokat, pályázatokat, versenyeket hirdetve keresi a fiatalok megszólításának lehetőségeit.”

Szeged 2009. szeptember 4.

G.I.

Követünk a kő Sopronban – Határhelyzetek

A soproni Erdélyi Kör elnöke, dr. Úry Előd és barátai — valamennyien erdélyi származásúak — ezer kilométernyit utaztak, hogy a történelmi Magyarország nyugati peremétől ennek délkeleti csücskéig, a háromszéki Mikó-újfaluiig eljussanak, és ott, Rozin Sándor kővágó telepén egy alkalmas sziklatömböt válasszanak, melyet a Leghűségesebb Magyar Város parkjában a Magyar Millennium emlékére elhelyezzenek.

A soproni parkban egyébként már létezik a millenniumra emlékeztető térplasztika, egy hatalmas tölgyfagyökér — Sopronnak hatalmas parkjai, mintegy 15 000 hektárnyi erdős területe van —, de ennek a szíjácsát elkorhasztotta az idő. Most az erdélyi körösök olyan kősziklát óhajtanak a parkban helyezni, amelynek a helyettesítésére egy újabb évezred múltán sem kell gondolni.

Ilyenkor az első kérdés, amelyet sokan megfogalmaznak, hogy miért kell ennek az emlékmű-állítási szándéknak ezer kilométerről sziklatömböt szállítani, hiszen Sopron az Alpok alján található, környékén olyan települések vannak, mint Sopronkőhida, Kőszeg és társai? A válasz egyszerű:

az emlékművet az Erdélyi Kör állíttatja. A soproniak erre a kőre pillantva mindig Erdélyre, Székelyföldre gondolnak. De másféle kapcsolat is van Sopron és Háromszék között. Az első világháborúban soproniak védtek az Ojtozi-szorost. Az ezeknek a hősi harcoknak az emlékét megőrkítő Ojtoz-völgyi Honvédemlékművet 1918-ban elpusztították. Ennek hű mását Sopronban, az Ojtoz sétányon állították fel. És ennek egy kicsinyített mását, ugyancsak Úry Elődék három évvel ezelőtt visszahozták Ojtozba.

Sopron Erdély-kultusza mély gyökerzetű. Tanítóképző főiskolájuk Benedek Elek nevét viseli. Ezekben a hetekben ünnepségek keretében emlékeztek a Nagy Székely Mesemondó és gyermekklapszerkesztő születésének 150., halálának 80. és a kisbaconi emlékház 40. évfordulójáról. Váradi Péter Pál és Löwey Lilla szerzőpáros Sopronban is bemutatta a hármassal kiadott albumát. Itt élt és alkotott néhai Tompa Károly kisbaconi származású erdőmérnök-professzor, több mint félezer tudományos munka szerzője, a soproni Erdély-kultusz egyik apostola, aki a kölcsönösség elvét érvényesítve megérdemelne egy, a sepsiszentgyörgyi Erzsébet parkban elhelyezendő szobrot vagy térplasztikai alkotást.

A mikóújfalusi andezit kőtömb származása jelkép is tehát, a tartósság, az örökkévalóság szimbóluma, a Dél-Hargita Baróti-hegységhez kapcsolódó nyúlványának kőkövete az Alpok alján, ahol felirata révén hírrel hirdeti háromszéki származását és a millennium örökérvényűségét.

Sylvester Lajos
(Megjelent: Háromszék)

Dr. Szőcs Károly írásai

Az abszolút zenei hallásról

Megvallom, hogy a zenét – a klasszikus zenére gondolok – ugyancsak szeretem, de kottát olvasni nem tudok, ami azonban soha nem zavart, hiányát sem éreztem, szememre sem vetették soha. Most pedig arra vetemedek, hogy az abszolút hallásról fogok írni, tehát: zenéhez nem értő, hanem a természettudományos szemléletre elkötelezett orvosként.

Mi orvosok, elég sok dolgot másképpen lát(hat)unk, mint a nem-orvosok, annak okán, hogy anatómiai és élettani ismereteink alapján tudjuk mindazt, ami mások számára rejtélyesnek tűnik, hogy -legalábbis megközelítőleg - hol és hogyan történnek a dolgok. Vegyünk csak egy érdekes megállapítást: a hongkongi egyetem kutatói 60 egyetemista lánynál megállapították, hogy azok, akik gyermekkorukban legalább hat évig valamilyen hangszeren játszottak, a nekik felolvasott szavak sorából messze több szót tudtak visszamondani, mint az összehasonlításul szolgáló, hangszeren játszani nem tudó társaik.

A jelenség magyarázata abban áll, hogy a hangszeren játszóknak agyának halántéklebenye fejlettebb lesz, mint a nem-muzsikálóké. Na már most, az orvos tudja, hogy a halántéklebenyben található a beszédközpontunk, az a bizonyos Broca nevét viselő agykérgi mező. A hangszeren való gyakorlással párhuzamosan nemcsak a zene agykérgi központja, hanem a vele szomszédos beszédközpont is "gyakorol" ill. igénybe vétetik, aminek eredménye a volumenbeli növekedés. [Egyébként vannak olyanok, akik képtelenek megtanulni bármiféle hangszeren is játszani (magam is ezek közé tartozok), mások képtelenek felismerni egy dallamot. Ezen utóbbi tudományos megnevezése dysmusia, és a jelenség oka, akárcsak a legasthenia (vagyis a gyenge írás-, és olvasási képesség) esetében is, bizonyos kora-gyermekkori, gyakran a szülés során történt agyi károsodás, és mint ilyen, nem befolyásolható, ill. nem kezelhető.]

Nemrég egy felettébb érdekes írás jelent meg Iris Gutiérrez toliból (FAS, Nr. 30, S. 49) az abszolút hallásról. Az abszolút hallás az a képesség, ha valaki bármely elhangzott hang magasságát pontosan meg tudja nevezni vagy intonálni tud anélkül, hogy azt egy másik ismert hanghoz viszonyítaná. Egy ilyen személy pl. a következőket mondja: egy Citroën dudája Gis és G – borzalmas a fülnek-, nem így a római autók, amelyek mindig E durban dudálnak. Nekem persze mindez nem sokat mond, de az e sorokat olvasó zenésznek netán megdöbben ilyenkor a szíve. A szóban forgó személy ezzel a képességgel kisgyermekkorától rendelkezik és így ugyancsak jó társaságban érezheti magát olyanokkal mint Mozart, Csajkovszkij, Frank Sinatra. Magától érthető, hogy az abszolút zenei hallás képessége csak magas fokú zenei képzés jelentette keretek között juthat érvényre, ami nem szorul további magyarázatra. Eléggé ritka, gyakoriságát az USA-ban és Európában 1:10 000-ben adják meg. (De pl. a müncheni Filharmónia zenészeinek 10%-a bír abszolút hallással.)

Az abszolút hallással bíró kórusvezető vagy a zenekar karmestere azon nyomban észreveszi, ha valaki egy fél hanggal is alatta vagy felette van a kottában jegyzett hangnak. Egy ilyen hegedűs pl. segédeszköz nélkül hangolja a hegedűjét, és ... a pohárkoccintás hangmagasságát is hibátlanul megnevezi.

A jelenség magyarázatára az utóbbi évtizedek vizsgálódásai áttörést jelentettek. Abból a felismerésből kell kiindulni, hogy a zene és a beszéd közös töről való, amire máris utal a fent említett hongkongi vizsgálódás eredménye is. Mégis, talán Sandra Trehub megállapítása a mérföldkő a zene származásáról (Die Rheinpfalz,

Nr. 257, Mo. 6. 11. 2000). Trehub ugyanis azt mondja, hogy a bölcsődal volt a zenéhez vezető út az evolúció során, ti. a síró, nyugtalan csecsemő megnyugtatójának ez mind a mai napig hatékony és olyan eszköze, amit minden nemzet, nyelvismeret nélkül, nemcsak megért, hanem expressis verbis annak is nevez. Sőt, biztosan előnyös is volt az evolúció során, ha meggondoljuk, hogy mennyire hátrányos volt a csecsemő sírása a vadállatok uralta környezetben; emiatt pedig az a csecsemő, akit a saját anyja képes volt bölcsődallal megnyugtatóni, máris jobb túlélési előnnyel bírt. Ezért született meg a bölcsődal. Trehub végül is úgy összegezte: a zene nem emberi találmány, hanem valószínűleg mint ösztönös kommunikációs eszköz jött létre, és pedig érzelmi kapcsolat létrehozásának egyetlen céljával. (Nota bene: nem lehet eléggé hangsúlyozni, mennyire fontos a kulturális evolúció prizmáján keresztül szemlélni dolgainkat!)

De térjünk vissza az abszolút halláshoz. Itt a megválaszolandó kérdés így hangzik: mire való, ill. miért alakult ki? Diana Deutsch pszichológus professzornő (Univ. California, San Diego), maga is abszolút hallással megáldott, úgy véli és vallja, hogy ezen rendkívüli emberi képesség a nyelv kialakulásával függ össze. Ennek bizonyítéka ma Ázsiában lelhető fel, ott, ahol mandarin nyelvet, vietnámit, kantonit vagy japánt beszélnek. Mindezen nyelveknél a hanghordozás dönti el az egyazon módon leírt szavak jelentését. Tokióban a "hashi" szó jelentheti az evésnél használt pálcát, vagy hidat, vagy pedig egy deszkának az élet – és pedig aszerint, melyik szótagot ejtik ki magasan és melyiket mélyen. Ezek a nyelvek az ún. tonális nyelvek, és az ezeket beszélők esetében ugyancsak gyakori az abszolút hallás képessége, mivel ezek elsajátításához kifinomult hallásra van szükség. Aki angollal és némettel nő fel – egyik sem tonális nyelv –, annál az abszolút hallás ugyancsak ritkaságszámba megy.

A professzornő mindezzel nem tudta meggyőzni kollegáit. Ezután kínai és US-amerikai zenei főiskolai hallgatók összehasonlító vizsgálatát végezte el; egy alkalommal a kínaiak azt mondták neki, hogy "hát mindenki tudja azt, hogy minden jó zenésznek abszolút hallása van." Hát nem egyszerű ez? – mármint azoknak. Először is a pekingi zenekonzervatórium mandarin anyanyelvű hallgatóit hasonlította össze a NY-i zeneiskola hallgatóival. A kínaiak mindenben jobbak voltak, és kilencszer gyakoribb volt közöttük az abszolút hallás. Ezután kikerdezték kétszáz zeneiskolást Dél-Kaliforniában, és pedig etnikai és anyanyelvi származásuk szerint: azok, akik folyékonyan beszéltek a mandarint vagy a vietnámit, az abszolút hallási tesztet száz százalékban teljesítették, azaz valamennyi hangot pontosan megnevezték. Azik azonban csak törten beszéltek a mandarint vagy a vietnámit, kevésbé jól végeztek. Azok az ázsiaiak és amerikaiak, akik nem tonális nyelvet tanultak, hasonlóan gyengén teljesítettek, mint az utóbbiak. Ez máris ellene szól annak, hogy a kínaiaknál ez örökletes vonás lenne.

Mindezek ellenére azonban, azok a kínai diákok, akik nagyon jó nyelvi ismereteket mutattak fel, nem kevesebb, mint kilencven százalékuk abszolút hallású volt. Hogy miért nem valamennyi keletázsiai hasonló, ez azzal magyarázható, hogy sok közülük nem részesült zenei oktatásban: nem ismerve a hangokat, nyilván nem tudhatják megnevezni sem.

Tehát, a nevelés, a zenei oktatás révén bontakozhat ki az abszolút zenei hallás, holott a hozzá szükséges képességgel sokan rendelkeznek. Az abszolút zenei hallással rendelkező amerikai diákok korai gyermekkorától zenei oktatásban részesülnek. Csak a kora gyermekkorban kifejlődő agyi szerkezeti elemek és kapcsolatok alapján alakulhat ki ez a képesség. Ez is biológia: a használat és nem használat elve szerint történnek a dolgok. Ebben áll a kora gyermekkorban megkezdett zenei oktatás fontossága.

Mindazonáltal amerikai genetikusok a 8-as kromozómán azonossági jeleket találtak az abszolút hallású személyeknél, de csak európai származásuknál; ázsiaiak esetében is találtak hasonló azonossági jeleket, de más kromozómán, ami különféle genetikai háttér mellett szól.

A befejező részben arról ír a szerző, hogy konvencionálisan valamennyi hangszer 440 Hertz frekvenciára van beállítva, de, a barokkmuzsikában az a-hang 415 Hertz, tehát ez alatt van. Ennek okán pedig a relatív halló egyszerűen mélyebben játszik. Az abszolút halló problémája itt abban áll, hogy egy a-t egyszerűen asz-nak, vagyis fél hanggal alatta érzékeli. Amit a kottából játszik, nem az, amit ő hall – s ez zavaró. Persze, mindezt a zeneileg kiművelt elme érti és érzi, e sorok írója csupán leírja az említett írásban olvasott tényeket, hiszen itt nagyon érdekes biológiai vetületekkel állunk szemben.

Ha azonban meggondoljuk, hogy az utóbi két évtizedben mennyi kiváló távolkeleti zeneművész hódította meg a világ jelentősebb zenei pódiumait, önkéntelenül felmerül -imitt-amott fel is vetik -, hogy vajon mi lehet ennek a titka. Hallottam már olyan magyarázatot, hogy azért, mivel a távolkeletiek átvették a zeneoktatás Kodály-féle módszertanát. Ez bizonyára így is lehet, de a most elmondottak a kérdést olyan megvilágításban közelítik meg és értelmezik, aminek alapján egy azt kiegészítő, konkrét magyarázat lebén fel szemeink előtt.

2009. augusztus 10-1.5

A 00 története

Ha valaki a 007-es számot látja, általában tudja, hogy revolveres ügyek rejtőznek mögötte; a 110-es szám a segélykérés nemzetközi tel.szám; a 4711 pedig egy parfüm-márka, jelesül a kölni vízé.

A 00 manapság három dolgot jelöl: valakit 00-ának bélyegezni azt jelenti, hogy nem egyszerű, hanem kétszeresen nulla, azaz senkiházi az illető; a telefónnál pedig ezzel lépünk ki a nemzetközi vonalra; a harmadik esetben a 00 egy ajtón azt jelzi, hogy mögötte az illemhely található. Nos, ezen utóbbinak csinos története van.

Az interneten nem egy szkurillis (bolondos, bohókás- a szerk.) gondolat kóborol – , mint pl. hogy a két nulla a fekvő nyolcasnak, tehát a végtelen jelének megfelelően az ott töltendő hosszú időre mutatna; mások pedig az angol loo (ejtsd: luu) szóból vágják ki, ami ugyancsak az ott töltött hosszú időre utalna; továbbá, hogy a két nulla a két farkofa jele lenne – hát, lehet rajta szórakozni, aszerint is, hogy a nagynéni ott üldögélve ponyvaregényt olvas szívesen, avagy keresztretjvényt fejt(eget).

Vannak, akik szeretik mind magukat, mind magyarázkodásaikat a rómaiakra hivatkozva kezdeni és végezni, jelen ügyben pedig eképpen: a rómaiaknál a közútak mentén nyilvános vécék voltak, amelyek megjelölésére az illemhelyen üldögélő férfi népeség lelógó két heréjének szimbólumaként választották (volna) a két nullát. A nyilvános vécék léte, főképpen a kereskedelmi utak mentén, igaz; és tény az is, csak férfiak ve(he)jték igénybe, akik a válaszfalak nélkül, egymás mellett akár 20 ülőlükből álló wc-én ülve hosszas paláverezést folytattak. (Manapság ugyancsak elképzelhetetlen szokás!) Hogy valaki alulról látta volna a lelógó két bogyót, ami alapján aztán kitalálta a 00-át, azt eléggé körülményes elgondolni is. (Ezeket a nyilvános illemhelyeket a nők - jó okkal - nem látogathatták.)

Mások azon spekuláltak, hogy a latin "Omittite Omittendum" (kiengedni a kiengednivalót) első két betűjéből származna. Csak-hogy hiányzik a két nulla-jel történelmi kontinuitása; szóval ez is halott gondolat.

A leginkább elfogadott magyarázat az 1900-as évre vezethető vissza. Helyszín: egy szálloda. A szobák számozása volt a kiindulási pont: kezdetben a 13-as szám volt az illemhely száma, mivel senki nem szállt volna meg a 13. számú szobában; nemsokára aztán számúzták a 13-as számot a szállodákból, és helyette a 00 már csak annál fogva is kitűnő választásnak bizonyult, mivel senki nem tévesztheti össze egy szoba számával: ott nem laknak, hanem megkönnyebbülnek! Hogy jó választás volt, bizonyítja gyors elterjedése és mind a mai napig való fennmaradása.

Az angolból származó WC jellel kapcsolatosan nincs szükség magyarázkodásra – a fehér klozett angol szavak kezdőbetűi. Nyugaton előfordul ugyan a francia Toilette megjelölés is, mégis, a 00 rövid és félre nem érthetősége vitán felüli.

Mindazonáltal, a dupla nulla főképpen német nyelvterületen honos. Tipikus, ahogyan a 00-val kapcsolatosan az USA-ban megkérdezték az egyik német kerámia-cég vezetőjét: "Where is the 00?" Ilyent persze csak egy amerikai műveltségű kérdezhet.

2009. aug. 23.

A heroin történetéből – A köhögéscsillapító szíruptól a kábítószerig

Maga a heroin története az opium¹ kb. 3 000 esztendő történetére tekint vissza, a régi kínai ópium-barlangoktól a mai ... ó, nagyisten, mi mindent kellene felsorolni. Nem a teljesség igényével kívánunk erről szólni, hanem olyan tényekről és történetekről, melyek mára immáron feledésbe merültek, de ...érdemes lehet fel-említeni őket. Így hát kezdenék az előállítással és annak történetével.

A heroint fél-szintétikusan állítják elő: kiindulási pont a morphiium, amit a nyers opiumból nyernek, ezt pedig az éretlen mák, a Papaver somniferum zöld fejének bemetszésekor nyerhető tejszerű váladék beszárított anyagából vonják ki. A morphiium ecetsavval való acetylálásának az eredménye a diacetylmorphin, vagyis a heroin. Az opium hatóanyagai (morphium-alkaloidák) a Codein és Theobain. A Codein-komponens máris köhögés csillapításra utalhat. Így is van! De előbb egészen röviden pár szót a történetről.

A Bayer-cég által írott történet így hangzott: 1897. aug. 10-én Felix Hoffmann² felfedezte az ASS-t (acidum acetylo-salicylicum) vagyis az Aspirint, és 10 nap múlva, augusztus 21-én (a morfiium acetilálása révén) a heroint. A történelmi igazság azonban az, hogy az ASS-t először Gerhardt³ francia – tkp. elzászi német – vegyész állította elő, de nem tiszta formában; vegytiszta formában 1853-ban, a Bayer-cég egy másik vegyésze, Arthur Eichengrün⁴ 1897-ben, de ... a harmincas évektől a nációk megtiltották Eichengrün-nek – zsidó volta miatti – felfedezőként való említését, és mindmáig a cég dokumentumaiban Hoffmann szerepel, mint felfedező.

A heroin története is további korrekciót igényel, tudniillik Wright⁵ angol vegyész állította elő először (ugyancsak acetilálásal) Londonban, 1873-ban. Ennyi történelmet, röviden.

A heroin gyártását a Bayer-cég 1898-ban kezdte meg, és pedig köhögés- és fájdalomcsillapító szerként, miután kipróbálták tengerimalacon és macskán, valamint a saját személyzet egy részén. Minekutána úgy az állatok, mind az emberek az új szer jól elviselték, forgalomba hozták pulvis, liquidum és suppositorium (por, folyadék és kúp- a szerk.) formában, heroin néven, mert a cég vezetősége az új szer kifejlesztését különösen heroikusnak találta.

Ahogy a gyógyszergyárak – mind a mai napig – gyakran agresszív reklámozást folytatnak, úgy annak idején a heroint is 12

nyelven reklámozták, s nemsokára, a köhögéscsillapításon túl, már magasvérnyomás, szív- és tüdő betegségek, szülés és narkózis bevezetésére, és... mint függőséget nem okozó, morfium és opium elvonási tünetek kezelésére is alkalmas és megfelelő szerként propagálták.

Kezdetben minden a legnagyobb rendben is történt. A heroin azonban nemcsak köhögés ellen, hanem fájdalom, depresszió, és gyomorrák ellen is bevált. (így!) Némelyek ugyan megemlégtették, hogy enyhe eufórizáló hatása is mutatkozott, függőség azonban nem, mivel ... ahhoz túl alacsony az adag és az is túl lassan szívódik fel a szájon keresztüli bevitel révén. Ez pedig gyorsan változott, miután rájöttek, hogy orrba szippantva, vagy fecskendővel adagolva euforizáló hatása kifejezett és a morfiummal azonos függőséghez is vezet. Mivel pedig, ellentétben a morfiummal, nem okozott hisztamin-típusú mellékhatást, gyors ütemben emelkedett a heroin-függőségben szenvedők száma is, és ezzel párhuzamosan ... a szociális problémák sokasága.

Ezt követően, az egyre fokozódó nyomásnak engedve, 1931-ben a Bayer-cég beszüntette a heroin gyártását, de az NSZK-ban még 1958-ig árúsították, majd 1971. április 6-án megtiltották a gyártását is. Azóta pedig éli a mindennemű prohibíció következményeként közismert, az illegálitásban vonulás miatti ár-

nyék-létezését, és a nagy repülőtereken – de a szárazföldi határlomásoknál is – a mindennapos kábítószer-ellenes csomagellenőrzéseket, a nem ritka nagy fogásokkal.

Kiegészítésképpen talán elég, ha csak futólag megemlítenénk, hogy manapság éppen Afganisztán az egyik legnagyobb heroin-termelő a világon: nem azért termelik, hogy ezzel másnak rosszat tegyenek, hanem, mert a lakosság jelentős része ebből él. A mákföldeket egyszerűen megsemmisíteni nem nehéz, helyette azonban más megélhetési lehetőséget biztosítani, eddigelé csak vilájobbító gondolat maradt.

Magyarzatok

1. a latin opium a görög opion-ból származik, ami nedvet jelent; régies magyarban áfium néven ismeretes;
- 2 Hoffmann, Felix (1868-1946) a Bayer-gyógyszergyár (Wuppertal-Elberfeld) vegyésze;
- 3 Gerhard, Charles Frédéric (1816-1858) elzászi vegyész, Németországban tanult, Montpellierben volt professzor;
- 4 Eichengrün, Arthur (1867-1949) vegyész a Bayer-cégnél, az ASS első-, több más szer társfelfedezője, zsidó származása miatt koncentrációs táborban volt; az ASS felfedezőjeként a Bayer-cég ma sem ismeri el, holott független angol kutatók utóvizsgálatai az ő elsőségét igazolták;
- 5 Wright, Charles Robert Alder (1844-1894) angol vegyész Londonban, 1881-től a Royal Society tagja;

Rovásírásos helynévtábla

A Bács-Kiskun megyei Izsák neve 2009. szeptember 25. óta rovásírással is ott büszkélkedik a kecskeméti úti településbejárónál. A latin betűs hivatalos mellett. „Tájidegen” – mondta rá valaki. Melyik? – kérdezhetnénk, ha osztoznánk a megosztók „vagy-vagy” szemléletében. Csak hát akkor a Szentkorona latin és a rovásba hajló görög felirata közt is választanunk kéne. Pedig tudjuk, hogy a földi és az égi szakralitás milyen jegyeivel ruházta fel őket a velünk is történt történelem. De kapcsolódik a fenntartható életért küszködő korunk számára fontos, „megszentelt” üzenet a rovásíráshoz is, ahogy figyelemre méltón fogalmaz a katolikus püspöki konferencia legutóbbi körlevele a globális civilizációval szemben a kultúránkról.

A rovásírás székely, véli tudni a köztudat. A tudósabb, vagy inkább tudálékosabb köztudat még a „székelymagyar” rovásírás „eredetét” is tudni véli. A „kölesönző” kutatók előtt meg az egyes elemek „hozzánk kerülésének” útja se titok. Legyen az ő dolguk. Annyi bizonyos, hogy más nyelveken aligha mondható ugyanígy: valakinek „sok van a rovásán”. A mai magyar azt érti ezen, hogy „van miért

haragudni rá”. De mit is teszünk azzal, akit megrovunk a rosszért? Mit, mivel és hogyan is tettek az eleink a magyar nyelv tanulása szerint, ha róttak?

Mert nem csupán „megróni”, valakinek valamit „felróni” is csak magyarul lehet. A mai magyarnak ehhez ugyan már elég a kimondott szó vagy az írás: a számítógép. Ezen a két módon „adunk számot” mostanság mindarról, amit emlékezetünkben „számon tartunk” a valakiknek felróni valókról. Így volt ez a gépek előtt is. A kimondott szó akkor is tudott bántani, rágni a másik lelkében, akár a szű a fában. De a régieknek az íráshoz nem kellett se gép, se papír. Elég volt nekik az, amit a saját környezetük adott. A hegyi kultúráknak főleg a kő. Másoknak az agyag volt az anyag, avagy a fa meg a csont. Minekünk akármelyik.

Egy rövidebb (fáról, hosszabb ágról metszett) rúd-féle bárhol akadt. Ezzel akár el is lehetett páholni a rúttal viselkedőt: ki-
brudalni a faluból vagy ehelyett rabsorsra vetni. De akit

megrónak, sőt éles, metsző hangon rá is rivallnak, az rendszeren ríni szokott, ha van benne lélek. Mert a vágásnak nem csak az anyagi testben: a lélekben is következménye van, amit a magyar nyelv egészben szemléltet. A bűnös aztán elrévedezhet magában a régi dolgain, amiket ugyan nem rág el az idő egészen, de reves, barázdált-hiányos emlékké tehet a közemlékezetben. Míg ravatalra nem kerül s el nem rohad. Ez cselekvésben és nyelvi ábrázolásban osztatlan egész minálunk.

Ezért nem is folytatom a rovásírás *ró-, rov-/roh- röv-rev-, rév-, rí-/riv-* stb. gyökének hatalmas szervezetét a magyarban. Zárjuk itt azzal, hogy egyetlen általam ismert nyelv rendszerében sincs ennyire *családosulva*, mint a miénkben. Ezért az Izsákra települt székely/ erdélyi barátaink csak az általuk jobban megőrzött közkinccset emelték méltó helyére. Köszönet érte nekik. De ezzel nem csak a mellőzött nyelvi közkinccset emelték a figyelem középpontjába. A nyelv nincs egyedül, bár alapjelrendszere egy *kultúrának*, amelynek a nyelv mellett sok-sok *életfenntartó jelrendszere* van. Mert a *kultúra* *tájból vett és tájban megtartó tudás*, amely legalább annyira jellemzi megtartó közösségét, mint a közösségfenntartó tájat.

De „tájidegen”-e végül maga a rovás? Nem csupán úgy, hogy „nem magyarországi magyar”. Úgy is, hogy né tán idegen kultúrákból való?

Most már persze nehéz elhinnünk a kölcsönzők és másfelé mutogatók bölcselkedéseit. Mégis tény, hogy *technikája*, sőt *neve* sem ismeretlen máshol. Mi lehet ennek az oka? Vegyük a *rúnát*. A rúna is *rovás*, csak *német*, ráadásul ugyanabból a gyökből képzik a nevét is, mint a magyarban: *Rune*. S végképp zavarba ejtő a hozzá való *pálca* német nevével együtt, ami *Rute*. Ennek még nyúlt gyöke is azonos a magyarral, íme: *Rut-/rúd*. Igaz, a rováspálca neve németül *Kerbbholz*. Azaz: ha valaki vette valakitől, nem mi ötlünk. De kellett-e nekik is venniük mitőlünk? Bárkinek bárkitől?!

Nem volt-e minden kultúrának *saját teremtett tája*, mely „import” nélkül is megtanította mindenre az élni akaró, figyelmes lakót? Nem volt-e minden lakható tájban *víz*, mely a bevándorolt latin tanulsága szerint maga az élet: „*vita*”?! A *halban* gazdag vizekkel bőven megáldott magyar megtanulta a víztől, hogy *vedelheti*, mert van, *védi* a bajban, de a *víz vész* és *halál* is! Szigorú tanítója volt ez a kultúráknak. Figyeltek is rá jobban, mint az akarnok civilizáció. Látták, *jelző rendszereikben* utódaikra is hagyták a tudást: a *folyó víz falja* a partot, meredek *falakat*, *vályukat*, *völgyeket váj*, akár a *vas*. Nem véletlen nevezik ezzel a gyökkel *Wasser*-nek a *gyors vizekhez* szokott hegyikultúrák. És jelzik a *wash-/wasch-* gyökkel a víz mosó erejét. A *Volgától* a *Szajnáig minden kultúra minden folyónevében* ott van a *saját őstudás* arról, hogy a tájlakó utódnak mit is kell tudnia róla. *Őskódolással*. Ezért értik egymást a kultúrák behozatal nélkül. És ezért nem a „modern” civilizációk a másakra tukmált „információipari” termékekkel.

A hajdani germán-frank határon folyik a *Rajna*. Német neve *Rhein*, a francia *Rhone*. Ezen keltek át Atilla király hunjai 451-ben, a catalaunumi csatamezőkre tartva a Kárpát-medence *rónáiról*. Nem vittek oda, s nem hoztak onnan se víznevet, se őstudást hordozó ősgyököt. A magyar paraszti kertekben ma is *rónára* vetik a borsót, zöldséget, répát. Nem a *sík*, *sima* földre, aminek a *rónát* a „szláv”-ban koholt „*rovna zemlja*” alapján a ci-

vilizáció finnugor nyelvészte mondja. A „*rónára vetés*” *kapaheggyel*, *szerszámnyéllel karcolt borzodácskába* vetést jelent. Petőfi is „*rónaság*”-ról, az Alföld síkjába vájt *sok-sok rónáról* beszél. Ezeket a *rónákat* a medence szelíd vizei *rótták* az alföldi tájba, szélesen, sekélyen folydogálva, szivárogva-párologva. Ez ismétlődött évente ösztől tavaszig, évszázadok óta. Míg a civilizáció 19-20. századi „*vízrendezése*” véget nem vetett ennek a *tájéltető pulzálásnak*.

A *szelíd* vizek *széles* lapályokat *szeldeltek* az Alföld kilométervastag hordalékfelszínébe. De nem csak *horzolták*-marták a *hordalékpartokat*, termékeny szántva, *humusszal* elegyítve a talajt. Finoman zömítve is a *mederaljat*, *homokot* *hordtak*, *halmoztak*, nagy vizekkel hatalmas *hátak*, *halmok* alakjában a partra. Így alakította-alkotta a víz a *Kárpátok körével* védett

nedves medence hajszálér-sűrű rónahálózatát. A rónák közt a *kunhalmok*, amelyeken ősidők óta *kumulálódott* a „*humán elem*”, akár *hun* volt, akár *hungarus*, akár *kun*, akár az újjabbakat a végzetes táji viselkedéstől *óvó*, régebben itt *honos avar*. A vízzel barátságban élő ember a *homorú* lapályok fölötti *homokhátakon* épített *házat*. *Hombárba* gyűjtötte a táj áldásait, és *hálát* adott a *termékeny térért* a *Teremtőnek*. A kisebb *halmok* egy része emberi kéztől kerekded, kör alakú. Ide, a *víz mozgatta élő anyagkörforgásból kikerült halmokba* temették *halottaikat* a mocsárlakók. Mert a kör a beteljesült, lezárt egészt jelentett a szüntelen változáshoz szokott *mocsárkultúra* számára is.

Ezért van, hogy a *hátak házai* alatt évezredek *mocsárlakó*, *magyar* kultúrájának nyomait leljük. Innen kerültek elő az óriási *hombáredények*. Rajtuk a még nedves agyagba rótt állati, növényi és más *talányos jelek*. *Jelentésüket* csak találgatja a civilizált ember, sokszor pusztá dísznek véelve őket. 6-8000 éves edénytöredékek, termékenységszobrocskák, kultikus nőábrázolások, csonteszközök, tele karcolt, különös mintákkal. A mintegy 7000 éves *Kökénydombi Vénusz „ruháját” rovásjelek tömege* borítja. Egy részük bizonyosan *számjegy*, esetleg gyermekszámot jelöl. Fölöttük világosan fölismerhető a „*zs*” rovásjel. Ehhez a szarvasi avar tűtartó a maga ezerkét-ezeröttszáz éves rovásírásával „*gyerök*”. László Gyula is megfogalmazza, hogy ezek sok egykorú lelettel együtt „*felvetik az európai neolitikus (=újkőkori) írás meglétét*”. A kunhalmok tanulsága szerint a *rovásírásos jelrendszer* egészen a nyugati orientációjú István-korig *folyamatos* a Kárpát-medencében. Csak ekkor váltja fel hivatalosan a latin. Az izsáki rovásos helynévtábla csak törleszt valamit az ezerpárszáz éves emlékezetkiesés bünéből, amely a rovásunkra írható. Akár rovásjelekkel. Jelezve, hogy a fenntartható életre nem a latin vagy a rovásírás a veszélyes, hanem az *emlékezetkiesés*.

Dr. Győri-Nagy Sándor
kultúrokológus

Elméleti bolyongás az Érmellék múltjában (3.)

(folytatás szeptemberi lapszámunkból)

Érolaszi

A település leírását vonatkozó adatok híján nélkülözni kell.

A település szülötte:

- **Kövessy Ferenc** /Érolaszi, 1875.- Budapest, 1945. jan. 13./ biológus. A debreceni gazdasági tanintézetben, majd a budapesti Felsőbb Szőlő és Borászati Tanfolyamon, 1897-től állami ösztöndíjjal Franciaországban Montpellierben és a párizsi Sorbonne-on szőlészetet tanult, 1901-ben Párizsban doktori oklevelet szerzett, később a budapesti egyetemen fizikai, kémiai és matematikai tanulmányokat is folytatott. 1895-ben szőlészeti és borászati felügyelő, 1896-ban a millenniumi kiállítás szőlészeti részének rendezője, 1901-04-ben a filoxeria kérdéssel foglalkozó szőlészeti felügyelő, 1904-33-ban a selmecebányai (1919-től a soproni) bányamérnöki főiskolán a növénytan tanészék tanára. 1933-ban nyugdíjazták, 1934-45-ben a budapesti műegyetem mezőgazdasági és állatorvosi karán a növényélet- és kórtan nyilvános rendes tanára, 1939-40-ben a mezőgazdasági és állatorvosi kar dékánja volt. Oktatói tevékenysége mellett főként növényfiziológiával foglalkozott, a növényi életjelenségek magyarázatának fizikai, matematikai összefüggéseit kereste, a biofizika alaptevékenységeinek megfogalmazására tett kísérletet. /Új MÉL III. köt./

Asszonyvásár

Magyar falu, igen kies vidéken az Érmelléken. Lakja 1200 református, 80 római katolikus, és mindkét felekezetnek jeles anyatemloma van. Rétfjei az Érmentén kövérék, szőlőhegye híres bort terem, szántóföldjei is gazdagok. /F.E./

A település szülötte:

- **Gyenge Árpád** /Asszonyvásár, 1925. dec. 13.- Budapest, 1979. júl. 1./ színész. Jászai mari-díj (1968). 1945-ben Pécssett kezdte pályáját, majd Radó Vilmos társulatában játszott. 1949-ben az Állami Bányász Színházhoz, 1950-ben a Madách Színházhoz szerződött. 1950-54-ben a budapesti Színház és Filmművészeti Főiskolán tanult. Kiváló epizodista volt, ironikus szemléletű kisembereket formált meg néhány jellemző vonással. /Új MÉL II. köt./

Albis

Magyar falu az Érmelléken. Lakja 1300 lakos, kik kevés kivétellel reformátusok, helyi anyateplommal. Gazdag határa 4000 hold. Szép birkákat tenyésztnek. /F.E./

A település szülöttei:

- **Hampel Ferenc** /Albis, 1812.- ?/. 1830-ban köztivész, 1844-től őrmester a 6. Württemberg huszárezrednél. 1848-ban a magyar hadügyminisztérium hadnaggyá lépteti elő a honvédseregbe lépő ezrednél, majd főhadnagy ugyanitt, később főszázados és a 13. Hunyadi huszárezred parancsnoka. Alakulatával később a feldunai hadtestben harcol. 1861 és 1867-ben Bihar megye csendbiztosává választják. /B.G./
- **Irinyi József** /Albis, 1822.- Pest, 1859. febr. 20./ újságíró, műfordító, politikus. Irinyi János /1787-1856/ mezőgazda fia, Irinyi János /Nagyléta 1817. máj. 17.- Vértes, 1895. dec. 17./ vegyész, a gyufa feltalálójának öccse. A dunántúli református egyházkerület tiszteletbeli főjegyzője (1858). Nagyváradon és Debrecenben jogot tanult. Ezután joggyakornok volt, majd Pesten bekapcsolódott az irodalmi életbe. 1842-ben hosszabb nyugat-európai útra ment, beutazta Németország egy részét, Franciaországot, ellátogatott Londonba. Erről készített jegyzet

Irinyi József

teit a cenzúra miatt csak külföldön adhatta ki. Hazatérése után, 1843-ban ügyvédi vizsgát tett. 1844-48-ban a Pesti Hírlap munkatársa. A márciusi ifjak egyik vezetője. Részt vett a 12 pont megszövegezésében. 1848-ban a hosszúpályi kerület országgyűlési képviselője. 1848 októberétől 1849 májusáig a magyar forradalmi kormány párizsi követségén gróf Teleki László mellett követségi tanácsos volt. Hazatérése után Debrecenben és Szegeden részt vett az országgyűlés munkájában. A szabadságharc leverése után külföldre akart menekülni, de Grazban elfogták és több hónapi fogság után az osztrák hadbírósalg halálra ítélte, de másokkal együtt Haynautól ő is kegyelmet kapott. Bihar vármegyében élt visszavonultan, majd Pesten telepedett le, írói és újságírói tevékenységet folytatott. /MÉL I. köt. és Új MÉL III. köt./

- **Sass Béla** /Albis, 1865. jan. 20.- Debrecen, 1928. jan. 19./ református egyházi író, egyetemi tanár. Iskoláit Debrecenben és Berlinben végezte. 1889-ben Debrecenben gimnáziumi, majd teológiai tanár, később a Debreceni Protestáns lapok szerkesztője, 1914-től a debreceni egyetemen a református hittudományi kar nyugalmazott rendes tanára. /MÉL II. köt./

Éradony

Magyar falu lapályos rónaságon az Ér vize mellett. Lakói: 513 református, 180 görög katolikus, 120 római katolikus és 30 zsidó. Mindhárom felekezetnek anyateploma van. Lapályos határa 4500 hold. Szőlője nincs, de rétfjei kövérék, búzatermő földje nagy kiterjedésű. /F.E./

A település szülöttei:

- **Fényes László** /Éradony, 1871. aug. 10.- New York, 1944. jan. 30./ újságíró. Gyógyszerésznek, majd mérnöknek készült, de egyetemi tanulmányait abbahagyva 1894-től újságíró lett.

1910-től az Est munkatársa. Riportjait nemcsak művészi forma, emberi-politikai bátorság is jellemezte. 1926-ban sajtópere elől külföldre emigrált. Bécsben az Arbeiter Zeitung munkatársa. 1934-ben az osztrák fasizmus előretörése miatt Pozsonyba, majd Csehszlovákiába, onnan Franciaországba, s végül Amerikába költözött. /MÉL. I. köt./

- **Adonyi Nagy Mária** /Éradony, 1951. okt. 6./ költő. Székelyhídi és nagyváradi liceumi évek után a Babes-Bolyai Egyetemen magyar-német szakot végzett. Szatmáron lett tanár, 1978-79-ben a Munkásélet, majd A Hét belső munkatársa. Irodalmi pályáját versekkel, műfordításokkal, kritikákkal az Utunkban kezdte 1969-ben. Szerepelt a Varázslataink (1974) c. antológiában, Emlék jelen időben c. verskötete a Forrás sorozatban jelent meg 1978-ban. /RMIL I. köt./

Érselind

Kevés magyar reformátust és zsidót kivéve, görög katolikus, szláv eredetű, elmagyarosodott község, összesen 650 lakossal. Határa mintegy 4000 hold, mely szántó, kaszáló, legelő. Erdeje nem nagy, de derék, rétjei jók és sok szénát teremnek. A rétek között van a Törvényes-domb, melyről a lakosság azt tartja, hogy az elítélteket itt nyakazták le. /F.E./

A település szülőtte:

- **Fráter Alajos**, érkeserűi és bélmezei /Érselind, 1809.- Érselind, 1859./ apja Fráter József földbirtokos. 1848-tól százados a Bihar megye I. mozgósított nemzetőr-zászlóaljnál a bánági hadszíntéren. Később, mint százados az 55. honvédszászlóaljban, alakulatával végigküzdi az erdélyi hadjáratot. 1849. július 20-án csapatával a Vöröstorony-szorosból a Havasalföldre szorítják, s a törökök előtt teszik le a fegyvert. Mint Kossuth testőrcsapatának tagja, 1851-ben Kossuthal Londonba, majd az Egyesült Államokba kerül. 1858-ban hazatér, szülőhelyére internálják. /B.G./ III. köt./

Utolsó nádkúpok – Értarcsa K. L. felvétele 1976.

Csikósból lett juhásznádkúpok – Értarcsa K. L. felv. 1976.

Értarcsa

Magyar falu, 500 református, 430 görög katolikus és 20 zsidó lakossal, református és görög katolikus templommal. Kaszálója sok, szántóföldjei jó termést adnak. /F.E./

Ottomány

Magyar falu, igen kies vidéken, rónaságon, szőlőhegyek tövében. Lakosainak száma 980, akik 48 zsidót kivéve reformátusok. Templomuk részben az ősi templomra épült. Határa 6025 hold, melyből 3163 hold szántóföld, 1846 hold rét, 132 hold belső telek, 300 hold szőlőhegy, 534 hold legelő és 50 hold erdő. Földje porhanyós fekete föld és bő termékenységű. /F.E./

A település szülőttei:

- **Szentjóni Szabó László** /Ottomány, 1767. jún. 22.- Kufstein, 1795. okt. 6./ költő, író, a jakobinus szervezkedés tagja, Batsányi János legjobb barátja. Szegény köznemesi családból származott. A debreceni református kollégiumban tanult. Nagyváradon tanító, majd a tanári vizsga letétele után Nagybányán tanár. Meggyőződéssel támogatta II. József reformjait, akinek halála után elvesztette állását. Miután sikertelenül pályázott a pesti egyetem esztétikai tanszékére, Budán a Helytartótanács szolgálatába lépett. 1791-től a pesti egyetemen jogot tanult. 1793-ban Bihar vármegyében aljegyző, 1794-ben Pesten ügyvédi vizsgát tett, és a bihari főispán, gróf Teleki Sámuel magánitkára lett. A Martinovics Ignác vezette ún. jakobinus mozgalomban való részvétele miatt őt is letartóztatták, 1795-ben halálra ítélték, majd büntetését kegyelemből várfogságra változtatták. Súlyos betegen, testileg-lelkileg összetörve zárták a kufsteini várbörtönbe, ahol hamarosan meghalt. Költészetében és prózai műveiben a polgári haladás eszméinek hirdetője. Kármán József mellett az 1790-es évek magyar szépprózai stílusának legnagyobb művésze. /MÉL I. köt. és Új MÉL VI. köt./
- **Komáromy György**, kóji /Ottomány, 1817. febr. 11.- Salzburg, 1872. ápr. 29./ Apja középbirtokos. Jogot végez. 1843-ban országgyűlési követ, a forradalom kitörésekor gazdálkodó. 1848. jún. 13-án hadnagy a Debrecenben alakuló 10. honvédszászlóaljban, majd főhadnagy, részt vesz a délvidéki harcokban. Novemberben áthelyezik a szerveződő 16. Károlyi huszárezredbe. 1849-ben alszázados, majd főszázados és századparancsnok ezrede Erdélybe vezényelt osztályánál. A szabadságharc után, mint alkalmatlant, nem sorozták be. 1855-ben függetlenségi szervezkedés vádjával Bécsben 2 év várfogságra ítélik, büntetését Josefstadtban tölti le. Kiszabadulása után birtokán gazdálkodik, majd emigrál Párizsba. 1866-ban a poroszországi magyar légió egyik vezetője. A kiegyezés után hazatér. /B.G./
- **Szentmihályiné Szabó Mária**, Szentmihályi Gyuláné /Ottomány, 1888. okt. 31.- Leányfalu, 1982. jún. 24./ író. A debreceni felső leányiskolában tanult. 1925-ben Érmihályfalván, később Budapesten élt, ahol férje tanár volt. Pályáját 1910-ben Kolozsvárott költőként és újságíróként kezdte. Az Erdélyi Helikon tagja volt. Budapestre költözve a Magyarság c. lap munkatársa lett, az Új Időkben is publikált. Világszemléletét és erkölcsi értékrendjét a magyar kálvinizmus hagyományai formálták. Műveit erős vallásosság jellemzi, a nagy történelmi női alakok életútját, valamint a múlt század kialakuló magyar polgárságának, értelmiségének sorsát rajzolta meg regényeiben. Több művét lefordították angol, finn, flamand, német és román nyelvre. Tagja volt az Erdélyi Magyar Irodalmi Társaságnak, a Szigligeti Társaságnak, a Berzsenyi Dániel Irodalmi Társaságnak, a Petőfi Társaságnak, a Ráskai Lea Irodalmi Társaságnak és a Pen Clubnak. 1972-től haláláig a leányfalui református szeretetotthonban élt. /MÉL IV. köt. és Új MÉL VI. köt./

Séta tér-időben

– Sosem volt ekkora szükség optimista óriásokra, mint manapság – elmékedett magában Virágh Benedek, az '56-os öreg amerikai Los Angeles-i villájában.

Gondolt egy kicsit, aztán repülőre ült, a nem-tudom-hányadik-Ferihegyen landolt, Wekerletelepen termett, dudorászott a régi szép időkről, erőt próbált meríteni a tavaly felállított Életfánál, nézelődött Wekerle Sándor mellszobránál. Ebből a szögből pontosan a Munkás Szent József katolikus templom tornya érvényesül. Szót kell váltani Wekerle Sándorral, hisz ez az első szabadtéri szobra, jelenése, remélhetőleg több is lesz, hisz az első polgári származású miniszterelnökünk volt, ráadásul háromszor választották meg, egyszer a pénzügyminiszteri funkciót is ellátta. Jó svábként, jó katolikusként tudta mi a dörgés, hogy merre kellett néznie...

Tovább ballagott Kós Károllyal kezét fogni.

Virágh Benedek világgá menése óta most másodszor jött haza, első látogatása idején a média sokat foglalkozott vele, sőt még könyvben is szerepelt, hisz ő e hely szellemének szülötte, az 1956-os forradalom idején még egyetemista volt – s még mi minden, kivéve akasztott ember! –, Eszterhás Pistával együtt, aki szintén itt született, nemrég halt meg Clevelandban. Eszterhás fia a legkeresettebb amerikai filmforgatókönyv író a mai napon, de nem tartja vele a kapcsolatot, mert nem akar magyarul beszélni.

– Minden változik, de végül kikristályosodik a gyémánt. Csak azt kell kívánni! Mennyire megváltozott gyerekkorom világa. Annyi szépet és jót olvastam a centenáriumi ünnepekkel kapcsolatban... Ni, ni ez a Mikulás mintha most érkezett volna velem Amerikából, olyan a piros kosztüm rajta! Kötélen mászik fel egy ablakba, de jaj, nehogy megfogja a spalettát, rothadt pozdorja, nyomban lezuhan – aggodalmaskodott.

Leült a kis tér három padjának egyikére. Nézelődött. A sarokház ablakain nincs is spaletta, de emlékezett a homlokzati két kőtáblára. Akkor vette észre, hogy a pad oldalán az újonnan kivitelezett, stilizált tulipán motívum van, ha jól emlékszik, az eredetit kovácsoltvas korlát a posta felé tartó sarokház belsejében található. El is ment arra, idejéből kitelik, a ház szépen felújított.

Emlékei között kutatott sétálás közben. Ezerszer szeretett volna megkérdezni egy-egy járókelőt, öreget, fiatal, de végül senkit sem mert megszólítani, olyan búval bélelt itt mindenki! Ilyenekkel egész Amerikában nem találkozott, talán azt hiszik, hogy a jó szó és a jó remény is pénzbe kerül? Amerikában hazafias kötelesség a mosoly (a mosolydiplomáciát s megymást az egész világon elterjesztették), akkor is, ha a szomszédban éppen temetés van, akkor is, ha a világban minden negyedik másodpercben éhen hal egy ember. Karácsonykor az amerikaiak magukat ajándékozzák meg, mert megérdemlik! A legtöbb szó a szeretetről az ottani szekta-egyházakban hangzik el! Furcsa élmények dúltak lelkében, akár a világ kereszténységében. Életvidámnak tartják magyarjaihoz képest. Talán, mert ezerszer is átgondolta (közben tervezőirodában dolgozott 33 éven keresztül, s nem is rosszul keregett), hogy van-e újjászületés e Földön? Hogyne lenne! Csakis az igazi: a Szentlélek által! A természet is újjászületik. A mi, mérsékelt övezetünkben minden tavasszal újjászületik, hogy aztán a hat hónapos vegetációban minden zöld lombzatba, színes virágba boruljon, végül finom természéssé érjen. De ki gondolta volna, hogy valaha is korszerűsítik a Zrmedczky-kaput? A tavaly három millióból újjászületett, pedig régies tornyos formája sosem kívánt ilyen pazar kivilágítást, de milyen szépen tündököl a decemberi derengésben. A szemben lévő kőkapu modernnek számított akkor

is, amikor Kós Károly azt megalkotta, mégsem kell kivilágítani. A kő marad, a kő örök, szavalják Wass Albert után szabadon.

Karácsonykor Jézus születéséről van szó, hogy szentlélek által megszületett a világ megváltója. Emberré lett, hogy élni tanítson a legkegyetlenebb üldözések közepette is, segítőkésznek, jónak lenni az önző világ dacára, hogy halálával megváltson bűneinktől, ahogyan keresztre feszítése után megtörténhetett a legnagyobb csoda: a feltámadás! Majd megjelent tanítványainak, aztán felment a mennyekbe s onnan léssen eljövendő ítélni eleveneket és holtakat.

– Ezt a születést jöttem én megünnepelni. De, hogy legyen valami, először annak a valaminek meg kell születnie. Milyen érdekes, hogy az ősröbbanás elméletét egy tudós sem vonja kétségbe széles e világban. Sőt, minden egyetemen orrba-szájba tanítják, könyvekben s interneten terjesztik, hogy valamikor (egyesekek szerint két és félmilliárd évvel ezelőtt, még nagyobb tudósok szerint ötmilliárd évvel ezelőtt) az ősröbbanáskor keletkezett egy új anyag, ami sokáig lebegett, míg össze nem állt egy szintén sokáig lebegő valamicskével, hogy egy másik anyagocskává osztódjanak, aztán láncreakció meg ilyen-olyan „különös akció” következményeként megszületett a Föld. Ilyen egyszerű volt? (Nehogy egyszer a Föld akciós áruként sem kelljen más galaxisokon élőknek!) Akkor az isteni teremtélméletben miért kételkednek egyesek? Mondta Isten, hogy legyen, és Szentleke által lett! Ez nemcsak egyszerű, de nagyszerű is! – így morfondírozott Virágh Benedek.

A teremtélméletet érzi magáénak, de öreg fejjel sem tudja eldönteni, hogy a csodákat a fizikai valóságon túli dimenzióba kell-e számítani, vagy sem? A szellem- és lélekvilág örök birodalmát nem döntheti romba semmiféle emberi kéz által alkotott fegyver! Mit neki a lézer és a megannyi atomfegyver: a szellem-lélek arzenáljával szemben!!!

Cserkész korában sokat beszélgetett Eszterhás Pistával Baden-Power (1857-1941) tettei és elgondolása mezejében, aki egy angol katonatiszt volt. Azt akarta, hogy a korabeli városok és nagyvárosok társadalmá által önmagukból is kivetkőzött, eldurvult lelkű fiatalok újra visszatárljanak a természetbe, romboló tettvágyuk újra a szép és jó életforma irányába hasson. Baden-Power a cserkészlet megszületésének bábája volt, közismert nevén Bi Pi. Ezredesként szolgált a dél-afrikai gyarmatokon, de ezekkel a nemes gondolatokkal tisztársait jóval túlszárnyalta: „A gyermek, ha egyetlen egy értékből kiábrándul, többnyire minden más nagy érték iránti tiszteletét is elveszíti.” Vagy: „Az erkölcsstelség tumbol a társadalom jó részénél, a fiatalság úszik az árral, és fegyelem nélkül merül bele az érzékiség, az anyagiasság és az önzés piszkos áradatába.” Wekerletelepen jól ismeri Ta Gu főcserkészt, régi barátság köti össze őket. Ennyi.

Visszatérve az előző gondolathoz, először megszületni kell – ma már ez a legfőbb probléma! –, aztán újjászületni kell, aztán várni Krisztus második eljövételét. Csak fel kell ütni a Biblia utolsó lapjait, a János Jelenéseinek utolsó verseit. Írva van az elpusztult város képe, hogy mit tesz az erős angyal. Örömmujongást hallani a mennyben, nagy seregek énekét, mely sok víz zúgásához és erős mennydörgés robajához hasonlított: „Alleluja! Az Úr, mindenható istenünk, átvette az uralmat. Örvendezzünk, ujjongjunk és dicsőítsük őt!” Szólt Jánoshoz: „Jegyezd föl: boldogok a Bárány menyegzős lakomájára hivatalosak! ...Ezek Isten igaz igéi.” Lába elé borultam, hogy imádjam, de ő így szólt hozzám: „Vigyázz, ne tedd! Csak Istent imádd!... Aztán János leírja Krisztus második megjelenését győzedelmes fehér lovon. „Akkor a meg-

nyílt mennyben egy fehér lovat pillantottam meg. Lovasa a Hűség és az Igaz, igazságosan ítél és harcol. Szeme olyan, mint a lobogó tűz, fején ékes diadém, rajta olyan név, melyet senki sem ismer, csak ő maga. Vértől ázott ruhát viselt. Neve: Isten Igéje. A mennyei seregek tiszta fehér gyolcsba öltözve, fehér lovon kísérik. Szájából éles kard tör elő, hogy azzal sújtsa a nemzetekre. Vasvesszővel fogja kormányozni őket, és taposni fogja a mindent látó Isten haragja tüzes borának sajtóját. Köntösén csipő magasságban ez a név volt írva: „Királyok Királya, uralkodók Ura.”

Azért egy jó páran Csaba királyfi lovas csapatát is jogosan várhatják. Hiszen a hit, remény és szeretetről szól a Biblia: s a szárnyaló zsolnárok a legszebb imák! Tompa Mihály versének legszebb biztatása jut eszébe, hogy *Fiaim, csak énekeljétek... Nem, mint száraz ágon csüggedt madarak... hanem, mint aranytojástojó amerikai sasok!* (Az amerikai sas harminc éves korában képes az újjászületésre, egy több hónapos fájdalmas procedúrán megy át. Egy kemény sziklához addig ütogeti meggörbült csőrét,

amely a vadászatra, táplálkozásra már alkalmatlan, míg az kitörök, aztán hetekig vár, míg kinő az új csőre, azzal elkezd kitépegetni régi karmait, aztán tollait, míg egészen újjá nem születik, aztán még 40 évet él!)

Elmélkedjen, éljen bárhol a nagyvilágban, Amerikától kezdve – Wekerletelepig, mindig haza érkezik, mert szellemi és lelki teridőben van.

Közben selymes, nagy hópelyhek kezdtek szállingózni a nyugati ostorfák ágai körül: egyesek a térköveken henteregték, egy-egy a tenyerébe szállt. Ez a látvány annyira lekötötte, hogy szinte fel sem fogja Dsida Jenő négy sorosának önkéntelen sutto-gását a saját szájából! De, nehogy elfújja hangját is a cudar szél:

*„Megtettem mindent, amit megtehettem,
Kinek tartoztam, mindent megfizettem.
Elengedem mindenki tartozását,
Felejtse el arcom romló földi mását.”*

*Budapest-Wekerletelep, 2009 esztendő vége felé
Juhos Kiss János*

Szekeres Lukács Sándor

A Székely Hadosztály és a sóvidéki lázadás 1919 tavaszán

(Folytatás szeptemberi lapszámunkból. Befejező rész)

A feszültség ébren tartásáért már ezen a napon (1919. április 6-án) a román katonák parancsnoka közölte a református pappal, hogy készítse elő a halálra Farkas Dénes foglyot, ugyanis ki fogják végezni. Rövidesen a katonaság által hajtván az egész lakosságot a piacra terelték, hogy a végén sűrű sorokban egymáshoz láncolva felvonultassák az összes foglyot, élükön Farkas Dénessel. Az embereket erőszakkal kikisérték a helyszínre. Maguk előtt tuszkolták az összekötözött Farkas Dénest végig az utcán. Parajd Főtérén Donetea hadnaggyal való rövid szembesítés után a parancsnok kimondta, hogy halállal fizet mindenki, aki fegyvert mer emelni a román katonákra, és gúnyosan hívta Mánya Gerőt, hogy szabadítsa ki, ha tudja. Mánya Gerő ekkor szerencsére már a falu feletti erdőben bujdosott, ugyanis ő már megszökött korábban a fogságból. A rövid egyházi szertartás után meg is indul a szomorú temetési menet a Piac térről a Katolikus Temető felé. Elöl ment egy század román katona, utána pedig az összekötözött le-tartóztatottak, középen Farkas Dénessel és a helyi református pappal, majd a kihajtott falu népe, legvégén újból a szuronyos katonák láncza zárta a szomorú menetet. A Piac térről a Király utcán át a Nádásfői utca irányába terelték a tömeget, majd a hegyoldalra vezető Katolikus Temető útjára. A temető területén egy csonka kopjafánál állították meg a tömeget, amelynek tövében még 1916-ban a magyar katonák ástak lövészárkot, és az még betemetetlen volt. Amire a tömeg kiért, a szuronyok szurkálásaitól az áldozat talpig véres volt. Farkas Dénest itt a kopjafához kötözték, mielőtt a jelenlévők az Úr imájával búcsúztak el tőle. Donetea hadnaggyal (akit csak könnyebben sebesített meg Farkas Dénes) az élükön 16 katona állott fel két sorban lövőállásban. A csendőrök rálóttek a bekötött szemmel álló Farkas Dénesre, de a feje az első sorozat után is fennmaradt, úgy lehet, nem találták el rendesen a testét. Csak a második sorozatra hanyatlott le Farkas Dénes, akinek utolsó szavai ezek voltak: „*a hazámért halok meg!*”

A kivégzés után az egyik román katona leoldozta a kopjafáról Farkas Dénes testét, a gödörbe taszította, és ott hagyta hantolatlanul. Később valakik elhantolták koporsó nélkül. A művelet elvégzése után a román parancsnok még egyszer megfenyegette a jelenlevőket és hazaengedte őket. A temetés után jelentkezett a két öreg szülő, akik pillanatnyilag elfogadták a helyiek javaslatát, hogy koporsót csináltatnak és rendesen eltemetik, amint a román

katonaság távozik a faluból. A két szülő beleegyezett abba, hogy itt maradjon Farkas Dénes holtteste. Maradványait csak 1941-ben tudták Sóváradoon elhelyezni, amikor a Székelyföld újból Magyarországhoz tartozott. Egykori ideiglenes sírja helyén ma is kőkereszt van Parajdon. Sírját ismeretlen kezek nap-nap után virággal ékesítették és gondozták élveken keresztül Parajdon, míg teteme nem kerül a sóváradi földbe.

A felkelés leverésére küldött román csapatok először Deményházát szállták meg, Marosvásárhelyről vasúton két század katona érkezett és körülvette a községet. A lázadásban részt vett személyek többsége a megszállást követően elbújdosott, így legtöbbször az ártatlan, otthon maradt férfiakon töltötték ki a bosszújukat. A deményházi üzlet előtt mintegy 30-40 embert addig vertek, amíg a vér is folyt a botozástól. A román katonák még a falun átutazó embereket is leszedték a szekereikről és megbotozták. A kínzásokba Balogh István bíró, Dénesi György és Gran molnár belehalt. Bereczki A. Antalt és Dénesi Andrást a felkelésben való részvételért bíróság elé állították és elítélték.

A megtorló katonaságot Nyárádköszvényesen Pap Tamás plébános és Rácz József középiskolai tanár templomi zászlókkal fogadta és kegyelmet kért, hogy mentse a falut. Nyárádremetén Molnár Miklós plébános templomi zászlókkal fogadta a román katonaságot. A bezárt román csendőröket Molnár Miklós plébános kiszabadította a pincéből. A Kovács testvérek édesapját elfogták és hadbírótság elé állították Déván, de ítéletre nem került sor, mert a vizsgálat alatt a sok verés miatt belehalt sérüléseibe. A Kovács-fiúk sokáig bujkáltak, mígnem amnesztiát hirdettek. Kovács Ernő a pincébe bújt és olyan ügyesen álcázta magát, hogy nem is lehetett gyanítani, hogy ott valaki tartózkodik. Három éven át volt a pince lakója, haja, szakála úgy megnőtt, hogy be lehetett fogni. (Bencze János: 28.0.)

Szovátán a román katonaság érkezésének hírére a felkelők a Siklód-köve északi lejtőjén, Vizerdejében rejtőztek el. Az erdőbe menekült felkelőket családjuk élelmezte. Pár nap múlva Szovátán helytelen magyarsággal írt szöveggel föbelövással és a falu feljuttatásával fenyegették meg a rejtőzködők támogatóit:

„Hirdetmény §: Rendelet. Minden nemű katonai tárgyak, akármilyen fegyver, lőszer akár is milyen kategóriába tartozik, a volt osztrák-magyar az vagy román hadseregtől visszamaradtak

haladéktalanul a helyi csendőr őrs parancsnoksághoz beszo­l­gá­lat­ni.

Azok a kiknek tudomása van hogy hol tartozkodnak tolvaj ban­dák vagy azokat élelmezni vagy azokat mint elrejtőket, agyon löve­lesznek, ha ezeket nem jelentik be a községnek lakosai ki lesznek téve illetve a község felgyújtva lesz.

Szovata, Helyi őrség parancsnokság

Gilescu főhadnagy s.k.

(ÁLtMv. Primaria Sovata. 88-as iratcsomó 191. oldal.)

A román katonák Korondon géppuskát állítottak az iskola tetejére, összeterezték a falut. Hadnagy Mihály esperes miseruhába öltözve, Knopp Vencel tanártól kísérve könyörögve jött a román tisztek elé, hogy megmentse a falut.

Jóllehet e két [Udvarhely vármegyei] esetnek a leírhatatlanul brutális eljárások miatti el-

keseredés volt az okozója, jóllehet minden jel azt mutatja, hogy különösen a parajdi eset tudatos sugalmazásra indult, mert Constantinescu Viktor gyulafehérvári román törvényszéki elnök már március 29-én úgy nyilatkozott Székelyudvarhelyen Varró Elek és Masinger László pénzügyi tisztviselők előtt, hogy rövidesen újabb letartóztatások várhatók,...a parajdi eseményekkel kapcsolatosan [a Székelyudvarhelyen] letartóztatottak névjegyzéke már előre össze volt állítva. Erre enged

különben következtetni az a körülmény is, hogy a sóvidéki állítólagos bolsevista lázadás elfojtására küldött csapat egyenesen Székelyudvarhely rendeltetéssel és az eseményt megelőzően, 1919. március 28-án indított el Nagyszebenből.

A Sóvidéken nem létezett bolsevista felkelés, de ennek ürügye alatt Neamtü Valer, Udvarhely vármegyei prefektus hallatlan kínzásokat végeztetett, azt a maga borzalmasságában leírni sem lehet. A férfi lakosság zömét elfogták, már a helyszínen úgy összeverték, hogy a szerencsétlenekre ráismerni sem lehetett. Ezeket a szerencsétlen áldozatokat összekötözve Székelyudvarhelyre hozták s itt a román csendőrségen további inkvizitorikus eljárás alá vették, úgyannira, hogy valósággal állatiasan üvöltöztek kínjaikban. Egy Zárug nevű örmény ember öngyilkossággal akart menekülni a kínzás alól, s felakasztva találtak rá. Előzőleg a román csendőr ököllel felcsapta állát, úgy, hogy a szerencsétlen a nyelvét leharapta. Levágták és életre keltették, de az követően beszélni soha többé nem tudott. A székelyeket, akik az etédi vásáron jelen voltak, korra és nemre való tekintet nélkül Székelykeresztúrra hurcolták és ott puskatussal borzalmasan összeverték, tekintet nélkül arra, hogy tanuk voltak-e vagy vádlottak. Ezen kívül Atyha községre nagy pénzbüntetést szabtak ki és az egész Sóvidék összes élelmiszereit elkobozták. Az Atyhai eset miatt 5 székely embert halálra ítélték.

A sóvidéki lázadás eseményeihez tartozik, hogy olyan székelyudvarhelyi polgárokat is letartóztattak, akiknek semmilyen szerepük nem volt az eseményekben. A sóvidéki lázadás alkalmával és

a következő napokon Mátéffy Domokos pénzügyigazgatót, dr. Szabó Gyula tanácsost, Lakatos Kálmán, Ambrus Ferenc, Elekes Géza, Fábíán Ferenc, Fazekas Gáspár, Csiki Kálmán, Kolumbán Lajos, Embery Árpád, Puskás Lajos, dr. Enyedy Róbert, Lőrinczy József tisztviselőket, öt polgári egyént, négy lelkészt, Bakóczy Károlyné polgári iskolai igazgatót és Kovács Jánosné polgári iskolai tanítónőt letartóztatták, a református főgimnáziumban őrizet alá helyezték. Továbbá dr. Horváth Károly állami körjegyzőt és nejét, valamint Imreh Domokos korházigazgató főorvost lakásán őrizet alá vették. Őket 1919. április 5-én estig minden kihallgatás nélkül tartóztatták le, majd elbocsátatván a térparancsnok kijelentette, hogy túsznak minősülnek, a jövőben a vármegye területén előforduló minden rendellenességért személyes felelnek, lakóhelyüket elhagyniuk nem szabad.

Április 6-án délután a fentiek közül 11-et újból letartóztattak, mert arra gondoltak, hogy a sóvidéki felkelés értelmi szerzői ők voltak. Ezt a kijelentést a letartóztatást eszközöző főhadnagy tette, mosolyogva hozzátéve, hogy ez nem az ő, hanem bizonyos felsőbb körök véleménye. Letartóztatták még ekkor hasonló okok miatt dr. Jodál Gábor, dr. Borosnyai Pál ügyvédek, s dr. Váró Géza ügyvéd helyett, mert az irodában nem lelték, Zathureczky Lajos ügyvédi írnokot. Az összes letartóztatottat a

A parajdi emlékmű

két említett ügyvéd kivételével ki sem hallgatták, és 1919. április 12-én kihallgatás nélkül bocsátották el." (Emlékirat. Paál. 31, 32. pont.)

A szovátai elhurcoltak közül a következők neveit ismerjük: Zárug Ferenc, Vígh Sándor kántortanító, Bereczki Antal, Boér Miklós, Zsombori Sándor, Pál G. Dénes (akit mint lázadót halálra ítélték), Zárug Márton mészáros (aki később belehalt a verések okozta sérüléseibe [feltehetően azonos azzal a fogollyal aki Székelyudvarhelyen felakasztotta magát, lásd fennebb]), Kelemen Z. Károly, Gub János gazdálkodó (akit Marosvásárhelyre vittek, majd a kolozsvári fellegvárba zártak), Vass Sándor (Kolozsváron majd Nagyszebenbe három hónapig raboskodott), Duka Lajos (sokáig a havason bujkált, csak az élelmiszer hiány miatt tért vissza a faluba, elfogják, megverik mert társa megszökött mellőle), Hajdu István, Medgyes Mihály. Szász András egy csapat parancsnoka volt, fogsága alatt felesége és leánya belehaltak az izgalmakba. A letartóztatottakon kívül még a következőket ismerjük: Bokor János, Lukács István, Salath Antal, Domokos Gergely és Bíró Pál mészáros.

Mintegy három hétig tartotta megszállva a román katonaság Parajdot - írta az egyik szemtanú. Laár Ferenc református tiszteletes följegyzése szerint az elhurcolt személyek közül 27 parajdi, 12 alsó-, 3 felsősófalvi, 7 korondi és 9 szovátai lakost Székelyudvarhelyre, onnan Szamosújvárra, később Nagyenyedre és Dévára szállítottak. Végül a foglyok mind a nagyszebeni börtönbe kerültek. A református pap 1919. év végi jelentésében viszont 29 helyi

letartóztatotról beszél: „29-en 7-8 hónapi fogságban voltak a kihallgatásukig.” Mint a jelentésében mondja, ő maga 19-szer járt a hadbírósnál, 1919. augusztus 2-án néhány társával őt is letartóztatták rövid időre. A fogságban az embertelen körülmények miatt Ambrus József és Stangl Frigyes a parajdiak közül meghaltak. Ambrus József viszont egyedül nincs felsorolva a 27 áldozat között. Azt lehet mondani, hogy a sóvidéki felkelésben részt vett személyek pontos számát nehéz megállapítani. A sóvidéki felkelésben részt vett parajdi foglyokat, névszerint: Boóc Andre, Bakó Albert, Biró János, Bóér János, ifj. Balogh Lajos, Ambrus Mózes, Szekeres Károly, Nagy Lajos, Cseresznyés György, Zsombori Károly utász, Csiki János, Nagy Károly, Zsombori Sándor, Lukács Gergely, id. Fülöp Albert, Kálmán János, Izsó András, Fülöp Albert, Simófi Dániel, Gagy János, Kénesi Lajos, Horváth Zsigmond kovács, Szász András kereskedő, Stangel Frigyes, ifj. Fülöp D. József, Cseresznyés János, Hosszú Károly parajdi lakosokat; Farkas János, Hajdó Sándor sóvágó, Pál Sándor, Bálint Ferenc, Fülöp György, Hajdó Balázs, Hajdó Márton, Molnár István, Bálint Károly, Sükösd Károly, Molnár Dénes, Kármán Mihály alsósófalvi lakosokat; Fülöp András, Kiss G. József, Ágoston Lázár felsősófalvi lakosokat; Imre Pál, Fábián Mária, Schuller Jánosné, Vinceffi Zsuzsanna, Makó János, Ravasz Sándor, Oláh István korondi lakosokat; Zárug Ferenc, Vigh Sándor, Berecki Antal, Pál G. Dénes, Bóér Miklós, Zsombori Sándor, Duka Lajos, Hajdó István, Medgyes Mihály és még más szovátai lakosokat Székelyudvarhelyre szállították, onnan Szamosújvárra, majd Nagyenyedre, végül Déván helyezték el őket.

A Sóvidék papjai többször is közbenjártak a letartóztatottak ügyében, de minden eredmény nélkül. Végül Laár Ferenc lelkész Iuliu Maniut is felkereste a bíróság elé citált sóvidéki felkelők ügyében, de újabb hónapok teltek el tárgyalás nélkül. A jelentés szerint 1919. augusztus 2-án, a későbbi írás alapján pedig 1919. augusztus 7-én a fenti 27-29 helyi letartóztatott mellé a hadbíróság elrendelte Kicsid Béla római katolikus, Laár Ferenc református lelkész, Zilahi S. Géza református kántortanító és Horváth Mihály szabó Szebenbe való kísérését.

Már úgy tűnt, hogy semmi közbenjárás nem segít, amikor: „egy nagyszabeni asszony útján értesültünk, hogy pénzzel eredményt érhetünk el, ezt közöltem a foglyokkal, akik minden áldozatot vállaltak, csak hogy a fogságból szabaduljanak... A pénznek eredménye volt. N. B. százados hadbíró, a vizsgálat vezetője az említett asszonytól átvette az összeget, s erre elkezdte a foglyok kihallgatását és szabadlábra helyezését.” (Laár 1941/21).

Egyheti fogva tartás után valamennyien hazatérhettek. A felkelésben részt vett székelyek közül sokan másfél-két évig is bujkáltak. Mánya Gerő és Gagy Lázár szökésben levő vádlottak ügye maradt függőben ebben az első fázisban. Mánya Gerő azonban levetette a rejtőzködő pástorrháját, a mintegy 36 hektár legelőjét eladta az alsókőhérieknek, és Gagy Lázárral együtt jelentkeztek a következő év szeptemberében Nagyszabonban a hadbírósnál. Mindketten kifizették a vérdíjat, és december hónap folyamán szintén szabadultak a börtönből.

A sóvidéki lázadás eseményei azonban ezzel még nem értek véget. A tulajdonképpen, mindent lezáró tárgyalások messze vannak még. A felkelésben részt vevő sóvidéki falvakra hatalmas hadisarcot rótt ki a frissen berendezkedett román hatalom, pedig még a békeszerződés meg sem született, és azt sem lehetett tudni, hogy Magyarországnak ez a része hová fog kerülni a nagy osztozkodás után.

A sóvidéki lázadásban résztvett, majd börtönbe került foglyokat a hadbírósnál minden évben beidézte, de ügyük tárgyalására nem került sor. 1926-ban Laár Ferenc parajdi pap - immár parlamenti képviselőként - a magyar parlamenti csoporton keresztül emlékirattal fordult Octavian Goga belügyminiszterhez, s végül elérte az ügy felfüggesztését.

Az egykori foglyokat, hogy ne feledkezzenek meg tetteikről, a hadbírósnál minden esztendőben megidézte annak rendje és módja szerint, de a tárgyalás évről évre halasztódott. A pártokkal való egyezkedések, választási komédiák alkalmával csak 1926-ban vetődik fel az ügy esedékes tárgyalása. A liberálisok hatalomra kerülése után újból elővették a sóvidéki felkelők ügyét, és 1927. november havában kb. 120 vádlott és tanú felvonultatása után a brassói hadbírósnál 11 napi tárgyalás végén a Magyarországra menekültek kivételével minden vádlottat felmentett, azzal az indoklással, hogy a felkelés idején még nem voltak román állampolgárok. (Erdélyi mártírok, 221.).

A Magyarországra menekült sóvidéki vádlottak közül egyeseket életfogytiglani vagy 15 évi kényszermunkára ítélték. Kacsó Sándor 20-20 évi kényszermunkára emlékezik írásában. A menekültek között volt már 1920-tól Zilahi Sebess Géza kántortanító is, aki 1911-től volt megbecsült tanítója a gyülekezetnek.

A Nyárádköszvényestől Udvarhelyig terjedő akció jó alkalom volt a lakosság megfélemlítésére, ezért is húzták el nyolc és fél évig. Közben az érintettek hozzátartozói eredményesen duzzaszthatták az új hatalom képviselőinek zsebeit a korrupció iratlan törvényei szerint.

A sóvidéki felkelés eseményeiben összesen mintegy ezer személy vehetett részt, ebből kétszázra tehető a felfegyverzett székely férfiak száma. (Maros megye levéltára, 1919/33).

A sóvidéki felkelés eseményeinek közvetlenül a felkelés folyamán hét halálos áldozata volt: három román csendőrkatonára és négy székelyre. A felkelést követő megtorlások és a vizsgálati fogság gyakran embertelen körülményei 12 civil áldozatot követeltek, s ezek mind székelyek.

Habár egyesek szerint a lázadás vagy felkelés fogalmát az 1919. március. 29-én és az azt követően történt eseménysor nem meríti ki a nemzetközi jog szerint, hiszen a Sóvidék, mint ahogy a teljes Székelyföld és Erdély ekkor és az 1920. június 4-i trianoni békediktátumig még Magyarország szerves része volt és a jogszerű önvédelmet nem lehet lázadásnak nevezni, a történeteket ennek ellenére így emlegeti a helyi szóhasználat.

A Nyárádköszvényestől és Nyárádköszvényesről indult mozgalom egyik első megörökítője Laár Ferenc parajdi református lelkész volt, egyben tevékeny résztvevője is a cselekményeknek. Az eseményeket szűkszavúan Kacsó Sándor is megörökítette a Fogy a virág, gyűl az iszap című visszaemlékező kötetének 83-85. oldalain. Ő a nyárádköszvényesek szemszögéből és az idő távolából szűkszavúan összegezte, a felmentő brassói tárgyalásra és gyermekkorai emlékeire alapozva. Utóbb Józsa András mérte fel az eseménysort Nyárádköszvényes és Székelyudvarhely közötti hatásait. A sóvidéki szerzők közül még számos kutatót találunk, akik említik a sóvidéki lázadást (Andrási Benedek: Alsósófalva monográfiája, Alsósófalvi közbirtokosság, 2003; Csiki Zoltán, Horváth István, Osvát Pál, Vécsei András: Rapszóné öröksége, Tanulmányok Parajd község múltjából, Corvin Kiadó, Déva, 2006.; Fekete Árpád, Józsa András, Szőke András, Zapeczaner Jenő: Szovátá 1578-1989; Múzeumi Füzetek és Haáz Rezső Kulturális Egyesület, Székelyudvarhely, 1998; 117-126. old.; Józsa András: A Sóvidék és fürdői, Hazanéző könyvek, 2002; Szekeres Lukács Sándor: Kodáros kincsei - fejezetek Felsősófalva és Székely-Sóvidék történetéből, Székelyudvarhely, 2002.; dr. Szekeres Sándor: Székely Hadosztály, in: Monori Strázsa, 1998.)

A Székely Hadosztályról és a sóvidéki lázadásról remélhetőleg még sok adat és részletesebb tanulmány fog megjelenni, ezzel is gazdagítva Magyarországot és általában véve Közép-Európa XX. századi történelmét.

Szekeres Lukács Sándor

B. Osvát Ágnes rovata

Eleven hagyomány

CSÁTH GÉZA

(Eredeti nevén Brenner József)
(Szabadka, 1887. február 13. – Kelebia és Szabadka
közelében, 1919. szeptember) 11.)

„A fölébredés – igaz – elviselhetetlen szenvedéseket okoz. És a szenvedések soká tartanak. A világosság reggel harsogó akkordokban dübörög végig az utcákon. És az ablakok tejüvegje meg a színes függönyök nem védenek ellene, mert bántó, recsegő, ritmikus lármájával áthatol mindenben és követelően hí. Menni kell. Rossz arcú és alacsony emberi lények közé, akik azt hiszik, hogy e nemtelen és kegyetlen muzsika az Élet törvénye, s amit ők élnek, az maga az élés. (...) Az arcunk a tükörben merev, idomtalan színfoltokban jelenik meg, amelyeknek nyilvánvalóan semmi köze hozzánk. Vonatok érkeznek a pályaházakban, az utcákon emberek, kocsik, lovak sietnek, mindez csodálatos, szenvedést okozó de egyszersmind érthetetlen és furcsa, úgy-hogy azt a meggyőződést kelti föl, hogy a dolgoknak ebben a formájában nincs semmi oka és célja. El kell tehát menekülni valahová, ahol azok egyszerűekké és könnyen megfejtethetőkké válnak.

A gyönyör eltünteti a körvonalakat és az értelmetlenségeket. Kihelyez bennünket a tér béklyóiból, és az idő zakatoló másodperc óráját megállítva, langyos hullámokon emel bennünket a lét magasságaiba. (...)

A megismerés, az isten boldogságát csak a gyönyör adja számunkra. De lehet-e beszélni arról, hogy az isten boldogsága csak egy pillanat? Igen: ő ennyit adott alamizsnaképpen az ostobáknak és a gyáváknak, de akik többet érdemelnek – mert többet akarnak -, azoknak megadatik, hogy megrabolják az öröklélet vitéz és nemes kockázattal.” (Csáth Géza: **ÓPIUM** (egy ideg orvos levelesládájából))

Csáth Géza az egyik legmodernebb szerzőnk... Kosztolányi gyönyörű szavaival szólva: „élesre fent késeket rejtegetett a szívében”. Azonban meg volt győződve róla, hogy ő egy különleges ember. Titkokat fürkésztetett egész életében, valójában mégsem hitt a létezésükben. Pontosabban nem hitt abban, hogy létezhet olyan titok, amelynek a tudomány ne lenne képes a nyomába jutni és racionális magyarázatát adni.

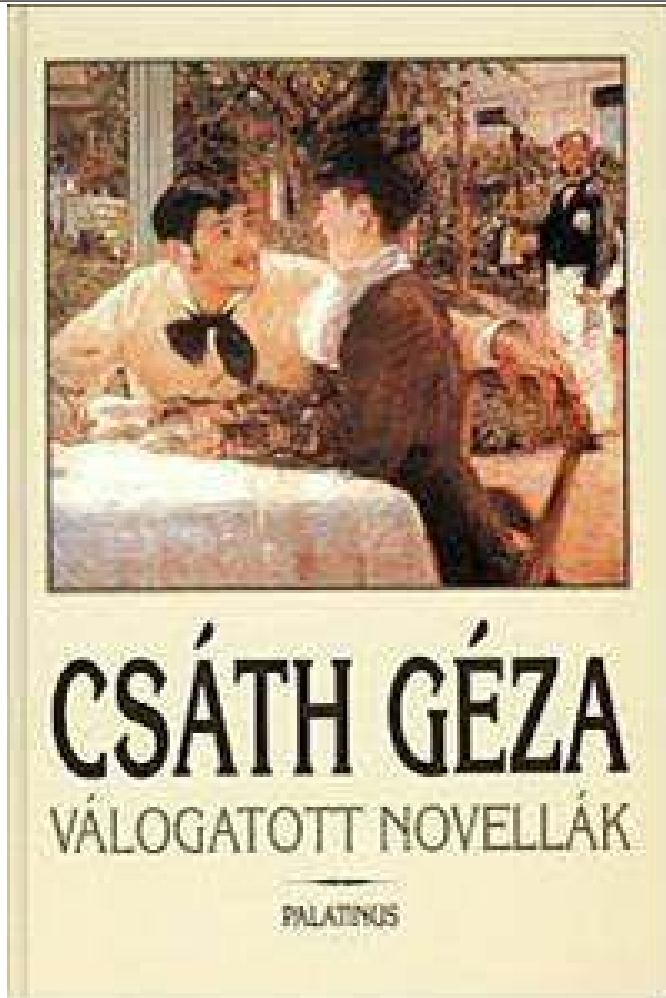
1888. február 13-án született Szabadkán, apja dr. Brenner József ügyvéd. Édesanyját korán elveszíti, apja nemsokára megösi, ez a gyermekkori trauma egész életén át tartó, úgy magatartásában mint írásaiban is felismerhetően követhető nyomokat hagyott. Egész írói életművének meghatározó élményforrása a gyermekkor világa. Novellahőseit nem a célok vezérlik, hanem elfojtott vágyak, indulatok. 1907-1908 között szecessziós fordulat kö-

vetkezik be nála, ekkor írt novelláiban teljesedik ki élet- és művészetfelfogásának lényege: az ember élete egzisztenciális létén túl fantáziavilágával együtt teljes egész. Ezért térnek vissza gyakran hősei a gyermekkori teljesség színterére (*A varázsló kertje, A varázsló halála, Délutáni álom*) vagy az álomvilágba (*Egyiptomi József*). *A varázsló halála*, mint egy átlagos szerelmi történet ér véget, csakhogy, mintha a saját halálát tervezte volna előre, mintha ez lett volna Csáth Géza terve a jövőre nézve, és ami megdöbbenően tragikus, hogy mindvégig tudta, hogy képtelen lesz leszokni az ópiumról, mindig tudta azt is, hogy ez lassan felőrli szervezetét, s a korai halálhoz vezet, mégsem tudott tenni ellene.

Nemcsak felnőtt hősei vannak tele gyilkos indulatokkal (*Gyilkosság*), ártatlannak tetsző gyermekhősei is szadista hajlamoktól indítva vetemednek gyilkosságra (*Anyagyilkosság, A kis Emma*). Sokoldalú tehetsége már gyermekkorában megmutatkozott: kitűnően hegedült, rajzolt, festett, 14 éves volt, amikor első zenekritikái a **Bácskai Hírlap**ban megjelentek. A gimnázium elvégzése után sikertelenül felvételizik a Zeneakadémiára, ekkor dönt az orvosi hivatás mellett. Eddig azonban már számtalan díjat nyert Aranyról, Széchenyiről, Vörösmartyról írt dolgozataival. Unokabátyja, Kosztolányi Dezső ösztönzésére tárcákat, bírálatokat, zenekritikákat ír a **Budapesti Napló**ba, majd a **Nyugat**nak is munkatársa lesz. 1908 tavaszán jelenik meg első novelláskötete, *A varázsló kertje*. 1911-ben a pesti Magyar Színház műsorra tűzi a Janikát és a Hamvazószerdát, megjelenik a *Délutáni álom* c. novelláskötete és a zenei írásaiból válogató *Zeneszerző portrék*. Miután befejezi orvosi tanulmányait,

a Moravcsik Ernő által vezetett ideg- és elmeklinika gyakornoka lesz, az év folyamán megjelent az Albíróék és egyéb elbeszélések című kötete a Mozgó Könyvtár sorozatban. Eredeti hangú, érdekes elbeszélésein eleinte a francia „diabolikus” írók hatása érződött, később mindinkább a modern lélektan eredményeinek szelleme hatotta át novelláit. Képzletét az idegbeteg vagy idegbetegségre hajlamos emberek groteszk, zilált, zaklatott világa izgatta. A korszerű természettudományos szemlélet irracionális borzongások ábrázolásával ötvöződött írásaiban, rendkívüli érzékenysége lélektani éleslátással, szemléletének dekadenciája hűvös elemzőkésséggel párosult. Az emberi lélek új tájait térképezte fel, keményre fogott, szuggesztív írásaival a századelő ma-

gyar prózájának megújítói közé tartozott. Mélységesen hitt a modern pszichoanalízisben, és hitt unokatestvérében, Kosztolányi Dezsőben, akinek pszichoanalitikus műveltségét nagyra becsülte. Végakarata volt, hogy Kosztolányi foglalja regénybe, azaz fejtsse meg félresikerült életének titkát. Az író-rokot közös szabadkai gyermekkoruk, egykori bensőséges barátságuk is predestinálta erre a feladatra. Csáth pedig, munkáját megkönnyítendő, rá hagyta a naplóját és élete végén külön utasításokat is fogalmazott számára. A regény, bár Kosztolányi hozzákezdett a munkához, végül is nem készült el.

Annyi egészen bizonyos, hogy ha másként fordult volna az életútja, ha nem pusztítja el a lelkét olyan fiatalon a morfinizmus, Csáth Géza a század egyik legnagyobb, talán éppen a legnagyobb prózaírója lehetett volna. Olyanok is voltak, akik benne látták a korszak legértőbb zenekritikusát, aki először fedezi fel és hirdeti Bartók és Kodály nagyságát és jelentőségét.

Életútjának meghatározója a tévesen diagnosztizált tüdőbaj, ennek a tévedésnek tudjuk be, hogy mint naplójában olvasható, 1910. április 10-én hajnali fél hatkor használt először morfiumot, amire ettől kezdve tudatosan rászokott, mert érdekelté annak tudatmódosító hatása. Morfinista szenvedélyét azonban csak rövid ideig sikerült kordában tartania. A klinikát otthagyja, már nem akar se tudós, se tanár lenni. Inkább fürdőorvosnak megy, ez kényelmes állás, lehet közben írni és tervezgetni, és mégsem szakad el a gyógyítástól sem. Itt ismerkedik meg későbbi feleségével, Jónás Olgával, akit 1913-ban feleségül vesz és akitől lánya születik. 1914. nov. 20-i kétsoros naplőbejegyzéséből szerzünk tudomást arról, hogy maga Csáth vette rá feleségét is a narkotikumok élvezetére. Tette ezt annak ellenére, hogy jól tudta, milyen iszonyatos pusztítást végez a szervezetben, hiszen egy évvel előbb az elvonókúra során ő maga is nagyon sokat szenvedett. Ez az elvonókúra végül is sikertelenségnek könyvelhető el. Időközben azonban

sok műve született, a munka mellett maradt ideje az írásra is és talán azt remélte, hogy ilyen körülmények között ha nem is tud egészen felhagyni a gyilkos narkotikummal, még nem jut el a narkomániáig. A másféle gondolkodást, a szakmai tapasztalatok tanulságait levonni nem képes voluntarizmusa, rossz lelkiismerete akart elnémitani mindent, ami felelősségére figyelmeztette volna? Nem tudni, de cselekedete akkor válik igazán rémisztővé, ha tudjuk, hogy Olga, akit hol minden baj okának, hol mindenkinél szeretetre és tiszteletre méltóbbnak tartott, de akihez olykor brutális is volt, megnyugvással vette tudomásul, amikor szanatóriumba vonult. „Kedves Jóskám, gondold meg, micsoda öröm és boldogság már a pusztá gondolata is annak, ha néhány hét múlva frissen, pompás egészségben, elfelejtve az elmúlt nehéz heteket, tisztán látva és felszabadulva a kízó, hazug gondolatok alól, egy gyönyörű szép, egészséges, boldog életbe lépünk, mely új lesz mindkettőnknek, mert hiszen megszabadultunk a rémtől, a méregtől, mely téged úgy elvont tőlem” - áll egy közöletlen, datálatlan levélben. De nem szabadultak meg. Csáthnál hiábavaló próbálkozásnak bizonyult a napi adagok csökkentése, autoszugesztívóval sehogy sem boldogult, talán nem is akart, hiába könyörgött földöntúli segítségért, hiába bízta a Megváltóra sorsát. Az álmok, vágyak tárháza az idő múlásával lassan kiürült, mert a lélek televényéből nem nőtt ki ismeretlen csoda. Megrendítő vallomását majdnem teljes egészében érdemes idéznünk: „Ó, jó Istenem, ha élsz és létezel, add most tudtomra ezt, hogy otthagyva a bűnös és önző élvezetek hajszolását, visszakerülhessek az igazi munkás és emberi életbe, amelyet olyan könnyelműen és meggondolatlanul elhagytam. Ha segítesz rajtam és kivezetsz a labirintusból, ahol a fekete „M” inotaurusz talán még halálra keresett engem, becsületesen meg fogom becsülni az élet szép kincseit, tehetségeimet, és egyetlen célom lesz, hogy az embereket jobbakká, neme-szebbekké és igazabbakká tegyem, s így hozzád közelebb hozzam őket. Ezt fogom tartani életem legszebb és legdicsebb feladatának és úgy gondolom, hogy akkor Te meg fogsz engem ajándékozni a megelégedésnek és a reménynek isteni ajándékaival, amelyek felülmúlnak minden e földön elérhető értéket és élvezetet. Ezzel a gondolattal és reménnyel indulok az útnak a Te szent fiadnak, Jézusnak a nevével ajkamom! Segíts engem! – és én sem fogom magam elhagyni.” Azonban kitör az első világháború és katonarvosnak hívják be. Távol a szerelem gyönyörűségétől, távol az alkotás lehetőségétől, a borzalmak kellős közepébe vetve nincs más menedéke, mint a mindent feledtető és öngyilkos gyönyört adó morfium. Ekkor szabadul el a démon. Az önkábító szenvedély elhatalmasodik, többé nem lehet megállítani, nincs többé visszaút. A végső kiábrándultság mégis csak jóval később következik be, csírájában viszont már 1915. május 9-i naplőbejegyzésében megtalálható: „A kegyetlen háború... engem csaknem a végső pusztulásba döntött”. De tehetetlenségének és elvesztségének, reménytelenségének és pusztulásának okául csak évekkel később, egykori tanárának, Moravcsik Ernő elmeorvosnak írt, publikálatlan búcsúlevelében nevezi meg egyértelműen a világégést: „...A háború halottjának tekintem magam, mert ha ez közbe nem jő, elvontam volna a szert és elváltam volna. Így mindkettőt halasztgattam a békekötésig. Ez pedig oly soká váratott magára, míg számomra minden késő lett”.

Hogy Csáth már a világháború kitörésekor milyen megvető hangon beszélt az ellenséges országokról, végül is nem igazán meglepő, a történelem további alakulása utólagosan őt igazolta. „Szomorú hírek. Belgrád kiürítése. Hallatlanul lever bennünket. Take Ionescu belügyminiszter szemtelen cikke is nagyon elszomorít: hát csakugyan nincs rá mód, hogy a gaz románon méltó bosszút álljunk? Milyen hamis, álnok, következetlen. Ok nélkül gyűlölködő ez az un. államférfiú. Éppen olyan, mint minden román velünk szemben. Nem lehet őket jóindulattal, szívességgel meggyőzni. Csak az ökleinkre reagálnának. De milyen messze

Csáth Géza szoborportréja szülővárosában, Szabadkán

van az az idő, amíg módunk lesz rá, hogy igazán elbánjunk velük. Talán soha.”

Más nemzetekről sem volt sokkal jobb véleménnyel.

A háborús szolgálat alatt előbb a déli majd keleti frontra vezérel, de miután morfinizmusára fény derül, felülvizsgálatra küldik. Ismét kényszer elvonókúra következik, majd egy év szabadságot kap. Amikor végleg leszerelik, súlyos betegen tér haza, ekkor már végzetesen ellhatalmasodik rajta az önpusztító kór. Földesen, majd Regőcén működik mint községi orvos, majd 1919. áprilisától a bajai elmebetegosztály kezeltje. Rettenő kínokat él át, az ön-

gyilkosság gondolata foglalkoztatja. Júniusban megszönik a kórházból és hazagyalogol Regőcére. Július 22-én három revolvergolyóval megöli a feleségét, majd megmérgezi magát és felvágja az ereit. Ám megmentik az életét, s hozzátartozói kérésére a szabadkai kórház elmebetegosztályára kerül. Innen ismét sikerül megszöknie, s Pest felé indul. A jugoszláv határőrök megpróbálják feltartóztatni, ekkor nagy mennyiségű Pantopont vesz be és 31 éves korában meghal.

Csáth Géza elvárásait, ambícióit tekintve ízig-vérig modern művész volt. Csakhogy soha nem volt kitartása, lelki ereje az izdadságos munkához, nem képes két hétig gondolkodni egy jelzón, mint Flaubert, nem képes délutánokig elkinlódni egy-egy harmóniai megoldással, mint Chopin. Valójában a könnyű, kényelmes és gyors alkotásra vágyott mindig, amihez írni tudása bőségesen volt, de éppen modern művész volta, önmagával szembeni elvárásai miatt ez mégsem adatott meg neki. Vibráló nyugtalansága, kielégítetlen ambíciói elől a morfiumhoz és pantoponhoz, a megíratlan novellák és regények elől a naplóhoz menekült. Megtalált és kiadott naplója fontos dokumentum-adalék Csáth Géza utóéletéhez, mert „testközelből kísérhetjük nyomon emberi tragédiáját, új felismerések ötvözetében láttatja velünk, milyen drámai küzdelmet vívott szenvedélyével a háború első két és fél évében. Az 1912-13-as naplójánál többszörösen terjedelmesebb kézirat akár új Csáth-műnek is tekinthető, de mindenképpen annak folytatása, amely sok új, hiteles forrásként hasznosítható elemmel gazdagítja ismereteinket. Megkererülhetetlen munka, amely méltóképpen reprezentálja szerzőjét: a világháborús mámor lelohadásának és a roncsolás folyamatának érzékeltetésével a démoni helyett az élet értelme mellett tanúskodik, fölfedi a csúnyaságok mögött rejlő nemességet. Egy olyan sokoldalú művész vajudását, sebzettségének, tépettségének okait, akiben a létezésbe kivetett ember egzisztencialista életérzésének előképét is láthatjuk, s akinek az élete – ahogyan azt egy hevenyészett levelében önmagáról megállapította – kettős volt: romlás és boldogság.” Nem tudjuk, mivé nőhetett volna, de az bizonyos, hogy életműve nem torzó. Amit írt, klasszikus öröksége irodalmunknak. Mindenképp odartozik a *Nyugat* nagy nemzedékének új magyar irodalmat teremtő nagyjai közé.

(Összeállította: BOÁ)

Felhasznált irodalom: Csáth Géza: *Fej a pohárban*. Napló és levelek, 1914-1916)

Csáth Géza

A GYERTYÁK

A rövide leégett gyertyácska - amelynek üszkös kanócaban fekete kis manó alszik - mellettem állt. Igen, benn alszik a kis leány. Jóízűt szundikál naphosszat, csak ha a közelben gyufát gyújtanak, röppen el az álma és csak azt várja akkor, hogy odaéressük hozzá a tüzes varázsbotocskát, fölpattan ő is, hunyorgatja egy ideig a szemét, aztán ragyogóan, sárgán, mereven tekint szét maga körül.

De azt hiszem, hogy amikor benn alszik a füstös kis kanócban, akkor is mindent észrevesz, tud maga körül. Kissé búsul, ha látja a citromsárgán ragyogó gázlángok diadalát, amelyek alatt neki meg kell húzódnia az éjjeliszekerényen, a karos bronz gyertyatartóban. Hiszen senki se törődik vele komolyan. Kicsit olvasnak mellette, leginkább újságot, ha az, aki ágyba fekszik, nem tud mindjárt elaludni. Közönyösen gyújtja meg a gyertyát, elcsavarja a gonosz gázcsövek csapjait, azután lefekszik. Olvas egy negyedórát, és a végén nagyot fúj a levegőbe. A kis manó erre sóhajt egyet, talán haragszik is. Legalább erre vall, hogy a kanóc vörö-

sen pislogó hegyéről bosszúságában rossz szagú füstöt bocsát, azután bánatosan nyugalomra tér. Megint egész nap alhatik.

Igazán alig van rá szükség. Legföljebb, ha a kamrában keresnek valamit és a leány nem találja meg - mert a kamrában már kora délután is sötét van - no ilyenkor kikerül a gyertya a szobából. A kis manó előre örül, hogy valami szép dicső dolgot lát. Reméli tán, hogy még karácsonyfára kerül, ami valóban pompás lehet, de hát egy nyolckrajcáros vastag gyertya helyzetében való-

ban hívságos remény. Mondom, előre örül neki, és persze azután elszomorodik, mert valaki így szól:

- Mindig mondtam, hogy a kamrába is be kellett volna vezetnünk a gázt, most lecsepegtetik a ruhákat és a bőröndöket. Az az ostoba gyertya is hozzá úgy csöpög, mintha fizetnének neki.

Ilyenkor este szó esik a gyertyáról. Vagy egyébkor is, mert a nagymama szereti emlegetni:

- Mikor én lány voltam, bizony gyertya mellett varrtunk. Tudtuk is mi, hogy mi az a lámpa... az én stafíringomat édesanyámmal csináltuk hét hét alatt, éjjel. Azt is csak fagygyertya mellett.

Ilyenkor a kis manó fülel. Jólesik neki az ilyen beszéd.

Egyéb szórakozása azonban ritkán van. Ha szombat este kivi-szik a konyhába a gyertyatartókat, hogy megtisztítsák és kifényesítsék őket, nyírott, színes papiros gallérral díszítsék a töveiket és ollóval lenyírják a fölösleges kanócrészeket, ilyenkor egymás mellé kerülnek a gyertyák, és beszélgethetnek. Az öreg gyertya, amelyből már csak két-három hüvelyknyi maradt meg, többnyire panaszkodik, hogy a mai világban a gyertyának már nincs alkalma se társadalmi, se irodalmi műveltséget szerezni. Ha a szalomban vendégek vannak és beszélgetnek, a gyertya az éjjeliszekrényen egy szót sem érthet belőle. S ha regényt olvas valaki, vagy az ifjú úr tanul a szobájában, mindez gázvilágítás mellett történik. A kisasszony pedig, ha este néha odaül a zongorához, nem visz be gyertyákat, hogy hangjegyekről a nagy mesterek remekműveit zongorázza, hanem csak nótákat játszik - magyar nótákat - ahogy éppen eszébe jut, kegyetlen suszterbasszusokkal. Ezért méltán haragudhatnak a gyertya a kisasszonyra. De ezt mégse teszi, mert a kisasszony szép lány. Vékony fehér ujjai vannak, csodálatos

csillogó fekete szemei és jóillatú, selymes, szőke haja. Éjjel néha nyugtalanul alszik, és azután álmatlanul bámul be a szoba koromsötét szögleteibe. Fáj a feje is bizonyára. Ilyenkor a kisasszony gyufát keres és megkönnyebbül, amikor végre felébreszti a gyertyában lakó kis manót, hogy virrasszon vele. (Aki ezt szívesen is teszi.) A kisasszony szekrényén azonban olykor nincsen gyufa. Finom hosszú ujjai hiába tapogatnak utána, csak a gyertya akad a keze ügyébe... De a gyertya ennek még jobban örül, mintha meggyújtanák a kanócán. Azt gondolja, hogy a fény és meleg közül - ha választani kell az élet dolgai között - mégis a melegség a szebbik.

Vagy ha éjjel a fiatalúr várja a leányt, s a fiatalúr a szíve dobogása miatt nem tud egy helyen maradni, csak halkán, harisnyában, hogy meg ne hallják, lépked, szaladgál ide-oda a szobában - hol leülve az ágyra, hol újra fölugorva - eközben is a gyertya világít neki. Sárga lángja most kékesen, kótyagosan libeg-lobog, hogy a fiatalúr nevetne rajta, ha nem vacogna a foga... Amikor pedig süket csikorgással fölnyílik az ajtó, fehér ruhában lebben be a leány, és nevet is - a gyertyaláng meghajol, és köszönti őt... Azután pedig vígan, jókedvűen alszik el. És csak a sötétben kuncog jókat, tovább hallgatódzik, és vidám dolgokra gondol.

Nem kell azonban azt hinni, hogy a gyertyák szereplése az emberek életében pusztán az ilyen kisebb jelentőségű alkalmakra szorítkozik.

Ugyanabba a gyertyatartóba, amely most a nagymama fiókos szekrényén áll, sok évvel ezelőtt, éppen szombaton, új gyertyát tettek. Hétfő hajnalán még sötét volt künn - tél volt -, ezt a gyertyát egy sápadt, széparcú asszony gyújtotta meg. Nemsokára megelevenedett a ház. Lótottak, futottak. Mire pedig a nap feljött, gereksírás hallatszott a szobában. A gyertyát égve feledték. Láttam. Őt láttam először a világból.

Valószínűleg őt fogom látni utoljára is.

Valahol idegen városban szállóban alszom. Arra ébredek, hogy a szívem bolondul ver és fáj is. A fejemen pedig hideg veríték üt ki. Megkeresem a gyufát és fölgyújtom a hosszú, kormos kanócot. Nagyot lobban a láng és soká táncol. - Végre megállapodik. De akkorra én már nagyot sóhajtok, s utána nemsokára a szemeim is kinyílnak.

Magára hagyom a kis manót. Egy ideig csodálkozva borul rám. Először bohóckodva vidáman költöget - mint aki tréfának veszi a dolgot -, azután lekúszik a kanóc tövére, és ott alacsony kék nyelvecskével pislákol.

Végre azt is megunja. Elszomorodva kilobban, és soká, ünneptélyesen füstöl.

ESTE

Sötétkék, kora őszi este volt. A nagykörúton nem siető, ünneplő népség mozgott. Ezen az estén a melankólia terjeszkedett szét a lázas Budapest fölött.

Az utcán sétálók között sok szép szőke asszonyok bukkantak föl, akik könnyes szemekkel kapaszkodtak férjeik karjába. Ki tudná, miért könnyeztek. Magányos utcalányok sétájuk közben hirtelen megálltak, lecsüggesztették fejüket, vagy mereven néztek a kigyúlt lámpák lángjaiba.

Az emberek zaja elcsendesedett.

Mintha mindenki lassan és vigyázva lépkedne. Mintha sóhajok szállának végig a kövek között, mintha könnyektől volna nedves az aszfalt... mintha a csendes, olvatag szél erőteljes és bús melódiákat hordana szerteszt. S mindenki azokat hallgatná.

A szép szőke asszonyok megtörülték szemeiket, és még szorosabban simultak férjeikhez. A gyermekek nem lármáztak, értel-

metlenül, hallgatagon nézegettek szét maguk körül, egymás kezét szorongatva.

Az ablakokban enyhe világosság derengett és enyészett el. A kávéházakban egy-egy ember ült csak, maga elé mészázva, és a cigarettáját ki hagyta aludni. A nagy, emeletes házak nyitott ablakaiban fiatal lányok hajoltak ki, szorongó torokkal, nagyokat lélegezve.

Péter doktor, a Szent András kórház főorvosa, aki lassan ballagott haza - megállott. Ő nem szokott az utcán megállni, s egyáltalában fölösleges dolgokkal tölteni az időt. Régen neki is szentimentális hajlamai voltak, de belátta, hogy az elzékenyülések sok időt rabolnak, és lassankint kicserélte lelki életének rugóit.

Most azonban meg kellett állania. Levette kalapját és nagyot sóhajtott. A fák lombjai már régen lehullottak. December volt, langyos, tavaszi léggel, de a tavasz illata, részegsége nélkül.

A földnek és az embereknek az emlékezése volt ez a nap: a tavaszra, az elmúltra. Végig a nagy úton csend volt, ugyanaz a kimondhatatlan érzés ejtett rabul mindenkit. Péter sem tudott ellenállni a varázsnak, mely körülvette, és észrevétlenül hatalmába kerítette. Lassú léptekkel, maga elé nézve folytatta az útját.

Olyan csend volt a nagy úton, mint a templomban. Mintha az emberek érezték volna, hogy többé nem lesz soha ilyen nap, mint ez. Hogy egyszer életükben imádkozniuk is kell; bár semmi hasznuk belőle, de meg kell tenni.

Hazaért. Megsimította a homlokát, végigjárta a lakást, kinyitotta a rendelőszoba ablakát, és leült mellé.

Ismeritek ezeket az estéket? Amelyeken az emberi boldogság egyszerű és kicsinyes ügyei óriási fontosságúakká nőnek? A mindenható akarat összezsugorodik és ernyedtté lesz. A lelkeink, amelyekben nem hiszünk, egyszerre valahonnan bebújnak a testünkbe, és irányozzák cselekedeteinket.

Halk szárnylebbenések hallatszanak a levegőben... 6.sz.kép

Az elhaltak szellemei tekintenek szét mindenfelé.

Az orvos megrezzent. Csöngettek az ajtón. Kinyitotta. Egy fekete, karcsú lányalak surrant be rajta. Nem köszönt. A férfi se szólott.

Az orvos megismerte.

Egy fehér leányarc és egy piros száj elevenedett föl előtte. Egy szép szőke fejnek illatát érezte, és egy nyúlánk, majdnem vézna, de gyönyörű termetre emlékezett. Régi ügye, egy elfelejtett szerelmi história, afféle nagyobb szabású flört még fiúkorából, mely egyszerre abbamaradt.

És mint régen, megfogták egymás kezét.

De a sötétkék, őszinte, könnyező estéből fekete, titokzatos komor éj lett.

Elcsendesedtek a kávéházak.

Az utca néhány percre kiabálásoktól volt zajos; majd újra csend lett. Egyforma, hangulattalan nyugalom következett. Valahonnan a mezőkről bekalandozott a hajnali szél és megzörgetett néhány nyitvahagyott ablaktáblát. Azután kocsizörgés hallatszott több utcából. Álmos, kóbor leányok csöngettek be a kapukon.

A lámpákat oltogatták.

Egyszerre csak szeles, esős téli reggel lett. Nyomát se lehetett találni a tegnapi estének. A parkok füve tele volt dérral; a fákon maradt árva leveleket lefújta a szél. Hideg eső áztatta a várost. A munka csörömpölve, kiabálva, fázva indult az útjára. A házakban későn keltek.

Péter doktor erős főfájással ébredt. - Homályosan emlékezett csak az estére. Valami különös érzése volt róla, amit nem tudott volna kimondani. Egy nagyot ásított, és az arcát a párnákba temetve a fal felé fordult. Nem értette világosan, mi történt. Azt se tudta, hogy tulajdonképpen miről kell gondolkodnia.

Hajh, elmúlt az este, és hideg, esős téli reggel volt!

De nem jutott ideje mindezen töprengeni, mert az inasa jelentette, hogy kész a fürdővize, és hogy a várószobában betegek ülnek.

A doktor egy pillanatig még habozott, hogy törje-e a fejét a tegnapi este problémáján, de azután egyszerre kiugrott az ágyból és a fürdőszobába ment.

Ezzel megkezdte a megszokott, pontos életet, melyben minden dolognak megvolt a maga ideje.

És folytatta ezt az életet tovább, mint azelőtt.

Mintha az az este kiesett volna a múltjából.

Elmúlt a tél. Péter orvos számára éppen úgy, mint a tavalyi. Megjelent néhány szaktanulmánya az orvosi lapokban, egypár klinikai újítást próbált ki a betegein. Az acélos, kemény munka bizonyos állandó örömet okozott neki; gyönyörködött benne, hogy ruganyos, eleven, egészséges. Olykor azonban észrevette, hogy egy hangulatember lappang benne. Rögtön elhatározta, hogy elnyomja a zsarnokot. És ez sikerült is neki.

De egy napon megérkezett a tavasz. Egészen váratlanul. És telefújta jó szagú, életvidám szellővel nagy Budapestet. Egy hét alatt elolvastott minden havat, a másodikon kicsalt a földből minden szál fűvet.

Az utcákon ibolyát árultak, néhány sápadt arcú ember mámorosan kóválygott künn a mezőkön, és telhetetlenül itta a hideg, részegítő tavaszi levegőt.

Délutánonként ragyogó napsugár sütött. A haldoklók kimúlását megnehezítette és megszépítette ez a gyönyörű reményteljes sugár, mely sok meleget, sok gyümölcsöt, sok virágillatot ígért. Ki ne hitt volna ennek az ígéretnek?

Azután bealkonyodott.

A pajkos Tavasz most fiatal, szentimentális leányhoz hasonlított, aki elbúvik valahová a fák közé, és csendesen könnyezik, anélkül, hogy okát tudná.

A szellő elállott. Enyhe, édes léghullámok mozogtak a magas házak között.

És a körúton újra csend volt.

Péter doktor megállott egy ház előtt. Fölment a lépcsőkön. Belépett egy ajtón, melyet abban a pillanatban nyitottak ki neki. És szája összetapadt két nedves, hú lány-ajakkal, és arcára forró könnyek hullottak.

A Tavasz, a könnyező, szentimentális lány - künn valahol, a nagy csupasz fák között, a halálos csendben, hallgatózott.

„Sok elsuhant évezred álma,/ Mely most puhán feléd lebeg.../ Földi édenbe kaput tárva /Szakadnak szét a fellegek.”

Szép Ernő

Olyan csöndet szeretnék

Olyan csöndet szeretnék
 Hogy hallván hallgassam
 A pillangók szárnyait.
 A rózsák jajjait
 Szeretném hallani
 Mikor odasüt a nap.
 Szeretném hallani
 Kacagni a tollút
 Mikor a szélbe hajbókol.
 A hattyúk örömét
 Sötét híd alatt úszókét
 Hallgatnám hallgatag.
 Szeretném hallani
 Holdsugár sikolyát
 Ha az ablakot találja.
 Hallgatnám hallgatnám
 A könnyek rivását
 Akik az arcon lejárnak.
 Süllyednék a tengerbe,
 Süllyednék, hallanám
 Az emlékek énekét.
 Merülj el ki éltél
 Mosódj el ki szenvedtél
 Múlj el ki gyermek voltál.

Rab Zsuzsa

Dúdoló

Felhővé foszlott az erdő,
 Söprik nyers szelek.
 Heggyé tornyosult a felhő.
 Hol keresselek?
 Korhadt tönkөн üldögelek,
 nyirkos fák alatt.
 Nem tudom már, merre térjek,
 honnan várjalak.
 Virrasztom a fák tövében
 szunnyadó telet.
 Éneklek a vaksötétben
 lámpásul neked.

András Zoltán

Őszutó

A fákról hull a rozsdas
 dúsul a csörrenő avar.
 Egy éhes őz a bükk alatt
 már senyvülő füvet kapar.
 Csermelycsobogás elcsitul,
 szikkadt kövön pihen a csend.
 A légben, mint ezüst fonál
 az Idő ökörnyála leng.
 Deres ágon suhanc szellő
 szárnyát behúzva didereg,
 dédnagyapja a vén vihar
 valahol tán még szendereg
 Bár télre várón bágyadtabb,
 s törtfényű az alkonyat,
 jövőd ígéri csillanva
 hajad selymén a hunyó nap.

Karácsonyi Emmy

MÓKI ÉS SELYEMSZŐR

Tél volt. Kint nagy pelyhekben hullt a hó. Öcsi kandúr folyton az ablakot kémlelte. Unta magát. Néha egyet-egyet ásított.

Hát ez a hó már sohase fog elolvadni?

Ilyenkor Juci néni az ölébe kapta. – Édes egy kandúrkám, be egyedül vagy!

– Menjen egerészni – dörmögte Dénes bácsi, de csak úgy a bajusza alatt, mert okos ember lévén, ő is szerette a házibékét.

Eltelt egy újabb hét. Juci néni lelkesedve jött haza. Kicsi zsákot cipelt a karján.

– Ide nézz, Öcsi! Itt vannak a játszótársak!

Kibontotta a zsák száját. Két ijedt szemű mókusfióka bámult ki rajta. Dénes bácsi hangosan kacagott.

– Hát ezeket hol szerezted?

– Vettem az utcán. Az erdőőr fia árulta. Szegény, reggel óta mutogatta a mókuskákat, és mégsem akadt gazdájuk. Na, Öcsi-kém! Nem szomorkodsz te többet!

A két kicsi mókus kikerült a zsákból.

– Jaj! De szép selymes a bundád, hát még a farkad – ujjongott Juci néni. – Nézd, csak nézd! Ennek meg milyen mosolygós szeme van! Ezt Mókinak hívjuk, emezt pedig kereszteljük Selyemszörnek.

Hát már neve is volt a két erdei jószágának. De mit szólt vajon Öcsi kandúr a játszótársakhoz? – Akkora szemeket meresztett, hogy ezen csak kacagni lehetett. Beült a szék alá és mikor az első ijedségen átesett, kinyújtotta karmos lábát a mókusokra. De vissza is kapta rögtön. Csak nem fog parolázni efféle népséggel?! Mekkora lompos farkuk van! Igazán szemtelenség! Azután, mikor Juci néni a diót kezdte törni nekik, javában megsokallta. Sértődötten hátat fordított a társaságnak.

– Mi lesz ebből? Mi lesz ebből? – sóhajtott befelé Dénes bácsi.

Attól fogva a ház népe két pártra szakadt. A férfiak: Dénes meg Öcsi rosszállással várták a fejleményeket. Juci néni dióval etette a mókusokat és boldogan leste kedvencei minden kívánsá-

gát. A konyhában aludtak, de valahogy sehogysem tetszett nekik a régi fahordó kosár. Más fészek kellene!

Akkoriban gyakran tűntem el otthonról. Ott ólálkodtam a szomszédban, a Dénes bácsiék ablakai alatt, ameddig észrevettek és behívtak a mókusokhoz játszani. És csodálatosképpen ugyanabban az időben erősen lepadt a kamránkban az Anyuska kis diós-zsákja. Mit gondoltok, hova lett belőle a dió?

Napok, hetek múltak. Lassan kitavaszkodott. Juci néni késő este ért haza, mert délutános volt. Mikor a szobába lépett, dermedt csend fogadta. Valami nem volt rendben. Dénes bácsi félórája ért haza. Az arcán rémület. Végre megszólalt:

– Bezzeg, ha én tettem volna!

Öcsi haragosan kurrogta: – Míau! Szép dolog! Ha én tettem volna!

Juci néni szétnézett. Mi van itt? Mi hiányzik innen? A szekrény felé nézett, aztán csak a szívéhez kapott. Lehanyatlott egy székre.

A szekrény sarkán az ő híres-szép aszparágusz virága helyén csak egy nagy, üres cserép állott. Az ő csodaszép virága, amelynek földig omlottak az ágai, és aminek csodájára jártak még a kertészek is – az az aszparágusz eltűnt, egyetlen ága sincs meg már...

Támolyogva ment a ruhászekrényhez: az ajtó tárva-nyitva. A felső polcra minden a földre dobálva. A polc sarkában csinos kis zöldfészkek rakva az aszparágusz ágaiból. A fészek kibérelve a Juci néni kesztyűivel, színházi sáljával. A fészek közepén boldogan hevert Selyemször és Móki, és olyan ártatlan szemeket meresztett a világra, hogy ezért igazán nem lehetett haragudni rájuk.

Végre igazi otthont építettek maguknak.

VASTAPS

Akkor már tizenegy éves voltam. Nőttem, mintha húztak volna, és erősen adtam a bankot, hogy csak egy „jó”-m volt év végén (németből) a többi jegyem csupa jeles és kitűnő.

Már egy évet tanultam Kolozsvárt az Intézetben, ahol minden negyedik szomba délután önképzőkörünk volt. Színdarabokat és élőképeket játszottunk, zongoráztunk és szavaltunk. Az élőkép a műkedvelők akkori kedvelt műsorszámává vált.

Azon a nyáron nagy tűz ütött ki Gombáson, a közeli faluban. Mindenki gyűjtött az áldozatok számára. Miért ne lehetne Meggykeréken is egy jótékony célú előadást tartania tűzkárosultak javára? Természetesen én meg Józsi bátyám rendeznök, vagyis mi, a „legnagyobbak”:

Unokatesvéremmel begyűltünk a Nagymama jó tágas házába. Elmondtuk a tervünket Nagymamának, és Nagymama beleegyezett. Folytak a próbák. Betanultuk az általam átköltött Ocskay brigadéros című darabot. Főleg a színpadi kellékek és kosztümök hiánya miatt nagyon lerövidítettem. De kurucok azért szép számmal szerepeltek benne. Kifordított kis bekecsekben a falusi gyermekek stasztáltak ebben a színdarabban. A hetyke kuruc bajuszt én festettem a képükre. Ocskay brigadéros szerepét Józsi bátyám vállalta magára.

A nagy jelenetnél a sebesült Ocskay homlokára friss sebhelyet festettem szilvaiból. Tisza Ilona persze én voltam. A Nagymama hajdani menyasszonyi ruháját vettem fel, s a hajamba fehér „pukkantó” bogyból szép gyöngyfüzért fontam. A kulisszák is sok gondot okoztak nekem, mint rendezőnek, de aztán Tódor bácsi kisegített a bajból. Sok-sok fenyőágot hozott, és azzal raktuk ki a hátteret.

Eljött a nagy nap. Azt az izgalmat! Parázs vita folyt a jegyárak miatt. Kevés volt a szék akkora publikumnak. Aki székelt is hoz magának, annak csak fél helyarat kellene fizetnie. A gyermekek jórésze úgyse tud sokáig egy helyben ülni – nekik tehát jó lesz az állóhely is. A végén perselyt állítottunk fel a bejáratnál.

Az első sor közepén ült Nagymama a szép, fekete szövetrohájában, a fején csipkés fejkötővel. Mellette a Jegyző bácsi, nagy, sűrű bajuszával. Kis kerek pocakja reszketett a kacagástól, ha reánk nézett. És eljött a szomszéd Újfaluból Kurátor bácsi három unokájával, pántlikás lovasszékkel. Micsoda felvonulás!!!

Kurátor bácsi egy koronát tett a perselybe, azzal a kikötéssel, hogy a színdarab előtt a középső unokája, Kobori Kata elszavalhassa a vizsgaversét, a Megfagyott gyermeket Eötvös Józseftől, mert az oda nagyon illene, a jótékony cél érdekében. Én mint „főrendező” egy kicsit megdöbbsentem ettől a szokatlan kikötéstől,

de beleegyeztem, mert a bácsi nagy tekintély volt azon a környéken.

Tehát Kobori Kata számával kezdődött a műsor. Szívrepesztő hangon szavalt. A közönség meghatva szípigott, Jozéfa néni, az özvegy hangosan zokogott... Kobor Katát megtapsolta a közönség. Erre Kurátor bácsi még egy koronát tett a perselybe.

A darabnak sikere volt. A sugó úgy kiabált izgalmában, hogy a közönség néha lepisszegte. Csak a szilvaizs csorgott le a megizzadt Józsi homlokáról az orrára.

- Jó éjszakát, Ocskay brigadéros! – mondták végre a kurucok. Függyöny. Hatalmas siker. Vastaps. Következett azután a nap fénypontja: az élőkép.

Jószívú Erzsébet asszony segélyt oszt a szegényeknek. Persze, Erzsébet én voltam. Vállamra a bordó asztaltakarót tettem, az volt a bíborpalást! Álltam a helyzet magaslatán. Lábaim előtt a „szegények”. A família legkisebb gyerekei, akik végre szerephez juthattak.

Józsi meggyújtotta a híres bengáli gyufákat Hogy az milyen szép volt! Kicsiben a tűzijátékra emlékeztetett. Tarka fény sugarakat szórt, és tündéri fényt árasztott. Nagy pillanat! Forró feszültség! És abban a ünnepi feszültségben valaki a „szegények” közül egy leírhatatlan hangot hallatott.

Dermesztő csend!...

Már-már minden elsimult, de akkor Lali vékony hangján megszólalt:

- Nem én voltam!

Az addig elfojtott kacagás egyszerre tört ki. Kuncogtak a „szegények”. Maga a jószágos Erzsébet is pukkadozott már. A közönség tombolt:

- Hogy volt! Hogy volt! Újra! Újra!

A függöny lehullt, de ismét vissza kellett húzni. Tomboló siker! Egyesek a székükön állva üvöltöttek. Vastaps.

Sohase derült ki, hogy ki volt a hangadó, de a siker híre végigszállt a környéken, és sokáig derültek rajta. És amire a legbüszkébbek voltunk: 18 korona 36 fillér gyűlt össze aznap délután a tűzkárosultak javára.

Markó Béla: ŐSZI POSTÁS

Nálunk a postás sündisznó,
mielőtt leesne a hó,
minden levelet összeszed,
s szuszogva elhossa neked,

nincs neki postástáskája,
de van ezernyi tüskéje,
s amíg kertünkben hempereg,
ráragadnak a levelek,

elolvashatod naponta,
hogy fűnek, fának mi gondja,
tegnap a meggyfa elsárgult,
sárga lombja a fűbe hullt,

s ma már a dió is rozsdás,
azt is hozza a hű postás,
és egyet mond minden levél:
hogy készüljünk, mert jön a tél!

Kellemes karácsonyi ünnepeket és boldog újévet kívánva, továbbra is szeretettel várja leveleiteket, javaslataitokat a szerkesztő néni, az alábbi címre:

B. OSVÁT ÁGNES

540.477 Marosvásárhely (Targu Mures),
str. Armoniei nr. 22 ap. 13, jud. Mures, Románia.
Telefon: 00 40 265/249918 , 00 40 365/803670,
00 40 770/173128, 00 40 731/187638
E-mail: osvatagnes@gmail.com

Támogatások

a beérkezés sorrendjében

(az előfizetői apró meghaladó befizetéseket tekintjük támogatásnak)

Dr. Szabó Ilona	Budapest	3500 Ft
Dr. Prof. Péterffy Árpád	Debrecen	3500 Ft
Péterffy Gyöngyi	USA	2000 Ft
Schmid Éva	USA	2000 Ft
Dr. Harmáth Ferenc	Abony	3500 Ft
Dr. Irms Gellért János	Székesfehérvár	1500 Ft
Szabó György	Tatabánya	500 Ft
Dr. Timár Erzsébet	Nagykörös	4500 Ft
Zolnai Pál	Versés	3500 Ft
Dr. Zsigmond Elemér	Németország	3000 Ft
Balogh Károly	Budapest	1500 Ft
Dr. Kovács Lajos	Fehérgyarmat	3500 Ft
Dr. Asztalos Beáta	Medgyes	1400 Ft
Fodor Pál	Sepsiszentgyörgy	1500 Ft
Neubauer Zoltán	Szekelyudvarhely	5400 Ft
Zimán Miklós	Kolozsvár	3000 Ft
Prof. Dr. Tókes Béla	Marosvásárhely	50 RON
Csoportos adomány	Désről	19 000 Ft

(Adományozók: Bakos Jenő, Besenyei Karoly, özv. Etédy Istvánné, Janossy Sándor, Kerekes László, Magda András, Marton Gábor, Medgyesi Magda)

Köszönjük!

Tisztelt olvasóink!

Immár megszokottá vált, hogy decemberi lapszámunkhoz postai befizetői szelvényt mellékelünk mindazoknak, akiknek nyilvántartásunk szerint esedékesse vált megújítaniuk előfizetésüket. Így tettünk ez alkalommal is, kérjük, ne feledkezzenek meg róla, pontosan és olvashatóan feltüntetve nevüket, címüket! (Az előfizetői díjon immár több éve nem változtattunk!) Akik pedig a jelzett összeg felül is megtisztelik lapunkat kisebb-nagyobb összeggel, azokat külön köszönet és hála illeti. Ismételten elmondjuk, hogy Erdélybe továbbra is díjmentesen elküldjük a lapot, a támogatások ezt teszik lehetővé. Mindemellett abban reménykedünk, hogy erdélyi olvasóink számára is mindinkább

megnyílik a lehetőség az itteni, belföldi előfizetői díj (évi 1500 Ft, vagy annak megfelelő összegű valuta) valamilyen módon történő megküldésére.

„Nyugati” külföldi olvasónk esetében az előfizetés nehézségeit tekintetbe véve jó ideig eltekintettünk azok elmaradásától, amit a jövőben sajnos nem lesz módunk tovább gyakorolni. Információink szerint az új EU-s rendelkezések nyomán a banki átutalások díja immár elfogadható mértékű (pl. Németországból a Stadtparkasse díja 10 EUR esetén 31 cent.) Használhatónak tűnik tehát a jelzett összeg (évi 10 EUR Európából, ill. 20 USD a tengeren túlról) átutalása az alábbi címre:

1. Kedvezményezett: **Erdélyi Körök Országos Szövetsége, 6070 Izsák, Kálvin tér 1.**
2. IBAN szám: **HU 63 71900065 10090129 00000000**
3. Kedvezményezett bankja: **Magyar Takarékszövetkezeti Bank Rt. Magyarország, Budapest, 1122 Pethényi köz 10. Zomba és Vidéke Takarékszövetkezet Szekszárd, TAKBHUHB**
4. BIC kód:

Megköszönve olvasói hűségüket, igaz tisztelettel és az összetartozás érzésével kívánunk meghitt, áldott karácsonyi ünnepeket és a magyarságnak végre kedvező fordulatot hozó újesztendőt.

Felhívás az

Előfizetésére

Belföldi éves előfizetési díj	1.500 HUF
Külföldre: Európában	10 EUR
Tengeren túlra	20 USD

Az éves előfizetéseket egyszerű (rózsaszínű) postai utalványon kérjük feladni a következő címre:
EKOSZ 7101 Szekszárd 1.
Postafiók: 480

ÁTALVETŐ ONLINE

Lapunk az Interneten a www.erdelykor.hu címen olvasható, és az új lapszám megjelenésével cserélődik.